

Өтөлгөлуу

өлмүр

КРУИАнын академиги,
коомдук ишмер
Бектемир Мурзубраимов

75

Жылдыз

УДК 821.51

ББК 84 Ки 7

О-99

Түзгөн: пед. илим. канд., доцент Шаимкулов О.А.

Редактор: филол. илим. канд., доцент Жамгырчиева Г.Т.

**О-99 Өтөлгөлүү өмүр. Түз.: О.А. Шаимкулов,
Ош: 2015, 200 бет.**

ISBN 978-9967-18-208-0

Жыйнакта химия илимдеринин доктору, академик, коомдук ишмер Б.М.Мурзубраимовдун 75 жылдык юбилейине арналган куттуктоо макалалары, анын илимий-педагогикалык жана коомдук ишмердүүлүгүнө, инсандык парасатына багышталган кесиптештеринин, шакирттеринин, жалпы эле замандаштарынын ыраазычылык пикирлери, поэзиялык чыгармалар камтылды.

0 4702300100 – 15

ISBN 978-9967-18-208-0

УДК 821.51

ББК 84 Ки 7

Эл көзүндөгү Бектемир Мурзубраимов

“Ар бир доордун өз баатыры болот”, – деген учкул сөз бар. Мезгил менен мейкиндиктин ортосунда жер бетинде күн кечирген адам баласы эмнелерди гана өз башынан өткөрбөдү. Көкөлөп учкан күндөрү, канаты сынып, боору менен жылып калган учурлары, жеңилиш-жеңиштери, кайгырып-кубанган кездери да болду. Бирок, кандай алааматка туш келбесин, адам адамдыгын жоготкон жок, бири-бирине өйдөдө өбөк, ылдыйда жөлөк болуп, ушул күнгө жетип келди.

Адамзаттын улуу көчү өз жолу менен бара жатат. Кайда баратат, бизди келечекте эмне күтөт бул А.Осмоновдун ыры менен айтканда: “Адамдын акыл-эсин камчыланып, Замана кайда зуулап баратасың?” Ооба, адам акылдуу, адам илим-билимдүү, адам баарынан күчтүү дегенибиз менен адамдын акылы тайыздык кылган, илим-билими, күчү жетпеген аалам сырлары арбын экендигин бүгүнкү күн ырастап турат.

21-кылым – маалыматтык кылым, маалыматтык коом гана экономикасын гүлдөтүп өнүктүрүп, эл турмушун жакшыртууга жетишет, – деп философтор, илимпоздор ырасташканы менен, бир гана маалымат (илим-билим, илимий-техникалык ачылыштар, интеллект) элибиздин сөзү менен айтканда “байпагыбызды манат” кылып бере албайт экен.

Маданият, адабият, искусство, улуттук жана жалпы адамзаттык маданият деген түшүнүктөр кардыбызды кампайтып, нан болуп бере албаса да, эл турмушунда, өлкөнүн, коомдун турмушундагы орду өзгөчө, кайталангыс, уникалдуу экен. Маалыматтык коомго өзүбүздүн тилибизди, каада-салтыбызды, тарыхыбызды, маданиятыбызды сактап кадам таштабасак, “Мүйүздүү болом деп, кулагынан ажырагандай” абалда калаарыбыз анык. Ошондуктан залкар Ч.Айтматов Жоломанга “Сен маңкурт эмессиң, Сенин атаң – Дөнөнбай” деп, Найман-Эненин сөзү менен айттырыптыр.

Мындай акыл калчамыш болуп жатканым, азыр кичине илимден кабары бар диллетант а дегенде эле оозуна АКШ, Англия,

Швейцария, Европа, Кытай кирип, ошолордун жашоо ыңгайын, билим берүүсүн, мамлекетти башкаруусун жетекчиликке алсак эле, дүйнөлүк цивилизациянын туу чокусуна чыгып кетчүдөй ойлошуп, дымагына нан бышырышат. Мындайда аларга элибиздин: “Төшөгүнө карай бутунду сун”, – деген мааниси океандай терең сөзүн кыйкырып айткың келет...

Тамырын жерге терең батырган дарак гана мөмө берет, желп эткен желдин айдагына калдактаган камгактан кимге пайда? Тамыр – бул биз жогоруда атаган: тил, каада-салт, тарых, улуттук маданият. Мына ушулар менен акылын сугарган, жүрөгүнө сезим түнөткөн пенделер гана жаркын инсандарга айланышып, эл эсинде кылымдар сакталып калат, өмүр-тагдыры кийинки муундар үчүн нускага айланат.

Мына ушундай ата-бабалардын таалимин алган, тууган жердин тууруна айланган, тарых менен учурду, келечекти, акыл-эстүүлүк менен илим-билимди, улуттук менен адамзаттыкты ширештирип, тулку боюна сиңирген инсандардын бири – академик Бектемир Мурзубраимов. 75 жаштын каалгасын кагып, маараке өткөрүү алдында турат. Агайга белек катары ушул жыйнакты түзүп чыктык. Мында агай жөнүндөгү илимпоздордун, кесиптештеринин, шакирттеринин, досторунун, шайлоочуларынын айткан-дегендери (булардын баары гезит-журналдарга жарыяланган) кийирилди.

Алыкулдун “Көзүм барда дурус деген сөз укпай,

Көзүм жокто сонунуңду не кылам?!” дегениндей,

элибиздин “Жакшынын жакшылыгын бетине айт, жүзүнөн нуру тамсын, Жамандын жамандыгын бетине айт, жүзүнөн суру качсын”, – дегенин карманчу учур келди го деп ойлоймун.

Зерикпей барактап койсоңор, силерге да өрнөк болчу акыл-ойду табаарыңарга ишенимим камил.

Сатканбай Момуналиев, п.и.д.,

ОшМУнун профессору

Куттуктоолор

Урматтуу Бектемир Мурзубраимович!

Өзүңүздүн алтын уяңыз болгон ОшМУда 75 жылдык мааракенизди белгилеп жатабыз. Сиз университетке опол-тоодой эмгек сиңирдиниз. Университеттин ысыгына күйүп, суугуна тонуп, 58 жылдык өмүрүңүздү ОшМУга арнапсыз. Сиздин жетишкен ийгиликтериңиз - биздин сыймыгыбыз.

Сиз ОшМУнун патриотусуз, анткени, Сиз ОшМУда билим алдыңыз, иштедиңиз, илимий ачылыштарды жасадыңыз, илимий мектеп түздүңүз. Окутуучудан академикке карай түйшүктүү да, сыймыктуу да жолду басып өттүңүз. Сиз жасаган илимий эмгектердин акыбети кайтып, күндөлүк турмушта кеңири колдонулуп, эл анын үзүрүн көрүүдө.

Сиз айткан “Ошто жашап, ОшМУда окуганыма жана иштегениме сыймыктанам” – деген учкул сөзүңүз, азыр ОшМУнун студенттери менен кызматкерлеринин девизине айланып калды.

Элди, улутту сактаган – анын тили менен дили, каада-салты. Сиз дал ушул маселени көтөрүп, оомал-төкмөл опурталдуу дүйнөдө өзүбүздүн жүзүбүздү сактап калуу максатында жигердүү эмгектенип келесиз.

Сиздин жүргөн-турганыңыз, жасаган эмгегиңиз, адамгерчилик улуу сапаттарыңыз, коомдук, саясий акыл ойлоруңуз - элге кызмат кылуунун чыныгы үлгүсү деп билебиз. Көп улуттуу мекенибизге кызмат кылып, Кыргызстан элдеринин ассамблеясын башкарып, элди ынтымакка, биримдикке, сабырдуулукка чакырып, мамлекетте тынчтыкты жана бейпилдикти орнотууга салым кошуудасыз.

Урматтуу, Бектемир Мурзубраимович, дайыма бар болуңуз! Жараткан Сизди колдоп, калкыбыздын көптү көргөн, көптү билген акылман аксакалы болуп, көп жашаныз!

Сизди терең урматтоо менен ОшМУнун
ректору, филол.и.д., профессор:

Исаков К.А.

*Биология илимдеринин кандидаты,
профессор М.М. Ботбаева.*

Урматтуу Бектемир Мурзубраимович!

Сизди, сиздин үй-бүлөңүздү бүгүнкү 75 жаш юбилейиңиз менен чын жүрөктөн, эжеңиз катары кызуу куттуктаймын! Сизге чың ден соолук, узак өмүр, ишинизге дагы албан-албан ийгиликтерди каалайм!

Бүгүнкү өтүп жаткан Эл аралык илимий-практикалык конференциянын сиздин феномениңизге арналып жатканы бизге, ОшМУлуктар үчүн өзгөчө чоң дөөлөт! Сиз болгон талантыңызды, кажыбас кайратыңызды, талыкпас адал эмгегиңизди 40 жыл бою ОшМУга жумшап жүрүп, ушул даражага жетип отурасыз.

“Эр эмгегин жер жебейт”, - дегендей азыр биз Сиздин илимий-педагогикалык жетишкендиктериңизди сыймыктануу менен белгилеп кетмекчибиз. Сиз 1998-2005-жылдары ректор болуп турган тушта, ОшМУ эң жогорку көрсөткүчкө жетишкен экен. Студенттердин саны 25 486га жетип, адистиктердин саны 32ден 72ге көбөйгөн, кафедралар, факультеттер да окуу корпустары да өскөн экен. Арабыздан академик Б. Мурзубраимовдой мекенчил, келечекти көрө билген адистерибиз көп болсо, 21-кылым программасы оңой эле аткарылып калмак. Ал эми болочок академик төрт тарабы төп келген чоң бизнесмендин баласы эмес, биздей Тянь-Шандын бийик тоолорунун арасында, цивилизациядан алыс жайгашкан бир өрөөндө эле карапайым үй -бүлөдө туулуп өскөн экен. Бир артыкчылыгы, “болор бала башынан”, - дегендей жашынан окууга болгон жөндөмдүүлүгү байкалат. Орто мектепти ийгиликтүү аяктап, ОМПИнин химия-биология факультетине тапшырат. Ал кезде өтө жакшы окуган студенттерге Сталиндик стипендия берилчү эле. Бектемир жүрүм-туруму жана коомдук ишке активдүү катышкандыгы менен ошол стипендияга татыктуу болгон. Ал жөнүндө билип калганым, өз учурунда, 1953-жылы Кыргыз мамлекеттик университеттин биология факультетинин Сталиндик стипендиясы мага да ыйгарылган эле. Бул стипендия өзгөчө коомдук иштерге үзүрлүү катышкан, окуу көрсөткүчтөрү

жогору болгон студенттерге берилген. Демек, болочоктогу академик Бектемир Мурзубраимович студенттик кезинде эле өзгөчө таланттын ээси, өз курбуларынын арысында лидерлердин бири болгон экен. Жаш адис аспирантураны ийгиликтүү бүтүрүп, диссертацияны өз учурунда ийгиликтүү жактап, облус боюнча химик мугалимдерди даярдоого киришкен экен. Иштесе ишке тойбой, иш дегенде ичкен ашын жерге койгон учурунда жаш адис Бектемир Мурзубраимов менен 1967-жылдан тарта ОшПИде бирге иштешип калдык. Ал кездеги ОшПИ менен азыркы кездеги окуу жайдын көрүнүшү асман менен жердей айырмаланып турат. Ал кезде болгону сегиз факультет, 25 кафедра иштеген. Күндүзгү жана сырттан окуу бөлүмдөрүндө 6 миң студент болгон, анын 2240 студенти күндүзгү бөлүмдө окушкан. Көбүнчө колхозчунун балдары болгон. Ал мезгилде кыздардын окууга көбүрөөк тартылуусун көздөчү элек, институтта болгону 1243 кыздар болсо, анын 619 гана кыргыз, өзбек кыздары эле. Албетте, улут саясаты көз жаздымда калчу эмес жана калышы мүмкүн эмес. Жалпысынан алганда ошондо ОшПИде 26 улуттун өкүлдөрү окуган. Алардын ичинде орустар, өзбектер, украиндер жана башкалар бар эле. Ал жылдары институт 16 багыт боюнча адистерди даярдоочу. Абитуриенттер Өзбекстандан, Тажикстандан, Казакстандан, Россия Федерациясынан жана Армения менен Грузиядан да келишчү. Айрыкча институттун мектепке чейинки билим берүү факультетинде конкурс чоң болгон. Себеби, андай бөлүм Орто Азиянын башка Республикаларында ачыла элек болчу, биздин ОшПИде жана Фрунзе шаарындагы Кыз-келиндер педагогикалык институтунда гана бар эле. Ал учурдагы студенттердин жашоо жана билим алуу шарттарын азыркы кездеги шарттарга салыштыруу мүмкүн эмес. Ошондуктан ал учурда студенттердин окуудан жетишүүсү 79%, ал эми жатакана менен камсыз болушу 47% гана болгон. Окуу процесси үч смен менен ишке ашырылчу. Институттун окутуучулук курамында бир да профессор болгон эмес, болгону 45 илимдин кандидаты жана доценти болгон. Биздин окуу жай башынан ушундай күндөрдү кечирип, бара-бара

Бектемирдей азаматтардын жардамы менен азыркы жогорку деңгээлге жетип отурат. Бул да болсо ушундай азаматтарыбыздын үзүрлүү эмгегинин натыйжасы.

Ошол учурда менин жетекчилигимде ОшПиде жүргүзүлгөн кайратман жаңылануу процессин жүргүзүүгө зор салымын кошкон кесиптештерим Б. Мурзубраимов, Н.И. Иваненко, Э.Ө. Коңурбаев, М.И. Исмаилов, К.Г. Забиров, Р.Н. Чинетоваларга жана Республикабыздын Түштүгүнүн жетекчилерине, ошондой эле ошол кездеги окуу жайдын жалпы жамаатына терең ыраазычылыгымды билдирип, алар менен иштешкениме сыймыктанам, ошол күндөрдү бешенеме жазган тагдырыма ыраазымын.

Сөзүмдүн аягында маарекенин ээси, химия илимдеринин доктору, профессор, академик, мамлекеттик сыйлыктын лауреаты, Жогорку Кеңештин үч жолку депутаты, Кыргызстан элдеринин ассамблеясынын төрагасы, тубаса дипломат Бектемир Мурзубраимовичке дагы бир ирээт чың ден соолук, узак өмүр, ишмердүүлүгүндө албан ийгиликтерди жана үй- бүлөсү, бала-чака, неберелеринин арасында дөөлөтүү, нускалуу, кадыр-баркка, сый-урматка тунган өмүр сүрүүсүн каалап кетем.

Дагы белгилеп кетерим ОшМУнун азыркы кездеги жетекчиси, академик Бектемир Мурзубраимовичтин шакирти, кыргыздын чыгаан уулу, иш билги жетекчи Каныбек Абдуваситович Исаковго окуу жайды азыркы кездеги деңгээлге жеткирип, адал эмгегин жумшагандыгы үчүн жана ушул эл аралык илимий-практикалык конференцияны уюштургандыгына терең ыраазычылык билдирип, бүгүнкү маараке менен кызуу куттуктап, ага чың ден соолук, мындан аркы ишинде зор ийгиликтерди, жаңы бийиктиктерди каалап кетмекчимин.

Сиздерди урматтоо менен, эжеңер ОМПИнин экс-ректорлорунун бири, биология илимдеринин кандидаты, профессор М.М. Ботбаева.

**Поздравление Совета Ассамблеи
народа Кыргызстана
Глубокоуважаемый Бектемир Мурзубраимович!**

От имени Президиума Совета Ассамблеи народа Кыргызстана примите искренние поздравления по случаю Вашего замечательного юбилея - **75-летия со дня рождения!**

Свой юбилейный день рождения Вы встречаете как мудрый аксакал, наделенный большим жизненным опытом, с завидной работоспособностью джигита, полным жизненной и творческой энергии, вдохновленным новыми идеями и планами на будущее.

Вы родились под счастливой звездой Жетиген, ибо не каждому суждено достичь в жизни стольких звездных вершин, сколько покорило Вас.

Разносторонность и содержательность Вашей деятельности - от учителя-педагога, руководителя (ректора) высших учебных заведений, ученого-академика до депутата Жогорку Кенеша, государственного деятеля - впечатляет и заслуживает уважения.

Ваш труд во имя родной страны, народа высоко оценен, в частности, присвоением Вам почетного звания «Заслуженный работник образования Кыргызской Республики» и награждением одной из высших правительственных наград нашей страны - «Орденом Манаса III степени».

Сделанного Вами хватило бы на несколько жизней, и сегодня, являясь Председателем Совета Ассамблеи народа Кыргызстана, Вы проживаете очередную яркую страницу своей биографии уже в качестве общественного деятеля.

Мы искренне рады, что 5 лет тому назад, в сложный как для Ассамблей, так и для всей нашей страны период, именно Вы возглавили Ассамблею народа Кыргызстана - организацию, высшим предназначением которой было и продолжает оставаться служение миру, согласию и единству на благодатной кыргызской земле.

За это время Ассамблея народа Кыргызстана под Вашим чутким руководством поднялась на новую качественную ступеньку своего

поступательного развития, стала дружественным коллективом единомышленников.

Благодаря созданной Вами атмосфере созидания и взаимной поддержки, было проведено более шестисот разнообразных по форме и содержанию мероприятий, направленных на консолидацию многонационального народа Кыргызстана, заметно возрос их качественный уровень, во многом появилась новизна. Навсегда останутся в памяти участников и широких кругов кыргызстанской общественности Марафон-концерт «Дилибиз бир, тилибиз бир»; Выставка-презентация этнических общественных объединений «В семье единой»; Вечер дружбы «Мекеним Кыргызстан»; серия концертов и творческих встреч в рамках культурно-информационной акции «Народ Кыргызстана в семье единой»; событием не только культурной, но и общественной жизни страны стал совместный с фондом «Инициативы Розы Отунбаевой» проект «Музыка - душа народа» с участием 12 этнических общественных объединений; участие Ассамблеи в культурной программе Первых Всемирных игр кочевников; торжественные мероприятия, посвященные 20-летию Ассамблеи и многие, многие другие. И в каждом из них Вы были активным и заинтересованным участником.

Благодаря Вашей инициативе и непосредственному содействию, был открыт «Центр языков», создана «Летопись АНК в фотографиях» - оформлены более 30-ти фотоальбомов, системно отражающие деятельность Ассамблеи, Этнических объединений со времени создания и по сегодняшний день; осуществлено издание уникальной в своем роде книги-энциклопедии «Народ Кыргызстана в семье единой».

С Вашим приходом ярче обозначился научный подход в организации деятельности Ассамблеи, в тесной взаимосвязи успешно реализуются основные направления деятельности: социально-политическое, международных связей, культурно-образовательное, информационное, связь с регионами и организационно-правовое обеспечение деятельности.

Уважаемый Бектемир Мурзубраимович!

Ваша успешная и плодотворная деятельность на столь ответственном общественно-государственном посту Председателя Совета Ассамблеи народа Кыргызстана не могла бы быть таковой, если бы Вы не обладали необходимыми для её осуществления гражданскими и человеческими качествами.

Мы ценим и уважаем Вас за Ваш все кыргызстанский патриотизм, мудрость и мужество, оптимизм и ответственность, интеллигентность и благородство, человечность и понимание. Мы знаем Вас как хорошего семьянина - мужа, отца, дедушку и прадедушку и желаем Вам и Вашим родным всего самого наилучшего.

Дорогой Бектемир Мурзубраимович, позвольте еще раз поздравить Вас с Вашим славным юбилеем и пожелать дальнейших успехов в Вашем благородном труде.

Пусть все Ваши замыслы претворяются в жизнь и находят поддержку в сердцах людей!

Счастья, здоровья, благополучия и процветания Вам под мирным небом Кыргызстана!

Открыли душу мы пред Вами: Поздравить Вас хотим стихами.

*«Лет до ста
расти вам
без старости.
Год от года
расти
Вашей бодрости!»
(В. Маяковский)*

*Деянья Ваши не напрасны,
И слово мы даем молве:*

«О юбиляр! Виват! Жашасын! Ура! Eslebe!! Хайживё!!!»

Члены Совета Ассамблеи народа Кыргызстана

*ОшТУнун ректору, профессор
Абдыкадыр Абидов*

Урматтуу Бектемир Мурзубраимович!

Биз, Сизди өз ишин мыкты билген тажрыйбалуу жетекчи жана уюштуруучу, Кыргыз Республикасынын билимин жана илимин өнүктүрүүгө өз салымын кошкон чыныгы педагог, окумуштуу жана коомдук ишмер катары жакшы билебиз.

Ош технологиялык университетинин жамааты Сиздин Ош технологологиялык университетинин ректору катары окуу жайыбыздын түптөлүүсүнө, өнүгүүсүнө кошкон зор салымыңызды ар дайым сыймыктануу менен айта алабыз. Биз менен тыгыз байланышта иштешип, биздин окутуучуларга, кызматкерлерге жана бүтүрүүчүлөргө жакындан жардам берген салымыңызды, илим чөйрөсүндө өз жолу бар инсан катары илимий ачылыштарды жасоого кошкон эмгегиңизди жогору баалайбыз. Сиздин демилгеңиз менен ачылган Өзгөн технология жана билим берүү институту да бүгүнкү күндө чоң жоопкерчилик менен регионго тиешелүү адистерди даярдоодо өз ордун тапты. Мамлекеттик жогорку кызматты аркалоо менен Кыргызстандагы көп улуттуу элдердин достугун чыңдоодо, ынтымагын бекемдөөдө чоң идеяларды иш жүзүнө ашырып келесиз.

Сиз чыныгы инсан катары коллективде мыкты жетекчи, коомчулукта адамдын асыл касиеттерин баалай билген кыраакы жетекчи, адамгерчилигиңиз жана жөнөкөйлүгүңүз менен замандаштарды аяр мамиле кылууга чакырган касиетиңиз биз үчүн өзгөчө сыймык!

Урматтуу Бектемир Мурзубраимович!

Сизди 75 жаш кутман курагыңызды куттуктоо менен бирге, Сизге бакубат ден соолук, үй-бүлөлүк ырыс-кут жана илимий, педагогикалык, мамлекеттик жоопкерчиликтүү кызматыңызда Кыргыз элинин келечегине зор таасирин тийгизген чыгармачыл ийгиликтер жарала беришине чын дилден тилектешпиз!

**Сизди терең урматтоо менен,
Ош технологиялык университетинин
жамааты**

**Жакшынын жакшылыгын бетине айт,
жүзүнөн нуру тамсын
(Замандаштары, шакирттери агай жөнүндө)**

*Капар Зулпукаров, филология
илимдеринин доктору, профессор.*

Асыл сапаттардын ээси

Өткөн кылымдын 62-67-жылдары мен ОМПИде студент элем. Бектемир Мурзубаимович тууралуу бир аз гана билип калдым. Ал Ош пединститутун «Химия» адистиги боюнча эң жакшы аяктап, окутуучулук кызматта калганын, максаттуу аспирантурага жөнөтүлүп, мөөнөтүнө жетпей ишин бүтүрүп, диссертациясын ийгиликтүү коргоп, химия илимдеринин кандидаты болуп калгандыгын укканмын. Бул маалымат ХХ кылымдын 70-жылдарында илимге кызыккан жаштар үчүн кызык көрүнчү. Аны илимдин эң жаш кандидаты дешчү. Кийин кафедра бышчысы, институттун сырттан окуу боюнча проректору болуп жүргөнүн уктым. Бектемир акенин жаркын сапаттары тууралуу ини досум ыраматылык Сабыр Мадалов көп сөз кылар эле. Фрунзе политехникалык институтунун Оштогу кечки факультетинде менин классташым Нурмамат Эркинбаев деген окуучу эле. Эстүү, зээндүү жигит. Ата-энеси мени окуткан. Бир күнү: “Химия эң жэңил, эң кызык предмет турбайбы. Бир айдан бери “Жалпы химия” сабагын бизде Бектемир Мурзубраимов деген агай өтөт. Өтө жөнөкөй, даана түшүндүрөт. Окутуучубуз Акпарали Рахманалиевич Отамбаев диссертация коргогону кеткен эле” – дейт. Ушул байкоо да менин бул кишиге урматымды кескин көтөрдү.

Бектемир аке менен 1987-жылы гана түздөн-түз сүйлөшүүгө туура келди. Ал табият таануу факультетинин деканы экен. Мен орус тилинин факультет аралык кафедрасын жетектеп калдым. Ошол факультетте иштеген орус тилчи окутуучулары үчүн кафедранын атынан келишим даярдап, эки тараптуу кызматташтыкта болуу максатында иш чараларына кол койдуруу

үчүн Бектемир акеге кирип калдым. Ал планды карап, бир нече керектүү түзөтүү, тактоо келтирди. Бул кошумчалар окуу процессинде Ильина, Шаталов сыяктуу педагог-новаторлордун тажрыйбасын үйрөнүүгө, колдонууга тиешелүү эле. Ошондой эле улуу биолог, химиктердин өмүрүнө, ачылыштарына арналган топиктерди иштеп чыгып, сабактарга пайдалануу зарылдыгын айткан эле. Буга чейин мен түзгөн ар кандай документ дайыма өзгөрүлбөй кабыл алынчу. Макалаларым да, пландарым да, колдонмолорум да. Бир аз ыза болдум, бирок бул адамдын кыраакылыгына, объекти толук көрө билүү жөндөмүнө тан бердим. Биздин келишимде сабактардын сапаты, активдүү коммуникативдүүлүгү, профессияга багыттуулугу, белгилүү даталарга кечелерди, конференцияларды, жолугушууларды, диспуттарды жана башка иш чараларды университетте жана жатаканада уюштуруу каралган эле...

Бул факультетте Т.П. Апполонова, В.А. Орлова, С. Алымкулова, Л.К. Шаршеева аттуу окутуучулар сабак берчү. Алар келишимге ылайык сабак пландарын өзгөртүп, лексикалык темаларды кеңейтип, көптөгөн топиктерди иштеп чыгышып, түрдүү иш чараларды өткөзүп жүрүштү. Ар бир жумуш боюнча декандын тарбиялык иштери боюнча орун басарына маалымат беришчү. Бир күнү учурап: "Орус тилчилериң биолог болуп кетишпесин!" - деп коёт жылмайып. Мен: "Бул сиздин идеяңыз да" - деп койдум. Адамдын эмгегин баалоо, аны өз убагында белгилөө, бул жетекчинин сапаттарынын бирөө экендигин байкадым. Биздин окутуучуларга да мындай жактыруу ишине шык берди деймин.

Кийин Бектемир Мурзубраимович парткомдун катчысыбы же анын орун басары болуп калдыбы, азыркы 1-проректор олтурган кабинетке чакырып калды. Кирсем элпек учурашып, ал-абалымы сурап калды. Баары жайында эле. Анан: "Биз сага бир орчундуу тапшырма берели дедик эле. Орус филологиясы факультетинин ишин текшерип бергиле. Замира Эшмамбетова баш болгон комиссия карап чыгып справка жазышты. Ал Арап Анарбаевичке

да, мага да жакпады. Үстүрдөн болуп калыптыр. Үч эле бет. Комиссиянын жаңы курамын азыр эле түзсөк болот”- деди. Мен: “Замира Бакиевна капа болбойбу? Намыскөй, дымактуу киши го. Анын үстүнө Баки Эшмамбетович менен аке-үкө болуп жүрсөк”- дедим. Бирок жалпы иштин, пединституттун кызыкчылыгы үчүн кайрадан текшерип, факультет тууралуу толук маалымат жана сунуштар керек экендигин айтты.

Арап Анарбаевич Анарбаев ал учурда пединституттун ректору эле, Замира Бакиевна Эшмамбетова чет тилдер факультетинин доценти, англис тили кафедрасынын башчысы, “Англис тили” адистиги боюнча кыргыз улутундагылардан биринчи болуп кандидаттык диссертация коргогон адис, азыр ЮНЕСКОдо жооптуу кызмат өтөп жүргөн болуу керек. Баки Эшмамбетович Эшмамбетович - анын атасы, Фрунзе политехникалык институтунун Оштогу факультетинин ошол учурдагы кафедра башчысы, тарых илимдеринин кандидаты, доцент, убагында ОМПИнин ректору болгон. Бул эки инсанга болгон ызатым тайсалдоого алып келди.

Бир аз буйдалып туруп, комиссияны жетектөөгө макул болдум. Бирок бул комиссияга педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (азыр политологиянын доктору, профессор), педфактагы башталгыч билим берүүнүн орус тили кафедрасынын башчысы Жумакан Алинуровна Омукееваны, мен жетектеген факультет аралык орус тил кафедрасынын улук окутуучулары Валентина Алексеевна Орлованы, Тамара Павловна Апполонованы, филология илимдеринин кандидаты Рахима Абдувалиеваны (ал байыркы санскрит тилиндеги сандхи боюнча илимдердин кандидаты болгон эле) кошуп, эки жума орус филологиясы факультетинде болуп, сабактарына катышып, талдап, кафедралардын, деканаттын документациясын изилдеп, студенттердин ичинде билимин текшерүү боюнча анкета, суроо-жооп толтуртуп, жасалгаларды карап чыгып чоң көлөмдүү 18 беттен турган справка даярдадык. Албетте, бул документтин автору мен элем. Бир аз кекечтигим жазуу жөндөмүмө жолтоо

болчу эмес. Мен анда ыкчам, мазмундуу, ишенимдүү жазар элем. Сунуштарыбыз эле 14 пункту ээледі. Документти мен Бектемир акеге алып түштүм (менин кабинетим экинчи этажда эле). Ал киши менин көзүмчө окуп чыкты. Бир гана сунуш айтты: “Эки пункту гана орун алмаштырып коюу керек, анткени жалпыраагы чекенеден мурда келиши негиздүүрөк болот”- деп карандаш менен үчүнчү менен төртүнчү пунктардын номерлерин өзгөртүп койду. Справканын Арап Анарбаевичке алып кирдик. Ал да окуп чыкты, жактырып “дурус” деп койду. Ошол бойдон мен даярдаган справка окумуштуулар кеңешинде талкууланды. Бектемир Мурзубраимович окуп берди. Анда кеңешмелер, чогулуштар дээрлик орус тилинде жүргүзүлчү. Окумуштуу катчы да орус эле – Саша Ильев. Докладчынын келбети, өзүн алып жүрүүсү, өзгөчө салмактуу дикциясы, тактыгы, тилге сезимталдыгы, сунуштарды таасирлүү презентациялашы, докладдын мазмуну угуучуларды багынтып алгандай болду. Мен да тымызын өз мээнетиме ыраазы болдум.

Педагогика факультетинде декандык кызматка шайлоо болуп, Жумакан Алинуровна утуп чыгып “шеф” болуп калды. Мен куттуктап барсам: “Сиз бизге өтүңүз, бирге иштейбиз. Биздин кафедра кошумча “Орус тили” адистигин берет. Сиз теоретиксиз го”- деп калды. Бирок мен баш тарттым. Үйрөнүп калган коллективде коопсуз эмеспи. Мени кийин Арап Анарбаевич чакырып: “Сизди башка кафедрага которсок, көтөрсөк деп жатабыз. Орус филологиясында Жоомарт Абдылдаевич Акпаралиев декандыкка шайланып, практикалык курс кафедрасынын башчысынын орду бош. Педфакта Жумакан Алинуровна Омукеева декан болуп, андагы орус тили кафедрасында да башчы жок, тандаңыз”- деди. Мен ойлонуп, үйдөгүлөр менен кенешүүнү сурандым. Чыгып эле парткомго кирдим. Бектемир Мурзубраимовичке ректордун сунушун айттым. Ал ойлонуп туруп: “Карап көрүү керек экен. Педфакта дипломдук иштер жазылат, педпрактика бар, окуу жүктөмүнүн баары эле аудиторияда өтпөйт го”- деп койду. Мен ал кишини түшүндүм да, ырахмат айтып кабинетке келдим. Бул кесе айтылбаган сабырдуу кеңеш эле.

Эртеси эле Жумакан Алинуровна педфакта кол эмгеги мугалими болуп иштеген Кайып Ибраевдин машинасы менен келип менин китептеримди жүктөп бүтүп, ректордун наамына рапорт жазып, кол койдуруп, мени “көчүрүп” кетти. Бул адамдын кайратына, чечкиндүүлүгүнө суктандым. Кийин дагы мени ал көпкө колдоп, ишеним көргөзүп жүрдү. Мурунку кафедранын мүчөлөрүнүн каалоосу менен эки кафедра биригип калды. Кафедрада 39 миң саат болуп 31 мугалим иштээр эле.

Педфакта иштеп жүрүп Бектемир Мурзубраимович менен эки жолу жүз алдым. Бир жолу кабинетке чакырыптыр. Келсем биздин кафедрада ашыкча саат бардыгын билет экен. Кызматка Венера Бекмаматовна Суркеева деген кызды ишке алууну сунуштады. Анын атасы менен тентушпу, дос-жарбы айтоор жакын экен. Бул кызды жумушка алдык. Конкурстан өткөрүүгө аракет кылдык. Көтөрмөлөдүк (Жумакан Алинуровна менен биргеликте), ага атаандаштар чыкты. Азга иштебей да жүрдү. Татамал экен, кийин психоллингвистика боюнча илимдик кандидаты болуп калды. Азыр белдүү мугалим, кафедрада чогуу иштейбиз.

Экинчи жолу Жогорку Кеңешке шайлоолор башталганда учураштык. Шайлоо тилкелерин бөлүштүргөндө педагогика факультети шаардын Түндүк-Чыгыш жана Амир Темир (Он-Адыр) микрорайондору тийип калды. Педфак толугу менен өз адамына чуркады. Эки жолугушууда бирге болдук. Атаандашы белгилүү чарбагер, электротармактырдын жетекчиси Мукан Алыкулов эле. Күрөш катуу болду. Бектемир Мурзубраимовичтин токтоолугу, дааналыгы, принципиалдуулугу, окумуштуулугу, ишмердүүлүгү, ийкемдүүлүгү таймашты анын пайдасына оодарды.

Айтса, принципиалдуулугу жөнүндө. Бирде Жогорку Кеңештин отурумдарын телекөрсөтүүдөн берип калды. Премьер-министр Чынгышев эле. Датасы, жылы эсимде жок. Бирок электротармактырдын жабдыктарын оңдоп түзөтүү боюнча Эл аралык банктан 180 млн. доллардай грантынын дээрлик 70 пайызы Ысык-Көл облусуна бөлүнүп, Түштүк регионуна (республиканын жарымы) бир аз гана каражат каралганын айтып, өкүмөт башчысын

сындаганы эсимде. Бул сөздү Мукан Алыкулов же башка бирөөлөр эч бир шартта айта алмак эмес. Бектемир акенин эр жүрөктүүлүгүнө, адилетсиздикке чыдабастыгына, калыстыгына суктанып жүрдүм.

Педагогика факультети 1992-жылы экиге бөлүнүп, мектепке чейинки тарбиянын психологиясы жана педагогикасы факультетине Жумакан Алинуровна декан болуп, педагогика факультетинде педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Бекембай Апышев жетекчи болуп калды. Биздин кафедра педфактын алдында калды. 1993-жылдын январында декандыкка шайлоо дайындалып ага доценттер Бекембай Апышов, Мурза Сулайманов, Абдыманап Жалилов, Гульшат Ахметовна Хурамшина жана мен сунушталып калдык. Шайлоодо 43 катышуучудан 27 добуш алып мен биринчи эле турда өтүп кеттим. Мени биринчилерден болуп Бектемир Мурзубраимович куттуктады. Бул илберинкилигине, ак пейилдигине чын ыраазы болдум.

Тез эле Арап Анарбаевич ректордук кызматын бошотуп берди. Анан күрөш, чуркоолор, өз ара каралоолор башталды. Демилгечи ким - эсте жок. Бир нече декан конфинденциалдык түрдө жолуктук: музыка факультетинин башчысы М. Жутанова, география факультетинен К.Матикеев, кыргыз филологиясынан Д. Туратов, педагогикадан мен, мектепке чейинки тарбиядан Ж. Омукеева ж.б. Аракетти бириктирип Бектемир Мурзубраимовичтин кандидатурасын колдоону чечтик. Кол топтодук. Өкүмөткө кайрылуу жазып кол коюлган баракчаларды тиркеп жөнөттүк. Педфактан эле 51 окутуучу тарапкер чыкты. Б. Эралиева, М. Сулайманов жана башка аятоо баш тартышты.

...Тез эле ректорлук кызматка жаш тарыхчы Бакыт Жолчубекович Бешимов дайындалып келди. Жолугушуудан кийин эле фойеде биздин топко каршы бирөө жолугуп: "Колундагы дарбызың түшүп кеттиби?" - деди табасы канып. Мен: "Сиз адашып жатасыз: биздин колубуздагы асыл үрөөндүү алтын аяк. Ал

жешилбейт да, аны дат да баспайт”- дедим кулагына шыбырап. Бул сөздү уккандар да болуу керек. Катуу эле “шыбырадым” да.

Тез арада пединститут университет статусун алды. Реорганизация болду, баягы декандар баары кызматтарынан кетти. Курманалы Матикеевич экөөбүздү гана кафедра башчылыкка калтырышты. Кийин кафедраны да жоюп, таркатып жибершти. Карасам: убактым көп, аптасына 3 күн гана сабактарым бар. Эмне кылуум керек? Доктордук диссертацияга кириштим. Тез эле даярдап койдум. Кызыгууга негиз көп. Айрым идеяларды тилчилер кийин түшүнөт. Дагы баягы сүйүнчүлөп кубанган адам көчөдөн учурап калып: “Үкөм, жамандын кесепети деген ушул”- деп өтүп кетти. Мен кайтып кууп жетип: “Сиз, жаңыласыз. Жакшынын шарапаты менен диссертациямы бүтүп алдым”- дедим. Ал киши да оңтойсуз боло түштү.

Көп өтпөй эле Бектемир Мурзубраимович Ош технологиялык коллежине ректор болуп калды. Коллежди университетке айландырды. Окуу иштери боюнча проректор Эмил Гентиевич Орозбеков телефондон эки жолу сүйлөшүүгө чакырды. Тилдер кафедрасынын башчысы Мамед Джакыпович Тагаев да сөз бар эле деди. Барсам:” Кафедраны экиге бөлөлү, 39 окутуучу көп болуп жатат. Бирөөсүн сиз жетектеңиз”- дейт. Мен ойлодум: ”Тандоо качан эле кеткен. Мен кызмат үчүн позицияны өзгөртсөм, Бешимов менен деле тил табышмакмын. Жолчубек агай кураторубуз эле, виньеткада сүрөттөрүбүз бар. Мага өзгөчө мамиле кылчу”- деп кафедраны бөлүүнүн кереги жоктугун, бирок катардагы эле доцент болуп иштей берээрлигимди айттым. Буга чейин бир окуя болду. Бакыт Жолчубекович менин монографиямды чыгарууга 7,8 миң сом бөлүп берген эле. Илимий иштер боюнча проректор Жолдошбай Эгембердиевдин каршылыгын карабай, ал китепти чыгартып, жарым тиражын (250 экз.) библиотекага өткөрүү менен алынган акчаны жаап, калганын сатып алууга руксат берди. Ошентип, коргоого материалдык мүмкүнчүлүк пайда болду. Бешимовго терең ыраазымын. Коллежге которулганымда бул каражат тууралуу сөз деле болгон жок. Тез эле Билим берүү

министрлигинин грамотасына ээ болдум. Бектемир Мурзубраимович командировкага жөнөтүп, ишти коргоомо шарт түзүп берди. Сабактарымды коллегаларым алмаштырып жатышты. “Жакшынын шарапаты ушул да”- деп ойлоп жүрдүм. Коллеждин университетке айландыруу салтанаты болуп, министр Аскар Чукутаевич Какеев “Билим берүүнүн мыктысы” деген төш белгисин тапшырды. Бул да Бектемир акенин кызматы.

1997-жылы январда Эмил Тентиевич чакырып: “Сени университеттин Өзгөндөгү филиалына жөнөтүп жатабыз, жетектеп бер”- дейт. Мен: “Силерге оордугум тийип жатабы? Бул ссылка го”- деп чыгып кеттим. Кийин ал телефондон да айтты. Мен кирбей койдум. Эки күндөн кийин кечкурун Бектемир аке үйгө чалат: “Эртеге кирип чыкчы”- деп. “Мени айылга жөнөтүп жатышат”- дедим ичимен. Кирсем, филиалдын абалын түшүндүрүп, коллектив эки араан болуп жатканын, илимий даражалуу окутуучулардын керектигин, үй-жай менен камсыз болорлугумду, кызматтык ГАЗ-24 автомобили бар экендигин жана башкаларды айтып мени көндүрдү. Ошентип, ОшТУнун Өзгөндөгү филиалын (кийин - институтун) жетектеп калдым. Ушул филиалдын ачылышына, түптөлүшүнө, институт болуп өзгөрүлүшүнө, корпус, жатаканалардын алынышына, материалдык-техникалык жактан чыңалышына Бектемир акенин салымы чоң. Өзү уюштурган филиал да ага кызмат кылды. Айрыкча Жогорку Кеңешке шайлоолор учурунда мен ал кишини көп учурда жандап, презентациялап жүрдүм. Махаллаларда өзбекчелеп дегендей. Айга, күнгө теңебедик, көбүртүп, жабыртып мактабадык. Анын элге кызматын, окутуучу-педагогдук дараметин, илимдеги жетишкендиктерин, адамгерчилигин, чечкиндүүлүгүн, туруктуулугун, сабырдуулугун, принципалдуулугун, уюштуруучулугун, адилетүүлүгүн, жаңычылдыгын, тапкычтыгын... айтор, негизги асыл сапаттарын атоо менен элди ынаандырууга жетип жүрдүк. Ал кишинин платформасы да салмактуу, орунтукуу, мазмундуу, реалдуу жана логикалуу эле. Ошол филиал кийин институт статусуна ээ болуп, Бектемир

акенин ысымын алып жүрөт. Өзү уюштурган, өзү жетектеген, өзү тикелеген, өзү өнүктүргөн.

Бектемир аке ОшМУга ректор болуп өтүп, ОшТУну башта Биймурза Айтиевич Токторалиев, кийин Жаныбек Шаршеналиевич Шаршеналиев жетектеп калды. Экөө тең ири окумуштуулар. Мурда Шаршеналиевдин Бектемир акеге көзү түз эле. Интригандар экөөнүн ортосунан "кара мышык" өткөзүп ийишти. Алар Бектемир Мурзубраимовичти ар кандай кличкалар менен аташар эле. Мамиле өтө курчуп турат. Окумуштуулар кеңеши өтүп жаткан. Мага институт тууралуу сөз беришти. Мен кыска сүйлөп: "Институттун коллективи Бектемир Мурзубраимович менен Жаныбек Шаршеналиевичке өтө ыраазы" - деп сөзүмдү бүтүрдүм. Жым-жырт. Шаршеналиевдин көзү чекчейип, эмне дээрин билбейт. Ачуу сөз даярдап жаткан көрүнөт. Бир ой кетти: "Экөөнүн аттарын алмаштырып эле айтсам болмок" - деп. Мен: "Экөөңүздөрдү тең сыйлаймын. Бирөөңүздөр ачтыңыздар, бирөөңүздөр жетелеп жатасыздар" - дегенче эле жалпы зал дуу күлүп жиберди. Шаршеналиев дагы. Башка сөз болбоду. Ачуу жеңилди.

Көп өтпөй эле Өзгөндөн ОшТУнун башкы имаратына келсем, тааныштардын көз караштары өзгөрүлгөн. Айрымдары качып калыптыр, айрымдары кайсалактап калыптыр. Эмил Тентиевич көрүп: "Жаныбек Шаршеналиевич очень не доволен тобой. Зайди к нему. Объясни ему по поводу статьи"- деди. Мен түшүнбөдүм. Кайсы макаланы айтып жатканын да билбейм. Кандайдыр катаал жагдай күтүп жатканын түшүндүм. Ректордун эшигин аттаарым менен эле, Жаныбек Шаршеналиевич сөөмөйүн кылыч кылып: "Мен сени менен иштей албайм, жумушунду тапшыр! Бүгүн! Азыр!"- деп жекирип кирди. Мен жылмайып колумду бердим. Ал алик албады, колун бербей койду. Астында турган газетаны алып, шилтегилеп бир макаланы таап: "Кайсы окумуштуунун изи менен кетип жатасың?"- деди. Сөөмөйү менен "Ош жаңырыгы" газетасынын үчүнчү бетинин акырындагы кичинекей макаланы сайып көрсөтүп: "Ай, мен Мурзубраимов менен болгон мамилеми билесиң. Эмне үчүн мага тийишип макала

жаздың? Бар жогол, Мурзубраимовго өтүп кет!". Мен тайып да калбадым, жалтаңдабадым да, танбадым да. "Жаке, бул менин макалам - ырас. Бирок аны 3 жыл илгери 2000-жылы жазган элем. Бектемир акенин 60-жылдыгына. Мен андан бери ал киши тууралуу эч нерсе жаза элекмин"- десем, ишенбейт. Кайрадан атырылып барып:"Анда газетаны сотко бер!"- деди ачууланып. Мен: "Сотко бергенде эмне, экөөңүздөрдүн коомдо ордуңузда башка, авторитетиңиздер башка, кызматыңар башка. Менин сиздерге болгон сый мамилем бири биринерге жолтоо болбойт. Ортодогулар эле сиздерди тебиштирип жатат. Эки арстанды чабыштырып, алсыратып, аброй алгысы же ордуңузда келгиси барлар сиздерди кайраштырууда"- десем, бир аз сууй түштү.

"Анда газетага барып, макаланы Зулпукаров жазбаган деген справка алып кел. Ансыз сен экөөбүз аке-үке болбойбуз"- деди бир аз жибий калып.

Мен редакцияга келдим. Башкы редактор анда Мамраим Дубанаев эле. Ал менин кичүү кызымын тоюн алып барган тамада болуп, өкүл атасы да эле. Ага шартты түшүндүрсөм, күлдү, көпкө күлдү. Менин байкашымча, бул макала мен 2000-жылы жазган "Окумуштуу жетекчинин чыйыры менен" аттуу кыскача очерктен үзүндү экен. Ал очеркти Өзгөн райкенешинин ошол убактагы төрагасы Абдыракман Тобекелович Жолдошалиевдин өтүнүчү менен жазган элем.

Андан бери көп суулар агып кетти. Кыйла жылдар өттү. Көп окуяларды кечирдик. Бектемир аке мына 75 жашка чыгып калды. Бул адам элге, мамлекетке, коомго омоктуу кызмат кылды. Коом, мамлекет да карыз болуп калган жок. Өзүнүн кызматына, мээнетине ылайык сый-урматка ээ болду. Сыйлык баракчалары, жетекчилик кызматтар, илимий даражалар менен наамдар, академиялык наамдар, республиканын, СССРдин өзгөчө белгилери, орден-медалдар, Жогорку Кеңешке депутаттык статус - булар анын ишине коом берген, өкүмөт берген баа. Бул баага Бектемир аке талыкпаган эмгеги, терең акылы, натыйжалуу изденүүсү менен,

газалыгы, калыстыгы, кылдай дипломатиясы менен, ойчулдугу, окумуштуулугу, көсөмдүгү менен жетишти.

Анын жолу даңгыр болбоду. Тоскоолдор, бут тосуулар, каршы толкундар, чагымдар, ушактар, каралоолор бул адамдын кайратып, дараметин, өсүүсүн токтото албады, эркин майтара албады.

Юбилейиңиз менен, биз сыймыктанган Бектемир аке! Көп жашаңыз, бакыбат болуңуз, ооматтан айрылбаңыз, ийгиликтен жазбаңыз!

*Кусеин Исаев - филос.и. д., социология профессору,
Кыргыз эл мугалими,
Кыргыз социологиялык Ассоциациянын Президенти,
Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин
Социология бөлүмүнүн башчысы*

Бектемир – терең ойчул, даанышман замандаш!

Бектемир – жетимиш бешке толуптур дегенди угуп алып, «чын элеби?» - деп чоочуп кеткен экенмин... Анткени мен таанып-билгенден бери отуз жылдай убакыт өткөнү менен, Бектемир баягыдай эле карапайым, кайсы убакта болбосун жумшак, жылуу жылмайып жүргөнү-жүргөн... Көрсө, Ош аймагынын Өзгөн деген уюткулуу, көкүрөгүндө куту бар аракеттүү, эмгекчил элдин жупунулугу менен айырмаланган жигит турбайбы. Биз таанышкан учурда экөөбүз тең өзүбүз тандаган илимдин кесиптерибиз боюнча докторлук даражага ээ болуп, анча-мынча “көөп” турган кезибиз болсо керек. Анын үстүнө, өзүбүз эмгектенген жогорку окуу жайларынын кафедра башчысы жана партиялык комитеттин секретары болгонбуз. Жогорку билим министрлиги болбосо да, жогорку окуу жайлары – Кыргыз ССРинин билим министрлигинин курамында болоор эле. Экөөбүз тең кафедранын иштери боюнча билим министрлигинде жаңы Кыргызстан Коммунисттик партиясынын Борбордук Комитеттин ай сайын өткөрүлүүчү семинар-кеңешмелеринде кезигишээр элек. Албетте, бир пиала чайдын тегерегинде отуруп, ЖОЖдор, студенттер, билим, илим

маселелери жөнүндө пикирлешээр элек. Бектемирдин Университет, мугалим, студент жөнүндө айткандарына, ал пикирлердин терединине, зарылчылыгына жана жетишкендиктери жөнүндө айткандары менин көкүрөгүмө жетээр эле. Өзгөгө билим, мугалим, илим, маданият, рух дөөлөт жөнүндө кыргыз элинин ойтолгоолору, философиясы, тарыхын билгендиги. Сүйлөгөн сөздөрүндө пайдалангандыгы мени абдан таң калдырчу. Мисалы: “Мугалими түркөйдүн, эли болот карып”, “Мугалим бул-устат, бул жол көрсөтүүчү, бул даанышман” ж.б.у.с.

Бектемир ЖОЖду бүткөндөн кийин өмүрүнүн 46-жылын өзү мектепке мугалим жана окутуу, тарбиялоо чөйрөсүндө эмгектенген. Кийин Кыргыз Республикасынын химия жана химиялык технология лабораториясынын башчысынын жана институтунун директорлук кызматын жигердүү да, ийгиликтүү да чыгармачылык менен аткарып жатканына карабастан, кыргыз мамлекетинин эң зарыл, бирок эң оор экономикалык-саясий чөйрөгө болгон – Кыргызстан элинин Ассамблеясынын башчылыгына курагы жетимиштен ашканына карабастан академик Бектемир Мурзубраимовичти 2011-жылы дайындады. Эмне үчүн бул аймакты: “эң оор экономикалык – саясий чөйрө” – деп атадым. Анткени Кыргыз Республикасынын айрым жетекчи саясатчыларынын сабатсыздыгынан болууда. Алар ойлонбой эле, Кыргызстанда кырктан ашык улут жашайт деп тааный беришет. Мамлекетке наамын берген калк гана улут деп аталат, калгандары элдер, калктар. Демек, “улут” деген XX кылымдын илиминде саясий түшүнүккө айланган. Мисалы, “улут тили, территориясы, экономикалык турмушу жана психикалык мүнөзү жагынан байланыштуулугу негизинде келип чыгып, ал маданиятынын жалпылыгынан көрүнгөн, тарыхый түзүлүшү бар эл, калк. Бүгүнкү Кыргыз Республикасында – кыргыздар улут катары, мамлекеттин ээси, жалпы калктын 73% түзөт. Ал эми 27% башка калктардан турат. Алардан (алфавит боюнча) – азербайжандар - 0,4%, дунгандар - 1,1 %, казактар - 0,6%, орустар - 6,2%, тажиктер - 0,9%, татарлар - 0,5%, түрктөр - 0,7%, өзүбектер - 14,5%, уйгурлар - 0,9%.

башка калктардын өкүлдөрү - 0,7% (“Кыргызстан цифрраларда. Статистикалык жыйнак, Б. 2015, 48-бет). Демек, мамлекетти түзгөн, өз наамын берген калк илимдин эрежесинде жалгыз улут болуп, баардык мамлекеттик жоопкерчиликти мойнуна алат. Кыргызстан элинин Ассамблеясынын сый ээси болуп, Кыргыз Республикасынын жалпы калкынын 27% түзгөн 22 элдердин, калктардын өкүлдөрү саналат.

Чынын айтыш керек, Кыргыз Республикасы түзүлгөн 1990-жылдан баштап эле мамлекеттин аймагында ар кандай тарыхый шарттарга байланыштуу жашап калган элдердин, калктардын өкүлдөрүн саясий, экономикалык, социалдык жашоо шарттарын жакшыртуу аракеттерин көрүп келген. Атайын Кыргызстан элинин Ассамблеясын түзүп, “мыкты-мыкты” делген партиялык, советтик кызматкерлер жетекчиликке дайындалган. Бирок, келген кызматкерлер “кетүүчү алга” окшошуп, Кыргызстан элинин Ассамблеясынын маселелерин түшүнбөй кетип жатышпадыбы... Бир жолу Ассамблеянын маселелерин элдердин Ассамблеясынын жетекчи Республиканын Президенти, ал эми облустарда – акимдин биринчи орунбасары болоорун билип, алардын тажрыйбасын үйрөнүү керектигин билдик. Атайын Жамбыл облустук Ассамблеясынын иштөө аракеттери менен таанышып, элдердин маданияттык, рухтук, экономикалык иштерин жакшыртууга алардын жигердүүлүгүн активдештирүү, мамлекеттин нагыз жарандык сапаттарын калыптандыруу аракеттери менен жеринде таанышып, Кыргыз мамлекетинде пайдаланууну Бектемир Мурзубраимов өзүнүн аракеттеринин өзөгүнө айлантат.

Кыргызстан элинин Ассамблеясынын бүт иш-аракетин, маданий, саясий абалын накта жалпы жарандык, жалпы элдик жана саясаттык институтка айлантуу аракетин көрө баштайт. Кыргызстан – “бир эл, бир өлкө; бир тагдыр” деп келечектүү стратегиялык максат катары көтөрүп, “бир эл – деген жалпы бардык калктар үчүн бирдиктүү улуттук кызыкчылык; бир өлкө, деген – баардыгыбыз үчүн бирдиктүү Ата Мекен; ал эми “бир тагдыр деген” - бардык биз чогу өткөн жолубуз. Демек, биздин

жалпы келечегибиз- Кыргыз Республикасынын бардык элдерин жана калктарынын ар тараптан гүлдөп, өркүндөшү. Ошентип, академик, белгилүү коомдук - мамлекеттик ишмер Бектемир менин даанышман замандашым адатынча намыстанып Кыргызстан элинин Ассамблеясын жаңы деңгээлге көтөрүүгө бел байлаганы менен кубантат. Кыргыз элинин накыл сөзүндө айтылгандай “бир жакадан баш, бир жеңден кол чыгарып”- жаңы Кыргызстандын мекенчилдикке, жарандык иденттүүлүккө жол ачып, жалпы улуттук максаттарга жетүүгө жапатырмак киришкенге не жетсин!

*М. Тагаев – доктор филологических наук,
профессор*

Человек, ученый, общественный деятель
(к 75-летию Б.М.Мурзубраимова)

Оглядывая путь, пройденный Кыргызстаном за годы его существования как государства, невольно начинаешь задумываться о глубинных причинах наших успехов и неудач, приходишь к выводу, что все они так или иначе связаны с человеческим фактором.

Создатель щедро наделил кыргызов природными ресурсами: есть у нас благодатная земля с прекрасным климатом, белоснежные горы, стремительные реки с кристально чистой водой, одно из красивейших озер мира – Иссык-Куль, а в недрах страны – множество полезных ископаемых и многое другое. Иначе говоря, есть все условия для процветания государства и ее жителей.

Для того, чтобы разумно распорядиться этим богатством, направить созидательную энергию народа в нужное русло нужны креативные личности из глубин народных масс, способные не только понимать запросы простого человека, но и (и это главное) ясно видеть перспективы развития страны. Именно такой личностью я считаю Мурзубраимова Бектемира Мурзубраимовича.

Думаю, что вся его неутомимая энергия, кропотливая деятельность как ученого, педагога, ректора вуза и общественного деятеля были направлены на воспитание ЧЕЛОВЕКА – такого, о котором словами М.Горького можно было сказать: «Человек – это звучит гордо». В 60-ые годы мы, тогдашние студенты, с нескрываемым восхищением смотрели на стремительно двигавшегося навстречу худощавого, стройного преподавателя, самого молодого кандидата наук. Он казался нам недостижимым идеалом успешности. Уже в то время каждый из нас явственно осязал, что судьба уготовила этому человеку блестящее будущее. Так оно и случилось в жизни.

Каждый, кто общался с Бектемиром Мурзубраимовичем, чувствует его притягательную внутреннюю энергию, сочетающуюся с высокой культурой в национальном проявлении и деликатностью. Что же является главной, определяющей чертой этого человека?! Думаю, что это умение трудиться, причем каждодневно, ежечасно во имя созидания чего-либо для своего народа, а также высокое чувство ответственности перед обществом и отдельно взятым человеком. Человек, совершенно далекий от всякого чванства и высокомерия, он обладает способностью терпеливо выслушать и прислушаться при решении вопросов к мнению каждого человека, кто бы он ни был и какой-бы пост не занимал. Это помогает ему что называется держать руку на пульсе, слушать биение сердца простого человека и чувствовать ритм движения общества.

В его биографии можно обозначить несколько жизненных приоритетов: это служение науке и научно-педагогическая деятельность, руководство работой высшей школы, общественная и государственная деятельность, и, главный приоритет – это, конечно, семья.

Еще молодым исследователем за высокие результаты в химической науке Б.М.Мурзубраимов награждается Памятной медалью имени академика Н.С.Курнакова. Он становится одним из ведущих ученых в области физико-химического анализа, химии

комплексных соединений, синтеза биологически активных веществ. Областью непосредственных научных интересов стали процессы взаимодействия аминокислот с неорганическими солями и синтез биологически активных соединений на их основе. Как результат многогранной научной деятельности академика можно отметить его многочисленные статьи, монографии, учебники, а также – научно-педагогические кадры: 17 кандидатов и 2 доктора химических наук. Причем, каждый научный результат, полученный ученым, не умозритель, а находит практическое применение в развитии технологий агропромышленного сектора страны.

Биография и многогранная деятельность Б.М.Мурзубраимова – яркий пример служения своему народу.

Приходят на память 90-е годы, годы нелегкие как для страны, так и для людей. Б.М.Мурзубраимов становится ректором тогда еще Ошского технологического колледжа. Вуз как вуз, ничего приметного. Но с его приходом учебное заведение получает новый импульс: открываются новые специальности, в разы увеличивается число кандидатов и докторов наук, начинают строиться новые корпуса, укрепляется учебно-материальная база вуза и мн.др. Но, самое главное, этот мощный заряд передается научно-педагогическому коллективу и студентам, которые обретают веру в свои творческие способности и начинают видеть перспективы своей деятельности. Так технологический колледж благодаря своему ректору накапливает и значительно увеличивает свой ресурсный потенциал, что становится основанием для превращения его в Ошский технологический университет.

Видно, Б.М.Мурзубраимов относится к сонму тех креативных личностей, на которых провиденье возложило высокую миссию – создавать новое, чтобы служить своему народу. Какую бы структуру он не возглавил, чем бы не занимался, с его именем и деятельностью всегда связывается рост, качественные преобразования и внедренные инновации. Так было и с Ошским государственным университетом, который он возглавил в 1998

году. Он принял его, когда этот вуз погряз в долгах, преподавателям и сотрудникам месяцами не выдавалась зарплата, люди уходили в коммерческие структуры, чтобы как-то выживать. В таких условиях об укреплении учебно-материальной базы университета говорить не приходится. Но вот возглавил ОшГУ новый ректор, и за относительно короткий срок благодаря умелому менеджменту, в вузе произошли глубокие качественные преобразования, что позволило университету стать научно-образовательным мегацентром юга страны.

Все эти успехи – это результат неустанной, ежедневной работы, чуткого и внимательного отношения к кадрам, которые подбирались не по признакам верноподданничества или, как бывает, землячества, а по уровню эрудированности и деловым качествам. Помнится, как-то в начале 90-х годов, работая в ОшТУ, я сломал ногу в результате неудачного падения и оказался в больнице в ожидании операции. Каково было мое удивление, когда меня, рядового сотрудника университета, навестил сам ректор, чтобы справиться о состоянии моего здоровья. На меня это произвело глубокое впечатление, и я был преисполнен благодарности. До сих пор это событие в моей памяти.

Внимание, уважение и искренняя забота о людях – это неотъемлемая, данная природой часть человеческой природы академика. Это качество Б.М.Мурзубраимов не утратил даже тогда, когда стал депутатом Жогорку Кенеша, был облечен многочисленными государственными наградами, снискал почет и уважение граждан. Он по-прежнему приветлив, открыт и доступен каждому человеку.

В его мировосприятии величайшую ценность представляет не только отдельно взятый индивид, но и судьба всего общества Кыргызстана во всем его этническом многообразии. Поэтому не случайно Б.М.Мурзубраимов был избран Председателем Совета Ассамблеи народа Кыргызстана. Именно такой человек, умудренный жизненным опытом, пользующийся непререкаемым авторитетом среди людей разных национальностей и ясно

осознающий, что без укрепления межнационального согласия невозможно поступательное движение Кыргызстана, должен был возглавить эту организацию.

Гражданин и патриот страны, Б.М.Мурзубраимов первым задумался и заострил внимание на таком жизненно важном вопросе, почему несмотря на достаточно высокий уровень образованности людей, наличие у нас богатых природных ресурсов большинство населения Кыргызстана проживает в бедности. Что мешает Кыргызстану стать самодостаточным государством, а людям стать зажиточными. Начиная с 2008 года он публикует целый ряд статей на тему «Ысырапкорчулук – расточительство», старается привлечь внимание общественности к этой проблеме. Эти публикации вызвали живой отклик и нашли поддержку разных слоев населения.

Причина наших бед в нас самих, по утверждению академика, в менталитете кыргызов, истоки которого в сознании кочевника, воспринимавшего мир как нечто непостоянное, переменное. «Кызмат, акча – колдун кири» `Деньги, служба и власть – грязь на твоих ладонях` - вот философское кредо многих кыргызов, которое заставляет их жить сегодняшним днем.

Однако мир переменился, кыргызы стали оседлыми, а сознание цепляется за прошлое. Отсюда мирозерцательность и беззаботность кыргызов, приводящая к расточительности как части ментального поведения кыргызов. Дело даже не в том, сколько мы зарабатываем, а в том, что мы не умеем экономно распорядиться тем, что имеем. Нередки случаи, когда нажитое с таким великим трудом, чаще на чужбине, в миграции, люди спускают в один день, проведя пышную свадьбу или устроив поминки по усопшим, и остаются без гроша в кармане, а то и с многочисленными долгами. Такая норма поведения диктуется ложно понимаемым чувством «эл эмне дейт; элден чыгып калабыз го» `что скажут люди; не окажемся ли мы вне своего народа`.

Спрос на проведение различного рода торжеств порождает предложение. В последние годы в Бишкеке и других городах

появилось множество кафе, ресторанов большой вместимости, предназначенных для таких мероприятий. И они не пустуют, такой бизнес процветает, выстраиваются большие очереди на проведение различных торжеств.

Что же касается сильных мира сего, то для них такие мероприятия становятся легким способом обогащения и получения взяток. Простому человеку трудно, да и незачем тягаться с ними.

Сейчас наступило время глубоко призадуматься над мыслями Б.М.Мурзубраимова, поддержать его и осудить расточительство как ложную ценность, завуалированную под щедрость, открытость, способ завоевания авторитета и места в обществе.

Не могу не сказать еще об одной привлекательной стороне Б.М.Мурзубраимова – спортивной. Часто можно было видеть его, высокого подтянутого, на спортивной площадке или за теннисным столом. Он не только занимался спортом, когда позволяло время, но и всячески поощрял проведение спортивных мероприятий.

Вся биография Б.М.Мурзубраимова как ученого, общественного и государственного деятеля, семьянина – яркий пример для подражания и воспитания молодежи.

В юбилейный год хочу выразить дорогому Бектемиру Мурзубраимовичу свою глубокую признательность за его самоотверженный труд во благо нашего отечества, пожелать ему доброго здоровья и дальнейших творческих свершений в благородном деле «сеять разумное, доброе, вечное».

*Сопуев А., ОшМУнун
Программалоо кафедрасынын башчысы,
ф.-м.и.д., профессор*

**Тактыкты, талыкпай иштөөнү
Бектемир агайдан үйрөндүк**

1. Ар бир студенттен аткарылган иштин жыйынтыгын талап кылуу керек. 1974-жылы мен Ош мамлекеттик педагогикалык институтунун физика-математика факультетинин 3-курсунда окуп жаткан элем.

— Сени ОшПИнин сырттан окуу боюнча проректору Мурзубраимов Бектемир агай чакырып жатат — деп айтышты. Мен күндүзгү бөлүмдө окуган студент болсом, сырттан окуу иштери боюнча проректорго эмне үчүн керек болуп калдым, эмне үчүн чакырып жатат экен деп, айран-таң калып бардым.

— Сен Баткенге профориентациялык бригаданын мүчөсү катары барган экенсиң, эмне үчүн отчет бербедиң? — деп, агай мага суроо берди. Мен эмне деп жооп береримди билбей калдым. Студенттик кезде отчет дегенди да билчү эмес экенмин. Уялып, эртең жазып келейин деп жооп бердим. Макул, деп агай мага кетүүгө сыпаалык менен уруксат берди. Дал мына ушул кезден баштап, агайды жакшы таанып калдым.

2. Өндүрүштүк маселелерди кантип чыр-чатаксыз чечсе болот. 1987-жылдарга чейин ОГПИнин башкы имаратында физика-математика жана биология факультеттери жайгашып, студенттердин саны улам көбөйүп олтургандыктан аудиториялар жетишпей баратты. Ректорат тарабынан Ош шаарынын Түштүк-Чыгыш микрорайонунан 3 кабаттуу жаңы имарат алынгандыктан, маселени чечүү үчүн ушул эки факультеттин кимиси барыш керек деген талаш маселе пайда болду. Ар бир факультет өзүнүн башкы имаратта калышы керек деген талаптарын коё баштады. Мына ошондо, Бектемир Мурзубраимович факультеттин деканы катары, биз талашпастан эле жаңы имаратка барабыз, ал жерди өздөштүрөбүз, анын келечеги кеңири деген сөздөрү менен коллективди ынандырып, факультетти чыр-чатаксыз эле жаңы имаратка алып кеткендиги эсибизде. Абасы таза, суусу тунук, көк кашка болуп агып жаткан табияттын сулуу койнундагы бул жер бүгүн кандай болуп өзгөргөнүн, романтикага бай студенттик шаарчага айланганын байкап отуруп, өзүмчө агайдын көрөгөчтүгүнө тан берип коем.

3. Ректор да катардагы окутуучулардай эле сабак өтөт. 1993-жылы ОшТУга Бектемир Мурзубраимович ректор болуптур, барып куттуктап келели деп бир топ окутуучулар менен барып калдык. Барсак, ректордун секретары, агай 2-корпуста сабак өтүп

жүрөт деп айтты. 2-корпуска барсак, Бектемир Мурзубраимович лекция өтүп жатыптыр. Эшикти тыкылдатып, агайдын 1 мүнөткө чыгышын суранып, коридордо эле куттуктап келгенбиз. Бектемир Мурзубраимович өзүнүн таалыкпас эмгеги менен ОшТУну республикалык деңгээлдеги ЖОЖдордун катарына кошту. Бир топ мектептерди жана колледждерди ОшТУнун курамына кошуу менен аларды ийгиликтүү билим берүү мекемелерине айлантты. Биздин, ОшМУнун окутуучуларынын У. Салиева мектебинин ОшТУнун алдындагы лицей-мектепке айланып калгандыгына ичибиз тызылдаган; ушул ишти биз кылсак болот эле, анткени У. Салиева мектеби физика-математика жана табият-таануу багытындагы предметтерди тереңдетип окутуучу мектеп эле.

4. ОшМУ кантип билим берүүнүн жана илимдин мегаборборуна айланды. 1998-жылы ОшМУга Мурзубраимов Бектемир Мурзубраимович ректор болуп дайындалды. Коллективдин алдында университетти өнүктүрүүнүн перспективдүү жана стратегиялык планын айтканда ыраазы болгонбуз, бирок ушулар аткарылар бекен деген ой келген.

Чындыгында, ОшМУнун өнүгүшүнө Бектемир Мурзубраимовичтин салымы өтө чоң. ОшМУга «СредАзУголь» ишканасынын имаратынын окуу корпусу катары өкмөттүн чечими менен алынышы, Ысык-Көлдөгү «Факель» пансионатынын ОшМУнун окутуучулары жана студенттери үчүн пансионат катары берилиши (азыркы «Үмүт»), Ак-Буура дарыясынын жээгинде жайгашкан «Ош насос» заводунун дем алуу зонасынын ОшМУнун балансына өтүшү, дүйнөлүк стандартка туура келе турган окуу жайга айландыруу максатында ОшМУга Ак-Бууранын боюнан 16 гектар жердин Кампус салуу үчүн алынышы жана 4 кабаттуу медицина факультетинин заманбап имаратынын салынышы Бектемир Мурзубраимовичтин *Республикалык масштабдагы стратегиялык ой-жүгүртүүсү бар ЖОЖдун жетекчиси* экендигин далилдеди.

ОшМУда биринчи болуп кандидаттык диссертацияларды жактоо кеңештеринин ачылышы, ОшМУнун алдындагы илимий

изилдөө институттарынын структураларынын кеңейиши жана илимий гранттар менен иштеген структуралардын көбөйүшү, 20дан ашык илимдин докторлорунун (негизинен медицина багытындагы) ОшМУга ишке келиши, Бектемир Мурзубраимовичтин Улуттук Илимдер Академиясынын академиги болуп шайланышы, УИАнын «Химия жана химиялык технологиялар» институтунун директору кызматында иштегендиги – агайдын *илимди уюштуруучу жетекчи* экендигин айгинелейт.

Бектемир Мурзубраимовичтин жетекчилиги астында ОшМУ Республикадагы студенттердин саны жагынан эң көп ЖОЖго айланышы, факультеттердин санынын 18ге жетиши, Кыргыз жана орус филология факультеттеринин базасында заманбап окуу залынын курулушу, Өзбек филологиясы факультетинде амфитеатрдын салынышы, музыка факультетинде заманбап концерттик залдын ишке берилиши, Чет тилдер факультетинде 2 кабаттуу китепкананын жана чоң залдын курулушу, Табият-таануу жана география факультетиндеги чоң лекциялык залдын амфитеатрдуу залга кайра реконструкцияланышы, ОшМУга автобустардын алынышы жана алардын Ош шаарындагы каттамдар боюнча жүргүнчүлөрдү, окутуучуларды жана студенттерди ташый башташы, ОшМУнун кичи автобустарынын окутуучуларды жана студенттерди тейлеп жаткандыгы, ОшМУнун көмөкчү мал чарбасынын түзүлүшү жана башка бир топ административдик-чарбалык иштердин аткарылышы Бектемир Мурзубраимовичтин *куруучу жана чарбачыл жетекчи* экендигин тастыктайт деп айтсак болот.

ОшМУнун республикалык жана чет элдик окуу жайлар менен байланышынын күчөшү, ОшМУда окуган чет элдик студенттердин контингентинин көбөйүшү ОшМУнун аброюн дагы жогорулатты.

Ош, Жалал-Абад жана Баткен областтарындагы ОшМУнун дистанттык борборлорунун ачылышы ОшМУнун региондор менен байланышын чыңдады, профориентациялык иштерди аткаруу жакшы жолго коюла баштады, ОшМУ шефтикке алган орто мектептердин жана лицей-гимназиялардын ийгиликтүү иштери

ОшМУнун коомго кызмат кылуудагы алгылыктуу иштеринен баян берет.

ОшТУнун, андан кийин ОшМУнун ректору болуу менен бирге Бектемир Мурзубраимович Жогорку Кеңештин үч жолку депутаты болду. Бул иште ОшМУ менен Өзгөн районунун жана Ош шаарынын тургундары менен, алардын бир топ көйгөлүү маселелерин чечүүгө мүмкүнчүлүк түзүлдү. Өзгөчө 2000-жылы Өзгөн районунда агитбригадада иштеп жүргөндө мен көп турмуштук сабак алдым, өз жеримди – Кызыл-Октябрь айыл өкмөтүн таанып билдим деп айтсам болот. Эл менен аралашып, эл менен иштөөнү, алар менен мамиле кылууну, *тактыкты жана талыкпай иштөөнү Бектемир агайдан үйрөндүк.*

5. Өзгөн, Кызыл-Кыя жана Сүлүктү шаарлары кантип ЖОЖдуу шаарларга айланды. Бардык иш идеядан башталат дегендей, Бектемир Мурзубраимовичтин демилгеси менен жер-жерлерге дистанттык борборлорду ачуу аркылуу студенттерге, өзгөчө сырттан жана дистанттык негизде окуган студенттерге билим берүүдө жакшы шарт түзүп берели деген максат менен Өзгөн, Кызыл-Кыя жана Сүлүктү шаарларына, Куршабга, Кара-Кулжага, Алайга, Ала-Букага, Казарманга, Түпкө ОшМУнун дистанттык борборлору ачылды, аларга компьютерлер, китептер, окуу куралдары берилди, имараттар алынды, инфраструктуралар түзүлдү. ОшМУнун окутуучулары барып сабактарды өтүп, консультацияларды берип турушту. Бирок мезгилдин өтүшү менен ал дистанттык борборлордун бир тобу жоюлду, бир тобу колледждерге жана жогорку окуу жайларга айланды. Мына ушундай жолдор менен Өзгөндө Бектемир Мурзубраимович атындагы Өзгөн технологиялык билим берүү институту, ал эми Кызыл-Кыя жана Сүлүктү шаарларында эки институт ачылып, алар кийин Баткен университетинин курамына кошулуп кетти.

6. Дем алыш күнү университетте иштесе болобу же кадрларды кантип даярдаса болот? Бул суроо бир топ окутуучуларды ойлондурад болчу. Иш көп болгон учурда, албетте, жекшемби күнү иштөөгө туура келет да. Бирок, бирин-экин

укуктук маалыматтан кабары бар окутуучулар жекшемби күнү дем алыш керек, бул биздин конституциялык укугубуз дешет эле. 1998-жылдан кийин, Бектемир Мурзубраимович ОшМУга ректор болгон күндөн баштап, Бектемир агайдын жекшемби күнү да иштегендигин байкап калдык. Иш күндөрү болсо агайдын кечки 18-00дөн 20-00гө чейин деле талыкпай-чарчабай иштеп жаткандыгын көрүп, биз да дем алыш күндөрү талыкпай иштегенди үйрөнө баштадык. Ал эми баягы окутуучулар демократиялык суроолорун бербей калышты.

Дагы бир кызык жери, кээ бир адамдар командировкага барса, ишке бир же эки күн кеч келишет эле, кыязы баштары ооруп калат окшойт командировкада жүрүп. Бектемир Мурзубраимович болсо, командировкадан Ошко келээри менен, аэропорттон туп-туура ишке келип, бир кыйла иштерди бүтүрүп, андан кийин үйүнө баргандыгын да байкап калдык. Мына ушундай сапаттары менен бизди үнсүз, өзүнүн үлгүсү менен тарбиялады. Ошондуктан бул агайдын иштөө стилин үйрөнүү керек деген ишеним пайда болду.

Жетекчи командировкада болгондо иш бир аз бошондой баштагандыгы көп жерде белгилүү. Бирок, агай ректор болуп иштегенде проректорлордун, декандардын жана структуранын жетекчилеринин өз ордунда отуруп тыкан иштеп калгандыгын байкап, таң калып, мунун сыры эмнеде экен деп ойлонуп калат элек. Бул сырды кийин билдик. Көрсө, агай командировкада жүрүп, Ошко тигил же бул проректорго же деканга телефон чалып, бул же тигил маалыматты сурап текшерип коёт экен. Бул жагдай шамалдай калгандарына жетип, мага телефон чалып издеп калбасын деп, иш ордунан анча алыстабай иштеп жаткандыгынын сыры ушунда экен.

Чындыгында агай кадрларды тандай билип, аларды жөндөмдүүлүгүнө жараша иштеткенди өтө жакшы билет экен. Мисалы, агай өзүнүн жанында алып жүрүп, шакирттеринин арасынан чындыгында келечектеги ректорлорду даярдаган экен. Алар: Исаков К.А., Токтомаматов А.Т., Орозбеков М.О., Токторов Э.Т., Кененсариев Т.К. Декандык жана башка структуралык бөлүмдөрдүн жетекчилигине келгендер: Абдувалиев А.О.,

Момуналиев С.М., Дуйсенов Э.Э., Сопуев А.С., Асанов А.Р., Жунусов И.Ж., Кадыров Т.Д., Токторов Э.С., Жоробеков Т.А., Зулпукаров К.З., Джураев А.М., Джалалов Я., Тагаев М.Ж., Джолдубаев Ы.Ж., Арзыматов Ж.А., Шериев А.Ж., Акматова Т.А., Низамиев А.Н., Акназарова Ж.А., Жумабаева Т.Т., Иметов Б.И., Мараш Оглы Шухри Вазирович, Байсубанов М.Т., Оморкулов Б., Исаев А.И., Аттокуров А.А., Сагыналиев М.Ж. ж.б.

7. Кыргызстандын күчү – биримдикте, тынчтыкта жана бейпилдикте. Бектемир Мурзубраимовичтин кичи-пейилдиги, улуу-кичүүгө жараша мамилеси, алдын ала баамдай билгендиги, билиндирбей сынчыл мамиле кылгандыгы, арканды узун таштай алгандыгы сыяктуу сапаттарынан улам болсо керек, агай мына көп жылдардан бери Кыргызстан Элдеринын Ассамблеясын өзүнүн турмуштук мол тажрыйбасын, кыраакы жетекчилигин колдонуп жана патриоттуулугун бийик тутуп, ийгиликтүү жетектеп келе жатат.

Урматтуу Бектемир Мурзубраимович! Сизди 75 жаш кутман курагыңыз менен куттуктайм, сизге чың ден-соолук, узун өмүр жана бакты-таалай каалайм. Илимий-изилдөө иштериңизде чыгармачылык ийгиликтер, Ассамблеянын коомдук жана маданий-массалык иштеринде биримдикти, тынчтыкты жана бейпилдикти камсыз кылган иштериңиз мол болсун.

Токтомаматов А. - х.и.д. профессор
Академик баскан жол

Б. Мурзубраимович тээ 70 жылдары Ош педагогикалык институттун астананасын мен жаны аттап студент болуп келгенде эле, ал кишинин аты институтта аттын кашкасындай белгилүү экен. Биз студент болуп келгенибизде анын аты таанылуу, белгилүү болчу. Анда докторлук диссертацияны жактоо кыйын болчу, Б. Мурзубраимович ошондогу докторлукка даалалат кылгандардын эконоун бироосу эле. Ошондо аты чыккан Б.

Мурзубраимович, бүгүнкү күнү да ошол денгээлде аты чыгып турат.

Мен агайды официалдуу түрдө бул макалада карагым келет. Менин эмгек жолум башталышы **80-жылдарга** туура келет. Ошондон бери агай менен тыгыз байланышып, бир коллективде тыгыз эмгектенип келебиз. 80-жылдын башында кафедра башчы, анан факультетте декан болуп эмгектенди. Дайыма “**БИРИНЧИ**” болуу агайдын турмуштук эрежеси: коомдук иште болсун, окуу иштеринде болсун, спорттук иш чараларда болсун, маданий-массалык иш чараларда болсун дээрлик баарында кафедра, анан факультет биринчи орунду ээлейт болчу. Ошол убактагы хрониканы ачып көрсөнүз болот жана ошол жылдары бүткөн бүтүрүүчүлөр студенттик күндөрү жөнүндө өтө толкундануу менен эскеришет. Факультеттеги ар бир студент, ар бир окутуучу профессор, ар бир кызматкер өз ордунда өзүнө берилген иш үстүндө алагды болор эле. Каттуу жигердүү эмгектин натыйжасында ошол жылдары илимге да чон салым жасап докторлук диссертацияны коргоп иши бекитилди. Бул жетишкендик кыргыз химиясы үчүн эбегейсиз чон утуш болду. Айрыкча түштүктө химиянын дүркүрөп өсүшүнө шарт түзүлдү, ондогон илимдин кандидаттары өсүп чыкты, бул келечектеги түштүк химиктеринин пайдубалы эле. Кээ бирөөлөрүнүн атын атоо бул фактыны бекемдеп гана коет: профессор Штремплер Г.И., маркум, профессор Эргешбаев Дж.Э., профессор Эргешов И.Э., профессор Исмаилов М.И., профессор Алтыбаева Д.Т., профессор Токтомаматов А.Т.

Бүгүн алар баары бакыйган профессорлор, бир окуу жайдын ишенген окумуштуулары. Артынан ондогон окуучулары, белгилүү окумуштуулар.

90-жылдар жаны доордун башталышы, оош кыйыш заман, билим, илим жаатында да ойго келбеген иштер болду. Б.Мурзубраимович гана эч билдирбестен өз тармагында ишин алып барып жатты. Коомдогу саясий өзгөрүштөр, коомдогу, туруксуздук турмуштун бир калыптуу жүрүшүнө тоскоол болду.

Бирок калыптанган жумуш өз калыбында жүрүп турду. Ошол учурда коом ары бери болуп турганда Жаштар менен иштөө, өзүндүн туура позицияны элөө өтө манилүү болчу. Б.Мурзубраимович парткомдун секретары катары өтө акылдуулукту көрсөтүп, жаштарга туура жол көрсөтүп, өзүн прогресивтуу, келечекке туура баа берген атуул катары өзүн демократ, жанычыл инсан катары көрсөтө алды. Жаны коом, жаны адамдар, жаны бийликтер рубрикасында агай өз ордун тапты. Адегенде Ош технологиялык университетинде кийинчереек Ош мамлекеттик университетинде ректорлук кызматка киришти. Өзгөрүүлөргө туура баа берген инсан катары аны туура түшүнүп, элдин кызыкчылыгы эмнени каалайт, ошого туура баа берип, ошол жылдары бир канча иштерге туура чечим кабыл алган. Ош технологиялык университетинин түзүлүшү, аталышы тарыхый маселе болуп эн туура кадам болгон. Ал университеттин дүркүрөп өсүшү адистиктердин ачылышы филиалдардын ачылышы ошол убактагы баа жеткис кереметүү иштер деп белгилесек болот. Ошол аракеттердин натыйжасында, Ош технологиялык университетинде бүгүнкү күндө даярдалып жаткан инженер геологдор, инженер технологтор, инженерлер, спасателдер, женил өнөр жай, экономистер ар түрдүү профилдеги, инженера компьютершики, автомобилист, энергетик, курулушчу профилдеринин кенейиши мына булардын биринчи пайдубалы ошондо университет болуп түзүлгөндө коюлгандыгы чындык экендиги мезгил айгинелеп турат. Агайдын парламентке депутат болуп турушу Ош чөлкөмүндөгү жогорку окуу жайларынын калыптанышы өсүшү үчүн эн сонун шарт экенин эстен чыгарбашыбыз керек. Университеттердин калыптанышы, Кыргызстанга таанылышышы, эл аралык денгээлдеги орун алышы бул көрсөткүчтөр түздөн-түз жетекчиге тиешелүү экендиги баарыга белгилүү.

Бирок, Б.Мурзубраимович кадрларды өстүрүү боюнча тынымсыз иш алып барууда. Бул жылдары да ондогон жаны окмуштуулар пайда болду. Атайын совет Ошто кенешме өткөрүүгө

жетишти. Жаңы аспиранттар, докторанттар илим жакташты. Изилдөө ареалы кенейди, ар турдүү жергиликтүү сырьелорду кайра иштетүү технологиялары иштелип чыкты – туздун турдуу сортору, хлордуу известь, хлордуу кальцийди иштеп чыгуу технологиалары, суперфосфатты кайра иштетүү технологиалары ж.б. Агайдын жардамы менен Ташкентен Өсүмдүктөрдүн сырьелорунун химиясы Институна онго жакын кадрларды илимпоз катары даярдай алдык, Институт Общей и неорганической химии кадрлар даярдалды, натыйжада диссертациялар корголду. Окмуштуулар - проф. Суйунбекова А., проф. Мамытов Т., доценттер Кенешов Б.А., Полотов И.

2000-жылдар, агайдын жумушунда мен байкаган 3 этабы башталат. Эмгек жолунда даңгыраган жолдо, Б.Мурзубраимович өз жөндөмдүүлүгүн кеңири колдонуп, бийликтин эң жогорку эпопеясында, буткул жөндөмдүүлүгүн колдонуп, ОшМУ деген чоң кораблди алдыга карай жылдырат. ОшМУнун даназасы алдыга чыгып, дүркүрөп өсүп, кең кулачын жаят. Жогорку Кеңештин депутаты, ректор биргеликте эң сонун башкарат. Университет кеңейип өсүп, сандык да, сапаттык да жактан чоңоюп, Кыргызстандагы эң чоң университетке жетет. Мына ошол деңгээлге окуу жайды жайгаштырып, Жогорку Кеңешке депутат болуп кетет. Андан кийин Химия жана технология институтуна (УИА КР) директор, президенттин кеңешчиси болуп эмгектенет. Азыр Кыргызстандын элдеринин асоссациясынын президенти. Жашка жараша эң жогорку жоопкерчиликтүү постордун бирин ээлеп отурат. Дале энергиясы ашып, ден соолугу эң сонун.

Бул жылдары деле Б.Мурзубраимович илимде дем албады кандидаттарды (Маметова А.С., Сапаров К.К.), докторлорду (Камалов Ж., Токтомаматов А.) даярдады. Көп иштерди жыйынтыктады докторлук иштердин жакталышы, илимий иштердин жыйынтыгы менен, окуучулары кошулуп, Мамлекеттик сыйлыктын ыйгарылышы.

Агайдын узун тизмектүү, көлөмдүү, көп жактуу, көп кырлуу эмгегинин бир сүртмөсү гана берилди. Менин тайкы

жазмачылык жөндөмүмдө аларды жеткиликтүү бере алдымбы же жокпу, келтирилген кемчилик үчүн кечирим сурайм.

Сатканбай Момуналиев – педагогикалык илимдердин доктору, Кыргыз филологиясы жана журналистика факультетинин деканы, Улуттук жазуучулар кошунунун мүчөсү.

Мен билген Бектемир агай

Деги эле ар кандай адам жөнүндө ой айтуу – оор иш. Ал эми кыргыз элине аттын кашкасындай дайын инсан, аалым, коомдук ишмер тууралуу жазуу чоң жоопкерчиликти моюнга алуу экендиги – талашсыз. Ошентсе да, өмүрдүн өр жолунда мактаса көппөй, сындаса чөкпөй, болот ысык-сууктан чыңалгандай, кайра чыңалып, курчуп, досторун сүйүнтүп, көрө албастарын күйүнтүп, бир ордунда турбай алга карай жылып, улам жогорулоонун, улам бийиктөөнүн нугунда бараткан, өзүң билген адам жөнүндө азбы-көппү көргөн-билгенинди айтпай коюу “чегирткеден корккон эгин экпейтке” окшошуп калары да бышык. Ошол себептен Бектемир агайдын мааракелүү күнүнө карай ушул макаланы жазууга белсенип отурамын.

Эмесе, кеп ырааты менен болсун. Бектемир агай дегеним мен студент кезимде эле агай институттун биофагында декан болуп иштетчү. Ал учурда студенттер деле анчалык көп эмес, ал эми окутуучулар, айрыкча, илимий наамы барлар колдун беш манчасынча эле болчу. Анын үстүнө айыл чарба иштерине (чөп чапмай, пахтанын түбүн жумшартмай, пахта термей) барганда, ар түрдүү факультеттердин студенттери бир туугандай болуп жакындашып, өзүбүздү окуткан агай-эжелер жөнүндөгү маалыматтарды жадыбалдай эле билчүбүз. Ошол учурда шыңга бойлуу, сымбаттуу, аппак жака көйнөк, ага жарашкан галстук жана костюм кийген, кыймылы чапчан, ишаралары орундуу Бектемир агай жөнүндө жакшы гана сөздөрдү укчубуз.

Экинчи курста окуп жатканыбызда Уламсабыр Акматов деген досубуз биофакта окуган кызга үйлөнүп, той үлпөтүнө Бектемир агай да келип, жадырап-жайнап отуруп, жакшы сөздөрүн айтып, бийлегени баарыбызга өзгөчө таасир этип, той өткөндөн кийин агай биздин гана эмес, кыздарыбыздын да оозунан түшпөй жүргөнү али күнчө эсимде. Азыр ойлоп көрсөм, менде "Мен да ушул агайдай болсом" деген ниет биринчи жолу ошондо пайда болгон экен.

Окууну аяктап, ар кимибиз ар-ар жакка кетип иштеп жүрүп, насип экен 1980-жылы институттун филология факультетинин кыргыз тилин жана адабиятын окутуу методикасы кафедрасына окутуучу кызматына келдим. Агай ошол кезде институттун сырттан окуу бөлүмүнүн проректору экен. Мурда студент катары агайды сыртынан гана билсем, эми жамаатташ кесиптеши катары биле баштадым. Өзүм тике мамиледе болбосом да, бирге иштегендерден агай жөнүндө кептерди: тыкандыгы, жөнөкөйлүгү, калыстыгы, адамгерчиликтүүлүгү, талапчандыгы, аалым-окумуштуулугу жөнүндө жылуу гана сөздөрдү угуп жүрдүм.

Бектемир агай менен түз таанышуум абитуриенттерден кирүү сынагын адып жүргөн учурда болду. Совет учурунда кыргыз мектептери жок, кыргыз тили өлүп бараткан деп азыр кемчиликтерин көп эле айтып калабыз. Эмнегедир кыргыз тилинин, адабиятынын баа-баркын көтөргөн иштерди көрмөксөн болобуз. Ошол артыкчылык абитуриент кайсы гана кесипке тапшырбасын кыргыз мектептерин бүткөндөр дилбаян, орус мектебин аяктагандар жат жазуу жазууга милдеттүү болушу эле. Жазылган дилбаян, жат жазууларды, кыргыз тилчилер, биз текшерүүчүбүз. Кээде айрым абитуриенттер алган бааларына нааразы болушуп, чыр-чатакты чечүү комиссиясына арызданышчу. Комиссиянын төрагасы болгон Бектемир агай ар бир ишти тыкан карап, кээде, бизге, кыргыз тилчилерине "бул жери мындай эмеспи, кайсы эрежеге таянып муну катага коштуң", – деп, жүйөлүү сын айткан кездери да болгон. Ошондо мен агайдын кыргыз адабиятынан гана эмес, кыргыз орфографиясынан, орфоэпиясынан да белгилүү бир маалыматы бар экендигин баамдагам.

1993-жылы агай ОшТУга ректор болуп кетти. Мына ошол жерде агайдын жетекчилик дарамети, уюштуруучулук жөндөмдүүлүгү, адамдар менен тил табыша билгендиги, беттегинен кайтпаган өжөрдүгү, тыным билбеген эмгекчилдиги жарк деп көрүндү десем жаңылышпаймын. Колледжди университетке айландыруу, ашар ыкмасы менен имарат куруу, жер-жерлерге филиалдарды ачуу, билим берүүнүн сапатын көтөрүү демилгелери Бектемир агайды жалпы кыргыз элине таанымал кылды.

1998-жылы апрелде агай өзү учуп чыккан ОшМУга кайтып келип ректорлук туурга конду. Көрсө, муну турмуш деле кайра-кайра ырастап келет, жаңынын тоскоолдуктары, жакшынын көрө албастары болот тура. Ошону да саясатка айландырып, бут тосуп каршы чыгууга аракеттер болду. Ошол кезде мен кафедра башчысы элем агайга каршы маанайдагы досума: “Качан эле бийлик бизден сурады эле. Бүгүн сен күйүп-бышып коргоп жаткан ректорду алып келгенде, сенден, менден же жамааттан сурады беле? Ал биздин ОшМУнун сыртынан билсе билер, бирок ичинен билбейт эле, бийликтегилердин амири менен отуруп калганын унуттуңбу?”. Бектемир агай ушул окуу жайдын бүтүрүүчүсү, ушул окуу жайда иштеген, анын көлөкөлүү жана күңгөй жактарын жакшы билет. Бирөөлөрдүн сөзүнө кирип, чуркагандын ордуна экөөбүз өзүбүздүн мойнубузга тагылган милдетти так аткарып жүрө бербейлиби”, – дегенмин.

Турмуш менин сөзүмдүн тууралыгын ырастады. Негизи, ОшМУнун материалдык-техникалык базасын чыңдаган (20га жакын имараттарды окуу жайына алган), заманбап технологиялар менен жабдыган (компьютерлер, интернет ж.б.), студенттердин санын көбөйткөн, окутуучулардын айлык акыларын көтөргөн (агай келгенге чейин айлыктарыбызды убагында ала албай калганбыз), окутуунун сапатына басым жасаган, илимпоздордун өсүп чыгышына жагымдуу жагдай жараткан, пара алууну азайткан жетекчи мына ушул Бектемир агай болгон. Кимге жагат же жакпайт, бирок бул чындыкты моюнга алышыбыз керек.

Элибиздин “Жакшы башчы элин төргө сүйрөйт, жаманы элин көргө сүйрөйт”, – деген сөздүн чындыгын тарых эле эмес, бүгүнкү эле күнүбүз ырастап жатпайбы. Жеке мен өзүм муну Бектемир агайдан кийинки жетекчибиздин ишинен улам байкадым, буга анык көзүм жетти. Азыркы жетекчибиздин алгылыктуу иш-аракеттери да жогоруда келтирген эл сөзүнүн ырастыгын бекемдеп турат.

Бектемир агайдын дагы бир мен өзгөчө баа берип, байкаган жагым – сөзгө өзгөчө маани бергендиги. Бизчилеп тилдин эрежелерин жаттабаса да, дээриндеги зээндүүлүгү анын сүйлөө маданиятына да өзгөчө таасир тийгизгендиги. Агай “Ойноп сүйлөсөң да, ойлоп сүйлө”, “Жети өлчөп, бир кес” принцибин ар дайым тутунат. Айрым учурларда кээ бир маселелер боюнча ой бөлүшүп, масилеттешип калганда, тил жаатындагы айрым нерселерге “андай эмес, мындай болбойбу”, – деп өзүнүн орундуу пикирин ортого салганда, кызуу кандуулук менен “жок, ушундай болот” – деп өзүмдүн оюмду колдогонум менен, кийин барып ойлонсом, агайдын эскертүүсү жүйөлүү экендигине көп эле жолу ынандым.

Жогорудагылардын баары – агайды инсан, адам катары жеке менин көрүүм, кабыл алуум. Агай – мыкты инсан гана эмес, өйдөдө белгилегенимдей, окумуштуу, коомдук ишмер, саясатчы да. Бул багыттагы иш-аракеттерине аз да болсо токтолбосом, анда Бектемир агайдын бейнеси толук болбой калат.

Агай тарбиячы устат катары ар дайым жаштардын көйгөйлөрүнө кызыгып, аны чечүүнүн жолдоруна өзгөчө көңүл бөлүп келген. Ал мында жаштардын көз караштары, дүйнө таанымы, коомдогу орду, алардын максат-мүдөөлөрү жөнүндө таамай-таасын байкоолорун ортого салып коомчулук менен бөлүшкөн. Айрыкча, айыл жаштары менен шаар жаштарынын жүрүм-турумдарына, карманып-тутунган принциптерине өзгөчө маани берип, алардын мекенчилдик сезимдерин ойготуу багытындагы ойлорун окурмандарга сунуштаган. Жаштык адам курагынын эң бир маанилүү кези экенин, бул куракта жаш адам бир адистикке ээ болуп, өзүнө гана эмес, өлкөсүнө да пайдасын

тийгизүүсү керектигин белгилеп, тилекке каршы, жаштардын айрымдары ичкилик, психотроптук заттарга берилип, айрымдары жашоонун жеңил жолдоруна түшүшүп, алтындай куракты курбекер өткөрүп жатышканына жаны күйгөн, албетте, мында күнөө бир гана жаштарда эмес, аларды иш-орун менен камсыз кылбаган мамлекет да жоопкерчиликтүү экендигин конкрет мисалдар аркылуу көрсөткөн.

Албетте, агай окумуштуу катары жаратылышта болуп жаткан, түрдүү аномалияларга кайрылбай коё алган эмес. Экологиянын бузулушу бул адамдын ойлонбой жасаган аракеттеринин натыйжасы экендигин баса белгилеген. Муну шаардын мисалында да, айылдын мисалында да көрсөткөн. Жашылдандыруунун колго алынбагандыгы, тазалыктын сакталбагандыгы, скверь, парктардын көзөмөлсүз калгандыгы жаратылыш менен коомдун тең салмактуулугун бузуп, түрдүү кырсыктардын себеби болуп жаткандыгын далилдүү да, ынанымдуу да берген. Айылда болсо дыйкандар жерди пайдаланууну билишпей, жер кыртышын бузуп жатышса, малчылар жайыттарды каалагандай пайдаланышып, жайлоолорду жардыланып, түрдүү чөп-чар, өсүмдүктөрдүн жоголуп, жаратылыш байлыгына орду толгус зыян келтиришкендиктерин да белгилеген.

Шаар жөнүндө айтканда Бектемир агайдын Ош шаарынын экинчи борборго айланышына салымы зор. Анын айкын мисалы, агай түндүк-түштүк маселесине кайрылганда ар дайым Бишкек менен Ошту катар коюп, бул эки шаардын административдик, саясий-экономикалык, маданий орду жөнүндө омоктуу ойлорун ортого салган. Ошко байланыштуу макалаларды жазып, интервьюларды берип, элдин да, эл башчыларынын да көңүлүн буга бура алган. Шаардагы көйгөйлөргө көңүл бөлгөн, Сулайман-Тоонун каралбай калгандыгы, Ак-Бууранын жээктеринин ыпластыгы, таштандыларга толуп кеткендиги, эл эс алчу жайлардын аздыгы тууралуу айтып да, жазып да келген.

Оштун 3000 жылдыгынын өтүшүнө ОшМУнун ректору катары, аалым-окумуштуу катары, мекенчил инсан катары да ак

кызматын кылган. Окуу жайдын базасында илимий-практикалык конференцияларды өткөрүп, бул маселе боюнча компетенттүү тарыхчы аалымдарды чакырып, алардын жүйөөлүү пикирлерин басма сөздөргө жарыялатып, теле-радиодон чыгарып сүйлөткөндүгү менин эсимде. Албетте, бул тарыхый окуянын өтүшүнө салымын кошкон инсандар көп, болгону мен мында Бектемир агайдын өзүм көргөн, билген кызматын гана белгилеп кетким келди.

Эми агайдын ОшМУда жасаган иштерине токтолбосом, макала тузу жок тамактай болуп калаарын сезип турам. Негизи, Бектемир агайды В.Катаевдин “Сын полка” деген чыгармасындагы каармандай эле “Сын ОшМУ” деп атап койсок ашыра чаппайбыз. Бул үчүн агайдын өмүр жолуна кыскача көз салып көрөлү. Өзгөндөгү орто мектепти бүтүп эле, Ош мамлекеттик педагогикалык институтунун хим-биология факультетине тапшырып, аны бүтөрү менен аспирантурада окуп, кийин окутуучу, улуу окутуучу, доцент, профессор, УИАнын корреспондент-мүчөсү, академиги, кафедра башчысы, декан, проректор, парт уюмдун катчысы, ректору сыяктуу кызматтарды аркалаган, жаштыгын да, билимин да, күч-кубатын да өзүнүн бир тууган окуу жайына арнаган Бектемир агайды университеттин уулу дебегенде, кимди ушинтип атамакпыс...

ОшМУнун ОшМУ болушуна бүгүнкүдөй мактанаарлык деңгээлге көтөрүлүшүнө агайдын кошкон салымы – өзгөчө. Агай ректор болуп келер замат, эң биринчи, жамааттын ички ынтымагын бириктирүүгө аракет кылды жана буга жетише алды. Кантип? Кимдин ким экендигин дароо эле көрө билген көрөгөчтүгү, адамдардын эмгегин ак баалагандыгы, “кол ийрисине тартпаган калыстыгы”, ар кимдин жөндөмүнө жараша милдет жүктөй билгендиги, талапчандыгы, ар дайым иштин кызыкчылыгын биринчи орунга койгондугу менен ынтымагы ар түрдүү субъективдүү, объективдүү себептерден улам ыдырап кеткен жамаатты “Бир жакадан баш, бир жеңден кол” чыгарта алды. Өзүнүн мына ушул сапаты аркылуу агай жетекчилердин мектебин

түзүүгө да жетишти. Алсак, агай менен иштешкен Т.Кененсариев, А.Токтоматов, М.Орозбеков, Э.Токторов кийин түштүктөгү ири окуу жайларда ректордук кызматты аркалашып, илим менен билимдин өнүгүшүнө, өлкөнүн саясий-экономикалык пайдубалынын бекем болушуна өз салымдарын кошушту.

Ушул жерде атайын бөлүп айтчу бир окуя, бул агайдын биз жогоруда белгилеген көрөгөчтүгүн тастыктай алат. Мына бүгүнкү ОшМУнун ректору, ф.и.д. К.Исаков кыргыз филологиясында тарбиялык иштер боюнча декандын орун басары кызматындагы жаш окутуучу болуучу. Агай мени чакырып Каныбек жөнүндө сурап калды. Кандай окуду эле, билими кандай, өз кызматына мамилеси кандай? Чындыгында, Каныбекти мен жакшы билчүмүн. Анткени ал мен куратор болгон группада окуду, староста эле. Окуу менен гана чектелбестен, уюштуруучулугу, демилгелүүлүгү, изденүүчүлүгү, лидерлик сапаты менен өзгөчөлөнчү. Каныбек жөнүндөгү менин сөзүмдү көңүл коюп укту да, “сураганым, Каныбек окуу жайда жаштар менен иштөөгө байланыштуу өз сунуштарын жазып мага берди, бир топ жүйөөлү ой-пикирлери бар экен, тарбиялык иштер боюнча проректорлук кызматты берсем, тартып кете алар бекен? – деп суроолуу карады. Мен анын колунан бул иш келерин айттым. Чын эле Каныбек ал жерге барар замат жөн эле отуруп калган жок. Жаштар менен жакындан байланышып, алардын энергияларын жакшы иштерге багыттоого умтулду, ага жетише да алды. Университеттин гезитин чыгарды, теле-радиосун ишке салды, ар түрдүү маданий жана спорттук иш-чаралардын өтүшүнө жагымдуу жагдай жаратты. Кийин ОГПИге ректор болду. Бул жерде да өзүн жакшы жагынан көрсөтө алды. Бүгүн болсо ОшМУну жетектеп, түштүк аймагындагы гана эмес, республикадагы мыкты окуу жайлардын бирине айлантууга бүт күч-аракетин жумшап жатат. Албетте, мында Каныбектин өзүнүн дээри, көрөңгөсү, издемчилдиги, жаңычылыкка умтулуусу негизги себеп болгонун тана албайбыз. Бирок Каныбек Бектемир агайдын жетекчилик мектебинен өтпөсө, жогорудагыдай ийгиликтерге жетишүүсү бир топ кыйын болот беле деп да ойлоймун.

Агай ректор болуп келер замат окутуучулар жамааты менен гана жолугушпастан, студенттер менен факультеттин жетекчилерсиз, окутуучуларысыз жолугушуулар өткөрдү, көзмө-көз, жүзмө-жүз отуруп алардын ойлорун укту. Алардын каалоолору менен тилектери эмне экендигин билди. Жатаканалардагы алардын жашоо шарттарын жакшыртууга, окуу имараттарын оңдоп-жаңыртууга, заманбап технология жана зарыл окуу китептери менен жабдууга жүз бурду. Бул тез эле өз натыйжасын берди. Студенттердин сабактарга катышуусу, жетишүүсү жогорулады. Окуу жай жакшы жагы менен аты чыгып, бизде окууну каалагандардын саны арбыды. Агай келгенде 14000 ден ашыгыраак студенттердин 26 000ге жетти. Четтен келип окуган студенттердин саны да артты. Факультеттердин саны 13төн 19га, кафедралар 59дан 98ге, адистиктер 38ден 66га көбөйгөн. Бул барып-келип окутуучулардын айлыктарынын көбөйүшүнө, окуу жайдын материалдык-техникалык базасынын чындалышына, окутуучулардын сапаттык жактан өсүшүнө өбөлгө түздү. Алсак, агай келгенге чейин болгону 12 гана илимдин доктору, профессорлор иштесе, агайдын тушунда алардын саны 55 ке жеткен, ал эми агайга чейин 169 илимдин кандидаты, доцент эмгектенсе, кийин алардын саны 229 болду.

Мына ушул жыл аралыгында 13 жаңы объект (Кампус, 300 орундук концерттик зал, Достук сарайы, 800 орундук залы бар Жаштар борбору, ден соолукту чыңдоо борбору, китепканалар, окуу жана лекциялык залдар, спорт ареналары жана аянтчалары, эс алуу зоналары) курулуп, 8 объект (тарых, юридика, бизнес жана менеджмент факультеттери жайланышкан имараттар, эки мектеп гимназиясы, бала бакча, автопарк, Ысык-Көлдөгү “Үмүт” пансионаты) университеттин карамагына өткөрүлүп, сатылып алынган. Бардык окуу корпустар жана жатаканалар толук капиталдык ремонттон өткөрүлүп, эстетикалык жактан жаңыланган. Тилекке каршы, айрым имараттар агай кеткенден кийин башка колго өтүп кетти. Бүгүн болсо, кудайга шүгүр, жаңы имараттар салынып, окуу жай кулачын кенен жаюуда.

Бектемир агай жамааттын ынтымагын, активдүүлүгүн бекемдөөгө ар түрдүү спорттук жана маданий иш чараларды баймабай өткөрүү аркылуу да жетишти. Өзү жаш кезинен спортко кызыккандыктан, айрыкча, жаштардын алтындай убактыларын бекер өткөрбөй, спорт менен машыгуусуна кам көрдү. Натыйжада, филология факультетинин жанына спорттук аянтчаны, башкы корпуска да волейбол жана баскетбол аянтчаларын курдурду. Мурда түштүк аймагында өткөн спорттук мелдештерде экинчи-үчүнчү орунду алып жүрүшкөн ОшМУнун командасы биринчи орундарды туруктуулук менен жеңип алууга жетишишти. Учурда болсо ОшМУнун спорттук командасы жогорку лигада Кыргызстандын гана эмес, дүйнөнүн алтын, күмүш медалдарын жеңип алган спортсмен-студенттер чыкты. Алсак, дене тарбия жана педагогика факультетинин студенти Келсинбеков Кадыр алыш күрөшү боюнча эки күмүш, бир алтын медалдын ээси болду. Мына ушундай жеңиштердин алгачкы пайдубалын Бектемир агай түптөгөн десек, жаңылышпайбыз.

Агай – аалым, жетекчи гана эмес, белгилүү коомдук ишмер, саясатчы да. Ошондуктан ал Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин үч жолку чакырылышынын депутаты болду. Депутаттыкка азыркыдай акча чачпай, өзүнүн ак эмгеги, элге кылган кызматы менен шайланды. Ага мен өзүм да күбөмүн.

Жогорку Кеңеште Билим берүү жана илим боюнча комитетти, социалдык саясат боюнча комитетти жетектеди. Агай эл турмушун жакшы билет, ошондуктан ал эл турмушун жакшыртуу багытында өз сунуштарын сессиядагы отурумдарга байма-бай алып чыгып турган. Агайдын дал ушундай баяндамаларынын бири сессияда талкууланып, колдоого татыган, натыйжада Жогорку Кеңештин “Аш көп болсо, каада – көп” аттуу коомчулукка кайрылуусу кабыл алынган.

Чындыгында эле, биздин элибиз үнөмдүү жашоонун жолун билбей, каада-салттын өйдө-төмөнүн ылгабай эле, ашыкча ысырапкорчулукка, чыгымга, коромжулукка жол берип жаткандыгы жашырын эмес. Бул терс адаттан бүгүн деле кутула

албай, бул көйгөй дагы деле күн тартибинде курч бойдон калууда. А түгүл ишенген депутаттарыбыз элге үлгү болмок тургай, чачылып-чабылуунун укмуштуудай өрнөгүн көрсөткөнүнө кечээги эле шайлоодо өзүбүз күбө болдук.

Агайдын коомдук ишмер, саясатчылыгы – өлкөбүздө болуп жаткан ар кандай окуяларга кайдыгер калбай, ким бирөөгө жагат же жакпайт деп эки анжы ойдо калбастан, өз чындыгын ар дайым массалык маалымат каражаттары аркылуу айтып, элге билдирип турганы. Мейли, конституция болобу, мейли башкаруу тартиби жөнүндө болобу, мейли маданият, искусство, адабият, тил маселелери же экономика, чек ара жөнүндө болобу өз оюн ортого салып, эл менен бөлүшкөндүгү.

Бул тууралуу агай өзү бир макаласында минтип жазыптыр: “Эл ишеним көрсөтүп, бийликтин бир маанилүү бутагына өз өкүлү кылып шайлаган соң, каалайсыңбы, каалабайсыңбы өлкөнүн, элдин турмушунда өзгөчө орду бар маселелерге өз мамиленди билдирүүгө мажбурсун. Мында “мындай айтсам шайлоочуларыма жакпай калам, тигинтсем бийлик өкүлдөрүнүн каарына калам”, – деп, “билем десең тутуласың, билбейм десең кутуласың” принцибин тутунуп, “ак дебей, көк дебей” таштан үн чыкса чыгат, менден чыкпайт” болуп, оозуна суу уурттап алгансып, момурайып отура берүү саясатчы гана эмес, Ата-Журт тагдырына күйгөн катардагы эле жарандын да кылар иши эмес. Туура, туура эмеспи, ким бирөөлөргө жагабы, жакпайбы деп жалтактабай өз позицияңды билдирип коюу – ар бир инсандын атуулдук вазийпасы. Мен ушул принципти карманып, турмуштук тажрыйбама таянып, акыл-билимим жетишинче элдин көкүрөгүн өйүгөн маселелерге үн кошуп келем”.

Агайдын жазган макалаларынын баарынын атын санап отурууга өтө көп убакыт кетет, ошондуктан кызыккандарга 1965-жылдан берки гезиттерди (Ленин жолу (Ош жаңырыгы), Советтик Кыргызстан, Ленинчил жаш ж.б.) карап чыгууга кеңеш беремин.

Агайдын адабиятчы катары мени өзгөчө кубандырган касиети – анын адабиятка, тилге болгон өтө жылуу мамилеси. Айрыкча,

залкар классик жазуучу Ч.Айтматовдун чыгармачылыгына өтө кызыккандыгын баамдоочумун. Ал жазуучу жөнндөгү өз ойлорун оозеки эле айтып койбой, гезит беттерине да жарыялаган. Алсак, “Ч.Айтматов экөөбүз бир күндө туулганбыз”, “Адамзат качан чечет, качан коёт, канткенде адам уулу адам болот?!”, “Ч.Айтматов – улуттун рухий лидери”, “Кыргызды кыйырга тааныткан инсан”, “Ч.Айтматовдун чыгармаларында маңкурт проблемасынын чагылдырылышы”, “Чынарыбыз кулады, чырпыгы урук сепсин” аттуу ой толгоолорун ортого салган.

Негизи, Бектемир агай – турмушка сергек сезим, терең акыл менен караган, жогоруда белгилегендей, “Ойноп сүйлөсө да, ойлоп сүйлөгөн”, “Жети өлчөп бир кескен” инсан. Ошондуктан ал залкар жазуучунун чыгармачылыгынын чыны менен сырын түшүнүүгө жана ал түшүнүгүн башкалар менен бөлүшүүгө умтулган. Кайсы-бир деңгээлде жан дүйнөсү Ч.Айтматовдун чыгармаларындагы ой-пикир, көз караштары менен үндөшүп да кетет. Ал бир журналист менен болгон маегинде анын азыркы дүйнө кандай кризиске дуушар болуп турат? – деген суроосуна: экологиялык жана ыйман кризисине тушукту, – деген жообун узаткан. Анда журналист ушул эки кризистин кайсынысы дүйнө үчүн кооптуу деп кайта берген суроосуна, ыйман кризиси коркунучтуу деп жооп бериптир. Мына ушул жооптон эле агайдын аалым гана эмес, даанышман акылгөй инсан экендигин да баамдоого болот.

Бектемир агайды өз элин, жерин өтө берилип сүйгөн мекенчил инсан десем, аша чаппаймын. Анын бул касиетин кыргыз тилине, мамлекеттик тилге, жасаган мамилесинен көрсөк болот. Мамлекеттик тил борборун түзүшү, мамлекеттик тилдин абалына чындап күйүп, Жогорку Кеңештин сессияларында байма-бай баяндамалар жасашы, тилдин учурдагы көйгөйлөрүн чагылдырып, гезит беттерине жарыялашы менин жогорудагы оюмду ырастап, тастыктап турат. Эгер мамлекеттик тилге күйүмүш болгондор Бектемир агай жасаган бир ишти аткарып койсо, анда бул проблема өзүнөн өзү эле чечилмек. Бул – иш кагаздарынын баарын мамлекеттик тилге өткөрүү. Агай окуу жайда мына ушул иш

чараны батылдык менен ишке ашырды. Бүгүнкү күнү биздин окуу жайда кыргыз тилинин колдонулушу жөнүндөгү проблема дээрлик жок десем болот. Бизде бүгүн дүйнөлүк тилдерди өздөштүрүү (англис, кытай, түрк ж.б.) проблемасы күн тартибине коюлууда.

Мен жетектеген кыргыз филологиясы жана журналистика факультетине көргөн камкордугун да мамлекеттик тилге көргөн камкордук деп эсептеймин. Алсак, кыргыздын залкар таланттарынын сүрөттөрү, сөздөрү чагылдырылып, фойэниң жасалгаланышы, Ж.Шериев, А.Сыдыков, Кут ордо, Мамлекеттик тил кааналарынын жасалгаланышы да кыргыз маданиятына, адабиятына, тилине көрүлгөн камкордук экендиги талашсыз.

Агайдын чоң аалым экендигин билемин. Бирок бул багытта түшүнүгүм тайкы болгондуктан кеп козгой албаймын. Муну компоненттүү адистер сөз кылаар. Болгону 20 жакын изденүүчүлөрдүн илимий ишин жетектеп, илимдин түйшүктүү жолуна салганын белгилеп коюум парз.

Бектемир агай кутмандуу 75 жашын белгилеп жатат. Бирок агайдын ою, максаты жаш экендигин, ден соолугу да чыңдыгын эске алсак, алдыда жасоочу иштери али арбын, агай ашчу ашуулар, ийгиликтер али көп деп айтаар элем. Учурда Улуттар ассоциациясын жетектеп, элдердин ынтымагына бүт акылын, күчкүбатын жумшап жатканы мекендештерибиздин баарына дайын. Ушул багыттагы иштерине ийгилик каалап, өз макаламды залкар Чыңгыз Айтматовдун өтө жакын ини досу, залкар калемдеши Мухтар Шахановдун бир түрмөк ыры менен аяктаймын:

Бактылуусун ар таң сайын көзүңдү,
Сулуулукка сугаруудан качпасаң.
Карыдым деп кейитпегин өзүңдү,
Карылыкты билдирбейт жаш эч качан!

*Каримов С., ф.-м. илимдеринин доктору,
профессор*

Балык уулаганда

Бектемир Мурзубраимовдун илимий-педагогдук жетекчилик ишмердиги жөнүндө көп эле билсен дагы бул макалада алар жөнүндө жазбаймын. Бирге эс алгандыгы айрым эстен чыкпас нерселердин айрымдарын эскерип кетемин. Балык кармап эс алганы көп эле жолу бирге болдук. Алардын ичинен бир жолку окуя эч эстен кетпейт. Ал окуя жаңыдан эле илимдин кандидаты болгон жылга туура келет. Жаш кезде биздин үй-бүлөдө аңчылык кылган, балык уулаган эч ким болгон эмес. Ошондуктан мен эч нерсе билбей эле чоңойдум. Суу киргенде же башка учурларда балыкты көргөн учурларым көп эле болгон. Кийин ал кездеги пединститутта иштеп жүргөн жылдары айылга барып, балык уулоонун бир оңой жолун билип алдым. Биздин айылдан анча узак эмес Кыргыз-Ата дарыясы өтөт эле. Ал дарыяга бир канча майда суулар кошулат. Алардын бирөөсү – Шамшили кичине жайлоосунан түшкөн бир даанадай суу болоор эле. Ал суу чоң дарыяга кошулардан 500 метрдей калганда экиге бөлүнүп агат эле. Биздин айылдан 5 км дей аралыкта болчу. Азыр деле, мурда дагы ал сууларда тоо асманы-балыгы болгон. Июнь айынын экинчи жарымынан август айынын биринчи жарым мезгилинде икрасын ташташ үчүн майда сууларга чыгышат. Ошол мезгилде бөлүнгөн эки суунун бирин экинчисине жыгып, чоң дарыяга кошулар жерине тор (сак) коюп балык кармоону өздөштүрүп алдым. Суу 10-15 минутада эле жыгылат. Жарым чака балыктарды жыйнап алгандан кийин сууну мурунку абалына келтирип коем. Бир эле мен муну билбестен башка адамдар деле билишет. Ал жыкма даана көрүнүп турган Жаз-токой деп аталган кичине айыл болчу. Айрым адамдар ал айылда жашаган Апсатар аттуу кишиден этият болууну эскертер эле.

Июль айындагы ишемби күнү мен, Бектемир Турдумаматтын ГАЗ-69 жеңил машинасы менен үчөөбүз эс алганы биздин айылга жөнөдүк. Бектемирдин группалашы Намырат, мени менен жашташ,

кесиби математик Жаңыбай болуп, бешөөбүз баягы сууга бардык. Мен адегенде суунун аягына торду (сакты) койдум, андан кийин сууну жыкмадан экинчисине таштадым. Төртөө жыгылган суунун жээгинде отурушкан эле. Эми эле төрт беш балыкты суудан чыгарганда, айылдан көрүп турган Апсатар ака менен балык инспектору – Квитко келип калышты. Апсатар ака мага бул эмне кылганыңар? – деди. Мен болсо жарым челек балык алсак дарыяда балык аздап калабы? деп одоно жооп узаттым. Алар кетишти. Көп деле балык албадык. Айылга кайттык. Наркы өйүздөгү Апсатар аканин үйүнүн тушуна келгенде Намырат менен Жаңыбайды Апсатар акадан кечирим сурап, биздин үстүбүздөн жазбасын, суранып келгиле деп жөнөттүк. Ал жазбаймын деди деп келишти. Көрсө Апсатар ака штаттан сырткаркы инспектор экен. Ким брокенерлик кылса салынган штрафтын үчтөн бир бөлүгүн алат деген эреже бар экен. Жазбаймын дегенин угуп жайбаракат, көңүлдүү Ошко кайттык. Арадан 4-5 күн өткөндө мени Ош районундагы инспекторлордун кеңсесине чакыруу кагазын алдым. Бирок эмне болмок эле деп барбадым. Арадан дагы бир жумадай убакыт өткөндөн кийин пединституттун башкы эсепчиси Нурилин В.Г. чакырды. Келсем мага эмгек акыдан кармап, коллективде талкуулап жаза колдонуу жөнүндөгү Фрунзе шаарынан келген кагазды көрсөттү. Бардыгы мага 2250 сом (50 сом тор салганы үчүн, 2200 сууну жыгып балык кармаганы үчүн) штраф салган. Ош районундагы инспекторлордун кеңсесине дароо бардым. Алар өткөндө чакырганда келгениңизде бир нерсе кылат элек. Эми биз эч жардам бере албайбыз дешти. Тааныш инспекторум бар эле. Дагы эки күн өткөндөн кийин Намурат менен Жаңыбай келип калышты. Аларга дагы мендей штраф жана тиешелүү чара колдонуу жөнүндө кагаз барыптыр. 2250 сом деген ал мезгилде өтө чоң акча эле (жаңы заводдон чыккан машина келет болчу). Айлам кетти. Биофак ал кезде башкы имараттын үчүнчү кабатында эле. Бектемир менен Турдумаматка айтсам тамашага салышып, шылдыңдап күлүштү. Алардын аты-жөнүн Апсатар ака билбегендиктен штраф жана жаза жок. Эс алып келели деп өзүм ээрчитип баргамын. Жазгандар да

өзүмдүн жердештерим болуп жатпайбы. Бардыгына мен күнөөлүү. Фрунзеге барууга туура келди. Республикада Балыкты коргоонун начальниги Цой деген кореец экен. Менин жарымы кытай Леонид деген жакшы таанышым бар эле. Аны менен Цойдун үйүнө бир бутылка аракты алып бардык. Мынтип баруу мен үчүн өтө кыйын болду. Эмне деп айтарыбызды билбей, ары ойлонуп, бери ойлонуп жатып, араң дегенде чындыгын айттым. Цой арызды кандай жазганды үйрөттү(чабандар жыгып кеткен суунун боюна отургандыгыбыз үчүн штраф салды деп жазың деди). Ошондой жаздым. Арызды алып калды. Кете бериң жокко чыгарам деди. Айтканындай жокко чыгарды. Көңүлгө катуу тийген экен, экинчи жолу тор салып, суу жыкпас болдум. Окуяны эстеп көпкө чейин күлүп жүрдүк. Бул окуядан кийин кайырмак менен балык уулоону үйрөндүм.

Садык Гавай

*Кыргызстан Улуттук Жазуучулар Бирлигинин мүчөсү,
тарыхчы, акын, жазуучу, журналист,
катормочу*

**Академик Б. Мурзубраимов 75 жашта
БЕКТЕМИР АГАЙ...**

(же академиктин инсандык бейнесине сүртүмдөр)

Аны жакындан тааныган адамдар ага ушинтип кайрылышат. Бирок бул жупуну сөздө не деген гана ыйбаалуу ызат менен агадил ардак сезимдери катылганын ар ким эле сезе бербес-ов! Канткен менен нукура кесиби окутуучу болгон соц өмурунун көпчүлүк бөлүгүн ЖОЖдордогу “агайларды” башкаруучу, уюштуруучу жана жетектөөчү кызматтарды аркалап келген академик Бектемир агай, чындыгында, көп кырдуу адам. Кыйла жылдар бою туштуктөгү бир топ жогорку окуу жайларын ийгиликтуу жетектеп келген ал - Кыргыз Республикасынын билим беруусунө эмгек синирген ишмер, Жогорку Кенештин уч жолку чакырылышынын депутаты

болгон, учурда көп улуттуу Кыргызстан элдеринин Ассамблеясынын төрагасы катары узурлуу эмгектенуудө.

Ырас, мен Бектемир агай менен мындан 20 жыл илгери таанышкам, ал ошондо кандай жөнөкөй адам болсо азыр деле ошондой жупуну боюнча: ар бир интеллигент адам учун ал - дайым ачык турган дарбаза сыяктуу: Анын кабыл алуусунда кимдер гана болгон жок, аны менен кимдер гана баарлашпады, кимдер гана өз идеяларын, суранычтарын, суроо-талаптарын... айтып, анын бери дегенде моралдык колдоосун таппады жана анын жубатуучу сөздөрүн эшитпеди дейсиз (ошол жылдар арасында ал өзү да не деген гана “дөө-шаалар” менен бирге болгон жок: Чынгыз Айтматов сыяктуу залкарлар менен бирге бир имарат ичинде ийин тийиштире иштеп, өлкөнүн эн атактуу корифейлери менен таанышты...).

Эгерде мугалимди мөмөлүү даракка салыштырсак, анда Бектемир агай ошондой даракка окшош: ал өзунун мөмөсү мол саябандуу шактары астында тарбиялап өстүрүп, кийин мамлекетибиздин ар кыл тармактарында эмгектенип жатышкан “балдар” бир кездерде оболу ал башкарган окуу жайда мотурайган студенттер болушуп, анан анын кол алдында иштеп-такшалып, жогорулап, айрымдары азыр ЖОЖдорду, мекеме-уюмдарды же студияларды ез алдынча башкарууга жарап калышары менен шымдарына батпай семирген соц, биринчи мугалим Дуйшөндун агадил мээнетин алдагачан унутта калтырган баякы кинодогу тоолуктардын дал өзүндөй кейипте... Бирок Бектемир агай андай иштерге териге турган жан эмес, балким кээ-кээде гана эч кимге билгизбей ичинен сызып калаар. Канткен менен ал деле инсан да. Бирок, мезгил деген абдан учкул нерсе: кымгуут доорлорду кылычтай шылып өтчү заман мизи жылдарды жылыштырып, ооматтарды ооштуруп, ардактуу агайыбыздын өспүрүмдөрдү өзгөчө суйгөн жузунө ез изин тушуруп, карылыктын кылдай ичке белгилерин бедизчи ташка сурөт чеккендей чегуудө.

Сыпаалыкты өзүнө адат кылган ал азыр өзүндө бар болгон мыкты сапаттардын баарын эне суту менен кошо алып, ата

тарбиясы менен булөп, турмуштун тузактуу соккуларында курчутуп, өр талашкан өмүрдүн ар бир дөбөсүнө өзүнүн чымырканган ак мээнети менен чыгып келатат: аны азыр деле издеп барган адам, мейли майрам кун болсун, мейли ишемби же жекшемби болсун, ар дайым аны өз жумуш ордуна гана табат. Эмгекке болгон мындай улуу махабатты, ишке мынчалык үзүлүп түшкөн зор мээнеткечтикти ал өзүнүн талыкпастан талаа тилген бабадыйкан атасынан жана колхоз талаасында чарчабай эмгектенген апасынан мурастап алган өндүү (педагогика илиминде бул сыпат "генотип" деп аталат). Бардык адамдар менен бирдей баарлаша билген Бектемир агай өлкөдөн качкан жана качпаган канчалаган "падышалар" менен бирге иштешти...

Өмүр чиркин чаначтан тамган тамчыдай тамып, ар бир күндүн чыгышы менен чыгып, батышы менен батып, жоктукка синип, ар бир көз ирмем менен кошо кыяматка чейин кайтып келгис жагына узап барат...

Агай болсо баякыдай эле мээнеткеч, абалкыдай эле шагдам, мурдакыдай эле чыйрак жана жупуну. Чейрек кылым бою жогорку кызматтарда иштеген, бир кездерде ОшТУнун нөлдөн баштап уюштуруп, 10 минге чукул гана студенти бар ОшМУнун студенттеринин санын бир жылдын ичинде 30 минге чыгарып, алсыз университетти флагманга айланткан, Жогорку Кенеште 15 жыл депутаттык кылган жана азыр деле КР Президенти Алмазбек Атамбаевдин коомдук кенешчиси болуп эсептелген Бектемир агайдын эч бир кыймыл-аракетинде, сүйлөгөн сөзүндө өзүн башкалардан артык сезүүнүн кыпындай да белгиси туюлбайт. Студенттеринин саны минден ашпаган, эгемендиктин 23-жылында да мамлекеттик үлгүдөгү дипломго жете албай, ошончо жыл арасын бир да кошумча имарат курулбастан, абалка акбалында келаткан чакан университеттин молдо-ректору КР Президентине коомдук кенешчи болору менен дароо өзүн Президенттин "досу" катары элестетип алып, жөнөкөй адамдарга орой сүйлөп калгандын ордуна мына ушул академик агайдан мыктылап өрнөк - алса өзгөчө жакшы болмок, чиркин. Ырасында эле, менменсинбеген

мээлүүндүгү жагынан алганда Агай бардык “жаш төрөлөргө” үлкөн үлгү, мыкты сабак. Эгерде алар чындап эле андан үлгү алууну каалашса.

Бектемир агай ар тараптуу адам: ал өлкөбүздүн өнүгүүсүнө тоскоол болгон терс көрүнүштөрдү илгиртпей байкап, алар тууралуу маселени кабыргасынан коюп келатканына мына далай жылдардын жузу болду. 20 жылдан ашуун убакыттан бери эле:

“ысыранкорчулуктан толук арылмайынча жашообуз оңолбойт”! -деген оюн ММК аркылуу такай айтып келатканы келаткан. Эсил кайран СССРдин идеологиясы күч заманында жалындай жаштыгы өтүп, Ата Мекендик апаат согуштан кийинки өлкөнү калыбына келтирүүнүн өксүктүү доорунда окуп жетилип, бирок заман нугунан артта калбай илгерилеп жүрүп олтурган агай, адам жашоосунун оош- кыйыш жактары тууралуу далай ирет акыл калчап, болуп өткөн, болуп жаткан орошон окуяларга тыкыр көз салып, азыр деле жаштарга нарктуу насыятын айтып, келечек муундардын кемел тарбияда өсүүсүнө, мекендеш улуттардын биримдикте жашоосуна өз салымын кошуп келүүдө. Бирок, аттин, ар качан боло келгендей, акылман сөзгө чындап кулак салар нукура зирек инсандын табылуусу оной-олтон иш эмес. Кеп мына ушунда...

Мындан жети жыл илгери “Кыргыз Туусу” гезитинин 2008-жылдын 5- декабрында жарык көргөн санында агай тууралуу минтип жазышкан эле: “...Бектемир Мурзубраимов акыркы он жылдан ашык убакыттан бери элдик каада-салттарды жана урп-адаттарды жөнгө салып, ар кандай мааракелерде, аш-тойлордо ашыкча ыгым-чыгымдарды азайтуу, колдогуларды үнөмдүү пайдалануу боюнча тынымсыз күрөшүп келе жаткан инсан. Ал коомчулукка кайрылып, бийликтегилерге маселе коюп журуп, 1999-жылдын 12-майында Экмөттүн “Элдик жакшы каада- салттар менен урп-адаттарды өнүктүрүү жөнүндө” №254-токтомун чыгартууга жетишкен. Токтомдун негизинде өкмөттүн алдына “Жакшынакай каада-салттарды жана урп-адаттарды координациялоо жана иштеп чыгуу” боюнча атайын комиссия

тузулгон. Аларды жүзөгө ашыруу боюнча жергиликтүү мамлекеттик администрациялар тарабынан тийиштүү иш-чаралар кабыл алынып, бул багытта агартуу, түшүндүрүү иштери күчөтүлүп, аздыр-көптүр натыйжалар боло баштаган эле. Бирок, тилекке каршы, акыркы убактарда андай жакшы жөрөлгөлөр башталган абалдарында кайра ташталып, ысык-суук (б.а. жакшылык жана жамандыктарга тиешелуу) мааракелердеги ашыкча ыгым-чыгымдар мурдакыдан да күчөөдө...”.

Азыр деле акбал андан жакшырып кеткен жери жок, ошондуктан академик: “Ырасын айтканда, республикабызды азыр ашыкча ыгым-чыгымдардын кара туманы биротоло каптап калгандай туюлат”, - дейт.

“Кыргыз Туусунун” ошол эле санында ыксыз ысырапкор каада-салттар, ырым-жырымдар, урп-адаттар журтубузду катуу жүдөтүп, элибиздин экономикасын эбегейсиз эңшерип, карапайым калкты кан какшаттып жаткандыгын айткан академик агай андай ашыкча ысырапкорчулуктардан тез арада баш тартып, тескөөчү мыйзамдарды кабыл алуу зарылдыгын сөз кылат: “Маркумду акыркы сапарга узатуудан баштап анын ашын бергенге чейинки чыгымдардын эн, азы - 100-150 мин, сомдон бир нече миллион сомго чейин жетип, аш беруу деген адат - бай-бардар адамдар учун өз мансабын, байлыгын жана байланыштарын даңазалоонун өзгөчө атаандашуусу гана болуп калган”; “Кыргыздардагы жакшылык-жамандыктар деп аталган ырым-жырымдар жыл сайын эки миллиард долларды жалмап кетип жатат; “ысырапкорчулук - коррупциянын мыйзамдаштырылган түрүнө айланган”; “Бийликтеги адамдар учун аш-той өткөрүү - пара алып, (арам) дүйнө жыйноонун, бизнес кылуунун, кошоматчылыкты жана коррупцияны өнүктүрүүнүн гана формасы болуп калган; “адам баласы канчалык байгерчиликте жашаса да, эч качан ысырапкорчулукка жол бербеш керек”, - дейт агай.

Беш жылга чукул убакыттан бери Кыргызстан Элдериинин Ассамблеясына төрагалык кылып келаткан академик ушул аз жылдар аралыгында көнүл бурууга алгырлык көп иштерди

аткарууга улгурду: Мекендеш калктар ортосундагы ынтымак-ырашкерликти чындоо багытында тынымсыз аткарылып жаткан күндөлүк милдеттеринен тышкары ал Кыргыз жергесинде жашаган бардык этностордун, элдердин жана улуттардын тарых-таржымалын, түпкү тегин, үрп-адатын, каада-салтын, маданиятын камтыган энциклопедия тибиндеги кооз китепти өзү жетекчиликке алуу менен жарыкка чыгарды. Анын айтуусу боюнча күнөстүү өлкөбүздү ар бир улут өкүлү өз мекениндей сезүүсү, ушул жерде жашаганы үчүн өзүн бактылуу деп эсептеши үчүн ар түрдүү элдер менен этностор ортосундагы ынтымакчылык, достук, пикирлештик, бирин-бири түшүнүүчүлүк, бири-бирине урматтоо менен мамиле кылуучулуктун болушу абадай зарыл. Элдер ортосундагы чыныгы достук бекем болмоюнча өлкөдө тынчтыктын, бейпилдиктин болушу кыйын. “Мисалы, Ливия мамлекети кандай байгерчиликте жашаган

бактылуу өлкө эле, ошол өлкөдөгү элдер ортосундагы ынтымакчылыктын кетүүсү - аларды азыркы улуу апаатарга кириптер кылды. Адам баласы тынчтыкта гана өркүндөп-өсө алат, бейпилчиликте гана өзүн бактылуу сезет. Ошондуктан учурда Кыргызстан элдеринин ассамблеясынын жамааты эл биримдигин чындоо багытында иштерди жургузуп жатабыз. Маданияттары ар кыл болгон ар башка улуттардын биримдиги - бул биз учун баарыдан кымбат, өзгөчө көңүл бурула турган нерсе”, - дейт академик.

Арийне, агай, Сиз тууралуу жана Сиз айта турган сөздөр али алдыда, а азырынча, Сизди 75 жылдык торколуу тойуңуз менен куттуктап, Сизге узун өмүр, ардактуу карылык, атүгүл, жигердүү чыгармачылык да каалайбыз. Ар дайым бар болуңуз!

Бабеков Анарбай Ураимович,

ОГПИнин илимий иштер жана сырткы байланыштар боюнча проректору, химия илимдеринин кандидаты, профессор

Улуу устатым Бектемир Мурзубраимов жөнүндө

Инсанда «Жөндөмдүүлүк», «Бийиктик», «Көрөгөчтүк», «Кеменгерлик» сыяктуу өзгөчө касиеттер бар. Мына ушундай улуу, бийик касиеттер Бектемир Мурзубраимович Мурзубраимовго таандык асыл сапаттар деп билемин. Агайым Бектемир Мурзубраимовду мен алгач элет жеринен орто мектепти аяктап 1986-1987-жылдары жогорку окуу жайына студент болуп кабыл алынган күндөн баштап химия предметинен окуткан агайым, 1998-2001-жылдары аспирантурада окуп, кандидаттык диссертациямды коргоодо илимий жетекчим жана ушул күнгө чейин улуу устатым катарында дайыма жүрөгүмдүн түпкүрүнө сактап, мен жана мен сыяктуу окуучуларына окуткан агайы, илимий жетекчиси жана эң негизгиси атадай камкордугун ар дайым жогору баалап келем. Агайыбыздын өзүнүн эмгек жолунда катардагы окутуучудан баштап биринчилерден болуп химия илимдеринин кандидаты, химия илимдеринин доктору, Кыргыз Республикасынын инженердик академиясынын, Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын мүчө-корреспонденти жана бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасынын Улуттук Илимдер Академиясынын Академиги аталган улуу даражаларга жетиши баарыбызды сыймыктандырат.

Академик Бектемир агайыбыздын жетекчи катарында Ош технологиялык университетинде, Ош мамлекеттик университетинде ректор болуп иштегендигин, көрөгөч, уюштургуч, камкор жетекчи экендигин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин 3 жолку

чақырылышынын депутаты катарында кыргыз эли үчүн жасаган тоодой эмгегин жумурай журт, элибиздин калың катмары жакшы билишет. Агайыбыз Бектемир Мурзубраимов мына ушундай ары татаал, ары сыймыктуу баскычтарды басып өтүү менен бүгүнкү күндө Кыргызстан калктар Ассамблеясынын төрагасы болуп үзүрлүү эмгектенип келе жатат. Мен улуу устатым Бектемир Мурзубраимовдон көп нерсени үйрөнө алдым, бирок дагы да үйрөнө турган асыл сапаттар, бийиктиктер көп экендигин тана албаймын.

Адамгерчиликтин зергери, бүгүнкү күндө көп улуттуу Кыргызстан калктар ассамблеясынын төрагасы агайыбыз Бектемир Мурзубраимовдун улуттар аралык биримдикти, достукту, ынтымак-ырашкерликти, мыкты байланышты, тил табышуучулук мүнөздөгү карым-катнашты чындоодо орду чоң, ой-пикирлери салмактуу, көз караштары кенен, сунуштары терең жана баалуу. Мекендин келечеги, элдин эртеңкилиги үчүн адал эмгектенген академик агайыбыз дайыма мамлекеттин жана калктын кызыкчылыгын көздөйт.

Элге арнаган эмгегиңиз салмактуу,
Сүйлөйт агай сөздөрдү таап каймактуу.
Сыймык толгон өмүр сөзсүз даңкталат.
Демек, Сиздей инсан дайым баркталат.

Мезгил ыкчам, дагы жылдар ат чабат,
Менде сиздин эмгегиңиз сакталат.
Сексен, токсон, жүздү беттеп жашаңыз,
Бул жашоонун шаңы ошондо башталат.

*Смадияров С.,
ОшМУнун тарых факультетинин деканы
Жаркынбаев Т.,
ОшМУнун Социалдык иштер каф. башчысы
Авазов Э.,
ЖАМУнун Тарых каф. башчысы*

Эл көйгөйүн ойлогон инсан

Борбордук Азиянын эң байыркы элдеринен болгон кыргыз эли өзүнүн кылымдарды карыткан карт тарыхый жолунда үй-бүлө мамилелерин, коомдук турмушту жөнгө салып, тескеп турган жакшынакай каада салттарды, үрп-адаттарды жараткан. Ал салттарыбыз атадан балага мурас калтырылып, муундан – муунга өтүп, эл ынтымагын, журт биримдигин сактап, элибиздин өнүгүүсүнө өбөлгө болуп келген. Элдик каада-салттарыбыздын өзөгүн улууну сыйлоо, ыймандуулук, боорукердик, айкөлдүк, жоомарттык, намыстуулук, аруулук жана сарамжалдуулук сыяктуу улуу баалуулуктар түзгөн. Элибиз мына ушундай баалуулуктардын негизинде калыптанган мүнөзү, адамдык касиети менен башка элдерден айырмаланып турган. Ошол сапаты менен сыймыктанган.

Тилекке каршы, эгемендүүлүк жылдарында адилетсиз ишке ашырылган “прихватизация” саясатынын натыйжасында оңой-олтоң байып алуунун кесепети болдубу, же батыштан басып кирген “вестернизация” саясатынын таасириби, айтор, элибиздин адеп-ахлагына, социалдык абалына терс таасирин тийгизген эби-сыны жок салттар да пайда боло баштады. Алсак, жаштарыбыздын арасында сурап-сурабай, атургай таанышпай туруп эле кыздарды ала качуу, аш-тойлордо, мааракелерде ыксыз ичимдик ичүү ж.б. көрүнүштөр калк турмушуна кадимкидей кире баштады. Натыйжада жаш үй-бүлөлөрдө ажырашуулар көбөйдү, ичимдиктин кесепетинен көптөгөн үй-бүлөлөр бузулду, жаштарыбыздын арасында кылмыштуулук өстү.

Мына ушулардын эле катарында аш-тойлордо, атургай өлүк узатуу зыйнатында да “салтка” шылтоолоп (чындыгында андай эмес), эпсиз ысырапкорчулукка жол берген көрүнүштөр пайда

болду. Алар албетте, элибиздин, айрыкча жаштардын руханий дүйнөсүнө, аң сезимине, дүйнө таанымына, баалуулуктарына терс таасирин тийгизди жана карапайым элдин социалдык абалын начарлатты. Бул абал коомубуздун социалдык-экономикалык туруктуулугуна да түздөн-түз таасир этүүчүү факторго айланды.

Аталган проблемага өз учурунда маани берип, ага коомчулуктун көңүлүн бурууга аракеттенип, маселени мамлекеттик деңгээлге алып чыккан инсандардын бири - ошол учурдагы кыргыз эл депутаты, ОшМУнун ректору, азыркы күндө Кыргызстан элинин Ассамблеясын жетектеп турган академик Б. Мурзубраимов болгон. Агай айыл жергесиндеги калктын оор турмушун жакшыртуу максатында өз демилгеси менен бир топ иштерди жасаган. Бул багыттагы көптөгөн иштердин ичинде анын өзгөчө маани берген маселелеринин бири - айыл элинин каада-салттарынын көп жакшы жактарын кеңири колдонуу жана өнүктүрүү менен, кендирди кескен тартыштык учурунда жашообузга кедергисин тийгизип жаткан эпсиз ысырапкерчиликти токтотуу, андай көрүнүштөргө чек коюу болгон.

Бул максатта агайыбыз “Кыргыз Туусу” гезитинин 1997-жылдын 20-февралындагы санына тартыштыкты, кыйынчылыкты башынан кечирип аткан айыл элинин бакубат жашоосуна кедергисин тийгизип жаткан айрым терс көрүнүштөгү салттарды адилеттүү сынга алган “Баба салттарынын бардыгы улукпу?” деген макаласын жарыялаган. Макаланын өзөгүн түзгөн ой - айыл жергесинде элдик каада-салттарды жана үрп-адаттарды жөнгө салуу аркылуу кендирди кескен жокчулукту жеңилдетүү демилгеси болгон. Макала жарык көргөндөн кийин, автор тарабынан айтылган ойлордун айланасында коомчулукта кызуу талкуу жүрүп, алгылыктуу сунуштар жана пикирлер келип түшкөн. Талкуунун жыйынтыгы катары “Кыргыз Туусу” газетасынын 1998-жылдын 13-январындагы санына “Кудайчынын куржуну толбойт” аттуу дагы бир макала жарык көргөн. Мындан кийин да, агай көтөргөн маселенин айланасында кызуу талкуу токтобой, андан ары уланган. Ошентип, улуу демилге жерде калбай, 1998-жылдын 15-июнунда

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Эл өкүлдөр жыйынынын социалдык маселелер боюнча комитетинин, республиканын, областтардын жооптуу кызматкерлеринин, диний мекемелердин жетекчилеринин катышуусу менен өткөн атайын кеңешмесинде “Айыл калкынын турмуш деңгээли жана каада-салттары жөнүндө” деген маселе талкууланган. Кеңешмеде Б. Мурзубраимов атайын баяндама менен чыгып сүйлөгөн. Натыйжада 08-4—2/84 токтому жана кеңешменин катышуучуларынын “Аш көп болсо - каада көп” аттуу коомчулукка Кайрылуусу кабыл алынган.

Андан кийин да агай бул багыттагы иш-аракеттерин токтоткон эмес. 1999-жылдын январь айында агайыбыз элдик каада-салттарды өнүктүрүүнүн жана жөнгө салуунун Улуттук Программасын түзүү идеясын көтөрүп, Республиканын Президентине Кайрылуу жасаган. Анда эл депутаты өлкөбүздүн стабилдүү өнүгүүсүндөгү элдик каада-салттарды жөнгө салуунун олуттуу ролуна токтолуп, маселени кандай чечүүнүн конкреттүү жолдорун сунуштап, багыттарын көрсөткөн. Бул Кайрылууда коюлган маселелер азыркы күндө да өз актуалдуулугун жоготпогондугун белгилей кетүүнү туура деп эсептейбиз.

Агайдын мына ушул Кайрылуусунан кийин, бул маселеге өзгөчө маани берилип, ал, мамлекеттик деңгээлдеги маселеге айланган. Ошондон кийин өкмөттүн (1999-жыл, 12-май), Ош областтык администрациясынын (1999-жыш, 9-июнь) аталган маселе боюнча атайын токтомдору чыгып, жер-жерлерде кызуу талкуу уланган. Кыргызстандын көп улуттуу элдеринин турмушун жакшыртуу ошол кездеги “Аракет” улуттук программасынын приоритеттик багытынын негизи болгондуктан, бул демилгени колдоо жана андагы сунуштарды ишке ашыруу жаңы баскычка көтөрүлгөн. 2000-жылдын январында ОшМУда Президенттин кеңешчиси академик А. Ч. Какеевдин катышуусу менен дал ушул темада атайын семинар өткөрүлүп, Резолюция кабыл алынган. Албетте, маселени ыкчам, кыска мөөнөттө чече коюу мүмкүн эместиги айдан ачык эле. Ал үчүн мамлекеттик саясат, жалпы

элдин колдоосу, коомдук уюмдардын аракети, чыгаан инсандардын демилгеси жана ишмердиги талап кылынган. Ошол эле учурда бул олуттуу маселе ар тараптуу илимий изилдөөгө алынуучу маселе экендиги дайын болгон. Ошондуктан, ОшМУнун базасында Бектемир агайдын демилгеси менен “Салт-санааларды үйрөнүү жана модернизациялоо” борбору түзүлүп, бул багытта бир топ иш-аракеттер жүргүзүлгөн.

Албетте, агай тарабынан өз учурунда туура көтөрүлгөн маселенин баары аткарылды, же аткарылып жатат деген ойду айтуудан алыспыз. Аны кийинки турмушубуз да көрсөтүп турат. Анткени, бул маселе кылымдар бою калыптанып, элибиздин канына сиңип, аң-сезимине уюп калган элдик каада-салттар менен байланышкан эң эле татаал маселе. Каада-салттарыбызды заман нугуна ыңгайлаштыруу, айрымдарына чектөө коюу элдин аң-сезимин, улуттун менталитетин өзгөртүү маселеси менен тыгыз байланышкан. Андыктан, бул маселени чечүү көп мезгилди талап кылаары талашсыз. Демек, агайдын эгемендүүлүктүн алгачкы жылдарында көтөрүп чыккан маселеси азыркы күндө да актуалдуу. Бул багытта али көп иштер аткарылышы зарыл. Мына ушул иштерди турмушка ашырууда агайыбыздын өз мезгилинде: “Өлкөдө качан экономика көтөрүлөт, качан мамлекет бакубат болот, башкача айтканда эл турмушу оңолот — качан гана эл өзү эконоомдоого үйрөнсө, качан гана колундагы байлыкты үнөмдүү пайдалана алса, качан гана эл өзү жерди иштете алса, соода-сатык иштеринин сырларын үйрөнүп-билсе, **тобокелдикке салып, куру намыска алдырып, ондогон жылдар бою топтогон дүйнөсүн бир күндө чачып жибербесе**” деп айткан омоктуу окуу негизги пастулат болууга тийиш деген пикирди айтуу менен, макалабызды жыйынтыктай туралы.

*Алтыбаева Дилбар Тойчүевна, - д.х.н., профессор,
лауреат государственной премии
в области науки и техники*

Человек, которого ценят и любят!

Бектемир Мурзубраимов - личность многогранная и уникальная - педагог, ученый, общественный деятель.

Путь к знаниям, научному совершенству труден, но вступив на нее, каждый, кто стремится наполнить жизнь глобальным смыслом, обязан целенаправленно двигаться к поставленной цели и таким я считаю Бектемира Мурзубраимова.

В мои студенческие годы на биологическом факультете мы с удовольствием слушали лекции Бектемира Мурзубраимова, учились познавать окружающий мир, он был для нас кумиром знаний, культуры и трудолюбия.

Я очень благодарю судьбу, что в течении многих лет работала с Бектемиром Мурзубраимовым на кафедре химии, парткоме ОГПИ, и научно-исследовательская работа тесно была связана с физико-химическими методами исследования комплексных соединений.

Будучи заведующим кафедрой много внимания уделяя качеству преподавания, внедрению новых подходов к организационно-методической подготовке научных кадров, оценки качества знаний студентов, материально-техническому оснащению лабораторий, кабинетов, привлечение к самостоятельной научной работе в процессе обучения. Наши студенты участвовали во Всесоюзных химических олимпиадах, занимая призовые места.

Работая, с ним я поняла, что таким и должен быть настоящий руководитель: компетентным, требовательным, объективным, принципиальным и мудрым. Для Бектемира Мурзубраимова не было мелочей, и это правильно: из мелочей слагается то целое, большое, единое, которое называется коллективом.

Один из античных мудрецов заметил однажды: «Ты можешь прожить свою жизнь счастливо, если сумеешь идти правильным путем, и сумеешь думать, действовать правильно и пусть дела твои будут такими, какими ты хотел бы их вспомнить. Бектемир Мурзубраимову это, похоже, удалось и прекрасно тому доказательство им создана научная школа в области химии комплексных соединений.

Большой вклад под руководством Бектемир Мурзубраимова внесла Ассамблея народов Кыргызстана в 2010 году для установления мирных отношений, укреплению единства народа и межнационального согласия, последовательно претворяется в практику объединение народов Кыргызстана на основе государственного языка.

Многогранная практика прошлых лет никогда не давали мне сомневаться в истине – высокообразованный специалист, ученый – новатор всегда будет востребован обществом.

Главное – не оставаться от передовой научной мысли, доказавшей свою конкурентоспособность и эффективность, идти в ногу со временем.

Это малая толика званий простого и одновременно необычного человека.

Мой наставник хороший семьянин. С Калыс эже воспитали одну дочь и четырех сыновей. Все плодотворно работают на блага страны.

Бектемир Мурзубраимович!

Все Ваши ученики от всей души поздравляем с юбилеем, желаем крепкого здоровья, благополучия, оптимизма, работоспособности энергии для новых свершений на благо процветание Кыргызстана.

**Жумабаева Таасилкан Токтомаматовна,
ОшМУнун илимий иштери боюнча
проректору, б.и.д., профессор**

**Академик Бектемир Мурзубраимовичтин Ош мамлекеттик
университетинин өнүгүүсүнө кошкон салымы**

1998-2004-жылдары химия илимдеринин доктору, профессор,
КРдин УИАсынын академиги Мурзубраимов Бектемир
Мурзубраимович ОшМУнун ректору болуп эмгектенген.

Академик Бектемир Мурзубраимов жетектеп турган 1998-
2005-жылдарда Ош мамлекеттик университетинин (ОшМУ) окуу-
усулдук жана илимий ишмердүүлүгүнүн өсүү динамикасы
жогорулаган, эл аралык кадыр-баркы өсүп, окуу-материалдык
базасы чындалган. 1999-жылдын башында ОшМУ билим берүү
системасы, мамлекеттик органдар, УИАнын институттары ошондой
эле Кыргызстандагы эл аралык уюмдардын өкүлчүлүктөрү үчүн 38
адистиктен кадрларды даярдап чыгарган. 1999-жылдын июнунда
16 жаңы адистиктерди даярдоого күбөлүктөр алынган.

2000-2001-окуу жылында “журналистика”,
“микрорэлектроника жана жарым өткөргүчтүү приборлор”,
“дүйнөлүк экономика”, “эл аралык журналистика”, “эл аралык
бажы иши”, “мейманкана сервиси жана туризм менеджменти”
адистиктери ачылган.

ОшМУ эл аралык деңгээлде адистерди даярдаган мыкты окуу
борбору гана эмес “Манас”-1000, Ош-3000, КРдин
эгемендүүлүгүнүн 10 жылдыгына майрамдоо күндөрүндөгү ири
масштабдагы илимий-теориялык жана практикалык конференция,
симпозиумдардын өткөрүлүшүнө демилгечи болгон.

Университет 1998-жылы дүйнөнүн 17 илимий жана окуу
борборлору менен байланыш түзүп турган, ал эми 2003-2004-
жылдары 43 жогорку окуу жайы менен байланышкан. АКШ,
Англия, Франция, Германия, Индия, Түркия, Кытай, Корея, Россия,
Казакстан, Өзбекстан ж.б. өлкөлөрдүн илимий борборлору жана
ЖОЖдору менен тыгыз кызматташтык түзүлгөн. ОшМУнун

жетекчилиги бул жылдары Түркиянын коомдук фонду «Түркия Дианет вакфы», немец кызмат алмашуусу (ДААД), «Сорос-Кыргызстан» фонду, Америка кызматташтык консульствосу (АКСЕЛС), АКШнын мээримдүүлүк корпусу, Ага-Хан фонду, Университеттердин эл аралык Ассоциациясы (Франция) менен салттуу байланыштарын жүргүзүүнү уланткан.

Жаңы илимий борборлор ачылган: юридикалык факультетте адам таануу борбору, Иран билим берүү борбору (1998) ж.б. РУДН университети, Туризмдин россиялык эл аралык академиясы (Москва) менен тыгыз кызматташтык түзгөн, Эл аралык билим берүү интеграциясы факультетин ачкан. Юристтердин америкалык ассоциациясы жана Европадагы кызматташтык жана коргоо уюмдарынын колдоосу менен ОшМУнун юридикалык факультетинде Кылмыш укугунун клиникасы (2001) ачылган. 2002-жылы университеттин алдында «Атуулдук укуктун клиникасы» деген долбоор иштей баштайт, КРдин Германиядагы өкүлчүлүгү менен кызматташтыкта Немец маалыматтык борбору, Корей билим берүү борбору ачылат. Университеттин эл аралык иштерге активдүү катышуусу, негизинен, ЖОЖдун илимий, окуу ишмердүүлүгүнө оң таасир берди.

Эл аралык университетинин мыкты үлгүсүндөй окуу корпусу (учурда медицина факультети) салынды. 1990-2000-жылдардын аралыгында ЖОЖ кадр маселесинде сандык жана сапаттык жактан өсүш жасады. Эгерде 1998-жылы ОшМУда 1057 окутуучу, анын ичинен 13 илимдин доктору, профессорлор болсо, 2005-жылы докторлор менен профессорлордун саны мурдагыга караганда төрт эсе өскөн. Кандидаттардын, доценттердин катарлары 40-50%га көбөйгөн. Университеттин жетекчилиги илимий-изилдөө иштерине моралдык жана материалдык жактан өзгөчө көңүл буруп, адистерге чыгармачылык өргүү берип, республиканын, алыскы жана жакынкы чет өлкөлөрдүн илимий борборлоруна стажировкаларга жөнөтүп турган. Аспиранттар менен изденүүчүлөрдүн иштерине өзгөчө көңүл бурулду.

ОшМУда бүтүрүүчү адистердин саны белгилүү денгээлде өстү. Бул убакыттын ичинде университеттин жамааты (6 институт, 19 факультет, 100дөн ашык кафедралар ж.б. түзүлүштөр) адистердин сапаттык жактан даярдалышына өзгөчө көңүл бөлдү. Факультеттер менен институттарды жетектөө үчүн тажрыйбалуу кызматкерлер, кадыр-барктуу адистер тандалды. Өзгөчө көңүлдү университеттин жетекчилиги адистерди окутуунун сырттан жана дистанттык формасына бурган: ОшМУда 26 адистик боюнча 14 миңден ашуун студент окуган. Университетте окутуучулардын эмгегин баалоонун критерийлери иштелип чыккан. Университет кирешенин стабилдүү өсүшүнүн натыйжасында жаңы курулуштарга, жаңы объектилерди, имараттарды курууга финансылык каражаттарды жетишээрлик денгээлде жумшаган. 1998-1999-окуу жылында ОшМУнун кирешеси 19,3 млн. сомду түзсө, ал эми 2003-2004-окуу жылында ЖОЖдун профити 95 млн. сомду түзгөн, башкача айтканда, кирешенин беш эсе көбөйгөндүгүнөн кабар берет.

Университетте жаңы окуу корпустары гана эмес, Ысык-Көлдө пансионат, шаар сыртындагы эс алуу жайлары, ботаникалык бакча, 2 мектеп жана 1 бала бакча, кампа имараттары пайдаланууга берилген. 2000-2001-окуу жылында университет студенттердин түрдүү окуу жана өндүрүштүн практикасын уюштуруу максатында 3 автобус, 2 микроавтобуска ээ болгон.

ОшМУнун жетекчилиги адам факторуна орчундуу көңүл бөлөт. Эгерде 1998-жылы мамлекеттик сыйлыктар 11 адамга берилсе, ал эми 2003-2005-жылдары алардын саны 59 адамга жеткен. 2000-2001-окуу жылында 2 студент Президенттин “Үмүт” стипендиясына татыктуу болгон. Илим менен билим берүүгө эмгек сиңирген ишмерлердин, элдик мугалимдердин саны үч эсеге көбөйгөн. 2003-2005-жылдары Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасы менен 14 адам сыйланган. Билим берүүнүн, эл агартуунун, саламаттыкты сактоонун мыктылары 68%га өскөн.

«Билим» басма борборунун ачылышы, «ОшМУнун жарчысынын» үзгүлтүксүз чыгып турушу, илимий

конференциялардын, семинарлардын, симпозиумдардын өткөрүлүшү, илимий-методикалык адабияттардын пландык негизде басылышы – булардын бардыгы университеттин жетекчилигинин дайыма окуу жайдын илимге терең көңүл бургандыгынан кабар берет.

Ошентип 1998-2005-окуу жылдары Ош мамлекеттик университети түрдүү багыттарда иш жүргүзүп, Б.М. Мурзубраимов чоң окумуштуу, таланттуу уюштуруучу катары кыска убакыттын ичинде университетте студенттердин санынын өсүшүнө, кадрдык жана илимий потенциалдын сапаттык жактан жакшырышына, окуу-материалдык, техникалык базанын чыңдалышына жетише алган. Өзүмдүн жана жалпы жамааттын атынан Бектемир Мурзубраимовичти мааракеси менен куттуктап чың ден соолук, кажыбас кайрат, бактылуу жашоо жана узун өмүр каалайм! Ишиңизде ийгилик жарата бериңиз Бектемир Мурзубраимович!

*Коланов Орунбек, биология илимдеринин
кандидаты, доцент*

**Академик агайдын
бейнесине сүртүмдөр**

Мен академик Бектемир Мурзубраимов агайдын окуучусу экендигиме абдан сыймыктанам. Урматтуу агайымдын 75 жылдык торколуу тоюна арнап анын бейнесине мен билген өңүттөн карагандагы айрым сүртүмдөрдү белгилеп коюуну орундуу деп ойлоп турам.

Бектемир агай – өтө жогорку интелектеги терең билимдүү жана ал билимин студенттерге чеберчилик менен жеткирип берүүнүн укмуштуудай так усулдарын өздөштүргөн, сүймөнчүктүү устат. 1973-жылы Ош мамлекеттик педагогикалык институтунун биология факультетине киргенимде, бизге жалпы жана органикалык эмес химиянын сырларын терең жана өтө жеткиликтүү үйрөткөн идеалдуу агай, окутуучу, профессор, устат ушундай болот деген изги, тунук, кунардуу, кубаттуу, ички дымагы мол көөнөрбөс пикирди пайда кылган асыл инсан – Бектемир Мурзубраимов болгон. Агайдын жеткиликтүү,

терең мазмундуу, кыска сөздөрү, келишкен бой-келбети, шынга бою, тыкан жана жарашыктуу кийими, үлгүлүү жазуусу, ишине болгон өтө олуттуу мамилеси жана студенттерге билгичтик менен талап кое билгендиги өтө маанилүү эле жана аны башкалардан өзгөчөлөп турчу. Ошондой улуу, кол жеткис бийиктиктеги, олуттуу агай биз – студенттер тамактануучу чайканага келип, тамактанып жаканын көргөндө (мен бул биз тамактануучу арзан чайканадан Бектемирдей агайды жолуктурамын, бирдей шарттарда тамактанамын деп эч ойлогон эмес экенмин), чын дилимден анын жөнөкөйлүгүнө, элден өзгөчөлөнбөстүгүнө, жупунулугуна тан берип, “Бектемир агай биз тамактануучу чайканадан тамактанат экен” – деп, тайпалаштарыма таң калуу менен кабарлаганым ушул күнгө чейин эсимде. Көрсө, ал – урматтуу улуу устатыбызды, асыл агайыбызды абдан терең урматтагандан пайда болгон тунук сезимдер экен.

Бектемир агай – лекциялык материалдарды өтө терең жана жеткиликтүү окуу менен бир катарда органикалык эмес химия предмети боюнча лабораториялык-практикалык сабактарды дагы өтө астейдил, жогорку деңгээлде өткөрүүнү жактырган, сабактын ар бир ирмемине өзгөчө маани берген, студенттер менен бир катарда лабораториялык тажрыйбаларды ишке ашырган, өзүнө жана студенттерге орундуу талапты койгон устат. Менин эсимде суутек газын лабораторияны шартында Кипп аппаратынын жардамында алып жатканда, ал газдын “тарс” – деп үн чыгаруу менен күйөөрүн демонстрациялоону Бектемир агай мага сунуштады. Мен бир аз катачылыкка жол берип, Кипп аппараттын Бектемир агайдын жанында туруп жарылып кетүүсүнө себепчи болдум. Тегеректеп турган студенттер жана агай дагы Кипп аппараты жарылгандагы айнектин сыныктарынан жаракат алдык. Бирок, менин айкөл Бектемир агайым бул жагдайды жайгарып, илимдин жолунун ушундай татаал экендигин, ал өтө тактыкты талап кылаарын белгиледи, мени жазалаган жок.

Бектемир агай – чоң окумуштуу, ондогон илимдин кандидаттарынын жана докторлорунун илимий жетекчиси, кыргыз элинин намысына жарган чыгаан уулу. Улуу окумуштуу катары, кыргыз элинин намысына жарган бир жагдайга күбө болгомун. 1983-жылы Бектемир Мурзубраимов агай Ташкент шаарында химия илимдери боюнча доктордук диссертациясын жактоо учурунда ага катышып жаткан

окумуштууларды, аспиранттарды, студенттерди жана кызыктар тараптарды жасаган докладынын өтө тактыгы, абдан терең мазмундуулугу, иреттүүлүгү, жеткиликтүүлүгү жана практикалык жактан маанилүүлүгү менен таң калтырды. Бул иш чарага катышкандар агайга терең канааттануу менен ыраазы болушту, чыгаан окумуштуу катары тан беришти. Ошондо агайга терең ыраазы болдум, ушундай асыл агайдын окуучусу экендигиме сыймыктандым, жан дүйнөмө кубаттуу күч топтолуп, шыктандым, Орто Азиянын башка республикаларынан келген аспирант жолдошторумдун алдында башымды жогору көтөрүп мактандым, эргидим...

Чыгаан окумуштуу, көп кырдуу устат, улуу инсан Бектемир Мурзубраимов агайыма узун өмүр, чың ден соолук жана чыгармачылык иштеринде албан ийгиликтерди каалаймын, кыргыз элин, Кыргызстандын элдерин ынтымакка келтирүүгө зор салымын кошуп жаткан коомдук ишмер катары аброю арта берсин демекчимин.

Гүлсара Турдубаева,

*ОшМУнун кадрлар башкармалыгынын
башчысы, п.и.к., профессор*

Даанышман – устат

КМШнын аймагына белгилүү окумуштуу, жүздөгөн шакирттерди окутуп, тарбиялаган даанышман-устат.

Жогорку Кеңештин үч жолку депутаты, таанымал коомдук ишмер, Б. Мурзубраимов Ош мамлекеттик педагогикалык институтун бүтүргөн соң, эмгек жолун өзү билим алган окуу жайдан окутуучулуктан баштаган. Тыным албаган изденгичтигинен улам, ийгиликтин өрүн көздөй жол улап отуруп, ОшМУнун ректорлугуна чейин жеткен. Өзүнүн кесиби – химия илимдери боюнча кандидаттык, докторлук диссертацияларын жактаган.

Б. Мурзубраимов жөнүндө сөз кыларда сөзсүз түрдө анын кадрларды тандоодогу кыраакылыгы, адам жөндөмүн алыстан көргөн көрөгөчтүгү жөнүндө сөз кылбай коюуга болбойт. ОшМУну жетектеп турган кезинде айланасына илимдин ар түрдүү тармактары боюнча татыктуу кадрларды топтоп, анын кайсыл

жердиги жана кандай үй-бүлөдөн чыкканына карабастан чыныгы илимдүү, билимдүү окутуучуларды чогултканы баарыбызга маалым.

Ал өсүп келе жаткан кадрларга абдан камкордук көргөн устаттардан. Мисалы, аны өзүмдүн илимий жетекчим катары кандидаттык диссертациямды коргоомдо берген чыныгы илимий педагогдук жардамын айтпай коё албаймын. Мен сыяктуу Б. Мурзубраимовдун мектебинен өсүп чыккан ондогон илимдин кандидаттары, докторлору учурда республиканын булуң-бурчунда келечек муундарын тарбиялап, элине кызмат өтөп келе жатышат.

Б. Мурзубраимов чарбанын да жетекчиси. ОшМУда ректор болуп иштеп турганда окуу имараттарын, жатаканаларды өз убагында ондоп-түзөө иштерине көңүл буруп, жаңы кошумча имараттарды куруп, ошондой эле өз мезгилинде заман талабына ылайык университеттин чегинде жаңы адистиктерди ачкан.

Ушунда педагогдук ишмердүүлүгү өз убагында бааланып, ал “СССРдин Эл агартуунун отличниги”, “Жогорку билим берүүсүнүн отличниги”, “КРнын билим берүүсүнө эмгек сиңирген кызматкер” болгон жана азыркы учурда Улуттук илимдер академиясынын мүчөсү жана академиги.

Өзүнүн ак эмгеги, алдыга умтулган мүнөзү менен илимдин да, коомдук иштердин да туу чокусуна жетип келе жаткан Б.Мурзубраимов Жогорку Кеңештин үч жолку депутаты (1995, 2000, 2005) болгон.

Депутат мезгилинде эл кызматын аркалап, билим берүү жаатындагы комиссияны жетектеп, гезит беттеринде мугалимдик кесиптин маанилүүлүгү, ардактуулугу, түйшүктүүлүгү тууралуу маселени козгогон.

Мамлекеттик тилди сактоо, коргоо, өнүктүрүү багытында бир топ иш-чараларга катышып, идеология, кадрларды тандоо, бийликтин тазалыгы, экономиканы көтөрүү, каада-салт, үрп-адат жөнүндө да жүрөк өйүгөн маселелерди көтөргөн макалалары республикалык гезит беттеринен орун алып келет.

Ысырапкорчулукка жол бербөө маселеси боюнча 2010-жылы Б.Мурзубраимовдун “Ысырапкорчулуктан арылмайынча жашообуз оңолбойт” аттуу китеби жарык көрдү. Ал китеп кыргыз элинин тагдыры, келечеги, өнүгүүсү, байыртадан келе жаткан ырым-жырымдарынын жана каада-салттарынын жашоо-турмушка тийгизген таасири сыяктуу актуалдуу маселелерди камтыйт.

Б. Мурзубраимов публицистикалык темадагы 200дөн ашуун макалалардын, химия илиминдеги өзүнүн багыты боюнча 250дөн ашуун илимий эмгектердин автору.

Ошентип, Улуттук илимдер академиясынын академиги, химия илимдеринин доктору, профессор, III даражадагы “Манас” орденинин ээси Б. Мурзубраимов быйыл 75 жашка толуп олтурат. Агайыбыздын торколуу тою менен чын жүрөктөн куттуктап, эл алдында өтөгөн ат көтөргүс эмгегине башыбызды ийип, ыраазычылык гана билдиребиз.

Мындан ары да чың ден-соолукта болуп, даанышман-устат катары жаштарды тарбиялап, мамлекетти өнүктүрүүдөгү алгылыктуу иш-аракеттерди уланта бериңиз! Кутман курагыңыз кут болсун! Ар дайым эл арасында мындан да кадыр-баркыңыз артып, кыргыздын топ башындагы эл башкарган ооматтуулугуңуздан жазбай жүрө беришиңизди каалайбыз! Сизди терең урматтоо менен шакирттериңиз.

Танавар Акматова

Ош МУ нун доценти

**Бектемир Мурзубраимов даңктуу, иштерман жана
заманбап инсан**

Жакшы чыккан азамат элин билет,
Эчен түрдүү адамдын тилин билет,
Чыгып турган ал адам Чынар болот,
Көлөкөсү көп жанга керек болот.

Калыгул Бай уулу (1785-1855 – жж.)

Бектемир Мурзубраимов менен чогуу иштеп калганымга сыймыктанам. Бул улуу инсан жөнүндө жазууда сөз жетпей калгандай сезилди. Анткени, агайдын жашоодо жасаган иштери, адамгерчиликтүү мамилеси жөнүндө жазууда сөз менен жеткирүү өтө кыйын.

Ош МУ да ректор болуп иштеген күндөн баштап университетти ар тараптан өнүктүрүүнүн жолдорун аныктап кадр маселесин жерине, тегине карабастан иштин кызыкчылыгына карай адашпастан туура чечкени көпчүлүккө жагат эле. Агайга кайсы маселе менен кайрылбагын өтө тыңдап угуп, кылдаттык менен жооп берчү.

Университеттеги окуу процессинин жолго коюлушу жана анын техникалык каражаттар менен жабдылышы, окуу корпустарынын ремонттон өткөрүлүшү, эс алуу жайларынын алынышы, студенттерге жана окутуучуларга ыңгайлуу шарттарды түзүп берилиши – бул иштерман инсан Б.Мурзубраимовго тиешелүү.

Агайдын иш билгилигинин жана келечектүү ой жүгүртүүсүнүн жыйынтыгында ОшМУ Кыргызстандагы окуу жайлардын алдыңкыларынын катарына кирген.

Даңктуу инсан катары илим жолунда көптөгөн ачылыштарды жасап, бир канча шакирттерин өстүрдү. Агайдын аты менен жогорку деңгээлге жеткен инсандардын саны арбын.

Б.Мурзубраимов замандын адамы. Анткени кайсы учурга туш келбесин: илим жаатындабы, коомдук иштердеби өзүнүн салымын кошуп келүүдө. Ошондуктан агайды даңктуу, иштерман жана заманбап инсан деп айтууга болот.

Урматтуу Б.Мурзубраимов коомдук, илимий иштериңизге чыгармачылык каалаймын, ар дайыма бар болуңуз!

*Жамгырчиева Г.Т.,
ОшМУнун доценти*

Устатка таазим

Ар бир адамдын өмүрүндө чечүүчү мааниге ээ болгон учурлар болору белгилүү. Ошондой урунттуу кездерде туура жол көрсөтүп, инсандык өнүгүп-өсүүгө, адис катары жетилүүгө көмөк көрсөткөн устаттын эмгеги баа жеткис. Биз кубануу менен бедгилеп жаткан академик Б.М. Мурзубраимов агайыбыз дал ушундай кеменгер устат катары көптөгөн кадрлардын эсинде калды, өмүрүндө, карьералык өсүшүнө жардам берди жана инсандык калыптануусунда чечкиндүү роль аткарды.

Астейдил аткарылган түйшүктүү эмгекти баалоо, иштин көзүн билген адистерди жөндөмүнө жараша орунга дайындап, жалпы окуу жайдын, студенттердин, аспиранттардын кызыкчылыгы, терең билим алуусу үчүн бура билүү ар дайым эле жетекчиликтин колунан келе бербеси дайын. Ушул жагдайда ой жүгүрткөндө кадр тандоо, резерв кадр даярдоо маселеси боюнча агайдын көсөмдүгү көп жылдар өткөндөн кийин дагы өз жемишин берип, далилденип келе жатат. Албетте, мыкты адис, кесипкөй инсанды тарбиялоо көп убакытты, эмгекти талап этет, бирок ал адис өз ишин ийгиликтүү алып кетип жана да өз шакирттерин үйрөтө баштаганда баш устаттын кубанычында чек болбойт эмеспи. Ушундай сүйүнүчтү ак пейили үчүн кудай буйруган адам, агайлардын агайы академик Б.М. Мурзубраимов үлгүлүү өмүрүнүн сересине чыгып, аткарган эмгегинин үзүрүн көрүп турган чагы.

Алыс кетпей эле жеке өзүмдүн кесиптик баскан жолума кайрылсам, илимий изилдөө ишимдим бир этабы катары кандидаттык диссертациямды коргоп келип кыргыз филологиясы факультетинде иштеп жүргөн кезимде университеттин 50 жылдык маарекесине карата анын тарыхын жазуу, редакциялоо тапшырылып калды. Жайкы эмгек өргүүсү мезгилинде дем албай иштедик. Бирок бул жумуш мазмуну жагынан да, окуу жайдын кызматкери, патриоту катары да бизге эң кызыктуу болду. Август айынын акырында мага педагогика жана дене тарбия факультетинин кыргыз тили жана адабиятын башталгыч класстарда окутуу кафедрасында бошогон кафедра башчысынын кызмат орду сунушталды. Агай проректорлору, окуу департаментинин башчысы менен өткөрүп жаткан жыйынына чакырып, кадрлар бөлүмүнөн

документтеримди алдырып, менин көзүмчө алар менен кеңешти жана алардын жалпы макулдугу менен кызматка дайындады. Устаттын адилеттүү алып барган иш стилин ошол учурдан тартып мен ачык байкай баштадым. Кийин уксам, агай ОшТУда ректор болуп турганда да ошол иш стили менен жумуш жүргүзүп, көптөгөн кадрларды даярдаган экен. Адамга ишенүү менен мамиле жасап, кемчилигин ачык айтып көрсөтүп ондотуп, улуулук, аксакалдык касиети менен кечире билип иштешүүсү бизди көп нерсеге шыктандырат эле, ал эми кетирген кемчилигибиз үчүн абдан уялып, экинчи кайталабаска тырышчубуз.

Жетекчиликтеги адилеттүү башкаруу, адамдардын тагдыры, керек болсо өмүрү, ден соолугу үчүн жоопкерчиликти терең сезүү менен аркалоо, адамдын жеке табиятындагы кайталангыс өзгөчөлүктөрдү, жакшы, жаман сапаттарын таамай көрө билүү адамгерчилиги бийик инсандын дээринен кабар берет. Бектемир Мурзубраимовичтин жогорудагыдай сапаттары табияттан ыроолонгондугу, нукуралыгы мээнеткеч өмүр жолунан айкын байкалат.

Илимий ишмердүүлүк агайдын бүткүл эмгек жолунда коштоп жүргөндүгүн байкоого болот. Бул багытта назар салсак устат окумуштуунун шакирттери республикада жана анын чегинен сырткары да көптөп саналат. Алар тандап алган илимий багыттары боюнча изилдөөлөрүн жүргүзүү менен өлкөбүздүн илимий потенциалына салым кошууда.

Коомдук ишмердүүлүгүндөгү ийгиликтерин элдик салттарды замандын өзгөрүшүнө, коомдун өнүгүүсүнө ылайыктап өзгөртүүгө багытталган иш-аракеттеринен көрүүгө болот. Буга маселен ОшМУнун табият таануу факультетинде декан болуп эмгектенип жаткан кезиндеги жана кийинки ректорлук ишмердигинде мамлекеттик тилди өнүктүрүү, бекемдөө боюнча иш-чараларды алгачкылардан болуп уюштурууну салтка айлантуу, окуу жайдын студент жаштарынын үлгүлүү үйлөнүү тойлорун өткөрүү, карыяларды, эмгек ардагерлерине сый-урмат көрсөтүүнү уюштуруу, улуттар аралык достукту чындоо жана башкаларды белгилөөгө мүмкүн. Баскан жол алгачкы кадамдан башталгандай эле коомду жакшы нукка салуу, гумандуу адамдык парасатка тарбиялоо иши жөнөкөйдөн башталып, улам арбый турган көрүнүш экендиги талашсыз. Бул жумушта дың бузар, топ жарар

алдынкы өкүлдөр биз сыймыктанган юбиляр сыяктуу инсандар болуп саналат.

Академик Б.М. Мурзубраимовдун азыркы учурда аткарып жаткан Кыргызстан элдеринин ассамблеясындагы кызматы ошол учурдан бери карай уланып келе жаткан коомдук ишмердүүлүгүнүн бир салаасы десек болот. Ал эми достук менен ынтымак, толеранттуулук бар жерде ар кандай кыйынчылыктар артка чегинет эмеспи.

Окуу жайдагы жамаат өкүлдөрүнө талапты катуу кое билүүдө жетекчинин ар дайым иштин көзүн билип туруп анан тапшырма берүүсү менен коштолуусу абзел экендиги агайдын иштөө стилинин дагы бир айныгыс өзгөчөлүгү болуп саналат. Аткарылган жумушту аракет менен аткарган кызматкерди унутпай белгилеп, көңүлүн көтөрүп коюу анын кесипкөйлүк маанайын көтөрүп, дагы да жетишкендиктерге умтулууга, креативдүү эмгектенүүгө шыктантаары анык. Бул сыяктуу жагдайлар демейде майда болуп көрүнгөн менен ишти алга жылдыруучу негизги локомотивдерден болуп саналарын устат мыкты билет эмеспи.

Үй-бүлөдө ата аскадай тирек болсо, эне көлөкөлүү чынар болуп балдарга мээримдүү саябан берген уюткулуу ырыскы, анын сыңарындай Калыс эже менен агай өмүрлүк жубай, максатташ, тилектеш жар катары алмончоктой балдарды, андан соң небереле-чөборөлөрдү бирге тарбиялашып, кол кармашып өмүрдүн дабандарын ашып келишүүдө. Манастын Манас болмогу Каныкейден демекчи, эженин түшүнө, баалай билген колдоосу агайга чоң көмөк бергени айтпаса да белгилүү. Бул ынтымактуу үй-бүлөнү бүгүнкү маареке менен чын дилден куттуктайбыз, бактысы уланып, ырысы жайнай беришине тилектешпиз.

Улуу адам тууралуу учкай макаланы жыйынтыктап жатып, кутман курагыңыз кут болсун, урматтуу агай, эл үчүн жасаган эмгегиңиз эсте болуп, ийгиликтердин коштоосунда улана берсин, аткарган иштериңиз улам кийинки муундарга үлгү боло берери дайын демекчибиз.

Маараке ээси мезгилдик басылмаларда

*К. Сулайманкулов, Б. Иманакунов, академики
Слово Кыргызстана. 14-декабря 2010 года*

Не уставай, товарищ академик!

Уважаемый наш академик Бектемир Мурзуibraимов встречает своё 75-летие. В честь этого мы предоставляем вам поздравление его коллег 2010-года к его 70-летию.

Становление Бектемира Мурзуibraимова как известного учёного в области неорганической и физической химии проходило на наших глазах. Будучи аспирантом, он успешно защитил кандидатскую, а, проходя докторантуру в Институте химии, довольно в молодом возрасте «покорил» и докторскую диссертацию.

Будущий академик за относительно короткое время, по существу, создал на юге республики научную школу по химии. Многие педагоги вузов южного региона, имеющие учёную степень кандидата и доктора в области химических наук, являются его непосредственными учениками или защитили диссертации не без его научных консультаций. Сегодня такие ведущие высшие учебные заведения, как ОшГУ и ОшТУ, являются соучредителями докторского совета по химическим наукам. Мурзуibraимов стал одним из ведущих специалистов в области физико-химического анализа, химии комплексных соединений и синтеза биологически активных соединений. Под его руководством получило развитие новое научное направление - «Синтез, свойства и строение амидных комплексов металлов». Академиком Мурзуibraимовым сделано очень много полезного, и не только для «чистой» науки.

Учёным опубликовано около трёхсот научных и научно-методических статей и докладов, семнадцать учебников, монографий, учебно-методических пособий. Он имеет шесть авторских свидетельств на изобретения. Мурзуibraимов подготовил девятнадцать кандидатов и двух докторов химических наук. Он активно участвовал в работе международных научных

конференций республики, стран СНГ и дальнего зарубежья. Под руководством Б. Мурзуибраимова в Технологическом, Ошском государственном университетах проведены крупные структурные и качественные преобразования: расширена и укреплена учебно-материальная база, открыты новые специальности, интенсифицируются научные исследования, налажена работа своей типографии, создан культурно-эстетический центр, работает университетская телерадиостудия ит.д.

Являясь депутатом парламента республики, Бектемир Мурзуибраимов проводил большую работу в масштабах всей республики. Был и депутатом Ошского городского совета нескольких созывов, трижды избирался депутатом республиканского парламента.

За достигнутые успехи в подготовке научно-педагогических кадров профессор Б. Мурзуибраимов награжден медалью «За доблестный труд», удостоен памятной медали им. Н. С. Курнакова АН СССР. Ему присвоена звание заслуженного работника образования Кыргызской республики. Награжден медалью и орденом «Содружество» Межпарламентской ассамблеи государств-участников СНГ, медалью «Манас - 1000», орденом «Манас» 3-степени, медалью «Человек года» Американского биографического института, медалью качества Японского университета Сока. Ему присуждена международная премия «Руханият». Это далеко не полный список наград нашего коллеги.

Бектемир Мурзуибраимов встречает своё 70-летие полным сил и энергии. Это даёт нам основание пожелать юбиляру долгих лет жизни и дальнейших творческих успехов.

*Үсөн Асанов, химия илимдеринин доктору,
профессор, академик*

Эркине бий, абийирине кул ректор

Мен Бектемир Мурзубраимовичти илимге жаны кадам таштаган шынга бойлуу жигит курагынан тарта билем. Ал Кыргыз улуттук университетинин аспиранты болчу. Биздин Кыргыз илимдер академиясынын Химия жана технология институтуна бат-бат келип турар эле жана ар кандай химиялык проблемаларга арналган конференциялардан, коргологон ачык отурумдардан калчу эмес. Адистигибизге байланыштуу тигил же бул маселелер боюнча аңгеме-дүкөн куруп, кеңири баарлашкан учурларыбыз да болгон. Демек, ал биздин кез алдыбызда химиялык аалым катары калыптанган. Кандидаттык диссертациясы менен кеңири тааныштыгым бар. Ошол кандидаттыгын коргогон учурда эле ордо калаабыздагы химик окумуштуулардын чөйрөсүндө Бектемирден келечекте мыкты илимпоз чыгарын өзүбүзчө кеп-сез кылып жүргөнүбүз эсимде. Анткени анда, биринчиден, илимге болгон жөндөм, зор көрөңгө бар эле. Экинчиден, пайгамбары Д. Менделеев белгилегендей: "Чымырканган эмгек болбой, талант да, гений да жаралбайт". Бектемирден мээнеткечтикти, эмгекчилдикти, баштаган илимин ар убак таштабас кектукту байкаганбыз. Бул экөөнун бир адамда эриш- аркак көрүнүшү, жогоруда биз белгилегендей, үлкөн үмүттүн жышааны эле.

Бир нече жолу Ош мамлекеттик педагогикалык институтунун биология факультетине мамлекеттик экзамендердин төрагасы катары келген учурларым болгон. Ошол кездерде Бектемир Мурзубраимович менен жакындан таанышууга, мага белгисиз коп мыкты сапаттарын байкоого мүмкүнчүлүк түзүлдү. Анын бүтүрүүчүлөрдун билимин баалоодогу объективдүүлүгү, принциптүүлүгү, ошону менен бирге студенттерди терең сыйлап, мамиле жасары жаккан. Ошондой эле, Бектемирдин жетекчилик, уюштургуч сапаттары, жамаатын алакулалабай тегиз караган мүнөзү жана ага карата коллективинин терең урмат-сыйы байкалган. Анын дал ушул сапаты, касиеттери жогору. Окуу

жайлардагы башкы жетекчилик кызматтарды каалоосуна негиз болгонунда шек жок.

Орустун улуу сынчысы В. Кеминскийдин: "Окумуштуу, акын, жоокер, көсөм ж.у.с. болуу жаман эмес, бирок ошолордон болуп туруп, адам боло албаган жаман", - деп айткан созу бар. Бектемирде болсо окумуштуулук да, адамдык сапаттар да бекем айкалышкан. Анын адамгерчилигин, меймандосчулугун жана сөзгө, жолдошчулукка бектигин өзгөчө белгилесе болот.

Бектемир Мурзубраимович – чоң окумуштуу. Докторлук диссертациясы кыргыз химиясындагы олуттуу изилдөөлөрдөн болуп эсептелет. Анын бул эмгеги щелочтуу өтмө катардагы жана сейрек кездешуучу металлдардын туздарынын амидо-кислоталар менен кошулуусу, алардын структурасындагы жана касиеттериндеги өзгөчөлүктөрдү, биологиялык жактан активдүү болгон биостимуляторлорду алууга багытталган Натыйжада, изотерма, политерма сыяктуу усулдар менен 80ге жакын илимге белгисиз бирикмелер алынган. Бул изилдөө дыйкан жана мал чарбасы, адамдардын жашоо тиричилиги учун практикалык мааниси чоң.

Турмушта жалаң илим менен, же илимий педагогикалык ишмердик менен, же чыгармачылык менен гана чектелип, ал чойрөдөн сый таппаган адамдар көп болору белгилүү Бектемирдин артыкчылыгы - илимий педагогикалык ишти жетекчилик, коомдук-саясий иштер менен бирге алып жүргөндүгүндө. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Эл өкүлдөр жыйынын депутаттыгына эки жолку шайланышы - анын күбөсү.

*Абдувахаб Мониев***ОшМУ ооматынын сыры – академик-ректордун сыны**

Кийинки кездерде айрым республикалык, регионалдык басма сөздө Ош мамлекеттик университетинин ректору, Жогорку Кеңештин Эл өкүлдөр жыйынынын депутаты, академик Бектемир Мурзубраимовду сындап, жалаа жаап, каралаган материалдар чыга калып жүрөт. Мында академик ректорлук кылган ОшМУнун абройуна да көлөкө түшүрүлүп, университеттин ичинен финансылык-чарбалык былыкчылыктар “табылып”, окутуунун сапатына сын тагылат. Кыскасы, жалаң эле “жаман жана жаман...”. Ырас, гезиттерде Б. Мурзубраимов жана ОшМУ бүт эле бир жактуу сындалып келе жаткан жок. Сынчыларга каршы аргумент келтиришип, университеттин таламын талашып, ректорун жактаган макалалар да жарыяланды.

ОшМУнун короосуна таш ыргыткандар эмне максатты көздөшүүдө? – деген суроо туулат а дегенде. Максаты деле белгилүү сыяктанат: атактуу илимпоз, коомдук-саясий ишмер Бектемир Мурзубраимовдун жетекчилик, адамдык кадыр-баркына көлөкө түшүрүүнү көздөгөн кимдир бирөөлөрдүн жеке ич күптүлүгү.

Жетекчинин жетекчилик жүзүн, ишмердигинин оң-терс жактарын баалоонун бир гана ишенимдүү жолу бар. Ага ошол жетекчи башкарган мекеменин же окуу жайдын жалпы ал-ахыбалы – күзгү. Демек, академик-ректордун ишмердигин баалоо зарылдыгы туулса, университеттин бүгүн-эртеңине көз чаптырууга аргасызбыз.

Талаш жок, ОшМУ – кандай болгон күндө дагы Түштүк регионунда эле эмес, бүтүн өлкөдө өзүнчө орду, таасири бар окуу жай. Азыр бул университет да, анын ректору да атайын коргоого, актоого муктаж эмес. Окуу жайдагы чыныгы ал-ахыбалды, жалпы иштин жайын билүү, эң ириде элге, коомго керек деген ойдобуз. Андыктан, анын тегерегинде айтылган ар түркүн кептин аныгына жетүү үчүн атайын иликтөөгө алып, чыныгы ахыбалды билүү максатында университетти кыдырып көрдүм.

Кыргызстандын жалпы калкынын теңинен көбү жашаган Түштүк аймагында совет мезгилинде жападан жалгыз ЖОЖ катары жалаң педагогикалык кадрларды даярдоо менен гана шугулданып

келген ОМПИнин багы өлкө эгемендик алган соң чындап ачылып, кең арыштоого жол салынып, университет статусун алды. Университет а дегенде жетекчиликтен дагы жолдуу болгонун белгилей кеткен абзел. Жаңыча ой жүгүрткөн, келечектен көптү үмүттөндүргөн жаш кадрлардын бири Бакыт Бешимовдун ректор болуп келиши демократиялык принциптердин тездеп орун алып, окуу жай дүйнөлүк билим берүү системасына батыл аралашып, эл аралык байланыштардын ийкемдүү түзүлүшүнө түрткү берип, университет алгачкы жылдары өнүгүү үстүндө болгонун жаап-жашырууга болбойт. Ал эми Түштүктөгү тунгуч университеттин акыркы беш жылдык тарыхына назар таштап, 1998-жылы Бектемир Мурзубраимовдун жетекчиликке келишинен кийин ОшМУ чоң секирикке камданып, өнүгүүсүнүн өзүнчө бир этабы ачылгандыгын көрүүгө болот.

Кургак сөз курсакка жукпайт эмеспи, ошондуктан жылаңач цифра, кашкайган фактыларды ортого салалы. ОшМУда 1998-жылы 14892 студент окуса, бүгүнкү күндө студенттердин саны 25524кө жетиптир. Беш жыл аралыгында чет өлкөлөрдөн келип билим алып жаткан студенттердин саны 106дан 2078ге көбөйгөн. Алардын ичинде Пакистан, Индия, Кытай, Турция, Сирия сыяктуу алыскы өлкөлөрдөн келип окуп жатышкан 276 студент бар. Бул көрсөткүч ОшМУ акыркы жылдары студенттерге сапаттуу билим берүү жолунда жана алардын жашап, окуусу үчүн ыңгайлуу шарттардын түзүлүшүндө секирик жасап, рынок мамилелеринин тушундагы катаал атаандаштыктан озуп чыккандыгынын бир белгиси. Окутуунун сапаты эң ириде окутуучулук-профессордук курамдын деңгээл, сапатына жана окуу-усулдук-илимий потенциалга багыңкы. Университетте мындан 5 жыл мурун болгону 12 гана илимдин доктору, профессорлор иштесе, азыр алардын саны 55 ке жеткен. Быйылкы окуу жылында эле 4 окутуучу докторлук диссертациясын коргоп, дагы 9 илимпоз-окутуучу докторлук диссертацияларын коргоого сунуш кылышыптыр. Ал эми 1998-жылы университетте 169 илимдин кандидаты, доцент эмгектенсе, учурда алардын саны – 229. Бул фактылардын баары ОшМУда илимпоздордун жемиштүү иштөөсү үчүн жагымдуу шарттардын түзүлгөндүгүнөн кабар берет. Башка окуу жайлардагы

илимпоз-окутуучулардын ОшМУга ошунун, университет жаштар арасындагы мыкты кадрлар менен дагы кошумча чыңдалып жатышынын бир себеби – алардын эмгегин туура, татыктуу баалап, ишке болгон кызыгуусун арттырууга айрыкча көңүл бөлүнгөндүгүндө. Мисалы, акыркы беш жыл ичинде доктор-профессорлордун эмгек акысы 1720 сомдон 5121 сомго, кандидат-доценттердин айлыгы 1366 сомдон 3704 сомго, улук окутуучулардыкы 930 сомдон 2508 сомго чейин арткан. Катардагы окутуучулардын айлык акысы, аспиранттардын стипендиясы деле ушундай негизде көбөйтүлүптүр. Сандар айтып тургандай, ОшМУ өз окутуучуларына көп айлык төлөө жагынан бүгүн кыргыз ЖОЖдорунун катарында эң алдыңкы орундарда турат. Айлык акылардын ырааттуу көбөйтүлүп баратышы жалпы Кыргызстандагы ЖОЖдорго тиешелүү, жаап-жашырууга болбой калган илдет паракорлукка каршы күрөштүн ишенимдүү ыкмасы экендигин да белгилей кеткен жөн.

Келечекке чабылган даркан жол студентке кам көрүүдөн башталат.

Университет жаңы коомдук керектөөгө жараша, заманбап адистерди даярдоого кыска мезгилде ыңгайлаша алыптыр. Бул багыт боюнча 5 жыл аралыгында факультеттердин саны 13төн 19га, кафедралар 59дан 98ге, адистиктер 38ден 66га көбөйгөн. Акыркы кездери эптеп эле акча табуунун жолуна түшүп, “заманбап” деп ар түрдүү жаңы адистик, факультеттерди ача салмай биздин окуу жайлар үчүн адатка айланбадыбы. Алар көбүнесе жайдак жерде ачылып, татыктуу билим берүүгө шарт жоктугунан контракт үчүн алынган акча акталбай, талаага короодо. Бул жагынан ОшМУга күнөө коюу кыйын. Жаңы ачылган факультет, адистиктердин баары зарыл болгон окуу-усулдук, илимий-техникалык каражаттар менен жабдылган. Университеттин азыр 29 окуу жана жатакана имараты бар: дээрлик ар бир факультет – өзүнчө окуу корпусуна ээ. Ал эми бул – өлкөбүздөгү бир дагы ЖОЖ жетише элек мүмкүнчүлүк. Буга тыкыр изденүү жолу менен табылып, сарамжалдуу пайдаланылган каражаттын эсебинен ыңгайлуу имараттарды сатып алуу аркылуу жетишилсе, азыр окуу корпустары үчүн жаңы имараттарды куруу

кадимкидей жөнгө салыныптыр. 5 жыл ичинде ОшМУнун мамлекеттик бюджеттен тышкары иштеп тапкан кирешеси 18 млн. сомдон 93 млн. сомго өскөн. Курулуп жаткан объектилерге, капиталдык ремонтторго жумшалган каражаттын өзү эле быйылкы жылы 15 млн. сомдон ашыптыр. Окуу корпустары, студенттик жатаканалар дээрлик капиталдык ремонттон өткөрүлүп бүткөн. Эгер Ош шаарында кандайдыр бир курулуш жүрүп жаткан болсо, анын көбү – ОшМУга таандык. Шаардын Түштүк-Чыгыш кичи районунан түндүгүнө чейин созулган аймакта орун алган университетке тийиштүү окуу, жатакана имараттарында шагдам жүрүп жаткан кошумча курулуштарды, жаңы талапка жооп берген окуу залдарын бүткөрүү иштерин көрүп ушундай ойго келдик. Мында Түштүк-Чыгыш кичи районунда Ак-Буура дарыясын бойлой бир нече гектар аянтта жаңыдан курулуп жаткан академиялык шаарчаны өзгөчө белгилей кетели. Аны келечекте Оштогу бир башкы илимий борборго айлантуу пландаштырылган деп түшүндүрүштү окуу жайдын жетекчилиги.

Легендага айланган обончу, ырчы Рыспай Абдыкадыровдун изи калган, азыр республиканын эмгек сиңирген артисти Ибрагим Жунусов декандык кылган искусство факультетинде 2001-жылы 260 орунга эсептелген концерттик залдын курулуп, түрдүү массалык иш-чараларды өткөрүү менен бирге эле, анда таланттуу студенттердин жеке концерт берүүсүнө жол ачылганы окуу жайлар тарыхындагы өзгөчө жаңылык болчу (Искусство факультетинде Р.Абдыкадыровдун музейи да ачылыптыр). Ар кандай маданий-массалык, чыгармачылык иш-чараларды уюштуруп өткөрүүгө ыңгайлуу шарт түзгөн бул жөрөлгө былтыркы жылы Өзбек гуманитардык-педагогикалык факультетинде 300 орундуу атайын залдын курулушу менен улантылган. Ал эми жакында табият таануу факультетинде 650 орундуу чоң зал – Жаштар борбору заманбап шарт, жасалгасы менен ишке кирди. Ош шаарында мындай көп орундуу ар кандай жыйындарды да өткөрүүгө ылайык оюн-шоок залы Ош Кыргыз драма театрында гана бар болчу.

1998-жылы студенттер үчүн ден соолук чыңдоо борбору – бирөө гана болсо, бүгүнкү күндө бешөө. Алардан сырткары атайын сауна,

чач тарачкана, профилактория, эс алуу жайлары студенттердин кызматында. Жатаканаларда студенттердин жашоосу үчүн ыңгайлуу шарттар түзүлүптүр. Кайсы жатаканага барба: тазалык, тыкандык жана тартип. Дүйнөлүк стандартка дал, жаңы типте курулган теология факультетинин студжатаканасын бүт республикага үлгү катары көрсөтсө, ашыкчалык кылбаса керек. Айнек-дубалы күзгүдөй жалтырап, полуна килем төшөлгөн бул жатаканада бизди дагы бир таң калтырган нерсе студенттер жаткан бөлмөлөрдүн эшиги күнү-түнү ачык ташталганы болду. Көрсө, аларда уурдамай-кымтымай, таламай-талкаламай деген адат “жашабайт” экен.

Материалдык базасы, студенттердин жашап, эс алуусу үчүн шарты жакшы болсо болгондур, а окутуунун сапаты ага шайкеш келеби? Окуу жайдын эң башкы вазийпасы билим берүү эмеспи деген суроо туулары анык. Мында дал ошол мыкты материалдык-техникалык база, жашап эс алууга түзүлгөн ыңгайлуу шарт жана тартип, тыкандык талапка ылайык сапаттуу билим берүүгө биринчи өбөлгө болорун, ушулардын өзү эле студенттерди мыкты окууга, окутуучуларды мыкты окутууга түртүп турарын эске алуу керек. Андан тышкары университетте жаңы маалымат жана билим берүү технологияларын окуу процессине пайдалануу үчүн компьютердик техникалык каражаттар менен жабдуу көңүл борборунда болгон. Маселен, 1998-жылы окуу жайда болгону 344 даана компьютердик каражат болсо, азыр 906 даана. Ал эми интернет түйүндөрү 1 ден 152 ге көбөйгөн. ОшМУ бүгүн өнөктөш болуп, жемиштүү байланыш түзүүгө жетишкен дүйнөнүн 43 университети менен конкреттүү кызматташтык да студенттерге кесиптик билим берүүнүн сапатын жогорулатып, бүтүрүүчү адистердин ишкердик жөндөмдүүлүгүн арттыруу максатына ийкем пайдаланылып жатыптыр. Окутууну дүйнөлүк стандартка жеткирүү багытында, жогорку билим берүүнүн прогрессивдүү системасы болгон Болонь системасына өтүүгө катуу аракет жасалып жатканы байкалат.

Жыйынтыктай келгенде, ОшМУ бүгүн элге билим берүү, саламаттыкты сактоо, укук коргоо, экономика, маданият, эл аралык мамилелер, компьютердик технологиялар, спорт, айтор, эл чарбасынын бардык тармактары үчүн адистерди даярдаган

универсалдуу окуу жайга өсүп эле тим болбой, илим-билим жана маданияттын Түштүк аймагындагы башкы ордосуна айланып калганын танууга болбойт. Университет өсүүнүн ушул нугунан жазбай жүрүп олтурса, республикабыздагы эле эмес, жакын арада Борбордук Азиядагы алдыңкы окуу жайлардын бирине айланарына шек жок. Окуу жайдын абройунун мындай бийиктеп, өрүшүнүн кеңейиши өлкөнүн экинчи борбору катары расмий статуска жаңы эле ээ болгон Ош шаарынын атына заты төп келип, өнүгүшү үчүн өзгөчө роль ойноору, б. а., ал үчүн интеллектуалдык огожо болуп берери да айгине.

“Биздин ректор..”

Социалдык-экономикалык кризис коштогон өткөөл, баш-аламан учурда эл чарбасынын башка тармактарынын сабында ЖОЖдордун акыбалы да оорлоп кетпедиби. Ушундай кыйчалыш шартта ОшМУнун ооматы артып, материалдык-техникалык базасы жагынан да, башка параметрлери жагынан да борбордук ЖОЖдорду басып өтүп, кулачын кең жайып бараткандыгынын сыры эмнеде? Университеттин ички турмушуна жакындан аралашып, өнүгүү жолуна тыкыр көз таштап иликтеп, ийгиликтин ачкычы академик-ректордо экендигине ынанасың. Ийгиликтин жаралышында Бектемир Мурзубраимовичтин чоң жамаатты бир максатка баш коштурууга жөндөмдүү, жалпы кызыкчылык үчүн жеке таарынычтарын артка таштап, оппоненттери менен да иштешүүгө даяр тубаса жетекчилик касиети, жооптуу кызматтарга адамдарды туура тандай билген кыраакылыгы, өзүнө да, өзгөгө да катуу талап койгон эмгекчил, мээнеткечтиги жана ар бир тыйындын сарпталышын эсепке алган сарамжалдуу чарбачылдыгы түрткү болгондугун университет жамааты бир ооздон белгилеп жүрүшкөнүн көп эшиттим. Албетте, жалпы коомдук кызыкчылыкты жеке кызыкчылыктан өйдө коюп, Мекен, эл үчүн чындап күйүп иштеп, артында жакшы иш, жакшы сөз калтырууга жан үрөгөн атуулдук-патриоттук жигер болбосо, жеке адам мындай ийгиликке эч качан жол таба алмак эмес. Экинчи жагынан караганда, мыкты ректор катары башкарган окуу жайын азыркыдай ийгиликке жеткирүү үчүн, мыкты уюштуруучу, башкаруучу, эмгекчил, чарбачыл сапаттарга ээ болуу эле аздык

кылар. Эң ириде мыкты адам, мыкты мугалим да болуу керек. Табият Бектемир Мурзубраимовичти андай асыл сапаттардан да куру койбоптур...

1992-жылдары Бектемир агай университеттин табият таануу жана география факультетинде декан кезинде студенттери: “Биздин декан факультеттеги студенттердин ар бирин атынан тааныйт” деп калышчу... Журналисттик кесипке байланыштуу көп эле көрүп жүрөбүз: азыркы кыргыз ЖОЖдорунун ректорлору өзүнчө эле монстрга айланган, ага жөнөкөй студент биякта турсун, окутуучулардын да кирип маселе чечиши оңойго турбайт. А ОшМУда ректор менен студенттердин ортосунда эч кандай барьер, көшөгө жок көрсөтүп туруу да университеттеги жакшы жөрөлгөлөрдүн бири. Андай демилгеге мисал катары юридика факультетинин базасындагы “Адам укугу жана демократия” борборунун “Жарандык укук боюнча студенттик Клиникасын” айтса болот. “Сорос Кыргызстан” фондусунун финансылык колдоосу астында демилгечи студенттер түзгөн бул Клиника болочок юристтердин теориялык билимин практика жүзүндө чындоо, профессионалдык ыкка, социалдык проблемаларды чечүүгө көнүктүрүүнү көздөйт. Ошого катар эле калк катмарына юридикалык жардам көрсөтүп, Клиниканын студенттери зарыл болгон адамдарга оозеки юридикалык кеңештерди берип, квалификациялуу адвокаттардын жетекчилиги менен соттон тыш учурларда жеке адамдардын укук, кызыкчылыктарын коргоого алып келатышыптыр.

Университетте маданий-эстетикалык жаатка кандай маани берилип, таланттарга кандайча колдоо көрсөтүлүп келатканы атайын белгилебесе деле көпчүлүккө дайын. Айрыкча, искусство факультети көркөм өнөр жана маданияттын Түштүктөгү куттуу ордо-өнөрканасына айланып баратат. Кыргыз Эл сүрөтчүсү Асакен Бейшенов, маданиятка эмгек сиңирген ишмер Мырза Оморкулов сыяктуу таланттуу художниктер устаттык кылган факультеттеги сүрөт жана көркөм өнөр бөлүмүнүн таланттуу студенттери үчүн өздүк өнөр көргөзмөлөрүн ачып, ал тургай продукцияларын сатыкка чыгарышына да мүмкүнчүлүк түзүлгөн. Чоң таланттарга колдоо көрсөтүлүп, жаш таланттарды таптоого көңүл бөлүү жагынан ОшМУ

мисалы бүт кыргызга үлгү болор деңгээлде экен. Жеке чыгармачылыгына, ал тургай үй-бүлөлүк турмушуна чейин жакындан жардам көрсөтүп, шарт түзүп берүү менен Республиканын эмгек сиңирген артисттери, улуттук музыканын бүгүнкү залкарлары, комузчу Фахридин Баяков, обончу-дастанчы Жолболду Алыбаевдер да музыка бөлүмүнө устаттыкка тартылыптыр. Бул иштердин баарына ректор өзү демилгечи болгон деп жүрүшөт. Таланттарды таптоо өз жемишин берип, фольклордук-этнографиялык оркестр, студенттик элдик театрлар, эстрадалык топтор азыр университеттин чегинен тышкары да белгилүү кыргыз эстрадасына өз үнү, стили менен аралашып, угармандардын сүйүктүү ырчы-аткаруучуларына айланган Эмил Балтагулов, Жыпар Нуракова, Зуура Алымкулова жана “Славян базары” эл аралык фестивалына катышууга Кыргызстандан жалгыз жолдомого ээ болгон Замир Мырза сыяктуу студенттер – бүгүн университеттин сыймыгы. Жакында өткөн “Жалал-Абад азем түндөрү” кароо сынагында да байгелүү үч орунду ОшМУнун таланттары ээледи. ОшМУнун студенттеринин чыгармачылык дээрине университеттин 50 жылдыгына арналып, Улуттук филармонияда өткөн жумалыкта бишкектиктер да ыраазы болуп, кол чапкан жайы бар.

Университеттин спорт тармагындагы ийгиликтерин да өзүнчө сөз кылса болор эле. Бүгүнкү күндө эле анда республиканын, эл аралык мелдештердин бир нече чемпиондору, байгечилери тарбияланып жатат.

Кечки саат 7-8дерде ОшМУнун башкы корпусунун жанынан өтүп баратып, жанымдагы эки жаш жигиттин сөзүнө көңүлүм бөлүндү: “Онабу ректордун кабинети – деди бирөө корпустун биринчи кабатында жарык күйгөн терезелерди көрсөтүп, Бектемир агай дагы эле иштеп атат окшойт”. (Сыягы ал ОшМУнун студенти го). “Койчу, ушул убакта дагыбы?” – деди экинчиси бүшүркөп. “Ооба, биздин ректор 9-10го чейин деле иштей берет”. Биринчиси жооп кайтарды. Ушундан улам университеттин бир окутуучусунун: “Бектемир Мурзубраимович үчүн майда-чоң иш жок, баарына бирдей маани берип, жөнөкөй студенттик кароо-сынакка да сөзсүз убакыт таап катышат. Жогорку Кеңештеги саясат, илимий иш... ушунун

баарына кантип үлгүрөт, билбейм” дегени эсиме түштү. Көрсө... Ал эми тигил студенттин “Биздин ректор” деп жылуу илеп менен айтканынан “Ошто жашап, ОшМУда окуганыма жана иштегениме сыймыктанам” деген сөз тек гана кургак девиз, көңдөй ураан эмес, ОшМУнун ар бир окутуучусунун, студентинин көкүрөгүнө уялаган таза сезим, өзүнчө идеологияга айлангандыгын, а анда Бектемир агайдын өзгөчө таасир-салымы тургандыгын туйгандай болдум.

1998-жылы Бектемир Мурзубраимов ОшМУга ректор болуп дайындалганда ага нараазычылык билдирип, студенттер бир толкуп алган. Ошол толкундун арасында ушул саптардын автору, мен да, бар болчумун. Канткен менен мезгилден өткөн калыс тараза жок экен. Ушинтип, беш жылдык мезгил анда биздин жаңылгандыгыбызды эң сонун далилдеп отурат.

Акырында кайра кайталап айтууга туура келет: албетте, жакшы иш, жакшы жетекчи, жакшы окуу жай үзүлө түшүп рекламалоого, мактоого же актоого муктаж эмес. Жакшыны жакшы деп айтып, татыктуу баалоо эң ириде жалпы коом үчүн, тарых үчүн керек. Демек, ОшМУдагы жетишкендиктер, андагы академик Б. Мурзубраимовдун жеке салымы, эмгеги жөнүндө сөз кылганыбыздын жөнү ушунда жатат. Мүмкүн, жалаң жеп-ичип талап-тоноп талаага чачмай көнүмүшкө айланган учурда ОшМУ мисалы башкалар үчүн жакшы өрнөк болор...

Салижан Жигитов

Мурзубраимов муюбай көтөргөн жүк

Ош университетинин ректору Бектемир Мурзубраимов экөөбүз жердешпиз, өзгөндүкпүз. Бирок 20-25-жылдай убакыттан бери гана таанышпыз. Ырас, анын жөн-жайын мурда деле сыртынан угуп жүргөнмүн. Бишкекте мен алакалашып, жашы улуулугуна карабастан шакабалашып жүргөн химик илимпоздор: “Сенин Бектемир деген жердешин бар, биздин аспирант, аябай жөндөмдүү, тырышчаак жигит, түз жолунан тайып кетпесе, чоң окумуштуу болот”, – дешчү. Анан мен алардан Бектемирдин

кандидаттык диссертациясын мөөнөтүнөн мурда жактап, өзү бүтүргөн Ош институтуна кеткенин эшиттим.

Ошто менин айылдаш теңтуштарым көп эле. Бир тобу пединститутта иштечү. Дээрлик баары Бектемир менен же коллега, же жолдош экен. Мен Ошко барып учурашкан сайын алар мага Бектемирдин сыпайылыгын, иш билгилигин, кишилерге алымдуулугун айтып тамшанып калышчу. “Мээр чөбү бар, ким менен таанышса, өзүнө тартып дос кылып алат”, – дечү бирөө. “Каерге кошо барбайлы, анын ажыдан келгендей тосуп алынганын көрөбүз”, – дечү экинчиси. “Ар бир кадамын эсептеп баскан, ар бир мүнөтүн бошко кетирбеген, жаны тынбаган азамат”, – дечү дагы бири.

Айтор, тааныша электе эле менин кыялымда алдына конкреттүү максаттар коюп ошолорго жетиш үчүн акыл-эсин, эрк-кайратын, бүткүл энергиясын муштумдай бекем түйүп, чымыркандырып ишке салган тиригарак инсандын элеси жаралып калган эле. Таанышкан соң көзүмө дароо чарпылганы ушул болду: Бектемир ар бир сөзүн ичинен таразалап, анан сыртына чыгарат экен, анча-мынчага көөп кете тургандай жеңил мүнөзү да жок экен.

Мен Ошко каттаган сайын Бектемирдин пединститутта кызмат шатысынын улам жаңы тепкичине көтөрүлүп баратканын билип турдум. Бир барсам табият таануу факультетинде кафедра башчысы экен, дагы бир барсам ошол факультетке декан болуп калыптыр, дагы бир барганымда проректор кызматын аткарып атыптыр.

Баягы перестройка (кайра куруу) саясаты жүрүп, Кыргызстанда жогорку бийлик жаныдан алмашкан чакта мен дагы да Ошко барып калдым. Мага пединституттун он чакты аттуу-баштуу окутуучусу келди. “Биз көптөн бери ректорго жарыбай келебиз. – дешти алар, – келген ректорлор окуу жайыбыздын келечегине чындап кам көрбөйт. Сапаттуу кадрларды жетиштирүү, өстүрүү жагына көңүл деле бурбайт, кошоматчылардын ушак-айыңына кулак төшөп, майда интригалардан башы чыкпайт, материалдык ал-жайын, бир аз оңдоп алып, кеткенге шашат. Анан

алар: “бизге бир институтка күйүмдүү лидерлик касиети бар ректор керек, – дешти – андай киши келбесе, институт кедерине кетип, ичинен ирип, бир күнү тарс жарылат”. Анан алар ректорлукка Бектемирден башка ылайык киши араларында жогун айтышты. Анын инсандык, лидерлик, уюштуруучулук жөндөмдөрүн бири-биринен талашып макташты. Өздөрүнүн тилегин республиканын башчысына жеткирүү милдетин мага жүктөштү. Мен жүйөөлүү эле шылтоолорго жамынып тарткынчыктасам тигилер көптөн-көп суранып туруп алышты. Эгемендүүлүк алганга чейин эле Бишкекке келип, республиканын ошондогу биринчи жетекчисине эптеп жеттим. Оштук окутуучулардын өтүнүчүн жарым саатча ишенчиликтүү эле аңгемеледим. Ал кездеги жетекчи мени кунт коюуп угуп, блокнотуна маселенин маани-маңызын кыскача жазып алды. Бирок ошондогу аракеттен эч кандай майнап чыккан жок? Бектемирдин мансаптык ыкыбалы Кыргызстан айласыз суверендешкен соң көтөрүлдү. Ал 1993-жылы Ош технологиялык университетинин ректорлугуна дайындалды. Бул университет жаңы куралып жаткан окуу жайы эле.

Арийне, ар кандай коомдук, үлкөн мекеме уюшманы негиздеп, телчиктирип, ийгиликтүү иштетип кетиш өтө машакаттуу жумуш, ишке киришээр замат жүздөгөн чаташ проблемалар баш көтөрүп чыгат да, жолго көлдөлөң түшөт. Маселен, жогорку окуу жайы үчүн окуу корпусу, техникалык өбөлгөлөр, окуу китептери жана куралдары, билерман окутуучулар керек. Булар жок болсо, албетте, таалим-тарбия процесси ойдогудай жүрбөйт, азыркы катаал шарттарда муңбай жан багып кете турган чыйрак кадрлар жетиштирилбейт.

Бектемир Мурзубраимов да жаңы куралып келаткан университетке ректор болоору менен ушундай проблемалар менен каршыга келип, аларды четинен чечүүгө шымаланып киришти. Маселен, кадыр салып жүрүп, окуу жайынын дарс берилүүчү имаратын курууга өкмөттүк тартыш бюджеттен каражат бөлдүрдү, Бишкекте марафон уюштуруп, элден акча топтоду, дагы башка салттуу иш-чаралар жасады. Айтор, ары урунуп, бери урунуп

жүрүп, аз убакыт ичинде Ош технологиялык университетинин материалдык базасын түптөп да, тикелеп да чыкты, а түгүл окуу жайдын көмөкчү чарбасын да уюштуруп жиберди.

Бектемир Мурзубраимов 1998-жылдын башында Ош университетинин ректорлугуна өткөнү бештен белгилүү. Ошондон бери карай мен окуу жайынын финансылык ал-абалын, материалдык-техникалык базасын, окутуучулар составын, таалим-тарбия иштерин жакшыртуу, жабдылоо, үзүрлүү жолго салуу жагынан Бектемирдин демилгелерин, аракеттерин ар кимдерден угуп, мезгилдүү басма сөздөн окуп, Ошко каттаган сайын көзүм менен көрүп келатам.

Өзүнөр билесиңер, соңку 10 жыл ичинде Кыргызстанда жогорку билим алууга ынтызарлык геометриялык прогресс менен өспөдүбү. Мунун эң башкы себеби балдар кара жумуш жасап күн көргүсү келбейт. Кол эмгеги жанын жанга уруп, тынбай иштеген адамды деле жарытпайт.

Мен жакында эле Ош университетинин 50жылдык юбилейине барып катыштым. Ошондо университеттин мугалимдери жана жетекчилери мени момундай цифралар менен эсеңгиретти: 1998-2001-жылдардын аралыгына ОшМУда илим докторлугунун саны 16дан 39га, илим кандидаттарыныкы 154төн 192ге, окуу корпусу 10дон 20га, факультеттер 11ден 16га адистиктер 35тен 68ге студенттердин саны 14 миң 892ден 25 миң, 486 га өсүптүр! Ал эми окутуучулардын жана башкаруу-чарба кызматкерлеринин айлыгы ар биринин эмгегине жараша 150%тен 450%ке чейин көтөрүлүптүр. “Биздин окутуучулар да, кызматкерлер да Кыргызстан ЖОЖдорунун ичинде эң бийик маяналуу кишилер” – дешти көп мугалимдер мактанычтуу.

Ошондуктан орто мектептен окуп чыккандар жогорку билим алалы деп жанталашышат. Алардын ушундай тилегин, үмүтүн, күтүүсүн жамырап көбөйгөн ЖОЖдор ырайымсыз пайдаланып, байкуш ата-энелерден акча өндүрүп алуунун амалын кылып алышты. Анткени ЖОЖдорду мамлекеттик бюджеттен каржылоо жылдан-жылга төмөндөп, азыр какшуу чекитине жакындады.

Ошого жараша контракт бөлүмдөрүнө студенттер алуунун арааны жүрүп, ал тургай мамлекеттик ЖОЖдордо да өз акчасы менен окугандардын үлүшү 90-95% ке чаап чыгыптыр.

Билермандардын айтымында, азыр контракт негизинде окутуудан ЖОЖдорго олчойгон суммадагы пул түшөт экен. Тек алардын кандай чыгымдалып атканын олуттуу көзөмөлдөп, адал текшерип да, теске салып да турган орган жок дешет. Андыктан көпчүлүк университеттердин жетекчилери өз студенттеринин акчаларын терең билим алышына керектүү шарттар жаратып берүүнүн ордуна иномарка машиналар, модерн кабинет эмеректерин сатып алууга, чет элден келген илимпоздорго, дипломаттарга, саясатчыларга өзүбүздүн жазуучуларга колунда бар дагы башка инсандарга профессор мантиясын үстөккө-босток тиктирүүгө, акылга ныпым акыл кошпогон пайдасыз конференциялар, салтанаттуу жыйындар, он жылдык, беш жылдык дегендей юбилейлер өткөрүүгө, телерадио же газеталар аркылуу рекламаланып атак чыгарууга жумшайт имиш.

Мындай көп сөздөрдүн чындыгы жок эместей. Себеп дегенде мен тааныган ЖОЖ мугалимдери айлыктарынын аздыгына, үч-төрт жерде дарс берсе да жарыбаганына даттанышат, акылдуу, таза жүрөктүү студенттер болсо окуу китептерибиз жок, окуган жана жашаган жерлерибиз суук, окутуу сапаты начар, мугалимдерибиз паракор деп боздошот. Албетте, аз айлыктуу профессор же доцент кирүү сыноосу, сессиялар убагында парага малынбай койбойт. Ушу жагынан алганда, ОшМУнун мугалимдеринин маяналары кескин өйдөлөгөнү мени аябай кубандырды. Анан студенттердин окушу, тамактанышы, эс алышы, жатаканалардан окуу корпустарына катташы үчүн шарттар да контракттык акчанын эсебинен жаратылганын аңдап, буга да бир сүйүнүп алдым. Контракттык бюджеттин эң оболу устаттар жана шакирттер үчүн жумшалышына басым жасаганы үчүн мен ОшМУнун ректоруна ыраазы болдум.

Белгилүү го, ЖОЖдордо башкаруу кызматын аркалап жүргөндөр, ыбырсыган күндөлүк иштерге убактысын жедирип, илимий изилдөө иштерин жүргүзүү жагынан аксап калат. Бектемир

Мурзубраимов да алгачкы илимий наамын алгандан бери карбаластаткан администрациялык жумуштар менен иришип келатпайбы. Бирок ал илимий иштерин илгерилетүүгө да убакыт таап жүргөн экен. Тактап айтсак, кызматынан кол үзбөй жүрүп эле докторлук диссертациясын жактаптыр.

Ал эми химия тармагынан доктор болуш үчүн канча эксперимент жүргүзүү зарыл экенин элестетип көрүүгө болот. Мындан тышкары 250 чамалуу илимий эмгегин жарыялаптыр. Алардын 50дөн көбү эл аралык илимий-журналдарда же жыйнактарда басылыптыр, эки илимий ачылыш жасап, автордук күбөлүк алыптыр, үч окуу китебин жазып чыгарыптыр, ошондой эле жер кыртышынан сейрек элементтерди бөлүп алуу технологиясын сунуш кылыптыр, шакирттери менен Чоң-Алай туз кенин иштетүүнүн жол-жоболорун иштеп чыгыптыр.

Ушунча көп иш менен алышып жүрүп, Бектемир илим кадрларын жетиштирүү маселесин да көз жаздымында калтырбаптыр. Сурамжылап билсем, анын жетекчилиги менен 15 аспирант кандидаттык диссертация коргоптур, дагы тогузу мына-мына коргойбуз деп талпынып туруптур.

Чачынан көп жумушу аз келгенсип, Бектемирдин Кыргызстан Жогорку Советине депутаттык жүгүн жүктөнүп алганы да жалпыга маалым. Ал шайлоочулардын таламын чыркырап талашканы менен, дайыма рационалдуу сунуштар киргизгени менен, түштүк регионунун экономикасын көтөрө турган кен байлыктарынын иштетилишине кокреттүү пландар куруу менен журтчулуктун кадырлоосуна арзый алды көрүнөт. Бийик максаттарынын артынан сая түшүп, тынымсыз иштей берген идимпоз илимий иш жүргүзүш үчүн ыңгайлуу шарттарга жана акча-каражатка гана эмес, бали-бали деген сөздөргө, сыйлыктарга, ардактуу наамдарга да муктаж болот экен. Маселен, 19-кылымда жашаган кодура француз илимпозу, биолог Фабр айылда жүрүп эле укмуш илимий ачылыштар жасаптыр. Европалык илим дүйнөсүнө таанылыптыр, бирок ал эл-жеринен сексенден ашкыча жардам албаптыр, урмат-сый көрбөптүр. Анан өлөрүнө аз калганда Франциянын өкмөт

башчысы баштаган делегация Фабрдын айылына даңгыр-дунгур салтанат менен келип, ага дегеле санжыралуу ызаат мааракесин уюштуруштур, сыйлык, ардактуу наам ыйгарыптыр мактоолор жаадырыптыр. Ошондо кайран Фабр: "Өтө кечигип келдинер мырзалар, – дептир. Ар кандай сыйдын өз убагында көрсөтүлгөнү жакшы. Мендей көр оозунда турган кишиге мунун баары керексиз, арман жарасын ырбатчу нерселер".

Менимче, Бектемир карыганда мындай арманга малынбайт, себеби ал 60ка чыкканча Кыргызстан илимдер академиясы баш болгон үч академиянын академиги болду, СССР менен Кыргыз ССРинин жогорку наамдарына арзыды, эң негизгиси, баарын тең өз убагында кечикпей алды.

Албетте, сыйлык, наам, орден-медалдар – адамдын пенделик моокумун кандырчу бир оопасыз нерселер. Киши көз жумган соң алар демейде эске деле алынбайт. Айталык, Т.Сыдыкбековдун же А. Токомбаевдин орден-медаль, наам, сыйлыктары жадагалса окуу китептеринде да азыр саналбайт. Демек, ар бир мээнеткеч интеллектуалдын атын жазып калтырган тексттери, илимий мектеби, пайдубалын койгон традициясы, дагы башка коомго керектүү иштери өчүрбөйт.

Андыктан ОшМУда таалим-тарбия ишине кыргызча мамиле, паракордук протекционизм жылас болсо, өз алдынча ойлонгонго, маселе чечкенге, жумуш ачканга жарамдуу тың кадрлар жетиштирилип турса, мунун өзү ректор Бектемир салып кеткен өрнөктүү жол деп эл эсинде сакталаары бышык. Эгер ректор баш болгон илимпоз мугалимдер көп илимий тармактар боюнча эне тилинде студенттер үчүн мыкты окуулуктарды мектеп балдары үчүн кызыктуу илимий-популярдуу китептер жазып чыгаруу кампаниясын баштап, аягына жеткирсе, дагы бир нускалуу салттын пайдубалы коюлмак. Эгер ОшМУда артыкча зээндүү балдардын интернат мектеби ачылса, анан анын бүтүрүүчүлөрүнөн англисче же орусча дарс алган чакан студенттик группалар түзүлсө, улуттун интеллектуалдык элитасынын калыпка салынышына чоң үлүш кошулар эле. Ушул тапта эл башкарган, атайын таалим-тарбия

берген, өндүрүш жайларын жетектеген билимдүүлөрүбүз жармач, жүдөө антипатриот болуп атпайбы.

Айтор, бүгүнкү ОшМУнун кашында таалим-тарбия иштерин сандан-сапатка өткөрүү, европалык деңгээлге чыгаруу, материалдык жактан камсыз кылуу, окутуучуларды да, окуучуларды да элеттик менталитеттен, патриархалдык аң-сезимден, кыскасы, караң калгыр кыргызчылыктан куткаруу милдеттери турат. Булардын баарын бир четинен аткарып баруу түйшүгү, албетте, ректор Бектемир Мурзубраимовдун мойнуна жүктөлүү. Ушул кыйын жолдо анын сапарынын ийгиликтүү болушуна тилектештик кылалы.

*Н.М.Мурадымов – доц. кафедры
всемирной литературы ФРФ ОшГУ.*

Не бросал слов на ветер

Моя научная и преподавательская судьба более сорока пяти лет связана с Ошским государственным педагогическим институтом, ныне Ошским государственным университетом. В 1970 году приказом ректора Миры Махмудовны Ботбаевой меня приняли на работу преподавателем кафедры русской и зарубежной литературы ОГПИ. Начиная с этого времени и по сей день, я работаю на **родной кафедре**. Считаю, что это были лучшие годы в моей жизни. Мне посчастливилось работать с крупными учеными и педагогами Кыргызстана, неизменно ощущать себя частью нашего большого вузовского коллектива. Самые добрые воспоминания у меня еще в первых шагов работы остались от общения с крупными педагогами вуза (ректор М.М.Ботбаева, проректор Н.И.Иваненко, проректор по заочному обучению Б.М.Мурзубраимов, декан С.И.Ибрагимов, секретарь партбюро Ж.Мамытов, завкафедрой И.П.Карасева и многие другие).

Ныне ОшГУ - подлинный флагман университетского образования южного региона. И в этом огромна заслуга всего коллектива и руководителей вуза. Я с большим уважением

называю имена ректоров – М.М. Ботбаеву, Р.К. Кулуева, С. Д. Джумагулова, А.А. Анарбаева, Б.Ж. Бешимова, Б.М. Мурзубраимова, М.О. Орозбекова, К.А. Исакова, с кем мне посчастливилось работать. С их стороны, как руководителей вуза, я всегда ощущал внимание, поддержку во всех начинаниях, что способствовало росту престижа родного вуза. Это заставляло меня и всех работать с полной отдачей. Окидывая памятью прошлые десятилетия, понимаю, что весьма значимыми для ОшГУ стали годы рубежа XX и XXI веков. Это было время, когда вузом руководил **профессор Бектемир Мурзубраимович Мурзубраимов (1998-2005)**, ныне академик, видный общественный деятель. Мы с Бектемиром Мурзубраимовичем почти ровесники, но я, работая часто с ним бок о бок (мы состояли в одной партийной организации института, участвовали на приемных экзаменах, вместе переносили страду хлопковых и сенокосных кампаний), постоянно ощущалого безусловное *старшинство*. Во всем он был более опытным, лучше разбирался в сложной ситуации, глубже знал людей, умел направить энергию человека на позитивное решение любого вопроса. Поражала меня его неизменно спокойная интонация разговора с людьми. Вспоминаю: на вступительных экзаменах бывали всякие патовые ситуации, но его выдержка, самообладание помогали нам всем не терять рабочую форму. Б.М. Мурзубраимов умел тактично вести диалог с людьми. Много раз за годы общения в этом замечательным руководителем, коллегой, я убеждался, что стремление к порядку, внутренняя дисциплина (залог и его личного, прямо скажем, потрясающего карьерного роста и успехов нашего университета), аналитичность ума, четкая собранность, деловитость были органическим свойством его многогранной натуры. Эта любовь к порядку проявлялась во всем, в большом и малом. Кстати, во всех делах для него не было мелочей. Из его уст я никогда не слышал привычного бюрократического **а, боло берет**. Настоящий труженик науки и педагогики, он умел *заразить* значимостью того дела, которое мы исполняем ежедневно, порой воспринимая как рутину. Бектемир

Мурзубраимович, как организатор, умел нацелить людей, коллектив на творческое решение безотложных и перспективных задач.

Выдающийся общественный деятель, одаренный организатор вузовской системы, крупный ученый, подлинный педагог, Б.М.Мурзубраимов, как ректор ОшГУ, сумел закрепить прежние достижения и на новый уровень поднять социальный и культурный статус университета. При вступлении в должность ректора он четко обрисовал круг больших задач университета. И было понятно – это не слова. Предстояли коренные пермены. За короткое время в вузе были осуществлены значительные количественные и качественные изменения по многим направлениям: на новую ступень поднялись международные связи вуза, происходил непрерывный рост контингента студентов, зримое улучшение кадрового и научного потенциала, развитие и укрепление учебно-материальной и технической базы. Благодаря умелому руководству были созданы условия для эффективного трудового и учебного процесса, полноценного отдыха преподавателей, сотрудников и студентов. Стабильная финансово-экономическая деятельность, существенное повышение оплаты труда профессорско-преподавательского состава, докторантов, стипендии аспирантов – все это говорило об успешном продвижении ОшГУ в мировое образовательное пространство как крупнейшего учебного и научного центра южного региона.

Благодаря внедрению новых форм организации науки, учебного процесса, существенно вырос престиж и рейтинг ОшГУ. Показателен такой пример. По результатам общереспубликанского тестирования ОшГУ занял самые высокие позиции среди вузов Кыргызстана по количеству поступивших талонов, очевидный показатель стремления молодежи учиться в данном учебном заведении. В 2003-2004 учебном году в университете обучалось почти двадцать пять с половиной тысяч студентов, что на 36% превышало число обучающихся в вузе в 1998 году.

Опытный организатор вузовской жизни, Б.М.Мурзубраимов лучше других осознавал необходимость вхождения вуза в мировое образовательное пространство. О росте международного авторитета ОшГУ свидетельствуют факты роста числа студентов из дальнего и ближнего зарубежья. Ежегодный прирост числа студентов-иностранцев в пору руководства вузом Б.М. Мурзубраимова привело к десятикратному увеличению их общего контингента. Сравнимые цифры разительны. Если в 1998 году в ОшГУ обучалось 205 студентов-иностранцев, то уже в 2003-2004 учебном году их было 2078. Почти втрое возросло число студентов из стран дальнего зарубежья: Турции, Пакистана, Индии, Непала и других стран. Ранее было 98, в 2003 году стало – 276. В 17 раз увеличилось количество студентов из стран ближнего зарубежья – Узбекистана, Туркменистана, Таджикистана, Казахстана и др. Было 107 студентов, через пять лет их число увеличилось до 1809 человек. Университетом была выбрана верная, перспективная стратегия.

В учебный процесс были внедрены инновационные технологии, модульно-рейтинговая система, что существенно сказалось на качестве обучения будущих специалистов. В университете на 80% возросло количество студентов-отличников. Руководство вуза в эти годы многое делало для совершенствования учебного процесса, улучшения подготовки специалистов, способных конкурировать на рынке труда.

При нем первый проректор Акпаралиев Дж.А., позже Кенесариев Т.К., начальник учебного департамента Е.Е. Син особое внимание уделяли вопросам внедрения инновационных технологий, обновления учебных программ, внедрению новых направлений, специальностей. Если в 1998-1999 учебном году в ОшГУ кадры готовились по 32 специальностям, то в 2002-2003 учебном году подготовка специалистов осуществлялась по 66, в 2005-2006 учебном году - 72 специальностям.

Важным показателем успешного развития университета южного региона был ощутимый рост кадрового и научного

потенциала. Рубеж 1990-2000-х годов стал временем количественного и качественного укрепления вуза остепененными кадрами. Если в 1998 году в ОшГУ работало 1057 преподавателей, из числа которых было 13 докторов наук, профессоров, то в 2003 году учебный процесс осуществляли 55 докторов и профессоров, в 2005 - значительно больше. Иначе говоря, число докторов и профессоров выросло более чем в 4 раза. Почти на 40-50% увеличились ряды кандидатов наук, доцентов: было 161 человек, через 5-7 лет стало 222- 229. Ректорат постоянно работал и в плане повышения числа докторантов, аспирантов: в 1998 году их было 97 человека, в 2003 году стало 133, количество соискателей возросло в четыре с половиной раза (было 12, стало – 54). Сам Б.М. Мурзубраимов создал свою школу в химической науке. Его пример был для сотен аспирантов, соискателей лучшей агитацией за необходимость постоянного профессионального роста.

Руководство ОшГУ постоянно уделяло внимание вопросу активизации НИР, стимулируя стремление специалистов повысить свою квалификацию. Заметно растет число специалистов высокой квалификации. В 1998 году была защищена 1 докторская диссертация, в 2003 году - четыре, с 2003-2004 учебного года по 2007 годы были защищены 15 докторских и 43 кандидатских диссертации. Эти достижения стали возможными благодаря тому, что ректорат во главе с Б.М. Мурзубраимовичем и руководство подразделений особое внимание стали уделять вопросам развития науки, научной деятельности преподавателей и сотрудников. Во главу такой работы были поставлены решение задач по активизации человеческого фактора, созданию материальной и издательской базы, необходимых условий для занятий научной работой. Руководство университета важное значение придавало материальному и моральному стимулированию НИР, предоставляло специалистам творческие отпуска, направляло их на стажировки в научные центры столицы республики, стран ближнего и дальнего зарубежья. Широко практиковался перевод специалистов на должности старших научных сотрудников для

подготовки и защиты докторских диссертаций. Должное внимание уделялось работе с аспирантами и соискателями. За выдающийся личный вклад в науку наш юбиляр имеет свыше тридцати самых престижных наград, в том числе и международных (США, Япония, Россия и др.).

Создание издательского центра “Билим”, регулярные выпуски серии “Вестника ОшГУ”, проведение научных конференций, семинаров, симпозиумов, плановое издание научно-методической литературы – все это свидетельствовало о постоянном внимании руководства университета к вузовской науке. По сравнению с предыдущими пятилетиями почти в два-три раза вырос объем научной продукции. За пятилетие до 1998 года было издано 19 монографий, а позже свыше 84, то есть в 4,4 раза больше. В 3,4 раза возросло издание учебных пособий (292 против 85). В 5,5 раз больше было издано сборников научных трудов и вестников (111 против 20).

Обеспеченность кафедр и факультетов остепененными кадрами зримо видна из таких цифр: химия – 67%, теология – 72%, кыргызская филология – 42%, физика и техника – 41%, естественные науки – 34%, медицина, узбекская филология – 33% и др.

Выросло число институтов, факультетов, кафедр, окрепла их материальная база. Если ранее университет имел 12 учебных корпусов, то в пору ректорства академика Б.М. Мурзубраимова ОшГУ стал располагать 21 учебным корпусом, то есть на 75% больше, чем в прошлые годы. В ОшГУ открылись шесть образовательных институтов, три научно-исследовательских института, два десятка различных центров, клубов по интересам, газета “Нур”, телестудия “Умут”, две школы-гимназии, детский сад и др.

В ОшГУ заметно выросло количество выпускаемых специалистов. В этот период коллектив университета (это 6 институтов, 19 факультетов, более ста кафедр и др. структур), особое внимание уделял повышению качества подготовки

специалистов. В университет обучалось по дневной форме 12716 студентов, по заочной форме -11565, на бюджете – 2414 , на контракте - 24452 студента. К руководству факультетами и институтами были выдвинуты опытные работники, авторитетные специалисты: проф. П. К. Купуев, Н.К. Салахитдинова, позже М.Дж. Тагаев, Д. Б. Бабаев, Т.Т. Жумабаева, А. А.Алиев, Б. Иметов, А. С.Сопуев, Ы. Ташполотов, Ж.К.Акназарова, А. Ж. Шериев и др. Этими руководителями многое было сделано по коренному совершенствованию подготовки специалистов, особенно по внедрению дистантного обучения. Только по южному региону открылись 12 точек дистантного обучения. Указанные акции можно было осуществить только за счет активного внедрения в учебный процесс компьютерной и другой оргтехники. На ее приобретение вуз потратил 1.62 млн. сомов. Именно это стало залогом полноценной подготовки высококвалифицированных специалистов. На ее приобретение вуз потратил 1.62 млн. сомов. За первые пять лет ректорства Б. Мурзубраимова университет на эти цели истратил почти 21 млн. сомов. Функционировали 30 компьютерных классов, факультеты и кафедры были снабжены принтерами, ксероксами, сканерами. В учебный процесс и быт были внедрены богатые возможности Интернета:

С 152 точки интернета неизмеримо расширили каналы международного сотрудничества ОшГУ с вузами дальнего и ближнего зарубежья. В 1998 году такие связи поддерживались с 17 учебными и научными центрами мира, в 2003-2005 гг. - с 43 вузами. Были налажены тесные договорные связи с вузами и научными центрами США, Англии, Франции, Германии, Индии, Турции, Ирана, Китая, Кореи, России, Казахстана, Узбекистана и др.

Руководство ОшГУ во главе с ректором в эти годы продолжает традиционные связи с Турецким общественным фондом “Туркия Дианет Вакфы”, с Немецкой службой обмена (DAAD), с Фондом “Сорос-Кыргызстан”, Американским Консульством сотрудничества (ACSELS), с Корпусом милосердия США, с фондом Ага-Хана, Международной Ассоциацией

Университетов (Франция) и др. Открываются новые научные центры: при юридическом факультете Центр человековедения, Иранский центр обучения (1998) и др. Университет открывает факультет Интеграции международного образования, который сотрудничал с РУДН и Российской международной академией туризма (Москва). При поддержке Американской Ассоциации юристов и Организации охраны и сотрудничества в Европе в ОшГУ на базе юридического факультета открывается Клиника уголовного права (2001).

В 2002 году при университете начинает действовать проект “Клиника гражданского права”, открываются Немецкий информационный центр сотрудничества с Германским посольством в КР, Корейский центр обучения и сотрудничества. Активное участие вуза в международных образовательных проектах позитивно сказалось на общем уровне учебной, научной деятельности вуза.

Благодаря стабильному росту доходов университет направляет значительные финансовые средства на строительство новых объектов, капитальный ремонт имеющихся зданий. Объемы капиталовложений в 1998-2005 годы возросли в 43 раза. Если до 1998 года на капитальный ремонт было затрачено более 3-х млн. сомов, то в 1998-2003 годы руководство на эти цели выделило более 20-и млн. сомов.

Для полноценного отдыха преподавателей и студентов в ОшГУ создается оздоровительный центр, зона отдыха “Ак-Буура”, пансионат “Умут”, действует студенческий санаторий-профилакторий. Капиталовложения на эти цели составили 7, 25 млн. сомов. В 1998-2003 году университет приобрел учебные корпуса для юридического факультета (1999), факультета бизнеса и менеджмента (2000), Алайского ЦДО(2003), Кызыл-Кийского ЦДО (200”), Баткенского ЦДО (2003) на общую сумму 4,57 млн.сомов. Укрепление материально-технической базы университета осуществлялось также за счет приобретения корпусов для факультетов и отделений искусства, географии и

природопользования, медицинского, исторического и др. структур, двух школ-гимназий (СШ им. Макаренко, СШ им. Навои), Узгенского медучилища, юридического заочного факультета и др.

Особое значение руководитель вуза уделял обновлению и реконструкции имеющихся объектов: были сданы в строй концертный зал факультета искусств, актовый зал Узбекского педагогического факультета, спортплощадки главного корпуса, актового зала факультета естествознания, спортплощадки и открытой трибуны факультета кыргызской и русской филологии.

В 1998-2005 годы были начаты и завершены строительство новых объектов: Университетского Кампуса (9,1 млн. сомов), лекционного зала факультета мировых языков и медицинского института. На строительство этих объектов ОшГУ выделило 11, 25 млн. сомов. Всего на капитальное строительство и капитальный ремонт ОшГУ в 1998-2003 годы потратило 55,7 млн. сомов.

Многогранная работа осуществлялась университетом и по обновлению и благоустройству территорий, корпусов, общежитий учебных заведений, закупке нового оборудования. С целью льготного проезда в городском автотранспорте, улучшения организации различных видов практик, обслуживания гостей университета были приобретены три больших пассажирских автобуса, два микроавтобуса.

Руководство университета систематически осуществляло повышение зарплаты ППС и УВС. Если в 1998 году зарплата докторов наук, профессоров составляла 1900-2300 сомов, то в 2003 г. она достигла 4851-5121 сомов (прирост составил в два с половиной раза), у кандидатов наук с 1600-1800 сомов зарплата выросла до 3374-3704 сомов (увеличение в 2-2,3 раза), у старших преподавателей – с 1010- 1295 сомов до 2550-3374 сомов, у преподавателей с 640-787 сомов до 1372-1911 сомов. Повышение оплаты труда напрямую было связано с вопросом совершенствования учебного процесса, подготовки высококвалифицированных специалистов. Ежегодно по результатам аттестации ППС и УВС производилась доплата

лучшим лекторам, методистам, руководителям практик. В университете были разработаны критерии оценки труда преподавателей. Результаты их научно-педагогической деятельности оценивались в пересчете на баллы за качественную работу по различным видам деятельности: учебной, методической, научно-исследовательской, воспитательной и общественной и т.д. Был введен порядок, что основной оклад устанавливался по разряду, который определялся от должности, наличия ученой степени, звания, особых заслуг перед государством и университетом.

Значительная поддержка оказывалась аспирантам и докторантам. Вместо прежних 200-240 сомов теперь аспиранты получали 600-720 сомов, докторанты соответственно: вместо 1114 сомов - 3500 сомов (их оплата выросла более чем в три раза).

Приобретение и строительство новых объектов, капитальный ремонт учебных корпусов, лабораторий, общежитий, повышение зарплаты преподавателей и сотрудников, приобретение учебной литературы, оргтехники, оборудования, инвентаря стали возможны благодаря стабильному доходу университета. Так, если в 1998-1999 учебном году доходы ОшГУ составляли 19.3 млн. сомов, то в 2003-2004 учебном году профит вуза составил 95 млн. сомов, то есть прибыли возросли почти пятикратно.

Университет имел возможность обеспечивать работой, достойной заработной платой более 2450 человек профессорско-преподавательского состава, административно-управленческого, учебно-вспомогательного, административно-хозяйственного персонала. Солидная поддержка оказывалась государству путем перечисления в социальный фонд и по налогам. Если в 1998 году отчисления в социальный фонд составили 1,9 млн. сомов, то в 2003 перечислено было государству почти 9 млн сомов. Налоговые отчисления составили свыше 8 млн. сомов.

Значительное внимание руководство ОшГУ стало уделять человеческому фактору. В 1998-2005 годы многие ученые, педагоги были отмечены наградами и поощрениями за добросовестную,

честную, самоотверженную работу. Если в 1998 государственных наград было удостоено 11 человек, то в 2003-2005 годах их число достигло 59 (более чем в пять раз). Количество Заслуженных деятелей науки и образования, Народных учителей возросло втрое (было 11, стало 36). Если раньше не было ни одного награжденного Почетной грамотой Кыргызской Республики, то в 2003-2005 годах их было 14 человек. На 68% возросло число отличников образования, здравоохранения: было отличников 70 человек, стало 118. Все эти качественные достижения стали возможны благодаря взвешенной стратегии руководства ОшГУ во главе с проф. Б.М.Мурзубраимовым. Ректор ОшГУ был награжден орденом “Манас”, медалью Университета “Сока” (Токио), орденом “Содружество” Межпарламентской Ассамблеи стран содружества и др.

После 2005 года, будучи избран депутатом ЖК КР, затем став Председателем Ассоциации Ассамблеи народов Кыргызстана, Б.М.Мурзубраимов не порывает связей с родным университетом. Кстати, и на этом общественном поприще он верен своим гражданским, патриотическим принципам: оказывает огромную помощь коллегам, аспирантам, соискателям, особенно в плане активизации культурно-массовой, воспитательной работы среди даспор, студенчества. За последние пять лет значительно улучшилась обстановка вокруг межэтнических проблем. Мы видим, как Ассамблея дружбы народов Кыргызстана проводит плодотворно-оздоровляющую линию мира и согласия между этносами республики. И это тоже заслуга нашего юбиляра. Бектемир Мурзубраимович Мурзубраимов – это человек слова и дела. Несмотря на возраст, он полон энергии, новых идей, так и хочется сказать: этот замечательный человек прошел путь, достойный уважения и восхищения. Еще будучи юным, он слов на ветер не бросал. Уроженец небольшого кыргызского аила обрел заслуженную славу крупного общественного деятеля, талантливого организатора, выдающегося ученого, педагога, удивительного человека. Его девиз: меньше слов, больше дела.

Баратбай Аракеев, журналист

*Ууч болсон, муштум болчулар,
Улук болсон, устун болчулар...*

Жүз киши жана кыргыз

Балээ болгон учур келип жатпайбы: азыр дүйнө жүзүндө бир улут менен бир улут кучакташа кеткендин ордуна, ыркыраша, чатакташа кеткени басымдуулук кылып жаткан учуру. Ага мисал толтура. Тээ Совет доорунда «бизде сексенден ашык улуттун өкүлдөрү ынтымактуу жашайт» деп мактанып турчубуз, азыр болсо кимиси менен кимиси уруша кетет деп санааркап турабыз. Мына ушундай кырдаалда Бектемир Мурзубраимов өлкөбүздөгү бардык улуттардын башын кошкон Элдердин Ассамблеясы деген уюмду жетектеп келатат. Жаман жетектеген жок, колдон келген аракетин кылып жатат.

Бектемир агай химия илимдеринин доктору, академик. Кезинде Ош университетинде ректор болуп иштеди, эки ирет Жогорку Кенешке депутат болду. Мына ошол кызматтарда орундуу кебин айтып, ишин орундуу аткарып, бир калыбынан жазбай, элимде жакшылык болсо экен деп келди.

Кай кызмат болбосун ошол кызматтын көзүн билген адам иштеши керек экен. Муну турмуш небак эле тастыктап салган. Бирок, ошол жакшылыкка түздөлгөн чындыкты так аткарбай, тааныш-билиштин кылганы менен далай адамдар өзүнө туура келбеген иште иштеп, ал иштин чалмакейин чалып жат- пайбы. Ушул жааттан алганда Бектемир аксакал эл башындай тургандай болуп, бир эмес, ошол сексенден өткөн элдин башын бириктирип, ынтымакташтырып, жалан гана жакшылык куудуруп жашоосуна колдон келген ишин жасап жатат. Ал кишини токтоо мүнөзү, жараткан берген акыл-сезими, тообо келтирип, топук кылып жашоо керек экендигин айныгыс сезип келгендиги, жана башка көбүбүзгө жетпей жаткан жакшы сапаттары азыркы ишин аткарууга салымын кошуп жатпайбы! Ушундай кыйчалыш заманда Бектемир аксакалга окшогон адамдарыбыз аз болуп жаткандай. Кандай болсо да ушул

аксакалдай жолу-жосуну менен карылыкты аркалап бараткан карыялардын акылын угуп, көрсөткөн жолу менен басууга баарыбызга тегиз керек.

*Курманали Матикеев,
география илимдеринин доктору, профессор*

Бекемдеги беш бөтөнчөлүк

1961 -жылы Ош пединститутунун табият таануу жана география факультетиндеги география адистигинде 1-курста окуп калдым. Семестрдин орто ченинде студенттерди Ленин (азыркы Ноокен) районуна пахта терүүгө алып барышты. Жогорку курстар Сакалды кыштагына, биз Коминтерн айылына бөлүндүк. Жолдун алыстыгына карабай, жогорку курстар кечиндеси бизге келип, кыздар менен бийге түшүп кетишчү. Алардын арасында узун бойлуу, арык чырай жигит, Бектемир Мурзубраимов өзүнүн жүрүм-түрүмү менен өзгөчөлүнүп туруучу. Студенттердин арасында аны: "Лениндик стипендия менен окуйт экен", - деген сөз тарап, биринчи курстун студенттери үчүн бул аваз, атак өзүнчө табышмак болчу. Кышкы сессия учурунда студенттер сабактан кийин кабинеттерде саат 21-22ге чейин даярданчубуз. Бизге Бектемир "агай" көп жардам берип, консультация өткөзүп, айрым агайлар менен сүйлөшүп, группанын жетишуусун жогору көтөрүүгө аракет жасоочу. Ошол жылдан баштап биздин тааныштыгыбыз башталган.

Бектемир Мурзубраимович – көп кырдуу, бир сырдуу адам. Анын ички дүйнөсүн толук билүү мүмкүн эмес. Маселени чечүүдө, же бир ой бүтүмүнө келүүдө жети өлчөп, бир кесет. Даты тереңдете айтсам, он эки жолу өлчөп, анан жыйынтыкка келет. Анын бул касиети - адамдарды терең билүү, үйрөнүү жана алардын чыныгы жүзүн көрүүгө алган багыты. Терең ойлонуп, шашылбай чечилген маселе кемчилдиктин аз кетишине алып келет. Ошондуктан ал башкарган тармактарда нааразычылыктар өтө аз санда болот.

Агайыбыздын экинчи бир сапаты - "оппозицияда" тургандарды сыйлай билгендигинде жана аларга ишеним көрсөткөндүгүндө. Эгерде башка жетекчилер "оппозиция" деп эсептеген адамдарга асылып, аларды багынтууга аракет жасап, моралдык кысым көрсөтүү менен "баш ийдиргиси" келсе, Б.Мурзубраимов аларды көтөрмөлөө, жардамдашуу жолу менен езунө тарткысы келет. Ал өзүм - жатым дебей ишти талап кылат. Эгерде иште жакшы жана чындык болсо, андай жетекчилер менен жан дос, аларга толук ишеним көрсөтө берет.

Агайыбыздын учунчу бир өзгөчөлүгү анын кыраакылыгы, алдыда боло турган иштерди эки-уч жыл, же бир нече айлар мурун сезип, кызматчылардын бийлик баскычына төп келишин аныктай билгендигинде. Ошондуктан анын жетекчиликке тандаган кадрларынын дээрлик бардыгы өз ордуларына дал келет жана ишти толук аткарып келишет.

Ректорубуздун төртүнчү өзгөчөлүгү - анын бирөөгө катуу айтпагандыгы, бирок жумшак мамиле менен адамдарды сурдөткөндүгү. Бектемир Мурзубраимовичтеги бул өзгөчөлүктү мен кыргыздын чыгаан уулу, маркум академик Муса Адишевден байкайт элем Ал киши дүйнөгө кылымдарда бир келе турган улуу инсан болчу.

Бектемир Мурзубраимовдун бешинчи өзгөчөлүгү - анын тапшырылган ишти өз убагында талап кылышы жана унутуп калбашы Бул жагдайда компьютерден кем калбайт го деп ойлойм. Себеби үч-төрт жыл башта ишке байланышкан окуяларды таамай эскерет, ал эми учурдагы тапшырмалар жөнүндө сөз болушу мүмкүн да эмес. Ошону менен бирге өз кызматчыларынын ал-абалына сырттан көз салып, оорчулук түшкөн мезгилде аларды колдоого алып, жардамга келип турушу анын адамдык касиетинен кабар берип турат.

Ушул беш касиети бири-бири менен ширелишип келип, бири-бирин толуктап жашоодогу улуу максаттарына жетүүсүнө өбөлгө түзүп келүүдө.

*Пайзылда Ирисов,
ОшМУнун доценти (2000-ж.)*

**Эрегишип жарышка түшкөн менен,
Эптүү, жөндүү күлүктөн озуп болбойт.**

"Адам мунөзүндөгү жакшы касиёт - анын тамашаны туя билгендиги",- дешет. Андай сезими жокторду ашкере кем баалашат. Мындан он жыл мурда Бекенин (негедир анын официалдуу кайрылганда аталчу аты-жөнүнөн көрө ушунусу көбүрөөк жагат. П.И.) элуу жылдык мааракесинде достук азил жазгым келди. Ага андан мурда да жаны жылдык азилдерди жазган элем. Аны жазганда илимдин доктору болгону туртку берген. Эми эстесем, анда илимдин аскасына чыга берип, альпинист болуп кеттиниз деген эле сөздөр ыр формасында айтылып, анчейин кулө турган деле эчтекеси жок эле. Даты бир тамашалуу ырда ал биология факультетинин деканы кезде анын жаныча иштерин, студенттерге акчалай сыйлык бере баштаганын, анысы башка декандарга жакпай каларын тамашалап жазгам. Бирок дале өзүмө канааттанбай, тамашага ал кулбөгөндөй сезиле берчү. Бир мезгилде аны адилетсиз айыпташа баштады. Менде аео сезими жай бербей, алардын айыптаганын көрө албастык дедим да, кайра эле тамашалуу ыр жаздым. Үзүндүсү мына бул:

**Элек менен оозду тосуп болбойт,
Эски менен жаныны кошуп болбойт.
Эрегишип жарышка тушкөн менен,
Эптүү, жөндүү күлүктөн озуп болбойт.**

**Деген менен бир ой бар. Улам келип,
Деги кыйнайт жадымда экиленип.
Уу сөздөрдү болтурбай коюнузчу,
Улам жаны белеске чыга берип!**

Жогоруда сез болгон Бекенин элуу жылдыгында кайра эле көнүмүш адат менен тамаша ыр жазуу керек болду. Жаздым. Чод жыйын биофактын имаратында өтүп жатты. Алып баруучу

жарыялап, сөз бергенде, элдин көнүлүн буруп алып, ырымды окуй баштадым:

Элуу жыл мурда ким эле?

Эне-атасы кубанган

Жалаягы сууланган,

Жанбактынын бири эле.

Отуз жыл мурда ким эле?

Ойт берип, жаштык күүлөнгөн,

Оймок ооз, күлмүн көз

Оюна койбой бийлеген,

Опол тоодой дем алган,

Ойлонуп бирин сүйбөгөн,

Ойногонду билбеген,

Омоктуу жаштын бири эле! –

десем, күтүлбөгөн жерден өзү бир каткырып күлүп алды. Ыр жагымдуу таасир этти.

Мен көп жылдар бою анын иш кызматын, кулк-мүнөзүн, инсандык касиеттерин жакшы эле билгендей болдум. Жарышкан күлүктөрдөй бул жалганда ал киши менен узөнгүлөш келе жатып, анын эн асыл сапаттарына уңулуп кирип, өзүмдө ошондой касиеттердин жоктугуна өкүнүп келем. Алар кайсылар? Биринчиси - чыныгы достукту бекем кармагандыгы. Экинчиси - алпурушкан турмуштук сыноолордогу кебелбес эрки менен чыдамкайлыгы. Үчүнчүсү - үй-бүлөлүк, мугалимдик жана илимпоздук жагынан болобу, мыкты тарбиячы экендиги. Ал эми калган нерселер - кудай берген акыл-эс менен бүтө берчүү көрүнүштөр. Бекенин андай касиеттерин саноонун зарылдыгы жок.

Биздин Беке ушундай киши. Ал кадимкисиндей эле шыпылдай басып, арабызда иштеп жүрөт.

Басыгыңыздан жазбаныз, бар болууз Беке!

“Советтик Кыргызстан”

“Кесиптештери сыйлаган адам”

Бектемир Мурзубраимовду Ош пединститутунун окутуучулары менен студенттери баалашат. Ошондуктан аны республиканын эл депутаттыгына татыктуу деп көрсөтүп олтурушат. Ал окуу жайынын партиялык уюмунун катчысы, химия илиминин доктору, профессор, талапкер жөнүндөгү кеп-сөздү анын замандаштарынан уксак.

В. Т. КОТОВ — партиянын жана эмгектин ардагери, медицина илиминин кандидаты: — Жетимишинчи жылдардын башында мен институтта граждандык коргонуу штабынын башчысы, Бектемир сырттан окуу бөлүмүнүн проректору эле. Ошондон бери аны жакшы билем. Ал бир да маселени көңүлүнөн сыртта калтырчу эмес. Ар нерсеге терең маани берип, ага ар тараптуу карайт. Ал эми анын илимпоздугу жөнүндө айтсам, бул багыттагы аракети – мактоого татыктуу. Кыска мөөнөттүн ичинде илимдин доктору, профессор болу – анын талыкпаган изденүүсүнүн жемиши. Химия кафедрасынын башчысы, андан кийин табигый-географиялык факультеттин деканы болуп иштеп турганда окумуштуулардын өзүнчө бир мектебин түзүүгө жетишкен. Ал иштеп турган учурда кафедра да, факультет да институтта эң алдынкы орунду ээлеп келгендигин жакшы билебиз. Партиялык уюмдун катчысынын орун басары болуп бир топ жыл иштеп калганда парткомдун тапшырмаларын аткаруу ишинде мага аны менен көп ирет пикир алышууга, мамиле түзүүгө туура келди. Анын жөнөкөйлүгү мени тан калтырды десем аша чапкандык болбос. Албетте, ушундай адам менен бирге иштешкениме, максатташ болгонума кубанам.

К. АБДЫЛАКИМОВ — педагогика кафедрасынын доценти: — Өз ишин мыкты билген адам менен чогуу иштеп калуунун өзү чоң бакыт экен. Мен Б. Мурзубраимов менен жетимишинчи жылдары таанышып, бирге эмгектенем. Ошондон бери ал кишинин

талапчылдыгын, калыстытын, ар бир ишке жасаган жоопкерчилигин абдан баалайм. Кандай гана маселе болбосун аны менен пикир алышуу, кээде кеңеш суроо канагаттандыруу болорлугун баса белгилейм. Ал дайыма кесиптештеринин арасында кадыр-баркка, сый-урматка ээ болуп келатат. Ал эки жүздөн ашык илимий эмгектерди жазып, илимдин алты кандидатын даярдады. Биздин институттун шартында мынчалык ийгиликке жетүү ар кимдин эле колунан келе бербей тургандыгын көрүп, билип эле жүрөбүз.

М. М. ТЫНАЛИЕВ — *ботаника кафедрасынын башчысы*: — Албетте, илимде из калтыруу ар кимдин эле колунан келе бербейт, бирок Б. Мурзубраимов жөнүндө пикирим башка. Ал бул багытта дурус эле кадам жасады. Башкасын айтпаганда да, ал декан болуп турганда окуу максаты үчүн агроучасток курдуруп алган эле. Кийин өз натыйжасын берди, талапкерибиздин саясий дагы адамдык аброю ар нерсенин ачкычына мүмкүнчүлүк берет деп ойлоймун.

Г. МАТИЕВА — *физика илиминин кандидаты, окутуучу*: — Эл депутаттыгына талапкер катары агайыбыздын көрсөтүлүп жатканы – табигый көрүнүш. Ал институттун окутуучулары жана студенттеринин арасында чыныгы кадыр-баркка өзүнүн педагогдук жогорку чеберчилиги, адамдарга жасаган мамилеси аркылуу бизге окшогон жаштарга дайыма үлгү.

Агай тууралуу студенттер эскерет...

Манасов Тыныбек
физика-математика факультетинин
2-курсунун студенти (2000-ж.)

Мага Бектемир Мурзубраимовичтин жөнөкөйлүгү, студенттер менен да ар түрдүү маселелер боюнча түздөн-түз пикир алышкандыгы жагат. Биз мурда төрт-беш ай өткөндө араң стипендияларыбызды алсак, агай бизге ректор болуп келгенден

бери ар бир айдын жыйырманчы числосунда эле стипендияларыбызды алып жатабыз.

Айрыкча, университетте паракорлукту токтотуу үчүн кирүү экзамендеринин тазалыгына, экзамендик сессияларда студенттердин билим деңгээлинин адилет бааланышына көзөмөл кылат.

Азыр сырттан окуучу студенттердин сессиялары толук компьютердин жардамында алынат. Анда алынган билим боюнча тесттик суроолордун жоопторуна ылайык компьютер студенттин билимин баалайт. Бул иш баанын калыс болушуна шарт түздү. Менимче, Бектемир агай бардык маселени студенттин гана кызыкчылыгы үчүн чечет. Ошондуктан, студенттер “биздин ректорубуз” деп сыймыктануу менен агай жөнүндө жылуу пикирлерин айтышат.

Өткөн жылы отличник студенттердин слетун өткөрдүк. Ошондо окуунун алдыңкылары үчүн өзгөчө эсте каларлык күн болду. Анткени отличник студенттер ректорат тарабынан алып жаткан билимине, аракетине ылайык сыйлыктарды алышты, жылуу сөздөрдү угушту, андан кийин да дилгирленип окуганга шыктанып калышты. Контракттык негизде билим алып жаткан, турмуш шарты оор студенттерди контракт акыларынан толук же жарым-жартылай бошотууга аракетин аябайт. Университеттеги бардык аракет бир гана негизги максатка – жаштарга татыктуу билим, тарбия бергенге арналып жаткандыгы бизди кубандырат.

Биз, студенттер келечекте мыкты адис болууга тийишпиз, анткени агай-эжейлерибиздин, ата-энелерибиздин тилеги ушундай.

*Алдакулов Тургунбай –
ОшМУнун Студенттик Сенатынын төрагасы (2000-ж.)*

Агайыбыз менен сыймыктанабыз

Жетекчи дайыма бардык тараптан башкаларга үлгү болушу керек. Бул жагынан алып караганда, баарыбыздын агайыбыз,

университетибиздин ректору, профессор Б. Мурзубраимов – өзүнүн окумуштуулук даражасы, адамгерчилик бийик сапаты, уюштуруучулук таланты жагынан жана эң негизгиси, ар бир студенттин турмушуна, тагдырына кайдыгер карабаган сергек инсан катары студенттердин өзгөчө урматына ээ. Мен ОшМУнун Студенттик Сенатынын төрагасы катары агайга кирген сайын студенттерге байланыштуу бардык маселелер боюнча кызыгуу менен сурап, студенттик проблемаларды тез, так жана өз убагында чечкендиги жагат.

Таланттуу, жөндөмдүү студенттерди колдоого алгандыгынан улам “Азия – Ош” кыздар, “Заман” жаштар эстрадалык топтору түзүлүп, азыркы күндө жаштар арасында популярдуу боло баштады.

Ал эми “Үмүт” телестудиясында чыгармачыл студенттер өздөрү программаларды уюштурушат. Студенттик театр, клоунада группасы алгачкы бет ачар программаларын бере баштагандыгы бизди, студенттерди, кубандырат.

Бектемир агай өзгөчө студенттердин ал-абалы, жашоо шарты менен дайыма таанышып, айрыкча, үй-бүлөлүк шарты оор студенттерге материалдык жардамдарды берүүгө, окууда, коомдук иштерде айырмаланган студенттерге материалдык стимул берүүгө ар түрдүү фонддор, уюмдар, атайын стипендияларды алып берүүгө бүт күчүн жумшап келе жатат. Агай ОшМУга ректор болуп келгенден бери университетибизде студенттик маданий-массалык иштер системага салынып, бир кыйла сапаттуу жана жогорку деңгээлде өтүп жатса, спорттук мелдештер ырааттуу өткөрүлүп, жаш күчтүү спортсмендердин тарбияланышына шарттар түзүлдү деп ойлойм. Агайдын өзүнө да башкаларга а талапты катуу койгону жагат. Себеби ар кандай натыйжа белгилүү талаптан улам келип чыгары талашсыз. Бектемир Мурзубраимов сыяктуу көрүнүктүү окумуштуу жетектеген билимдин ыйык журту болгон Ош мамлекеттик университетинде окуп жатканыма сыймыктанам.

Б. Мурзубраимов көп кырдуу инсан. Кыргыз маданиятын, каада-салтын кан-жанына сиңирип, анын тазалыгы, аруулугу, асылдыгы жөнүндө ой багып, учуру келгенде дүйнөлүк руханий дөө-шаалар менен үзөңгүлөш болуп, өз ойлорун ортого салып, башка элдердин руханий маданияты менен кыргыз элин тааныштырууга, кыргыз элинин маданиятын башка элдердин таанып-билүүсүнө тынымсыз салым кошуп келет. Анда сөз жапон элинин улуу ойчулу Дайсаку Икеда менен чыгармачылык байланышына саресеп салалы

Soka Gakkai

32 Shinano-machi, Shinjuku-ku, Tokyo 160-8583, Japan

Директору Института химии и химической технологии Национальной академии наук Кыргызской Республики академику Б.М. Мурзубраимову

Многоуважаемый Бектемир Мурзубраимович!

Надеюсь, что наше письмо застанет Вас в добром здравии и хорошем настроении.

Пользуясь случаем, выражаем Вам искреннюю благодарность за Вашу постоянную поддержку развитию сотрудничества между Сока Гаккай и научно-образовательными учреждениями Кыргызской Республики, в частности - Вашего родного города Ош.

Имеем честь преподнести Вам в дар переизданную Издательством Московского университета книгу диалогов между президентом Сока Гаккай Интернэшнл Дайсаку Икедой и известнейшим литератором Чингизом Айтматовым.

Данная книга содержит их беседы, состоявшиеся в начале 1990х годов, и впервые вышла в свет в 1994 году от московского издательства «Прогресс». В настоящем переиздании вновь отредактирован русский перевод текстов, касающихся буддийской тематики.

По случаю исполняющегося в этом году 25-летия первой встречи соавторов данной книги, редакция газеты «Сэйкё симбун» планирует специальную серию статей, посвященных их совместным беседам и публикациям.

В этой связи, разрешите нам обратиться к Вам с просьбой написать о Ваших впечатлениях от вновь изданной книги, а также от Вашей личной встречи с президентом Д. Икедой в 2004 году. Мы убеждены, что Ваша статья поможет нашим читателям углубить знание и симпатию к Кыргызстану и городу Ош, и станет большим стимулом для укрепления дружеских связей между нашими народами.

В случае Вашего согласия, просим Вас написать статью в объеме 2-3 страниц формата А4 в течение примерно одного месяца (если это возможно), и прислать нам по факсу: +81-3-5360-9110 или по электронной почте по двум адресам: ouchi@soka.jp и michi3sa@gmail.com.

Наша редакция выражает желание перечислить Вам гонорар в соответствии с установленными правилами после опубликования Вашей статьи.

В заключение позвольте нам пожелать Вам крепкого здоровья, огромных творческих успехов, счастья и благополучия в Вашей семье, а также развития науки и образования в Кыргызской Республике.

С искренним уважением,

22 февраля 2013 года г. Токио

Начальник отдела внешних связей

Сока Гаккай

Старший журналист

газеты «Сэйкё симбун»

Сэйкйо газетасы (Сэйкйо шимбун)

2013-жыл, 15-сентябрь, 3-бет.

Урматтуу «Сэйкйо шимбун» газетасынын редакциясы!

Мен Сиздердин газетанын беттеринде Сиздер жана Сиздердин окурмандар менен «Сока Гаккай Интернэшнлдин» президенти Дайсаку Икеда жана атактуу жазуучу Чыңгыз Айтматовдун ортосундагы «Рух бийиктигинин салтанаттуу ыры» диалог-китебинин 2012-жылы кайрадан жарык көргөн басылмасына карата жана 2004-жылы президент Д. Икеда менен жекече жолугушуум жөнүндө өз ойлорум менен бөлүшүү урматын мага көрсөткөнүңүздөр үчүн терең ыраазычылыгымды билдиремин.

25 жыл мурун улуу эки инсандын жолугушуусу болуп өткөн, алар жер шарынын ар башка жерлеринде жашап туруп, бир адамдын тагдыры жөнүндө да, бүткүл адамзаттын тагдыры тууралуу да экөө бирдей ой жүгүрткөн, бүткүл прогрессивдүү адамзаттын уулдары деп атоого акыбыз бар. Бири-биринен алыс өлкөлөрдөгү эки адам «адамдын өзүнүн ичиндеги акыл-эсин жана сезим-туюмун, ойлорун жана иш-аракеттерин түзүү, кошуу, гармониялаштыруу, адамдардын жүрөктөрүн байланыштырып, мамлекеттерди достук байланышы менен бириктирип, адам менен табияттын ортосунда гармониянын негизинде цивилизация куруу...» учун эмне кылыш керектигин ойлонушкан (Д. Икеда).

Адам жан дүйнөсүнүн улуу эки билерманынын: кыргыз элинии уулу, бүткүл дүйнөгө белгилүү улуу жазуучу, ойчул Чыңгыз Айтматовдун жана буддизм философу, ойчул, жазуучу, акын жана педагог Дайсаку Икеданын «Рух бийиктигинин салтанаттуу ыры» китеби - диалог формасында түзүлгөн.

Китеп эмне учун диалог формасында түзүлгөн? Бул суроонун жообун мен ал китепти окуп жатып таптым. Дайсаку Икеда айткандай, «Бетме-бет диалог шектүү жана стереотиптүү ойлорду жок кылып, ишеним алып келет. Чын дилден чыккан диалог адамдын жүрөгүнө жеткире турган жол салгандыктан, ал

жайбаракат болсо да, Будданын окуусун адамзаттын келечеги үчүн энчи мүлккө айландыра ала турган ишенимдүү ыкма жана адамгерчиликтүү жол. Чыңгыз Төрөкулович: «... диалог - адамдын курчап турган чөйрө менен өз ара байланышынын бир кыйла универсалдуу формасы. Мындай тикелей баарлашууда диалогдун катышуучулары сакташы керек болгон бир зарыл шарт - уга билүү, сабырдуулук кылуу, урмат-сый, көңүл буруу, өз ара кызыкчылыктарда тил табышууну каалоо болушу керек деп ойлойм», — деп эсептейт.

Ооба, чындыгында диалог ишенимге ээ болууга жана түшүнүүгө жардам берет, бул биздин планетабыздагы тынчтык үчүн зарыл нерселер.

Улуу эки инсан бири-бири менен азыркы дүйнөдөгү ар түрдүү көйгөйлөр жөнүндө: адабият жөнүндө, балдар учун жазылган китептер жөнүндө, диндер жөнүндө, саясат жөнүндө, өмүр жана өлүм жөнүндө, жакшылык жана жамандык жөнүндө... сүйлөшүшөт.

Мага, 1940-жылдын 12-декабрында төрөлгөн адам катары ар бир үй-бүлөнү кыйнап өткөн Дүйнөлүк экинчи согуштун кордугу, жакын адамдарынан айрылуу азасы жана согуштан кийинки коомдун азаптары жөнүндө алардын балалык таасирлери, эскерүүлөрү, руханий жана жан дүйнө байлыктары жакын жана түшүнүктүү. Мага жакын бул эки адам сөздү кастарлашат жана этият мамиле жасашат. Биздин кыргыз ата-бабаларыбыз: «Сөзгө жараша сөз айтпаса, сөздүн атасы өлөт», - деп айтышкан.

Мага жоготуу жөнүндө, аял жөнүндө диалог күчтүү таасир калтырды. «Мен үчүн эненин образы ыйык. Аялдын сүйүүсү, ишенимдүүлүгү, эр жүрөктүүлүгү баарын камтыйт. Келечек үчүн эч нерсеге карабай, турмуштун оорчулугун өз мойнуна көтөрүп, өз балдары үчүн жанын аябаган энени даназалап ырдоо маанилуу», - дейт Ч. Айтматов. Д. Икеда: «Эне өзүнүн балдары аркылуу тубөлүктүүлүккө жетет, эненин сүйүүсүнүн антиподу эгоизм болуп саналат, эненин сүйүүсүндө чыныгы аялдык табият жарык нур болуп жаркырап турат, үнүнүн жетишинче жеке өзүн гана жар салган азыркы цивилизациянын тендешсиз күнөөсү болуп баратат»,

«деп диалогду улантат. Д. Икеда менен Ч. Айтматов XX жана XXI кылымдарда жер үстүндө өздөрүнүн жаңы төрөлгөн ымыркайларын таштаган, аларды өлтүрүп туруп, таштандыга ыргыткан энелер пайда болгонуна кайгырышат... Ал экөө тең: бул эмне? Жамандыктын жышааныбы? Каргышпы? деген суроолорду беришет. Менимче, бул акыр замандын башталышы деп кошумчалагым келет... Адамзат акырындап, бирок руханиятты, боорукерликти, жоопкерчиликти жоготууга тике баратат. Ар кандай диндин канондоруна ылайык, кудайдан башка эч ким адамдын өмүрүн кыюуга акысы жок, андай болсо өз чүрпөсүнүн, өз атасынын, өз энесинин өмүрүн кыюуга дегеле акысы жок. Эмне кылыш керек? Адамдагы руханиятты, адеп-ахлакты, жоопкерчиликти кантип кайра пайда кылуу керек?»

Менин көз карашымда Дайсаку Икеда жана Чыңгыз Айтматов бул суроолорго мындайча жооп беришет: адам жана адамзат тынчтыкты, сүйүүнү жана жашоону үйрөнүүгө тийиш, жаман менен жакшыны айырмалашы керек, жакынын сүйүүгө өзүн үйрөтүүсү керек. Бир сөз менен айтканда, ар бир адамда жана буткул жалпы адамзатта рухий кайра жаралуу болуусу керек. Муну адамзаттын акылмандары: жазуучулар, акындар, сүрөткерлер, ысымы чоң тамгалар менен жазылган саясатчылар, композиторлор, коомдук ишмерлер, ошондой эле мугалимдер, ар бир адам анын Сөзүн уккандар шартташы керек. Мугалимдин сөзүнө Дайсаку Икеда өзгөчө маани берет. Ал: «Менин жашоодогу таянычым, руханий таянычым буддизм, жашоонун мугалими Жосэй Тода менен баарлашуу болду», - дейт. Ч. Айтматов: «Мен кичинекей чагымда тоталитаризмдин ички доктринасын кабыл албаган кишилерди жолуктургандыгым менин зор бактым. Алар мага өз эр жүрөктүүлүгүн тартуулашты, кандай гана болбосун, ар дайым адам бойдон калууга, өзүндүн адамдык ар-намысыңды баарынан жогору коюуга үйрөтүштү». Ал эми бул болсо, менин оюмча, рухтун бийиктиги жана Дайсаку Икеда менен Чыңгыз Айтматовдун ортосундагы диалогдор китеби. «Рухтун бийиктигинин салтанаттуу ыры» деп аталгандыгы анын түздөн-түз далили.

2004-жылы мага «Сока Гаккай Интернэшнл» уюмуна биринчи жолу барып, мен үчүн УЛУУ агамдай болуп калган Дайсаку Икеда мырза менен таанышуу бактысы берилди.

Өмүр бою окуудан талбаган, өзүнүн таң каларлык талантынын жаңы чектерин бизге ачып берип, жакшылыкка, жарыкчылыкка ачык болгон, өмүр бою өзүн жана өзүнүн жан дүйнөсүн таанып-билүүгө даяр болгон ар бир адам менен диалог жүргүзүгө даяр турган, таң каларлык жана жагымдуу бул адамга жолукканым үчүн тагдырыма ыраазымын. Мен Икеда мырза менен достукта болгонума сыймыктанам.

Мен көп жылдар бою сырттан окуу бөлүмүнүн деканы жана сырттан окуутуу боюнча проректор, ошондой эле эки университеттин ректору болуп иштедим. Ошондуктан окутуунун кыйынчылыктары жана майда-бараты мага жакшы тааныш, «Сока» мектебиндеги билим берүү системасы жөнүндө билүү мага кызыктуу болду. Мектептин өзүнүн «Жүрөктөрүбүздө жеңилбес рух» деген гимни бар: жашоону сүйүү, эмгекчилдик, оптимизм, улууларды урматтоо жана Д. Икеданын ак жол каалаган сөздөрү: Адилеттик учун сыймыктан жана курөштөн тайба. Мен сага ишенем тынчтыктын зор тиреги. Окуп үйрөн да, Оптимизм жана жеңилбес рух менен Дүйнөнү кезип, учкуну бийик!

Буддизм үйрөткөндөй, ар бир адамдын жан дүйнөсүндө чексиз чыгармачыл дарамет катылып жатат. Икеда-сан бизди ар дайым тышкы кучкө эмес, өзүбүзгө ишенүүгө үндөйт. Адам кааласа баарын жасай алат. Эгер ар бирибиз дайыма эмгектенсек, окусак, өзүбүзгө ишенимди жоготпосок гана тынчтык сакталышы мүмкүн мумкун. Баары ар бир адамдын аракетине жараша болот.

Доктор Дайсаку Икеданын президенттик посттогу узак өмүрү, ийгиликтуу натыйжалуу иши - бул анын жубайы Канеко айымдын синирген эмгеги. Алардын бактылуу, узак жашоосу, сүйүүнүн, бири-бирин урматтоонун, өз ара түшүнүүшүнүн таасын көрүнүшү - жаштарга жана бизге өрнөк.

Дайсаку Икеда бүткүл дүйнөгө, анын ичинде Кыргызстанда да көрүнүктүү буддист, философ жана ойчул, жазуучу, акын, коомдук

ишмер, педагог, агартуучу, эң сонун фото сүрөтчү жана тынчтыкка, маданиятка жана билим берүүгө көмөк көрсөткөн уюмдун - «Сока Гаккай Интернэшнлдин» президенти катары таанымал. Аны ХХ кылымдын ири интеллектуалдарынын бири деп абдан туура эсептешет.

Ал кыргызстандыктарга Ч. Айтматов, М. Горбачев, В.Садовничий жана башка азыркы-кездеги көрүнүктүү адамдар менен түзгөн өзүнүн диалогдору менен белгилүү.

Дайсаку Икеда дүйнөдөгү жүздөн ашык университеттин, анын ичинде Ош мамлекеттик университетинин, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин ардактуу доктору жана профессору болуп саналгандыгы менен да белгилүү.

2007-жылы менин мекендештериме Г. Айтиев атындагы көркөм сүрөт музейинде (Бишкек ш., Кыргыз Республикасы) Дайсаку Икеданын талантынын дагы бир бир өңүтү болгон жеке өзүнүн «Табият менен диалог» аттуу фото-сүрөт көргөзмөсү менен таанышуунун уникалдуу мүмкүнчүлүгү берилди, ал эми мага Икеда-сандын фото-сүрөт көргөзмөсүн ачуу урматы, ошондой эле аны уюштурууга баш отум менен киришүү тартууланды. Бул көргөзмөнү ачуу аземинде биздин улуу жердешибиз Чыңгыз Айтматов да сөз сүйлөдү.

Д. Икеданын «Тынчтыктын жолу» деп аталган фото-сүрөтү мага эстен кеткис таасир калтырды. Дүйнөнүн бардык элдерине - көп жана аз, таанымал жана таанымал эмес, бай жана жакыр элдерине бул эң сонун сүрөттүн Дайсаку Икеда үндөгөн мааниси - тынчтыктын жолу менен жүрүү, бул ар бир адамдын жана бүткүл жалпы адамзаттын жашоосунун бийик маанисин билдирип турат.

Мындай иш-чараларды өткөргөндөн кийин биз бири-бирибизге жакыныраак жана түшүнүктүүрөөк болуп калабыз, анткени Дайсаку Икеданын «Табият менен диалог» аттуу жеке өзүнүн фото-сүрөт көргөзмөсү - биздин элдердин ортосундагы маданияттар аралык баарлашуунун дагы бир өңүтү. Ошондой эле мага Кыргызстан менен Жапониянын ортосундагы бардык деңгээлдердеги: саясий, экономикалык, маданий деңгээлдердеги

мамилелер жетишерлик түрдө динамикалуу жана көп жактуу өнүгүп жатканын, ал эми биздин элдердин ортосундагы жылуу, ак ниет мамилелер Дайсаку Икеда өндүү инсандардын чыгармачылыгынан улам дагы да жакыныраак болорун аңдап-түшүнүү абдан кубанычтуу.

Кыргыз элинин алп уулу Чыңгыз Айтматовго ак батабыз тийсин, Дайсаку Икеданын өмүрү узун болсун.

*Терең урматтоо менен, Бектемир
Мурзубраимов*

“Жаңы муун” 1-февраль, 2002-жыл.

Кененсариев Т., профессор

“Өмүрү өрнөк инсан”

Бектемир Мурзубраимов 60 жашта

Химия илимдеринин доктору, профессор, Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын жана Эл аралык инженердик академиянын мүчө-корреспонденти, Кыргыз Республикасынын инженердик академиясынын академиги, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты, Ош мамлекеттик университетинин ректору, кыргыз журтчулугуна аттын кашкасындай таанымал инсан окумуштуу жана педагог Бектемир Мурзубраимов агайыбыз 60 жашка чыгып олтурат. 60 жаш деген – ары ден соолуктун, ары чыгармачылыктын, ары акылдын, ары турмуштук тажрыйбанын, ары журт ээлиги, эл башылыктын жетип турган, оргуштаган чокусу. Дүйнө тарыхынын мисалдарына кайрылсак, так ушу жашта муундардан-муунга калган ири ачылыштар, тагдыр чечкен таасын ишмердиктер жаралган. Бектемир агай мына ушул куракта.

Өмүрдүн бул белесине Б. Мурзубраимович кайсы жол менен кантип жана кандай жүк менен жетти, инсандык менен даанышмандыктын өз замандаштарына жана кийинки муундарга өрнөк болчу кандай касиеттерин ала келди? Сөз ушулар жөнүндө болсун...

Кыргыз кыргыз болгону улар сайраган улуу тоо койнунда, шар агып, дил тазарткан тоо суусунун жээгинде жашап келген. Улуу тоо арасы акыл-ойду өстүрөт, адамды кыялга, үмүткө түртөт, сулуулукка тарбиялайт. Табиятка суктанасың, адамга боорукер болосун. Жаман ойдон, кара дилден тазарасың. Тоодо жашаган адам келечекке тике карап, дайыма бийиктикке умтулат, жер карабайт. Бектемир Мурзубраимов, чынында эле, улуу тоолордун койнунда, касиеттүү Өзгөндүн Ничке-Сай айлында жай чарбагер үй-бүлөдө 1940-жылы жарык дүйнөгө келген.

Жети жашында астанасын аттаган Совет жети жылдык мектебинин Алибек, Атакан, Мамасалы, Зымырат, Маматбек сындуу алгачкы агай-эжейлеринин таалим-тарбиясын көрүп, өрнөктүү окуучулардын көч башы болуп окуган Бектемир Мурзубраимов шарттын оордугуна, мезгилдин кыйындыгына карабай, тырышчаак, намыскөй болуп өстү. Кийин орто билимди аяктаган Жыланды айылындагы Макаренко орто мектебинде химия илимине кызыгуусу артып, алдына мазмундуу кыял менен кең максат койду. Чынында эле, Бектемир агай орто мектепти ийгиликтүү бүтөрү менен, Ош пединститутунун химбиология факультетине кирип, аны артыкчылык диплому менен аяктады. Мына, максаттуу жашоонун баштапкы ийгилиги. “Ошто жашап, ОшМУда окуп, ОшМУда иштегениме сыймыктанамын”, – деп, 2000-жылдын кырында, Оштун 3000 жылдык мааракесинде сыймыктануу менен сөз кылчу кездин башаты ошентип башталып, Бектемир Мурзубраимовдун өмүр чыйыры ошентип уланган.

Бектемир агай жогорку билимдүү адис болору менен, алгач 1962-жылдан баштап Өзгөн районунун А.С. Макаренко атындагы орто мектебинде химия жана биология сабагынан мугалим, окуу бөлүмүнүн башчысы болуп иштеп калды. Бирок тагдыр менен таалай айдап, ошол эле жылы Кыргыз мамлекеттик университетинин аспирантурасына өттү. Мөөнөтүнөн мурда кандидаттык диссертациясын коргогон Бектемир агай 1965-жылдын ноябрь айынан 1970-жылга чейин Ош мамлекеттик педагогикалык институтунда ага окутуучу, доцент, кафедра

башчысы болуп иштеди. 1968,1985,1986-жылдары Москва шаарындагы Д. И. Менделеев атындагы химия-технологиялык институтунда эки жолу, ТашМУда билимди өркүндөтүү курстарында болуп келди. 1970-76-жылдары Ош мамлекеттик педагогикалык институтунда кафедра башчы, декан, сырттан окуу боюнча проректор болуп эмгектенди.

Ошто жашап, абийир менен Ошто иштеген Бектемир агай 1977-78-жылдары докторант, 1978-1985-жылдары кафедра башчы, ал эми 1986-жылдан 1993-жылга чейин Ош мамлекеттик педагогикалык институтунун табият таануу-география факультетинин деканы, ОМПИнин партиялык комитетинин катчысы, 1993-жылдын июнь айынан 1998-жылдын апрель айына чейин Оштогу жогорку технологиялык колледжинин, технологиялык университетинин ректору, ал эми 1998-жылдын апрелинен ушул күнгө чейин Ош мамлекеттик университетинин ректору кызматында эмгектенүүдө...

Бектемир агайдын өрнөктүү өмүрү илимдин жана окумуштуулуктун, агартуучулуктун жана коомдук ишмердиктин, саясатчынын жана жетекчиликтин түрдүү белестеринде мазмундуу жетишкендиктерге бай. “Эр жигитке жетимиш өнөр аздык кылат” демекчи, Бектемир агайдын санжыргалуу өмүр-жолунун, байсалдуу турмушунун түрдүү белестери тууралуу сөздү бир баштан айтып өтөлү.

Биринчи кезекте, Бектемир Мурзубраимов – химия технологиясы жана органикалык эмес химия илими боюнча ири окумуштуу, адис. Окумуштуунун 250дөн ашуун илимий эмгектери бар, анын ичинен 55и эл аралык жана академиялык басылмаларда жарык көргөн, 2 автордук күбөлүгү бар ачылыш жасаган. Б. Мурзубраимовдун илимий изилдөөлөрүнүн жыйынтыктары 24 эл аралык, бүткүл союздук жана республикалык илимий форумдарда, конференцияларда апробацияланып, илим чөйрөсүндө таанылган.

Бектемир агай жер кыртышынан сейрек кездешүүчү элементтерди бөлүп алуу жана терендетип тазалоого байланышкан оригиналдуу технологияны иштеп чыккан. Автор жаныбарлардын

өсүүсүн стимулдаштыра турган бир нече жаңы биологиялык активдүү кошулмаларды синтездей алган жана ал ачылышты өндүрүшкө киргизүүнүн технологиялык шарттарын аныктаган,

Азыркы учурда Б. Мурзубраимовдун илимий жетекчилигинде Чоң-Алайдагы таш туз жаратылыш кенин казып алуу жана иштетүү боюнча атайын илимий топ иштөөдө. Ушул максатта Ош областынын шартына карата түрдүү сорттогу аш тузун, каустикалык соданы жана хлорду алуу технологиясы иштелип чыгып, өндүрүшкө киргизилген.

Б. Мурзубраимов – өзүнүн илимий мектебин түзүү менен бирге, “Инженердик экологиянын негиздери”, “Химиянын теориялык негиздери”, “Синтез и свойства металлоамидных комплексов” жана башка бир топ окуу китептеринин, көлөмдүү илимий монографиялардын автору. Анын жетекчилигинде 11 окумуштуу кандидаттык диссертациясын коргоду, 9 илимий талапкер коргоо алдында турушат жана илимий изилдөөлөрүн ийгиликтүү жүргүзүүдө.

Б. Мурзубраимов – белдүү окумуштуу гана эмес, өрнөктүү мугалим, педагог-агартуучу, окумуштуу-жетекчи. Эң оболу, асыл кесиптердин бири – мугалимдик кесиптин ээси. Демек, ал – мугалим. Болгондо да мугалим болуучулардын мугалими. Өзүнүн өрнөктүү өмүрүнүн кырк жылга жакынында миндеген жаштарга билим, таалим-тарбия берип, турмуш тушоосун кесип, келечек багытын көрсөткөн. Азыр алардын көбү – устат, кыргыз элинин кыйырына таанымал мыкты мугалимдер.

Б. Мурзубраимов мектептерге, жалпы эле билим берүү тармагына мамлекеттик камкордук зарыл экендигин белгилеп, азыркы мектептеги билим берүүнүн сапатына, бүтүрүүчүлөрдүн тагдырына кайдыгер карабастан, билим берүүдөгү формалдуулуктан арылууга, андан кутулууга тынымсыз үндөөдө.

Б. Мурзубраимов – катардагы жөнөкөй эле мугалим эмес, ал кыргыз журтчулугуна таанымал окумуштуу-аалым, Түштүктөгү илим-билимдин флагманы болгон ОшМУнун ректору. Жогорку билим берүүнүн тажрыйбалуу адиси катары Бектемир агай жогорку

билим берүүнү кеңейтүүнү аларды учурдун экономикалык кыйынчылыктарын эсепке алуу менен региондордун талабына жараша уюштуруу зарыл деп эсептейт. Жогорку окуу жайынын талылуу маселелеринин бири – эл ичинде жашап келген “башына эмес, ашына карап, окууга өтөт”, – деген стереотипти жоюу. Окумуштуу-ректор мындай түшүнүктөн арылуу үчүн конкреттүү иштерди жасап келүүдө. Азыркы учурда ОшМУда кирүү экзамендери, негизинен, бланкалык тестирилөө иретинде жүргүзүлүп, алар атайын оптикалык эсептөөчү “Бсашпагк” сканеринин жардамы менен эсептелет да, компьютерде рейтингдик жыйынтыгы чыгарылат. Кирүү экзамендери ата-энелердин, коомчулуктун катышуусу менен өткөрүлөт. Б. Мурзубраимов кирүү экзамендерин калыстык менен алууга гана көңүл бөлбөстөн, студенттикке буйрук чыгарууну да адилеттүүлүктү, айыл жергесиндеги педагогикалык кадрлардын жетишсиздигин эске алуу менен жүргүзөт. Көп бир туугандуулар, толук, жарым жетимдер ар убак колдоого ээ болушат. Студенттин жашоосуна, анын материалдык абалына ар дайым көңүл бөлүп, даталуу күндөргө, улуттук майрамдарга, айрыкча, студенттик майрамдарга карата акчалай материалдык жардамдарды көрсөтөт, өзүнүн атынан студенттерге стипендия ыйгарат. Жакшы окугандарды, жетим-жесирлерди, майыптарды контракттык төлөмдөн бошоттурат.

Б. Мурзубраимов иш билги жетекчи-педагог жана администратор катары өлкөбүздүн келечеги билим алууда экендигин баса көрсөтүп, мектеп менен жогорку билим берүүнүн проблемаларын айкалыштыруу менен: “Суверендүү Кыргыз Республикасынын келечектеги өнүгүүсүнүн негизги приоритеттик багыты жалпы элибиздин интеллектуалдык деңгээлин улам жогорулатуу болуп саналат”, – деп, Кыргызстандагы билим берүү системасындагы негизги проблемаларына көңүл бөлүүдө. Учурдагы иштелип чыгып жаткан билим берүү мыйзамын азыркы шартка ылайыктоо зарылдыгын, азыркы өткөөл мезгилдеги экономикалык жана социалдык кыйынчылык шартында мектептин абалын жакшыртуу жана билим берүү системасына кадр

даярдоонун көйгөйлүү жактарын чечүү максатында комплекстүү иш-чара иштеп чыгуу керектигин, рыноктун шартында мектептердеги жана жогорку билим алуудагы кыйынчылыктардын, негизинен, бюджеттик тартыштыкка, финансылоого байланыштуу экендигин эске алуу менен өлкөбүздөгү билим берүү системасынын бардык элементтери биргеликте атайын Билим берүү Банкын (Образовательный банк) түзүү зарыл деп көрсөтөт.

Б. Мурзубраимов заман багытын мыкты түшүнгөн аалым-окумуштуу, жетекчи катары ХХI кылым илим-билимдин кылымы болушуна көзү жеткендиктен, 1990-жылдардын биринчи жарымында Ош технологиялык колледжинин көп профилдүү техникалык университетке айланышында, жаңы окуу корпусунун бүтүшүндө, аскердик кафедранын ачылышында, Өзгөн, Кызыл-Кыя, Сүлүктү шаарларында, Гүлчөдө филиалдардын негизделишинде анын жеке адамдык мыкты касиети менен жетекчилик көрөгөчтүгү маанилүү роль ойногон. Окуу жайдын миллиондогон каражаттарды талап кылган окуу-лабораториялык корпусунун курулушу да анын Премьер-министрге 1997-жылы 3-июлда, 27-декабрда, 1998-жылы 23-январда кат менен кайрылып, кайра-кайра киришинин натыйжасы эле.

1998-жылы ал кайрадан ОшМУга келгенде эң биринчи кезекте финансылык-чарбалык, кадрдык жана структуралык жактан университеттин иши тартипке салынды. Айлык акылар өз убагында бериле баштады. Башкаруу структурасында бир топ жаңылыктар киргизилди.

Потенциалы күчтүү, жөндөмдүү, бирок аракетин чаржайыт, демилгеси мокогон коллективди бириктирүү, “бир жакадан баш, бир жеңден кол чыгара алчу” деңгээлге жеткирүү андан көп эмгекти, түйшүктүү түндөр менен күндөрдү талап кылган.

Эки жылга жетпеген убакыттын ичинде ОшМУда “дос сүйүнө, душман күйүнө” турган көп иштер жасалды. Жаңы окуу корпустары сатылып алынды, университеттик Кампусту куруу ишине алгачкы чыйыр салынды, компьютерлештирүү ыраатка, системага айланды, ОшМУнун базасында түрлүү фонддор,

борборлор түзүлдү, чет элдеги окуу жайлары менен байланыш чыңалды, университет глобалдуу интернетке кошулду, жаңы адистиктер ачылып, структуралык өзгөрүүлөр (институттар) пайда болду. Чыныгы илим-билимдүү адамдардын кадыры көтөрүлдү. Маалымдуулук, айкындуулук орун-очок алды. ОшМУнун филиалдары өнүктү, чыңдалды, окутуунун жаңы, перспективдүү түрү – дистанттык окуу ачылды. Натыйжада, Ош, Жалал-Абад жана Баткен областтарында көптөгөн дистанттык окуу пункттары түзүлдү. Б. Мурзубраимовдун бул иш-аракеттерин, биринчиден, элдин билимге болгон чаңкоосун кандырууну көздөгөн, экинчиден, улуттук “XXI кылымдын кадрлары” программасын сөз жүзүндө гана эмес, иш жүзүндө да аткарууга болгон аракети катары кароо керек.

Бектемир агай коомдук ишмер катары депутаттык статус алганга чейин эле коомчулуктун түрдүү көйгөйлүү маселелерине кайрылып, аларды жөнгө салуу, жакшыртуу багытында бир топ алгылыктуу демилгелерди көтөрүп келген. Өз элинин, жеринин атуулу, табият таануучу окумуштуу катары 80-жылдарда эле Ош шаарынын санитардык абалы, тазалыгы, аны жакшыртуу маселелери кызыктырган. Шаарды жашылдандыруунун, коомдук жайларда санитардык абалдын начар экендигин белгилеп, Ак-Буура дарыясынын жээктерин тазалоо, жашылдандыруу, коомдук жайларды, чайканаларды жакшыртуу жана аларды идеологиялык борборлорго айландыруу, архитектуралык жактан терең ойлонулган максаттуу курулуштарды, эс алуу жайларын ж.б. пайдалуу сунуштарды берген.

Кийинки жылдарда коюлган маселелердин көпчүлүгү ишке ашты, жаңы мааниге ээ болду. Айталы, учурда Достук үйү Ош шаарында иштеп, 1980-жылдардын башында коюлган маселелер отуз кылымдык Оштун азыркы турмушунда да актуалдуу болуп чыга келди, айрыкча, Ош–3000 мааракесинин алдында өзгөчө күчөдү. Бектемир агай мындан жыйырма жыл мурун жаштар жана аларды тарбиялоо маселесин козгогон. Анда: “...байыркы Ош шаарын таза кармоо ар бир шаардыктын, айрыкча, уландар менен

кыздардын негизги милдетине кирет. Тилекке каршы, шаардын тазалыгын сактоодо биз али максаттагыдай иш жүргүзө албай келе жатабыз”, – деп белгилеген. Андан ары жаштардын арасында ичкилик ичүү, жаман жүрүү көбөйүп, ички иштер бөлүмдөрү тарабынан бул абалды көзөмөлдөө жакшы жолго коюлбай жаткандыгы айтылган. Аны жакшыртуу боюнча бир катар сунуштар берилген.

Б. Мурзубраимов жаштар жөнүндө маселени кийинки жылдары байма-бай козгоп, аны өзүнүн кийинки коомдук ишмердүүлүгүнүн негизги багыты кылып алды. Ошондуктан жакынкы мезгилде “Кыргыз Республикасынын жаштар жана жаштар саясаты” жөнүндө даярдалган мыйзам долбооруна карата берген пикиринде жаштар маселесинде туруктуу идеологиялык программа иштеп чыгып, республикалык масштабда күчтүү жаштар уюмун, жер-жерлерде жаштар менен иш алып баруучу борборлорду түзүүнүн зарылдыгын, айылда орто звенодогу кадрларды даярдоонун, жаштардын жогорку билим алышы үчүн жеңилдетилген кредиттик банктарды түзүү, эмгек биржаларын уюштуруу менен жумушка тартуу, укуктук сабаттуулукту күчөтүү сыяктуу милдеттерди күн тартибине кою керектигин сунуштаган.

Бектемир агай – Кыргызстандагы ишмер депутат катары белгилүү инсан. 1995-жылдан ушул күнгө чейин Кыргыз Республикасынын Эл өкүлдөр жыйынында депутат катары 19 отурумда 22 жолу актуалдуу маселелер боюнча чыгып сүйлөгөн. Жогорку Кеңештин сессияларында ал тарабынан коюлган маселелер өзүнүн мазмуну жагынан саясаттан тартып, маданиятка чейинки түрдүү аспектилерди камтып, дээрлик баары элдин социалдык-экономикалык, маданий таламдарын канааттандырууну максат кылат. Коюлган суроолордун басымдуу көпчүлүгү сессиянын катышуучуларынын көңүлүн бура алган, басымдуу көпчүлүгү ишке ашкан. Республикалык бюджеттин чаржайыт, тармактар боюнча ойлонуусуз бөлүнүп калгандыгын сындаган жана аларды кайра карап чыгуу менен бюджетти үнөмдөөгө болоорун сунуштап, бир топ конструктивдүү пикирлерди айткан.

“Бюджеттик каражатты анчейин кереги жок ведомстволорго чачып жибергенден көрө билим берүү, илим, элдин калың катмарындагы социалдык муктаждыктарды канааттандыруу, мамлекеттик коопсуздук иштери, коомдук тартипти сактоо сыяктуу мамлекеттин приоритеттүү багыттарына жумшаган оң”, – деген сунуштары элдин маңдай тери менен жыйналып, алык-салык эсебинде бюджетке түшүргөн мүлкүн “чөмүчтөп чачууга” болбой тургандыгын эскерткендигин, эл камын ойлогон камкордук касиетин билгизип турат.

Б. Мурзубраимов сессияларда айыл-чарба маселесине көп көңүл бурган. “Айрым жерлердин иштетилбей калышына күнөлүүлөр эмне үчүн жазаланбайт?” – деген суроо коюп, өлкөдө жүргүзүлүп жаткан агрардык реформаны тездетүүнү баса белгилеген. “Эл өзү иштебесе, элди жер иштетүүгө үйрөтпөсөк, мамлекетибиздин экономикасы, элдин турмушу оңолбойт. Айыл жергесиндеги кыйынчылыктан чыгуунун негизги жолдорунун бири катары зыяндуу үрп-адаттарга чек коюу: ашыкча мал союу, конок күтүү, чоң чыгым менен улак берүү, маркумду узатуудагы ашыкча салтты токтотуп, ал үчүн мамлекеттик деңгээлде көп тармактуу бир иш чара иштеп чыгуу зарыл”, – деп көрсөткөн.

Б. Мурзубраимов финансы, инвестиция маселелерин да көтөрүп, аны туура пайдалануу керектигин белгилеген. Кен байлыктарды чалгындоо жана аны иштетүү республикада, айрыкча, түштүк жергесинде, жакшы жолго коюлбагандыгын белгилеп өтөт. Орто Азиядагы эң ири Өзгөн көмүр бассейнинин артыкчылыгын жана уникалдуулугун, көмүрдөн башка алтын, күмүш жана башка полиметаллдар, гипс, атактуу Кара-Шоро минералдык суусу, Алай районундагы Терек алтын кени, Кара-Суудагы Кожокелен алтын кени, Кара-Кулжадагы Савай-Ордо алтын кени жана башкалар геологиялык жактан дагы да жакшыраак чалгындалып, ал кендерди ишке киргизүү маселеси чечилсе жакшы болорун эскерткен.

Кыргызстандык жер шартына эң керектүү транспорт тармагы автомобиль жолу экендигин тастыктоо менен Б. Мурзубраимов Өзбекстандын Ханабад шаарынан аралап өтүү кошумча

татаалдыкты, эки өлкөнүн ортосунда бир катар бажы проблемаларын пайда кылгандыктан, жолду реконструкциялоодо бул жол Өзгөн–Жалал-Абад аркылуу өтсө туура боло тургандыгын сунуштаган. Бул маселени ал бир нече жолу Жогорку Кеңештин сессиясында коюп, кийин Кыргыз Республикасынын Премьер-министрине 1996-жылдын 16-мартында 35 депутат кол койгон атайын депутаттык кайрылууну уюштуруу аркылуу Бишкек-Ош жолун түндүктөн – Сосновкадан эмес, түштүктөн – Ош областынан баштоого, анын Өзгөн шаары аркылуу өтүүсүнө жетишкен. Чынында, азыркы учурда Ош–Өзгөн–Жалал-Абад жолу Өзгөн району гана эмес, бүтүндөй Кыргызстандын түштүгү үчүн учурда мааниси зор.

Б.Мурзубраимов Кыргызстандын экономикасын көтөрүүнүн жолдору катары элди сарамжалдуулукка үйрөтүүнү, республиканын ички ресурстарын акыл менен пайдаланууну, айыл чарба жана суу чарба министрликтеринин, областтардагы, район, шаарлардагы арабек, ортомчу уюмдарды жоюну, аларды бириктирүүнү, борбордук чиновниктердин республика боюнча да, башка өлкөлөр боюнча да көп учурда керексиз жана натыйжасыз саякаттарын кыскартууну көрсөтөт.

Бектемир агай: “Өлкөдө качан экономика көтөрүлөт, качан мамлекет бакубат болот, б.а., эл турмушу оңолот, качан гана эл өзү экономдоого үйрөнсө, качан гана колундагы байлыкты үнөмдүү пайдалана алса, качан гана эл өзү жерди иштете алса, соода-сатык иштеринин сырларын үйрөнүп-билсе, тобокелдикке салып, куру намыска алдырып, ондогон жылдар бою топтогон дүйнөсүн бир күндө чачып жибербесе”, – деген накыл пикирин жалпы элибизге сунуштайт.

Бектемир Мурзубраимовдун депутаттык ишмердүүлүгүндө адам тагдырына тиешелүү маселелердин кичине-чоңу, маанилүү-маанисизи жок. Ошондуктан ал эшигин аттап, андан көмөк сурап келген жандын ким экендигине карабай, анын маселесин оң чечип берүүгө аракет кылып келди. Бул багытта анын көп мисалдары, айрыкча, Өзгөн шайлоо округундагы эл менен иштөөдө көрүндү.

Бектемир агайдын түрдүү жагдайлар менен жоопко тартылган атуулдарды коргоп, райондук, областтык, шаардык сот органдарына, улуттук коопсуздук комитетине, ал тургай Президентке чейин кайрылган учурлары арбын. Андай учурларда соттолгондордун үй-бүлөсү, жашоо шарты менен жакындан таанышат. Жеңилдетүүчү жагдайларды издеп, анан ар бир соттолуучунун артында инсандын, көпчүлүк учурда бүтүндөй бир үй-бүлөнүн тагдыры турганын андаган соң бул маселеге тереңдеп киришип, аны чечүү үчүн депутат-коллегаларын да чакырат.

Гуманист инсан катары Б.Мурзубраимовдун шайлоочуларынын арасындагы кароосуз калган кары-картаңдар, багары жок жетим-жесирлер, майыптар, Чернобыль, Ооганстан алааматтарынын катышуучулары дайыма эсинде жүрдү жана аларга колдон келишинче жардамдар берилип келди. Мындай фактылар анын коомдук иштеринде көп кездешет.

Б.Мурзубраимов айыл жергесинин турмушунун кыйынчылыгын жакшыртуу максатында өз демилгеси менен бир топ иштерди жасаган. Айылдыктардын күндөлүк турмушунда өзгөчө мааниге ээ арык казуу, суу чыгаруу, жерди бөлүштүрүү, кредит алуу, аны туура иштетүү сыяктуу проблемаларды кеңири иликтеп, аны чечүү аракеттерин жасагандыгы көпчүлүккө маалым. Анын өзгөчө маани берген маселелердин бири – айыл элинин каада-салттарынын көп жакшы жактарын кеңири таратуу менен, кендирди кескен тартыштык учурунда жашообузга кедергисин тийгизип жаткан ысырапкерчиликти токтотуу, чек коюу.

Акыркы жылдары кыйынчылыкты башынан кечирип жаткан элдин бакубат жашоого жетишин тилеп, ал максатга Б. Мурзубраимов “Кыргыз Туусу” гезитинин 1997-жылдын 20-февралындагы санына “Баба салттарынын бардыгы улукпу?” деген макала жарыялаган. Бул макаладагы негизги маселе айыл жергесинде элдик каада-салттарды жана үрп-адаттарды жөнгө салуу, кендирди кескен жокчулукту жеңилдетүү демилгеси болучу. Макала жарык көргөндөн кийин айтылган ойлордун айланасында кызыктуу талкуу жүрүп, алгылыктуу сунуштар жана пикирлер

келип түшкөн. Талкуунун жыйынтыгы катары “Кыргыз Туусу” газетасынын 1998-жылдын 13-январындагы санына “Кудайчынын куржуну толбойт” аттуу дагы бир макала жарык көргөн. Мындан кийин да талкуу токтобой андан ары жүргөн. Демилге жерде калган жок. Натыйжада, 1998-жышдын 15-июнунда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Эл өкүлдөр жыйынынын социалдык маселелер боюнча комитетинин, республиканын, областтардын жооптуу кызматкерлеринин, диний мекемелердин жетекчилеринин катышуусу менен өткөн кеңири кеңешмесинде “Айыл калкынын турмуш деңгээли жана каада-салттары жөнүндө” деген маселе талкууланып, анда Б. Мурзубраимов атайын баяндама менен чыгып сүйлөгөн. Кеңешменин жыйынтыгында 08-4-2/84 токтому жана кеңешменин катышуучуларынын “Аш көп болсо, каада – көп” аттуу коомчулукка кайрылуусу кабыл алынган (*Кыргыз Туусу, 1998-жыл, 19-22-июнь*).

1999-жылдын 8-январында Б. Мурзубраимовдун Президент А.Акаевге атайын кайрылуусунан кийин бул сунушка өтө зор маани берилип, мамлекеттик деңгээлдеги маселеге айланган. Ошондон кийин өкмөттүн (1999-жыл, 12-май), Ош областтык администрациясынын (1999-жыл, 9-июнь) бул маселе боюнча токтомдору чыгып, жер-жерлерде кызуу талкуу уланган. Азыркы учурда Кыргызстандын көп улуттуу элдеринин турмушун жакшыртуу “Аракет” улуттук программасынын приоритеттик багытынын негизи болгондуктан, бул демилгени колдоо жана андагы сунуштарды ишке ашыруу жаңы баскычка көтөрүлдү. 2000-жылдын январында ОшМУда Президенттин кеңешчиси академик А. Ч. Какеевдин катышуусу менен дал ушул темада атайын семинар өткөрүлүп, резолюция кабыл алынды. Албетте, бул маселени бүгүн эле чече коюу мүмкүн эмес. Ал үчүн мамлекеттик саясат, жалпы элдин колдоосу, коомдук уюмдардын аракети, чыгаан инсандардын демилгеси жана ишмердиги керек. Ошондой эле бул олуттуу маселе – илимий изилдөөгө да арзуучу маселе. Ошондуктан учурда ОшМУнун базасында Бектемир агайдын

демилгеси менен түзүлгөн “Салт-санааларды үйрөнүү жана модернизациялоо” борбору ийгиликтүү иш жүргүзүүдө.

Бектемир Мурзубраимович – эгемендүү Кыргыз Республикасынын ири саясатчысы. Анын кеминде 20 жылдык мөөнөттөгү мамлекеттик, коомдук ишмердүүлүгүндө саясаттын түрдүү багыттарында өзүн көрсөтө алды.

Б. Мурзубраимов ошол эле учурда мамлекеттик бийликке карата өзүнүн конструктивдүү мамилесин белгилеп өтөт. Өкмөттүк саясат жөнүндө айтыш жатып, ал: “...Иш бар жерде сөзсүз кемчилдик да болушу мүмкүн. Жумуш, чыгармачылык изденүү болбогон жерде гана каталык болбошу ыктымал, өлкөдөгү кемчиликтердин, кыйынчылыктардын себептерине Президенттен баштап бийлиги бар бардык адамдар күнөөлүү”, – деген туура сөздү айтат. Эркиндик, суверендүүлүк жөнүндө ой бөлүшүп келип, Б. Мурзубраимов кээ бирөөлөрдүн: “Бизге эркиндик оңой эле келди”, – деген оюна кошулбайт.

Б. Мурзубраимов саясатчыларды, эң биринчи кезекте, интеллигент деп түшүнөт. Анын ою боюнча, интеллигент – бул “ички маданияты бийик, ар тараптуу өнүккөн адам. ...Коомдун калган мүчөлөрүн сөзү менен да, өзүнүн кристаллдай таза үлгүлүү журуш-турушу аркылуу да өз артынан ээрчиге алат. ... коомдо жүрүп жаткан саясий-социалдык, маданий-экономикалык өзгөрүүлөрдү терең байкап, керек болгон кезде анын белгилүү бир нукта өсүшүнө, өзгөрүшүнө өз таасирин тийгизе билүүгө да жөндөмдүү келет. Ошондуктан, байыркы замандардан бери билимдүү, маданий жана руханий дүйнөсү бийик инсандар менен бийлик ээлери да, журт билермандары да эсептешип

Мурзубраимов саясатта оппозициянын зарылдыгын, керектигин баса белгилейт. “Талаштан тактык жараларын” эскертет. Ошону менен бирге эле ал айрым “саясий оппозициядабыз” деген депутаттар жөнүндө айтып жатып, алардын оппозициясы конструктивдүү болушу керектигин көрсөтөт.

Б. Мурзубраимов мамлекетибиздин өткөөл мезгилде кетирген кемчиликтеринин негизинде жалпы элдин өкмөттүк бийликке

болгон нааразылыгын ачык айтуу менен, элге жага албаган “жетекчилерди элден ажыратып, бийликтен түшүрүп, мүмкүн болушунча жазасын бериш керек, эл аны сезсин, мына, “кыңыр иш кырк жылдан кийин билинет” дегендей, бул акыры келип мына булардын жасаган иштери бааланды, мына биз катары эле жүрүп ...жатышпайбы дешсин!” – деген сунуштарды киргизген.

Б.Мурзубраимов кадр маселесине өзгөчө көңүл бөлөт. “Кадрлар баарын чечет”, – деген сөздүн мааниси зор экенин ар убак белгилейт. Азыркы учурдагы жалпы стратегиябыздын тууралыгын, бирок аны жүзөгө ашырууда кадрларыбыздын жетишсиздигине токтолот, айрым учурларда компетентсиз кадрлардын бийликтин башына жетип алып, кызмат орундун кадыр-баркын кетирип жаткандыгына өкүнөт.

Түндүк-түштүк маселесине кайрылбаган кыргыз саясатчысы аз. Ар кимиси өз кызыкчылыгына, мүдөө-максатына жараша бул маселеге баа берип келишүүдө. Б. Мурзубраимов бул аялуу проблемага өтө этият мамиле кылуу керектигин баса белгилеп келип: “Өлкөбүздү асманда учкан куш деп алсак, ошол куштун эки канатынын бири – түндүк, бири – түштүк, экөөнү бири-биринен ажыратып кароого болбойт. Өлкөбүздүн башчышары, алардын эң жакын жан-жөкөрлөрү эки канатты (түштүктү жана түндүктү) бирдей тең бапестеп ...карайт деген терең үмүттөмүн жана ага ишеничим бар. Эгер андай болбосо, башкача айтканда, ал канаттын бирөөнө кара кетсе, экинчи канаты менен алыска жана узакка учуу кыйын. Ылайым, Кыргызстаныбыз учкан куштай алдыга зымырап жыла берсин”, – деген тилегин айтат.

Бектемир агайдын бир жагынан кыргыз элинин, экинчи жагынан Түштүктүн да чыгаан кулуну экендигин тастыктаган нерсе Ош-3000 мааракесинин күндөрүндө болуп өттү. Анын Ош шаарынын байыртадан бери кыргыз журтчулугунун борбору катары мааниси ХХI кылымда уланырын белгилөө менен, шаарга Кыргыз мамлекетинин Экинчи Борбору катары статус берүү жөнүндөгү сунушу коомчулук тарабынан жактырылды. А түгүл, Президенттин бул жөнүндө указы чыкты. Патриоттуулуктун жана

өз элинин чыгаан атуулу деген абройго жетүүнүн бир белгиси ушул эмеспи.

Б. Мурзубраимов үчүн тышкы саясат жана эл аралык мамилелер жогорку орунда. Айрым саясатчылардын Кыргызстан чет өлкөлөргө карыз болуунун натыйжасында аларга кул болууда, “Жер сатылган болот, энергетика системасы сатылган болот. Биз дүйнөлүк капиталдын кулу болуп калабыз...” – деген пикирлерин сындап келип, учурдагы жер саясаты, инвестиция саясаты, негизинен, туура, бирок кептин баары аны мыйзам чегинде аткарууда экендигин баса көрсөтөт.

Саясатта эл достугу, элдин ынтымагы жөнүндө кам көрүү негизги максаттардын бири экендиги Б. Мурзубраимовдун көп кырдуу ишмердүүлүгүндө көрүнүп келет. Ал: “Патриоттуулук, эли-жерин коргоо, анын бейкуттугуна камкордук кылуу – саясатчынын башкы милдеттеринин бири”, – деп санайт.

Б. Мурзубраимов жогорудагыдай өрнөктүү өмүрү, эли-журтуна, мекенине кылган кызматы үчүн “Күжүрмөн эмгеги үчүн” медалы, СССРдин агартуусунун отличниги, СССРдин жогорку билим берүүсүнүн отличниги, Кыргыз ССРинин элге билим берүүсүнүн отличниги, Кыргыз Республикасынын элге билим берүүсүнүн эмгек сиңирген ишмери деген наам жана сыйлыктарга татыктуу болгон.

Бектемир агай – инсан катары принципалдуу, боорукер жана насаатчы гана эмес, гуманист. Ал өз устаттарын, улуу адамдарды, достукту өзгөчө кадырлайт. Алар жөнүндө, алардын жакшы жактары жөнүндө айткандан, жазгандан, эскергенден тажабайт. Анткени элибиздин: Кар бузулбай сел болбойт, Карысы болбой эл болбойт. Улууларын сыйлаган, Учу узарат кем болбойт! – деген даанышман сөзүн эң жакшы өздөштүргөн. Ошондуктан ал өз макалаларында кыргыздын улуу жана сүйүктүү инсаны С. Ибраимов менен көп жолу кездешип, анын улуулугун, даанышмандыгын, жаш кадрларды өстүрүүгө, аларды элине керектүү инсан катары тарбиялоого өзгөчө көңүл бөлгөндүгүнө терең ыраазы болуу менен эскерет.

Б. Мурзубраимовдун өзгөчө баалаган бийик жылдыздарынын бири – заманыбыздын залкар жазуучусу Чыңгыз Айтматов. Аны менен Б. Мурзубраимовдун туулган күндөрү да окшош – 12-декабрь. Чыңгыз Айтматов жөнүндө “Адамзат качан чечет, качан коет, канткенде адам уулу адам болот” деген бир макаласында Б. Мурзубраимов адамдык касиет, таалим-тарбия сыяктуу улуу түшүнүктөр жөнүндө ой толготот.

Б. Мурзубраимов устат деген түшүнүктүн маанисин чечмелөөдө устат сени менен түздөн-түз алакада болгон, сага түздөн-түз таасир берген, тарбиялаган адам гана эмес, устат бул жалпы элдик сүймөнчүлүккө ээ болгон инсан экендигине өзгөчө басым жасайт. Көрсө, элетте, карапайым үй-бүлөдө туулуп, эч кандай көтөрмөлөөсүз эле илимде да, жетекчилик иште да жогорку бийиктикке жетүүнүн сыры мына ушунда окшойт. Балким мына ушул саптарда педагог, окумуштуу, жетекчинин “Адам уулу канткенде адам болот?” – деген суроого жообу катылгандыр.

Жогорудагы айтылгандар менен Бектемир агайдын инсандык касиетин толук ачып берүүгө мүмкүн эмес. Бирок анын ийгиликтерге жетиш сырын, карманган, тутунган принциптерин байкоого аз да болсо мүмкүндүк жараларын да жокко чыгарууга болбойт. Анын мазмундуу, көп кырдуу ишмердигинин туу чокусу – МУГАЛИМДИК. Мына ушул педагогдук кесиби, иши үчүн эле Б. Мурзубраимов – эл-журтунун сый-урматына, сүймөнчүлүгүнө ээ болууга татыктуу. Анткени чыгыштын улуу ойчулу, залкар акын Алишер Навои: “Чындыктын жолунда сага бир тамганы тааныткан жандын эмгегин казынадагы бардык байлыкты ыйгаруу менен да төлөө мүмкүн эмес”, – деп, мугалимдин чыныгы баасын аныктаган. Улуу Платон “Балдарды жана кыздарды тарбиялоого мүмкүндүк берген мамлекеттик кызмат ар кандай эң жогорку мамлекеттик кызматтардан бир топ маанилүү”, – дептир.

Ал эми Б. Мурзубраимов болсо: “Мугалим – адамды тарбиялоочу, ага билим берүүчү дүйнөдөгү бардык сонундарга: түзүүчүлөргө жана жаратуучуларга – жумушчу менен дыйканга, учкуч менен космонавтка, жазуучу менен окумуштууга – биринчи

сабак берүүчү, алардын нагыз жөндөмдүүлүгүн жаратуучу жана аныктоочу киши. Мугалим окуучунун түшүнүгүндө эң акылдуу, чынчыл, адилетчил адам болуп саналат. Ал билбеген, чече албаган эч нерсе жок”, – дейт. (Караңыз: Мугалим — мөмөлүү дарак.//Ленин Жолу, 1982-жыл, 30-март.)

Демек, “ар кандай жогорку мамлекеттик кызматтардан бийик турган” маанилүү кызматты – мугалимдикти аркалаган ар бир инсан өзгөчө сый-урматка ээ экендиги, анын үстүнө мыкты шакирттери бар устаттын орду башкача экендигин айтпасак да түшүнүктүү.

“Ленин жолу”, 30-январь, 1987-ж

Акылбеков Канат, эжеке ишкер

Эл депутаты калыс сөзүн айттыбы?

Эркиндиктин шарапаты менен атуулдарыбыз жогорку даражадагы чиновниктер, депутаттар, коомдук саясий ишмерлер массалык маалымат каражаттарына өлкөдө болуп жаткан ар түрдүү окуяларга, кырдаалдарга карата каалагандай ой-сунуш, пикирлерин айтып, өз позициясын билдирип келишүүдө.

Бул жакшы көрүнүш деңизчи, бирок айрым бир белгилүү эле инсандарыбыз тигил же бул саясий окуяга, кырдаалга өз баасын берип жатып, өз кызыкчылыгын кошо тануулап, кандайдыр бир лидер же топ тарапка ыктап, ошол окуя аркылуу өзүнө саясий упай топтоону, рекламалоону көздөп жатканы көп эле учурда билинип калып жүрөт. Мындай макаланы окугандан кийин иренжип “Аттин, ишенген кожом сен болсоң, эл тагдырын ойлогон эч ким калбай калганбы? Калп эле эл деп кыйкыра берет турбайсыңарбы”, – деп оор үшкүрүнүп аласың.

Удаа-удаа “Эл үчүн, мамлекет келечеги” деп кыйкырып ТВга тартылып, гезиттерге чыгып, бирок оюнун тереңинде башка бир кызыкчылыктар турганын, жакшылып кунт коюп көргөн, окуган окурман оңой эле сезет. Эгер кээ бир атуу-баштуу саясатчылардын акыркы учурда өлкөдө болуп жаткан окуяларга, тирешүүлөргө

карата айтылган ойлорун окусаң, алар ал маселерди чечүүнүн жолдорун издебей, кайра өздөрү отко май чачып жаткан адамдай сезилет. Ошентип, кайра тутантамай, кайра өчөштүрмөй, кимдир бирөөнүн же топтун кызыкчылыгына тартмай, өзүн өзү рекламалоо, кимдир бирөөнү күнөөлөмөй, кыскасы адилеттик, калыстык ал проблеманы кантип чечүү керектиги туралуу конкреттүү сунуш ойлор жок.

Сөздүн ток этер жерине өтсөм, өткөндө гезит бетин барактап олтуруп Республикабыздын Жогорку Кеңешинин депутаты Б. Мурзубраимовдун “Жаны Ордо” гезитинин 2006 -жылдын 3-феврал күнү чыккан №4 санындагы “Абал оор экендигин жогорку бийлик эске алса” деген интервьюсун окуп ичим жылыды, түзүлгөн абалга өзүнүн адилетүү, калыс баасын берер, даанышман оюн, конкреттүү сунушун жөнөкөй жана түшүнүктүү сөздөр менен айтаар инсандарыбыз бар экендигине сүйүндүм.

Эл депутаты ал макаласында, айрыкча, акыркы убакта өлкөбүздөгү эң орчунду маселе катары саналган, учурда ар бир кыргызстандыктын башын оорутуп тынчсыздандырган “Республикабыздагы криминогендик абал, күч органдарын реформалоо, Бакиев – Кулов тандеми жана өлкөбүздө түзүлгөн мындай кырдаалдан кантип чыгуу керектиги” туралуу конкреттүү сунушун, оюн ортого салып, аягында белгилүү Кыргыз Эл акыны Ш. Дүйшеевдин бийлик башында турган адамдарга карата айтылган чыныгы калыс сөзү менен аяктаган.

Ал баарлашуусунда Б. Мурзубраимов кабарчынын: Мамлекетибизде кримогендик кырдаал эмне үчүн ушул деңгээлге чейин жетти? – деген суроосуна “Кылмыш чөйрөсүндөгүлөр, мамлекеттеги жалпы эле бийликтеги, айрыкча, күч структураларындагы профессионалдыктын жана ынтымактын жоктугунан, ошондой эле айрым азыркы бийликке наразы болгон адамдардын жарасын күчөтүп, кыскасы баш аламандыктан пайдаланып жатат” – деп кимдир бирөөнү күнөөлөй салбай, тигил же бул жакка тартпай өзүнүн калыс сөзүн айткандыгын өзгөчө белгилөөгө арзыйт. Ошондой эле түзүлгөн кырдаал боюнча “Эми

канчалык аракет кылбайлы, керек болсо башыбызды ташка урсак да, ал аталган эр азаматтарыбызды кайра кайтарып ала албайбыз. Биз эми баарыбыз биригип, мындан ары канткенде ушундай уулдарыбыздын жана жарандарыбыздын эч нерсе менен ченелбеген өмүрүн сактап кала алабыз, канткенде атуулдарыбыз өз мамлекетинде эркин жүрө алат, бул багытта республикабызда абал оор экендигин жогорку бийлик адамдары моюндарына алышып, биргеликте кечиктирилгис чараларды көрүшүбүз керек”, – деп маселени кабыргасынан койгон. Андан тышкары “кандай гана бийлик адамы же кызматкер болбосун, эгер адам өмүрүн, мамлекет коопсуздугун сактап кала албаса, анда ал мыйзам алдында жооп берип, кызматтан токтоосуз кетиши керек”, – деп айтып мамлекет келечеги, коопсуздугу жөнүндө “Айрымдарыбыз анча маани бербегенибиз менен, мындай окуялардын жүз бериши жана аларга кадимкидей көрүнүш катары мамиле жасаганбыз – жалпы Кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн тагдыры жөнүндө олутуу ойлонууга, тынчсызданууга алып келип жатат”, – деп кырдаалга карата өзүнүн, менин оюмча, эң туура өзүнүн омоктуу ойлорун айткан.

Бакиев–Кулов тандеми жөнүндө сөз кылып келип, “тилекке каршы, азыр айрым бир күчтөрдүн көр пенделике барышып, бирин-бирине тукуруп, бири-биринин колтугуна суу бүркүшүп “жакшы кеңештерди беришип”, Курманбек Салиевтин айланасында да, Фелкис Шаршенбаевичтин айланасында да бул келишимди бузууга болгон аракеттер болуп жатат. Мындай аракеттердин кесепетинен терс таасир алып зыян гана тартпасак, жакшылык күтүү күмөн. Бирок бул келишимдин бузулушу же бузулбашы эки лидердин саясий эркине, бири-бирине болгон ишенимине жана эң негизгиси жүрөктөрү чындап Эл деп соксо ошого гана байланыштуу болот”, – деп таамай, чындык сөздү айтат.

Баарлашуунун аягында Кыргыз Эл акыны Ш. Дүйшеевдин сөзүн мисалга келтирип: *“Ооматың оожалбасын десең, ордо тууңду кызыл кылба да, орогон тууганыңды чукул кылба... Иштейм деп төшүн керген азаматтарыңды бир четинен итке салбай, ишке сал. Пейилдин батырымдуу, хандын кечиримдүү болгону ийги.*

Эсиңде болсун, тегерегиң тегиз болбой калды, тереңиң азайып, кереңиң көбөйдү. Ханды байлык чарчатат, мактоо өлтүрөт. Мактаганды жактырган хандын басарына жол азайат, айланасын кошаматчы басат, жугундукорлор көбөйөт. Тегерегиңдегилерден сак бол, термелген элге ак бол, кошоматчылардан сак бол, кор болгон элге ак бол. Барга жокту, ачка токту өчөштүрүп алба. Дүжүрлөргө таянган жакшы болчу эмес, алар сенин көлөкөңдү ээрчип жүрүшөт. Алар өлбөйт, сен кеткенден кийин да өлбөйт, бирок адилеттик өлүп жатыр... Элиңе таян. Эл деген – тоо. Тоодон алаканга салгандай бардыгы көрүнүп турат”, – деп, бул сөздөрдү мамлекетибиздеги катардагы кызматкерден баштап Президенттке чейин, кыскасы, Республикабыздагы түрдүү деңгээлдеги жетекчилерге каалоо тилек катары багыштап, ушул сөздөр алардын ишмердүүлүгүндөгү, жалпы эле жашоосундагы негизги принциптер катары тутулса, кабылдаса ийгилик, өнүгүү болорун өзгөчө белгилеген.

Учурда чындыгында мамлекетибиздеги көпчүлүк жетекчилерге ушундай сапаттар, ушул сыяктуу сунуш пикирлер жетишпей жаткансыйт. Кыргызда “Билбегенди сураган уят эмес”, – деген сөз бар. Билбегенибизди бири-бирибизден сурап, кеңешип, ушундай инсандарыбыздын мыкты айткан ойлорун, берген сунуштарын эске алып иш кылсак, колдосок, баарыбыз үчүн жакшы болмок.

“Ленин жолу”, 21-декабрь, 1990-жыл

Сатыбалды Кадыр, акын, Ош шаары.

“Илимдин чыныгы адамы”

Профессор Бектемир Мурзубраимов 50 жашта

Илгери бир акылман: “Бешиктеги баланын бек болоорун ким билет”, – деген экен. Кыязы, турмуш көсөмүнүн бул накыл кеби бир саамда эле, оңтою келе калган чакта жарала калбаса керек, инсан дүйнөсүнүн жүздөгөн жылдары камтыган тажрыйбасынан кийин гана келип чыккандыр?

Биз сөз кыла турган Бектемирдин балалык чагы жаамы адамзаттын үрөйүн учурган каргашалуу согуш кезеңине туш келди. Анын “бала бакчасы” колхоз кырманы, орокчулар түштөнгөн буудай аңыз болду. Кыскасы, ата-энеси каерде эмгектенсе, ал да ошол жерде жүрүп, ошо кызыл эмгек кызыган майданда күн кечирди. Байыркы да бир даанышман: “Болоор бала жашынан!” – деген экен. Анын сынарындай, канчалык каатчылыкты, согуштук мезгилди жатактагы азап-тозогун көрбөсүн, Бектемир тың, чыйрак чыкты. Кандуу согуш бүткөндөн кийинки экинчи күздө ал алгач мектеп астанасын аттап, биринчи сыныпка барды, анын зээндүүлүгүн айырбай тааныган Атакан агайы: “Ой, азамат, сенден райком чыгат, кыйын окуйт турбайсыңбы!” – деп башынан сылап, ордуна олтургуза, журналга балчайта “бешти” койгон. Биринчини бүтүрүп-бүтүрбөй жатып, аны үчүнчү сыныпка отургузган мектеп мугалимдери. ..Бектемир туулуп-өскөн Ничке айылындагы “Совет” мектеби анда жети жылдык эле. Көпчүлүк мугалимдердин “окутуучулук күбөлүгү” болбогону менен бөбөктөргө билим берүүдө астейдил ниеттери менен иштешчү, билгендерин, жүрөк түпкүрүндө туура деп тапкандарын өздөрү окуткан окуучуларына жуктуруп калууга чын ыкластары менен аракеттенишчү. Оор шарт, мезгил кыйындыгына карабастан алар окуткан окуучулар да тырышчаак, намыскөй болучу. Ошо намыскөй, сабактарынан “Эң жакшы” билген өрнөктүү окуучулардын эң алдында дайыма “көч башы” болуп Бектемир жүрөөр эле. Тажрыйбалуу мугалимдер: Зымырат Султанова, Калыс Калчабаева эжейлер, Маматбек Сулайманов, Алибек Табалдиев, Мамасали Байназаров, Жоробай Төрөбеков агайлар дайыма отличник окуучулардын атын атаганда Бектемирдин ысымын биринчи болуп оозанышчу.

Ал эми кийинчерээк Жыланды айылындагы Макаренко атындагы орто мектепте окуп жүргөндө химия жана биологиядан сабак берген мугалимибиз маркум Рыскул Давлетовдун минтип айтканы күнү бүгүнкүдөй эсимде: “окуса Бектемирдей окуш керек, Мурзубраимовдон келечекте чоң окумуштуу химик чыгат!”. Көрсө, Рыскул агай жаңылган эмес экен. Жылдар түпкүрүнөн дилинде

туюп сезген тура, окуучусунун чамалай-чаркын, жан дүйнөсүн. Мындай пайгамбарлык кылуу чыныгы педагогдун гана “колунан” келе турган иш экенин айттырбай түшүнсө болот.

Менин жеке баамымда анын бүгүнкү чек-денгээлге жетиши деле кандайдыр бир кокустуктан эмес, мыйзам ченемдүү көрүнүш экенин жазбай боогоого болот. Анткени биздин себеби, Бектемир орто мектепти ийгиликтүү бүтөөрү менен Ош пединститутунун химбиология факультетине кирип, аны “Артыкчылык диплому” менен аяктаган. Ошол эле жылы, башкача айтканда, 1962-жылы Кыргыз мамлекеттик университетине аспирантурага өтүп, мөөнөтүнөн мурда кандидаттык диссертациясын коргогон. 1965-жылдан бери өзү таалим-тарбия алган жогорку билим журтунда эмгектенет. Ал “Биологиялык жактан активдүү бирикмелерди алуу жана алардын касиеттерин изилдөө” деген темада докторлук ишин жактаган.

Химия илимдеринин доктору, профессор Бектемир Мурзубраимов ушул тапта институттун партиялык уюмун жетектейт, парткомдун катчысы. Демек, анын алдында азыр эки чоң милдет – илимий-педагогикалык жана саясий тарбиялык иштер турат.

Бул эки вазипа тең мен үчүн бирдей мааниге ээ, – дейт ал сөз оңтою келгенде, анткени келечектин жаш педагогу билим дүйнөсү терең өз кесибин жакшы билген адис гана болушу керек эмес, ал саясий жактан да даярдыгы чың, ар тараптуу жеткилең болушу абзел. Бийик интеллектуалдуулукка тарбиялоо башкы критерий болууга тийиш.

Биз бүгүнкү күндө, – дейт Бектемир Мурзубраимов – экологиялык ыдыра бузулуунун доорунда жашап жатабыз. Ал коркунуч бизди эки багыттан тороп келүүдө, биринчиси – табигый-жаратылыштык эрозия, ал эми экинчиси болсо – адам ыйманынын бузулушу. Бу экөөнүн кайсынысы өтө коркунучтуураак деген собол туулса, мен ага мындайча жооп берээр элем: ыйман экологиясынан этияттангыла демекмин. Анткени ар кандай адам нравалык, адеп-ахлактык жактан таза болбой туруп, өзүн курчап турган укмуштай

кооз айлана-чөйрөсүн – эне-жаратылышыбызды – эч качан сактай албайт.

Ошондой эле мектеп жана жогорку билим берүү тармактарында кардиналдуу кайра курууларды жүргүзбөй туруп, алдыда турган максаттарга жетүүгө мүмкүн эмес. Себеп дегенде, келечегибиз болгон жаштарга тыңгылыктуу билим бербей туруп, эч качан улуттук экономикабызды, илимий-техникалык чама-чаркыбызды дүйнөлүк деңгээлге көтөрө албайбыз. Андан калса рыноктук экономикага өткөн кезде биздин өзүбүздүн улуттук менеджерлерибиз, өндүрүштү башкаруучуларыбыз болууга тийиш. Ага ушул баштан тарта кам көрбөсөк болбойт. Ал үчүн таланттуу жаштарды чет өлкөлөргө окууга жиберерибиз абзел. Бул маселенин бир жагы болсо, – дейт профессор өз оюн андан ары улап – экинчи жагы колдо болгон резерв, мүмкүнчүлүктөрдү пайдалануу менен жумуриятыбыздын окуу жайларында жергиликтүү жаштардын эсебинен ар кыл тармактар үчүн жогорку квалификациялуу адистерди даярдоого өзгөчө көңүл бурушубуз зарыл. Эгер финансылык каражаттар табылса убактылуу келишимдердин негизинде Жапаниа, Түштүк Корея, Сингалур өндүү мамлекеттерден жогорку окуу жайларыбызга окутуучу-окумуштууларды да чакыртсак болоор эле....

Профессор Бектемир Мурзубраимов – көптөгөн илимий жана методикалык эмгектердин автору. Ушу мезгилге чейин анын калеминен 180 ден ашуун илимий жана усулдук багыттагы эмгектер жаралып, жарык көрдү. Ал эл аралык, бүткүл союздук жана жумурияттын илимий конференциялар жана семинарларда 22 ден ашык лекция, докладдар менен чыгып сүйлөгөн. Биз кепке алып жаткан бул окумуштуу илим жаатындагы ондон ашуун кандидатты даярдап чыгарды. Илимий иштериндеги жана педагогикалык майдандагы сиңирген эмгеги эске алынып, “Эмгектеги каармандыгы” медалы менен сыйланган. Ал – СССР илимдер Академиясынын Н.С.Курнаков атындагы медалынын да ээси, СССРдин жана Кыргыз ССРинин “Эл агартуусунун отличниги”.

Кыскасы, окумуштуу замандашыбыздын элибиз алдында аткарып жаткан ак кызматы туурасында айта берсек сөз түгөнбөс. Андыктан, биз аны жарым кылымдык мааракеси менен куттуктап, ага илимий жана педагогикалык ишинде дагы да албан ийгиликтерди, узун өмүр, көөнөрбөс чыгармачыл демди каалап кетмекчибиз.

“Жаңы кылым”, 5-апрель 2007-жыл, № 14

*Нуржигит Кадырбеков,
Космос Чыдынов,
Алайбек Алымбаев*

Эр эмгегин эл баалайт

Эл депутаты Бектемир Мурзубраимовдун бейнесине сүртүмдөр

Жакында “Жаңы кылым” гезитинин акыркы сандарынын биринде өлкөбүздөгү белгилүү инсандардын саясий рейтингин аныктоо боюнча конкурс жарыяланды. Жалпысынан алганда, мындай конкурстун жарыяланышы деле коомчулук үчүн жаңылык эмес. Буга чейин деле республикабыздагы түрдүү массалык маалымат каражаттарында бул сыяктуу конкурстар жарыяланып, тигил же бул саясатчынын саясий рейтингин аныкталып келчү. Бирок, айтайын дегенибиз ошол жарыяланган конкурстарда айрым бир учурларда тигил же бул саясатчыга баа берип жатып, анын аткарган ишине, эл үчүн жасаган эмгегине эмес, көркөмдөп айткан популисттик сөзүнө, көрүнүктүү бир иш жасабай туруп, жасалган ишке сын такканга уста айрым бир атуулдар жогорку орундарга туруп калганына таң калбай коё албайт экенсиң. Чындыгында, мындай инсандарга баа берип жатканда анын эл үчүн жасаган ишине, тазалыгына, принципалдуулугуна, калыстыгына карап баа берилиши керек деп ойлойбуз.

“Жаңы кылым” гезитине жарыяланган конкурста катышкан бир топ мыкты инсандарыбыздын ичинде окумуштуу, саясатчы,

учурда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты, Билим берүү жана илим боюнча комитетинин төрагасы Б. Мурзубраимов агайдын ысымын алдыңкы катардан кезиктирип, бул инсан жөнүндө бир эки ооз адилет сөзүбүздү айтып коюуну туура таптык.

Бул тизмедеги көпчүлүк инсандардын ишмердүүлүгүн жакындан биле бербесек дагы Б.Мурзубраимов агайдын ишмердүүлүгүн жакындан жакшы билебиз. Себеби бул инсандын өмүр жолу, ишмердүүлүгү билим, илим системасына, жаштар менен иштөөгө байланышкан жана ага арналган. Биз студент кезде агай биз окуп билим алган Кыргызстандын түштүгүндөгү эн абройлуу, алдыңкы университет аталган Ош мамлекеттик университетин жетектеп турган эле. Ал ректор кезинде ОшМУ бардык параметрлер боюнча ийгиликтерге жетип, өз өлкөбүздө гана эмес, бүткүл Борбордук Азия аймагындагы билим берүү жаатында аброю жогорулагандыгын өз көзүбүз менен көрүп, бир топ иштерге аралашып да калдык. Университеттин мындай деңгээлге жетишине, албетте, окуу жай жамаатынын, анан ошол жамаатты бир тилек, бир максатта бириктирип, ынтымактуу алга жетелеп, окуу жайдын материалдык-техникалык базасын чындап, билим берүүнүн сапатын жакшыртып, ички жана тышкы байланышты жолго коюп, окуу жайдын ар тараптуу өнүгүшүнө ылайыктуу атмосфера, жамаатка иштиктүү жакшы климат түзө алган жетекчи Бектемир агайдын ролу өзгөчө чоң экендигин айрымдарыбыз эми билип, баамдап олтурабыз. Азыр ойлоп көрсөк, билген адамга агайдын күн-түн дебей иш бөлмөсүнүн жарыгы өчпөй иштеп олтурганы, дем алыш күндөрү да структура жетекчилери менен жумушчу жыйын өткөргөн учурлары, талыкпаган эмгектеринин баары университеттин, анда билим алып жаткан жаштардын татыктуу келечегине болгон кадамдар, камкордуктар экен. Чындыгында, ошол мезгилде жыл сайын жаңы курулуштар бүткөрүлүп, студенттер үчүн жаңы автоунаалар сатылып алынып, жаңы компьютерлер пайдаланууга берилип, билим берүүнүн сапатын жакшыртуу, таланттарды колдоо

максатында түрдүү конкурс-кечелер, иш-чаралар уюштурулуп келгендигин сыймыктануу менен эстейбиз

Айрыкча, агайдын кадр тандоо жөндөмдүүлүгү көпчүлүк жетекчилерге үлгү болорлук деп айтат элек. Анткени бул инсан жоопкерчиликтүү, компетенттүү, иш көзүн билген кадрларды тандай билип, алардын мыкты иштөөсүнө стимул, андан аркы өсүүсүнө шарт түзүп, трайбализм, жердешчилик маселелеринен оолак болуп, жамаатты бириктирген идеология жаратып, стабилдүүлүктү, ынтымакты камсыз кылып, бир жеңден кол, бир жакадан баш чыгарган жөрөлгө менен ишти жөндөп кете алгандыгы, өзгөчө азыркы учурда коомубуз талап кылып жаткан, ар бир эле жетекчинин колунан келе бербеген талант десек жаңылышпайбыз. Буга мисалды биз студент кездеги Ош университетине тиешелүү ар бир кызматкер же студент сыймыктануу менен айтып жүргөн “Ошто жашап, ОшМУда окуганым жана иштегениме сыймыктанам”, - деген идеологиянын жаралышын, жерлиги ар тараптан болгон проректор, структура жетекчилеринин, окутуучулардын Бектемир агайдын жетекчилиги астында биргелешип, ынтымактуу иштеп, жогоруда белгилегендей, университеттин тарыхында болуп көрбөгөндөй ийгиликтерге жетишкендигинен даана көрсөк болот. Азыр да өздөрү белгилешкендей, ал кадрлардын көпчүлүгү “Бектемир агайдын кадрлары” деген сыймыктуу ат менен республикабыздын бир канча ЖОЖдорунда жетекчилик кызматтарда үзүрлүү эмгектенип келе жатышат. Бул өңүттөн алганда, Бектемир агай ОшМУда өзүнүн жетекчилер мектебин түзүп калтырды десек, аша чаппаган болор элек.

Агайдын ушул сыяктуу эл үчүн жасаган эмгектери эске алынып, үчүнчү жолу эл ишенимине арзып, Эл депутаты болуп шайланды.

Албетте, адам болгондон кийин ар бир адамдын өзүнө тиешелүү кулк-мүнөзү, жүрүм-туруму болот экен. Кээ бир адамдардын сүйлөгөн сөзү менен аткарган иши же болбосо өзү үлгү боло турган жогорку кызматта турса да, кулк-мүнөзү, жүрүш-

турушу ал кызматка дал келбеген учурларды көп эле кезиктирүүгө болот.

Бул өнүттөн алып караганда, Бектемир агай жетекчи катары биринчи кезекте талапты өзүнө коюп, андан кийин башкаларга койгон, бирөөгө жамандык ойлобогон, кечиримдүүлүгү, калыстыгы, кичипейил, жөнөкөйлүгү менен жамаат, эл кадырлоосуна ээ болуп, өзүнө жүктөлгөн милдетти абийирдүүлүк, жоопкерчилик менен аткарып келди.

Өлкөбүздүн Жогорку Кеңеши – аты айтып тургандай, мамлекеттеги бийликтин үч бутагынын бири, эң жогорку мыйзам чыгаруучу орган.

Бул жерде өлкөбүздүн туш тарабынан, элдин элегинен өтүп келген, кыскасы, мыкты инсандар чогулган. Агайдын бул тармактагы ишмердүүлүгүн дагы ошол эл үчүн жасаган иштеринин уландысы катары баалоого болот. Өткөн эки жыл аралыгында Бектемир агай Жогорку Кеңештин социалдык саясат боюнча комитетинин төрагасы катары өлкө бюджетинин социалдык багытка багытталышына, мектептеги башталгыч класстын окуучуларын ысык тамак менен камсыз кылуу боюнча мыйзамдын аткарылышына, билим берүүгө байланышкан бир топ мыйзамдардын кабыл алынышына, ошондой эле дарыгерлердин, маданият кызматкерлеринин, мугалимдердин жалпы эле билим берүү, илим тармагында иштегендердин айлык акыларынын көбөйүшүнө түздөн-түз зор салым кошо алды. Ал эми агайдын депутаттар Мамасаидов, Мариповдор менен биргеликте даярдаган мектеп имараттарынын шайлоо кампанияларында пайдаланылышына байланышкан мыйзам долбоору депутаттар тарабынан жактырылып, Президенттин кол коюусу гана калды. Эгер Жогорку Кеңештин комитеттеринин статистикасын карап көрсөк, ошол мезгилде Бектемир агай жетектеп турган социалдык саясат боюнча комитети караган, кабыл алган мыйзамдар, каттар, арыз-даттануулар башка комитеттерге салыштырмалуу бир топ көптүк кыларын байкоого болот.

Ошондой эле Бектемир агай коомубуздагы түрдүү, көйгөйлүү, маанилүү, бирок көз жаздымыбызда калып кеткен маселерди ачып көрсөтүп, аларды басма сөз беттеринде чагылдырып келет.

Мисалы, мындан бир нече ай мурун эле акыркы мезгилде коомубузда өтө актуалдуу маселелердин бири катары саналып келе жаткан ХИПК программасы боюнча өз оюн ортого салып, аталган программа боюнча башка мамлекеттердин мисалында терең анализ жүргүзүп, тышкы карызыбыздан кутулуунун башка альтернативдүү жолдорун сунуштаган “ХИПКке кирген жакшыбы?” деген аталыштагы макаласы “Агым” гезитине жарык көргөн.

Андан тышкары “Эркин-Тоо” гезитине жарык көргөн “Өрнөктүү өмүр өз убагында бааланса” деген аталыштагы макаласында эл-журтубузга ак ниет эмгеги, өрнөктүү өмүрү менен калкына кадырлуу, элине алымдуу болгон өлкөбүздүн көрүнүктүү инсандары жөнүндө кеп козгоп, алардын Мекенине, эл-журтуна жасаган ак эмгектери убагында, көздөрү тирүүсүндө бааланса деген маселени кабыргасынан коюп, мындай көрүнүктүү инсандарга М. Сыдыков, С. Эралиев, С. Жусуев, Т. Касымбеков, А. Жумагулов, М. Иманалиев, Ж. Акималиев, Э. Төрөбаев сыяктуу бир нече инсандарды мисал келтирип, бүгүнкү бийлик алардын эл-журт, мамлекет үчүн жасаган эмгегин эске алып, мамлекетибиздин эң жогорку сыйлыгы “Эл баатыры” деген наамды бул инсандардын көздөрү тирүүсүндө ыйгарса деген сунушун айткан.

Агайдын макаласынын жарык көргөнүнөн көп өтпөй эле, балким, коюлган сунуштун актуалдуулугу эске алындыбы, (кандай болгон күндө да сыйлыктардын берилишине макаланын оң таасири болду деп ойлойбуз) өлкө Президенти республикадагы жалпы интеллигенция өкүлдөрү, чыгармачыл адамдар менен болгон жолугушуусунда жогорудагы макалада аты аталган инсандардын бир тобуна мамлекеттик эң жогорку сыйлык, наамдарды ыйгарды.

Дагы бир өзгөчө белгилеп кетүүчү жагдай, кандай гана коомдук ишмер же саясатчы болбосун ага карата айтылган сын пикирди токтоолук, сабырдуулук менен терикпей кабыл алуу да – ар бир эле адамда кезиге бербөөчү өзгөчө бир сапат. Албетте,

айрым учурда айтылган сын пикирлер ашыкча, одоно, эч бир фактыга негизделбеген учурлар да көп эле кезигет. Мындай учурда соттошом же тирешем деп чамынбай, “Ак ийилет, бирок сынбайт”, “Адилетүүлүк акыры жеңет” деген принципти дайыма карманып, туура эмес айтылган сын-пикирлерге да реакция кылбай, өзүнө жүктөлгөн милдетти, ишти майын чыгара аткара берүү агайга мүнөздүү сапаттардан. Убакыт өткөн соң сын айткан айрым бир адамдар өз сындарынын туура эместигине көздөрү жетип, агайдын алдына келишип, гезит беттери аркылуу кечирим сурашып, баарлашып, достошуп кеткен учурларын көп эле кезиктирдик.

Буга мисал катары ушул эле гезиттин (“Жаңы кылым” гезити) өткөн бир сандарында жарык көргөн, эч бир фактыга негизделбеген сын материалын келтирсек болот. Балким Бектемир агайдын ордунда башка бир адам болгондо гезит жамааты менен соттошуп, бул материалды жазган адамдын өзүн кошо сотко берип, бир топ убакытка чейин ары бери сүйрөлтүп, чуркатат беле, ким билет.

Мындай окуяларды турмушта көп эле кезиктирип жүрбөйбүзбү. Бирок бул инсан анткен жок, ал материал жалган болсо да, тескерисинче, терикпей, сабырдуулук, токтоолук менен кабыл алды.

Андан тышкары ал өлкөбүздүн Жогорку Кеңешине Ош мамлекеттик университетинен эки жыл мурун депутат болуп шайланып кетсе да, айрым адамдар жөнү жок, болбогон жалааларды жаап асылганын токтотпой келет. Бул учурда да агай мурдагы калыбынан жазбай, сабырдуулугун, айкөлдүгүн көрсөтүп, “Кимдин кандай экенин убакыт көрсөтөт, эл көрүп турат, жасалган иштер – өзү күбө”, “эл тараза – эл баалайт”, – деген көнүмүш сөзүн айтып, алар менен айтышууга, тирешүүгө убакыт жок, убагы келгенде өздөрү түшүнүшөр деп, өз ишин улантып келе жатат.

Албетте, инсан, саясий-коомдук ишмер катары агайдын бейнесине болгон сүртүмдөрдү дагы да болсо улай берсек болор эле. Бирок гезит бети чектелүү болгондуктан, биз бул инсандын ишмердүүлүгүнүн чыныгы адамдык бейнесинин айрым бир жактарын гана ачып бере алдык деп ойлойбуз, Жыйынтыктап

айтканда, тигил же бул инсанга баа берилип жатканда, биринчи кезекте, ал инсандын эл үчүн жасаган ишине, тазалыгына, принципиалдуулугуна, калыстыгына карап баа берилсе, өзүн-өзү рекламалоодон алыс болгон, изденип, аз сүйлөп, көп иштеген, сөзү менен эмес, конкреттүү иштери менен көрүнгөн инсандар массалык маалымат каражаттарында чагылдырылып, алардын орду калыс, жогору бааланса деген ойду гана айткыбыз келди.

Нуржигит Кадырбеков

Акжол Бердиев

Алайбек Алышбаев

Космос Чыдынов

Идирис Кубатбеков

Кубаныч Жолдошов

Мамат Жолдошов

Тургунбай Алдакулов.

Ош мамлекеттик университетин бүтүрүүчүлөрүнүн атынан:

Кыргыз Республикасынын Президенти

Урматтуу Роза Исаковна Отунбаевага

Ош мамлекеттик университетинин бүтүрүүчүлөрүнүн

КАЙРЫЛУУ КАТЫ

Улуу урматтуу Роза Исаковна! Биз Сизди мамлекетибиздин, айрыкча, жаштардын келечеги үчүн тынымсыз күйүп-жанган, жаш муундун сапаттуу, терең билим алуусуна кайдыгер карабаган, өлкөбүздүн бейпилдиги жана бакубаттуулугу үчүн бүткүл күч-кубатын арнаган, элибиздин патриоту, мамлекетибиздин чыгаан улуттук лидери катары эсептегенибизден улам төмөнкүдөй маселе боюнча Сизге кайрылып жатабыз.

Ош мамлекеттик университети – өлкөбүздөгү эң чоң жана кубаттуу билим берүү мекемелеринин бири экендиги белгилүү. Өлкөбүздүн билим, илим жана маданият чөйрөсүндө гана

эмес, коомдук-саясий турмушунда да бараандуу салмагы бар университетибиз менен биз ар качан сыймыктанып келебиз.

Ош мамлекеттик педагогикалык институтун 1962-жылы артыкчылык диплому менен бүтүргөн, университетке айлангандан кийин, 1998-жылдан 2005-жылга чейин аны жетектеп келген сүйүктүү ректорубуз, академик Мурзубраимов Бектемир агайыбыз биздин гана эмес жалпы эле жаштардын идеалына айланган инсан болуп калгандыгын баса белгилегибиз келет.

Бектемир агай университетте ректор, педагог, же илимпоз, коомдук ишмер катары гана кызмат өтөп чектелбестен, бизди касиеттүү Ата-Журтубузду сүйүүгө, анын бүтүндүгү жана жаркын келечеги үчүн жан-дилибиз менен берилип иштөөгө үйрөтүп, жаңы иштердин жаратманы, жакшы саамалыктардын демилгечиси, жамаатыбыздын лидери катарында жалпыбыздын жан дүйнөбүзгө жагымдуу таасир калтырды. Бири-бирибизге жардамдашып жашоону үйрөттү, кайсы бир региондун эмес, жалпы Ата-Журтубуз Ала-Тоонун патриоту болуунун үлгүсүн көрсөттү. Студенттер бардык нерсеге сергек, сынчыл, көрөгөч караган калк эмеспи. Ректорубуздун калыстыгын, тазалыгын, трайбалист эместигин ушундан байкайбыз: ал ректор кезинде ректораттын курамында оштук (болгондо да Оштун ар кайсы райондорунан), жалал-абаддык, баткендик, таластык проректорлор иштесе, декандар, кафедра башчылары жана структуралардын жетекчилери да ар кайсы региондордун өкүлдөрү болушкан.

Ректорубуздун мына ушундай асыл сапаттары аркылуу аны ар түрдүү кырдаалдарда кош колдоп кубаттоого, анын ийгилиги менен тең кубанып, көңүлүн чөгөрө турган иштерге туш келсе, аны менен тең бушайман болууга моралдык жана интеллектуалдык жактан даяр болуп калганыбызды өзүбүз да байкабай калган экенбиз.

Агайыбыз университетке ректор болуп келген жылдан тартып окуу жайыбызда сергек атмосферанын өкүм сүрө баштагандыгы бизге да даана, ачык байкалган. Биз (студенттер) менен ректорубуздун байланышы өтө тыгыз болгондуктан, университетте учураган айрым кемчиликтерден арылуунун механизмдери

кечиктирилбей колго алынып, биздин сунуштарыбыз аткарылып келди. Анткени ректорубуз студенттер менен жолугушкан учурда факультеттин декандарын, кафедра башчыларын жана окутуучуларынын бирин да катыштырбай, студенттердин проблемаларын, алар менен бетме-бет отуруп угуп, алардын өтүнүктөрүн иш жүзүндө туура чечип берип, көптөгөн жаңы демилгелерди, саамалыктарды жаратууда, студенттик жатаканалардагы абалды оңдоодо, курулуштарды курууда студенттердин сунуштары эске алынып, турмушка ашырылып жаткандыгына көп эле жолу күбө болгонбуз.

Б. Мурзбраимов ректор болуп иштеген жылдары (1998-2005) студенттердин маңыздуу билим, майнаптуу тарбия алуусуна реалдуу шарттар түзүлүп, 5-6 жыл аралыгында 13 жаңы объект (Кампус, 300 орундук концерттик зал, Достук сарайы, 800 орундук залы бар Жаштар борбору, ден соолукту чыңдоо борбору, китепканалар, окуу жана лекциялык залдар, спорт ареналары жана аянтчалары, эс алуу зоналары) курулуп, 8 объект (тарых, юридика, бизнес жана менеджмент факультеттери жайланышкан имараттар, эки мектеп гимназиясы, бала бакча, автопарк, Ысык-Көлдөгү “Үмүт” пансионаты) университеттин карамагына өткөрүлүп, сатылып алынган. Бардык окуу корпустар жана жатаканалар толук капиталдык ремонттон өткөрүлүп, эстетикалык жактан жаңыланган; Университеттеги илимдин кандидаттары, докторлору кескин көбөйүп, студенттердин саны 29 миңге өсүп жеткен. ОшМУ окутуучулук-профессордук курамга, кызматкерлерге, аспиранттарга эң жогорку суммадагы айлык акы берүүчү билим берүү мекемесине айлангандыгы үчүн ОшМУдан жумуштан кеткен окутуучулар жокко эсе болуп, ал эми келгендердин агымы көп болгон. Университетте сандык жактан өсүү сапаттык өнүгүү менен коштолуп, “ОшМУ – билим берүүнүн мега борборуна” айланган.

Окуу корпустарында гана эмес жатаканаларыбызда да интернет түйүнүн кеңири пайдаланууга мүмкүнчүлүк алганбыз. Университеттин өзүнүн каражатына сатылып алынган 4 чоң 2 микро-автобус 2004-жылдан баштап студенттерди, окутуучуларды,

кызматкерлерди окуу корпустарына акысыз атайын график менен ташуу ишке ашырылган. Мындай кызмат көрсөтүү Кыргызстандын бир дагы жогорку окуу жайында болгон эмес. Ошондуктан бул камкордугу үчүн биз жана жалпы жамаат ректорубузга миң мертебе ыраазы болгонбуз.

Студенттик “Нур” гезитибиздин тиражы көбөйүп, республикабызда гана эмес, Орто Азия ЖОЖдорунун ичинде биринчи болуп түзүлгөн “Үмүт” телестудиябыздын техникалык базасы жаңы үлгүдөгү аппаратуралар менен жыл сайын байытылып, эстрадалык, классикалык, фольклордук чыгармачыл топтор жана поэзия клубдары түзүлгөн. Илимге дилгир студенттердин илимий жыйнактары жана көркөм адабиятка жөндөмдүү студенттердин чыгармалары атайын жыйнак болуп ырааттуу түрдө жарык көрүп, социалдык коргоого муктаж үй-бүлөлөрдөн келген студенттерге контракттык төлөмдөрдөн жеңилдиктер берилип, түрдүү деңгээлдеги стипендиялар ыйгарылып жатты. Аталган иштердин турмушка ашуусунда ректорубуз Б. Мурзубраимов өзү түздөн-түз катышканына күбөбүз.

Агайыбыздын басып өткөн өмүр жолу, тутунган принциптери – ошол мезгилдеги студенттер үчүн, азыр деле биз үчүн үлгү жана өрнөк. Анткени агай өмүр бою Ошто, ОшПИде, ОшМУда иштеп келди. Убагында ОшПИнин коомдук иштерге эң активдүү катышкан студенти катары Сталиндик-лениндик стипендия менен окуп, аспирантураны өз мөөнөтүндө кандидаттык илимий ишин коргоо менен аяктагандыгынан да кабарыбыз бар. Окуу жайда катардагы мугалим, кафедра башчысы, декан, проректор, парткомдун катчысы, ректор катары жетекчиликтин бардык тепкичтерин басып өттү.

ОшПИни бүтүргөндөрдүн ичинен эң биринчи болуп кандидаттык жана докторлук диссертациясын коргогон жана профессордук наам алган, Кыргыз Улуттук Илимдер академиясынын корреспондент-мүчөсү жана академиги болууга жетишкен. Кыргызстанда биринчи болуп студенттик фонд (1986-ж.) түзгөн жана өз айлыгынын эсебинен студенттерге атайын

стипендияларды (1991-ж.) ыйгарган. Бектемир агай талыкпаган, чарчабаган инсан катары ОшМУнун жамааты үчүн алмаштыргыс легендарлуу ректор болуп калган. Бизге ал үчүн ОшМУсуз жашоо супсактай, ОшМУ Бектемир Мурзубраимовичтин кадимки өз үйүнө айланып калгандай сезилчү жана сезилет.

“Ошто жашап, ОшМУда окуп, ОшМУда иштегениме сыймыктанам” деген Бектемир агайдын учкул (крылатый) сөзү ОшМУ үчүн лозунг болуп калган. Кыскасы, университеттин өнүгүшү үчүн бардык күч-кубатын, билимин арнап, тагдырын байлаган биздин урматтуу Бектемир агайыбыз коомдук-саясий бай тажрыйбасын, кайрат-күчүн, интеллектуалдык мүмкүнчүлүгүн, кыраакы акыл-эсин, болоттой бекем эрк-жигерин, айтор, бүткүл дитин элибизге, өзгөчө жаштарга кызмат кылууга багыттаган.

Кайрылуу катынын авторлору, б.а., ОшМУнун бүтүрүүчүлөрүнүн өкүлдөрү азыркы мезгилде Кыргызстандын ар кайсы жерлеринде иштөө менен, агайыбыз-замандашыбыз Б.Мурзубраимовдун ректорлуктан башка дагы толуп жаткан жумуштарды аткарып жатканына көз салып кабардар болуп келүүдөбүз...

Б. Мурзубраимовдун өмүр жолундагы эң урунттуу учур катары коомдук ишмердүүлүгүн айтууга болот. Ал коомдук ишмердүүлүгү аркылуу элдин урматтоосуна ээ болду. Ош шаардык Кеңешинин бир нече чакырылышына депутат болуп шайланган. Үч жолу катары менен Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине депутат болуп шайланган жана анда Социалдык саясат, билим берүү жана илим комитетин жетектеген.

Депутат жана комитеттин төрагасы катары шайлоочуларынын жана өзгөчө билим берүү системасынын кызматкерлеринин, илимдин, саламаттыкты сактоонун, пенсионерлердин кызыкчылыгын биринчи орунга койгон. Бардык күчүн демократияны жана мамлекеттүүлүктү чыңдоого, мыйзамдуулукту камсыз кылууга арнаган.

Президенттин алдындагы жарандуулук, аялдар, үй-бүлө жана гендердик тендик боюнча Улуттук Кеңештин төрагасынын

биринчи орун басары, Кыргыз Республикасынын алдында сиңирген эмгеги үчүн Персоналдык пенсияларды ыйгаруу боюнча Кыргыз Өкмөтүнүн алдындагы комиссиянын, Билим берүү жана илим министрлигинин коллегиясынын, Улуттук Аттестация комиссиясынын президиумунун мүчөсү болгон. Кыргыз Республикасынын Түштүк аймагы боюнча окуу жайларынын Ассоциациясын жетектеген жана Кыргызстандын “Билим берүү кызматкерлеринин Конгрессинин”, “Сапаттуу билим” коомдук бирикмесинин аймактык бөлүмүнүн төрагасы болгон.

Жогорку Кеңешке депутат болуп турганда Б. Мурзубраимов республиканын деңгээлинде көптөгөн бараандуу иштерди аткарган. Мисалы, маалымат каражаттарында (газета, телевидение, радиодо) ырааттуу түрдө билим берүү, тарбия процесси боюнча актуалдуу маселелерге арналган макалалары үзгүлтүксүз чыгып келген. Коомдук жана мамлекеттик ишмер катары кризистик кырдаалдан чыгуунун жолдору, элдин жашоо шартын жакшыртуу, жеке менчик жана мамлекеттик каражаттарды үнөмдөө жана сактоо, мамлекеттик тилди өнүктүрүү, реформаларды жүргүзүү боюнча маселелерди көтөрүп, элдин талкуусуна койгон.

Бир сөз менен айтканда, мамлекеттик жана коомдук ишмер, өз өлкөсүнүн чыныгы күйүп-жанган патриоту катары баарыбызга жана ар бирибизге тиешелүү учурдун көйгөйлүү маселелери анын көңүл борборунда болгон. Алар 180ден ашуун публицистикалык макалаларында, 8 китебинде чагылдырылган. Ал тарабынан көтөрүлгөн ар бир проблема коомдук резонанс жаратып, ММКда үн кошууларга ээ болуп, төгөрөк үстөлдөрдө талкуунун предмети болуп келген жана болууда.

Жыйынтыктап айтканда, агайыбыз академик Б. Мурзубраимовдун басып өткөн жолу (мыкты окуучу, мамлекеттик стипендиат, өрнөктүү-үлгүлүү мугалим, таланттуу илимпоз, уюштургуч, коомдук ишмер, жигердүү саясатчы) жаштарга, замандаштарына, педагог-мугалимдерге, илимпоздорго эң сонун үлгү болуп жаткандыктан анын ак эмгеги мамлекет тарабынан татыктуу бааланышы керек деп ойлойбуз.

Кайрылууга карата пикир Залкар инсан

“Кыргыз Туусу” гезитинин үстүбүздөгү жылдын 22-июлунун №56-санындагы Ош мамлекеттик университетинин жоон топ бүтүрүүчүлөрүнүн “Эң жогорку сыйлыкка татыктуу” деген макала кайрылуусун окуп чыгып, белгилүү коомдук ишмер жана окумуштуу Бектемир Мурзубраимович жөнүндө көңүлдө жүргөн пикиримди билдиргим келди.

Дегинкисинде, республикадагы басма сөздүн флагманы болгон бул гезит коомдук ой-пикирди кылдат баамдап турган барометр катары маданий-саясий турмуштун күрөө тамырын таасын кармап тураары ушундай темалар аркылуу чагылдырганы жалпы окурмандар үчүн кубанычтуу нерсе.

Айтайын дегеним, алмустактан бери окумуштуулук тагдыр ийне менен кудук казгандай экенин адамзаттын алгачкы ой жүгүртүүгө ээ болгон биринчи күнүнөн бери эле белгилүү болгонун байкаган К. Маркс канткен күндө да, эң таамай белгилеп кеткенин моюндабаска арга жок. Эми мен эбиреп-жебиреп Б. Мурзубраимовдун академиялык илимий эмгектерин, алардын маанисин тизмелеп отургум келбейт. Окурмандарды зериктирип жиберүүчү карандай академиялык анализ берүү, албетте, окумуштуунун коллегаларынын профессионалдык мамилелери жана милдеттери. Анын үстүнө Бектемир Мурзубраимовичтин илими өтө спецификалуу, ал, менимче, химик.

Арийне, академик Б. Мурзубраимович залкар инсан катары, дегеле республикадагы аттын кашкасындай белгилүү Адам катары өзүнүн ишмердүүлүгүнүн, коомубузга тийгизген таасиринин көп багыттуулугу боюнча таасын айырмаланып турат. Анын феноменалдуулугу ушунда. Б.Мурзубраимович – өтө көп кырдуу талант.

Ошентсе да, анын негизги ишмердүүлүгүн үч багытка бөлүп караса болот.

Биринчиси – Б. Мурзубраимов тубаса илимпоз жана окумуштуу. Ал – окумуштуу-химик катары Кыргыз

Республикасынын Улуттук илимдер Академиясынын, Инженердик академиянын, Борборазия Элдик Академиясынын жана бир катар чет элдик академиялардын мүчө-корреспонденти, академиги жана ардактуу мүчөсү болуу менен бирге чыныгы химик катары эл чарбасынын, өндүрүштүн өнүгүшүнө чоң салым кошкон, өз илимин теориялык жактан гана эмес, иш жүзүндө практикалык жактан көрсөткөн илимпоз. Ошондуктан Б. Мурзубраимов менен КМШ өлкөлөрүнүн көптөгөн университеттери, илим-изилдөө институттары, Россиянын Илимдер академиясы, атактуу М. В. Ломоносов атындагы жана башка университеттери дайыма тыгыз байланышта иштеп келишет. Окумуштуунун 230дан ашуун илимий эмгектери, монографиялары, макалалары күн сайын эмес, саат сайын турмушубузга аралашып жаткан химия илиминдеги жаңылыктарга кошкон зор салым экенин танып кетүүгө болбойт. Азыркы күндө колдонулуп жаткан туздардын татаал кубулуштары, касиеттери, өзгөрүштөрү жөнүндөгү, жергиликтуүү сырьелордун негизинде материалдарды өнүктүрүүнүн технологияларын түзүү жөнүндөгү, айыл чарба өндүрүшүнүн калдыктарын рационалдуу пайдалануунун жолдору жөнүндөгү ачылыштары баа жеткис экенин айтып коюу апырткандык эмес.

Б. Мурзубраимовдун ишмердүүлүгүнүн экинчи багыты – анын чоң саясатчы экенинде. Ал 1995-жылдан бери Жогорку Кеңештин, Ош шаардык Кеңештеринин бир нече чакырылыштарынын депутаты болуп жемиштүү эмгектенген. Чоң окумуштуу болуу менен бирге чоң саясатта да, жакшы ийгиликтерге жетише алды. Анткени Б. Мурзубраимовдун депутаттык ишмердүүлүгү анын шайлоочуларынын арасында өтүп, шайлоочулардын наказдарын, суроо-талаптарын аткаруу менен коштолуп келди. Азыркы саясатта биз көп эле көрүп жүрөбүз, көпчүлүк депутаттар шайланып алгандан кийин өзүн шайлаган элди карап да коюшпайт. Аа эми Б.Мурзубраимов ЖКнын тиешелүү комитетин жетектеп, жер-жерлерде карапайым калктын мүдөөсүн аткаруу үчүн жан үрөп жүргөнүн ошол убактагы ММК каражаттары такай жазып турушкан. Эми бул боюнча толгон-токой

мисалдарды келтирип, тизмесин узарта берсе болмок, бирок, тарыхта анын баардыгы жазылып турат, анткени, ММК каражаттарынын өзү – тарыхтын күбөсү жана фактысы.

Окумуштуунун, өзгөчө, үчүнчү багыты – бул коомдук ишмердүүлүгү. Ал дайыма коомдоогу проблеманы, жетишпеген нерсени, коомдун бутуна кишен же чидер болгон терс көрүнүштөрдү өз учурунда байкап, дайыма коңгуроо каккан адам катары саналат. Өзүнүн курч публицистикалары, таамай макалалары менен республиканы артка тарткан окуялар, көрүнүштөр жөнүндө компромиссиз күрөштөргө үндөп турат.

Коомдук ишмер, окумуштуу Бектемир Мурзубраимовичтин үчүнчү эрдиги мындан үч-төрт жыл болгон эле. Ушул эле “Кыргыз Туусу” гезити үлкөн инсандын ысырапкорчулукка, мансапкорчулукка, текеберликке каршы безге сайгандай жазылган макаласын жарыялоо менен коомдо чон резонанс жаратып, узакка созулган талкууну жаратканы унутула элек. Техникалык багыттагы окумуштуунун нравалык темадагы ой-толгоолору коомубуздагы эн ыпылас, ирип-чирип бараткан жана коркунучтуу тенденцияга жетелеген каада-салттын, үрп-адаттын тескери философиялык тамырын кыркып салуунун зарылдыгы жөнүндө коңгуроо каккан чакырык болду. Албетте, чириген элитанын баардыгын нааразы кылган бул макала окумуштуунун эрдиги болду.

Мен бул үн кошуу сыяктуу пикиримде окумуштуу жөнүндө өзүм билген учурларды белгилеп койгум келди. Ал эми анын педагогдук, коомдук, саясий жана башка инсандык басып өткөн жолу, эмгектери кеңири жана узак айтылуучу сөз экенин билем. Анын эмгектери эң жогорку баага татыктуу экени шексиз.

Анда да ал, албетте, билим берүү жаатында талыкпай иштеп келе жаткан педагог. Ал кишиден таалим алган миңдеген окуучуларынын ичинде ушул күндө жүздөгөн устаттары республикада көрүнүктүү адамдардан болуп, анын жолун улантып келатышат.

Б. Мурзубраимовду жакындан тааныгандар, билгендер анын эмгекчилдигине өтө таң беришет. В. Гюго “Чыныгы бакыт

эмгектене билүүдө гана болот” деп айткан экен. Баардык улуу жана учкул сөздөрдүн атасы ушул цитатада камтылган болсо керек. Анткени, адамды – адам кылган да ушул эмгек эмеспи. Ал эми ким канчалык деңгээлде эмгектене алат, кимдин эрки канчалык эмгектенгенге жетет – бул да чоң иш турбайбы, башкача айтканда чон касиет, улуу жөндөм болот экен. Б. Мурзубраимовдун ушул эмгекчил касиетин жаштарга үлгү көрсөтүү менен эле канчалык тарбия берүүгө болоорун көрсөтүү да өзүнчө бир педагогикалык тарбия берүүнүн жолу эмеспи.

Бир эле учурда бир нече багытта эмгектене билүү ушул күндө көпчүлүгүбүзгө жетишпеген кесепет болуп жатпайбы. Көрсө, оо-уу баланча тигиндей экен, түкүнчө момундай экен деп улууларга суктана берүүнүн бирден бир сыры – эмгектене билүү экенин Б. Мурзубраимовдун мисалында көрсөтүп койсок эле жаштарга туура тарбия бергендик болмок.

Жумабаева Гүлсүн (ОшМУнун кызматкери)

Талапкердин визиттик карточкасы:

Б. Мурзубраимов инсан, өз элинин чыгаан атуулу, белгилүү коомдук ишмер катары депутаттык статус алганга чейин эле коомчулуктун түрдүү көйгөйлүү маселелерине катышып, аларды жөнгө салуу, жакшыртуу багытында бир топ демилгелерди көтөрүп келген.

Депутаттык мезгилге чейинки көтөрүлгөн маселелер:

Жаштар жана аларды тарбиялоо жөнүндө

Б. Мурзубраимов 1980-жылдардын башында эле педагог, коомдук ишмер катары өзүн көрсөтүп, алгач жаштар жана аларды тарбиялоо маселесин козгогон. Жаштардын арасында ичкилик ичүү, жаман жүрүү көбөйүп, бул абалды көзөмөлдөө ички иштер бөлүмдөрү тарабынан жакшы жолго коюлбай жаткандыгы айтылган. Аны жакшыртуу боюнча бир катар сунуштар берилген. (Б. Мурзубраимов. *Жаштарды тарбиялоо көңүлүбүздүн борборунда.* // Ленин жолу, 12-июнь, 1981-жыл) Кийинки жылдары

Б. Мурзубраимов жаштар жөнүндө маселени байма-бай козгоп, 80-жылдардын башында эле бул маселени өзүнүн кийинки коомдук ишмердүүлүгүн негизги багыты кылып алган. Натыйжада, мезгилдүү басма сөздө, теле-радиодо бул маселени жандандыруу боюнча чыгып, областтын, шаардын жана ОМПИнин масштабында үзүрлүү иштерди жасаган. Кийинки 90-жылдарда бул маселе талапкердин көз жаздымында калган жок. “Кыргыз Руху” гезитинин 3.07.09ж. санына “Жаштарга кылым неге тар?” аттуу макаласы жарыяланган. Анда бүгүнкү жаштардын арасындагы жумушсуздук, кылмыштуулук, наркомания проблемаларын алдын алуу, жаштар боюнча туруктуу идеялогиялык багытты иштеп чыгуу, жаштар кредиттик банктарын түзүү, 9-класстан кийин мектептен чыгып кеткен улан-кыздардын келечегине кам көрүү сыяктуу актуалдуу маселелерди көтөрүп чыккан. 1999-жылы “Кыргыз Республикасынын жаштар жана жаштар саясаты” жөнүндө даярдалган мыйзам долбооруна карата бир катар сунуштарды киргизген.

Ош шаарынын абалы жөнүндө

Б. Мурзубраимовду эң оболу өз элинин, жеринин атуулу, табият-таануучу окумуштуу катары Ош шаарынын санитардык абалы, тазалыгы, аны жакшыртуу маселелери кызыктырган. 1980-жылдардын башында коюлган бул маселе – отуз кылымдык Оштун азыркы турмушунда да актуалдуу. Алар Ош-3000 мааракесинин алдында өзгөчө күчөөдө. Коюлган маселеде шаарды жашылдандыруунун, коомдук жайларда санитардык абалдын начар экендигин белгилеп келип, Ак-Буура дарыясынын жээктерин тазалоо, жашылдандыруу, коомдук жайларды, айрыкча, чайканаларды базардын гана айланасына эмес, башка жерлерге да курууну көбөйтүп, аны идеологиялык борборлорго айландыруу зарылдыгын, негизсиз эле соода түйүндөрүн ача берүүнү токтотуу керектигин, архитектуралык жактан терең ойлонулган, максаттуу курулуштарды, эс алуу жайларын, скверлерди куруу пайдалуу экендигин жана башка д.у.с. сунуштарды берген. (Б. Мурзубраимов. “*Айтпай коюга акым жок*”. //Ленин жолу 11.02.88).Б.

Мурзубраимовдун койгон бул актуалдуу маселелерине шаардын аттуу-баштуу бир топ инсандары үн кошкон. 1988-жылы маселе эл депутаттарынын Ош шаардык Советинин аткаруу комитетине жиберилген. Макалада көтөрүлгөн маселелердин өз мезгилинде коюлгандыгы жана актуалдуулугу белгиленген.

Депутаттык мезгилде көтөрүлгөн маселелер

Орто жана жогорку билим алуу боюнча демилгелер. Ош жогорку технологиялык колледжин Ош технологиялык университетине айландыруу жана аны өнүктүрүү.

Б. Мурзубраимов заман багытын мыкты түшүнгөн аалым окумуштуу, жетекчи катары ХХI кылым илим-билимдин кылымы болушуна көзү жеткендиктен, Ош технологиялык колледжин университетке айлантуу үчүн Ош областтык мамлекеттик администрациясына, билим, илим министрлигине кайра-кайра кайрылып, оң жооп алгандан кийин, бул маселени биротоло чечип берүүнү өтүнүп, Президентке, өкмөткө атайын кат менен кайрылган. Катта жүйөлүү себептер көрсөтүлүп, тиешелүү документтер тиркелген. Аталган окуу жайдын миллиондогон каражаттарды талап кылган окуу-лабораториялык корпусунун курулушу да Б.Мурзубраимовдун өкмөткө бир нече ирет кайрылган аракетинин натыйжасы болгон.

Ош технологиялык колледжинин көп профилдүү технологиялык университетке айланышында, жаңы окуу корпусунун бүтүшүндө, аскердик кафедранын ачылышында, Өзгөн, Кызыл-Кыя, Сүлүктү шаарларында, Гүлчөдө филиалдардын негизделишинде Б. Мурзубраимовду иже адамдык мыкты касиети менен жетекчилик көрөгөчтүгү маанилүү роль ойногон. Аталган филиалдарынын ачылышы Б. Мурзубраимовду карапайым элдин акыбалын, жашоо шартын мыкты түшүнгөндүгү, элеттиктердин келечегине кам көргөндүгү болгон. Анткени Өзгөн филиалынын өзүндө эле азыркы учурда 2500дон ашуун студент билим алууда. 90го жакын окутуучу, 60 тейлөөчү кызматкер эмгектенишүүдө. Демек, ушул филиалдын ачылышы менен

жергиликтүү 150 адам жаңы жумушчу орундары менен камсыз болгон.

Б. Мурзубраимовдун Ош мамлекеттик университетиндеги салымдары

Б. Мурзубраимов ОшМУга келгенде, университеттин акыбалы оор болучу. Эки жылга жетпеген убакыттын ичинде ОшМУда “дос сүйүнө, душман күйүнө” турган көп иштер жасалды. Жаңы окуу корпустары сатылып алынды, университеттик Кампусту куруу ишине алгачкы чыйыр салынды, компьютерлештирүү ыраатка, системага айланды, ОшМУнун базасында атуулдук өнүгүү фонду түзүлдү, чет элдеги окуу жайлары менен байланыш чыңалды, университет глобалдуу интернетке кошулду, жаңы адистиктер ачылып, структуралык өзгөрүүлөр (институттар) пайда болду. Чыныгы илим-билимдүү адамдардын кадыры көтөрүлдү. Маалымдуулук, айкындуулук орун-очок алды.

ОшМУнун Сүлүктүдөгү, Кызыл-Кыядагы, Гүлчөдөгү филиалдары өнүктү, чыңдалды, окутуунун жаңы, перспективдүү түрү — Дистанттык борборлор ачылды. Натыйжада, Өзгөндө, Кара-Кулжада, Ноокатта, Кадамжайда, Кызыл-Кыяда, Баткенде, Жалал-Абадда, Ноокенде, Аксыда дистанттык окуу пункттары түзүлдү. Б. Мурзубраимов бул иш-аракеттерин, биринчиден, элдин билимге болгон чаңкоосун кандырууну көздөгөн, экинчиден, улуттук “XXI кылымдын кадрлары” программасын сөз жүзүндө гана эмес, иш жүзүндө да аткарууга аракети катары кароо керек.

Жогорку Кеңештин сессияларында коюлган маселелер

Б. Мурзубраимов 1995-99-жылдары Кыргыз Республикасынын Эл өкүлдөр жыйынында депутат катары анын 17 жыйынына катышып, 21 жолу актуалдуу маселелер боюнча чыгып сүйлөгөн. Жогорку Кеңештин сессияларында Б. Мурзубраимов тарабынан коюлган маселелер өзүнүн мазмуну жагынан саясаттан тартып, маданиятка чейинки ар түрдүү аспектилерди камтыйт. Ал маселелердин дээрлик баары элдин социалдык-экономикалык, маданий таламдарын канааттандырууну максат кылат. Коюлган суроолордун басымдуу көпчүлүгү сессиянын катышуучуларынын

көңүлүн бура алган жана ишке ашкан. Талапкердин койгон маселелеринин айрымдары мына булар:

Бюджет жөнүндө

Бюджеттик долбоорду талкуулап жатканда, бюджеттик популизмден алыстоого, Кыргызстандын регионалдык таламдарын, айрыкча, Ош жергесинин керектөөлөрүн канааттандырууга аракеттенген.

Бюджеттик каражаттарды айрым тармактарга акыйкаттык менен бөлүштүрүүгө, ушундай жол менен аны үнөмдөөгө чакырган. Билим берүү, ден соолукту сактоо, маданиятты өнүктүрүү маселелерине көңүл бурууну сунуштаган.

Бюджетке байланыштуу коюлган маселелердин ичинен Б. Мурзубраимов үчүн орчундуусу да, актуалдуусу да бюджеттин эсебинен юбилейлерди, даталуу күндөрдү, той-ашты өткөрүүнү, “көрсөтмөлүү” (показательный) жолугушууларды, көп чыгым талап кылган тосуп алууларды токтотууну, аларга кеткен акчалай чыгымдарды ардагерлерибизге, жетим-жесирлерге, студент жаштарга берсе жакшы болорун сунуштаган.

Айыл-чарбасы, финансы маселелери боюнча да байма-бай чыккан: “Кредитти, инвестицияны жакшы эле алып жатабыз. Бирок аны пайдалануу жагы начар. Эл аларды өз максаты менен пайдалангандыгынан күмөн санап жатышат. ...Кредиттин, инвестициянын пайдаланылышы жөнүндө маалыматты ай сайын болбосо да, квартал сайын элге жеткирип туруу керек. Кредитти таанышы, “шапкеси” жок, байланышы жок алууга, жетишсек болот эле”, – деген сыяктуу пикирин билдирген. (ЖКнын 8.04.96-ж. сессиясында Б. Мурзубраимовдун сүйлөгөн сөзүнөн)

Айыл чарбасы жөнүндө маселени айтып келип: “...Элди жер иштетүүгө үйрөтпөсөк мамлекетибиздин экономикасы, элдин турмушу оңолбойт. Агрардык реформа боюнча жер-жерлерде кыска мөөнөттөгү семинарларды өткөрүү керек. Окумуштуу агрономдорду, окумуштуу зоотехниктерди эмес, практик дыйкандарды, практик-малчыларды, катыштырып ийкемдүү

пайдалануу керек” - деген сунуштарды киргизет. (ЖКнын 8.04.96-ж. сессиясында Б. Мурзубраимовдун сүйлөгөн сөзүнөн).

Кен байлыктарды чалгындоо жана иштетүү жөнүндө Жогорку Кеңештин сессияларында ал: “Кыргызстан, анын ичинде Ош областы да кен байлыктарга, минералдык-сырьелук ресурстарга жарды эмес” экендигин айтуу менен, түштүк жергесинде аны чалгындоо жана иштетүү жакшы жолго коюлбагандыгын белгилеп өтөт. Ошону менен бирге “Орто Азиядагы эң ири Өзгөн көмүр бассейнинин артыкчылыгын, көмүрдөн башка алтын, күмүш жана башка полиметаллдар, гипс, атактуу Кара-Шоро минералдык суусу, Алай районундагы Терек алтын кени, Кара-Суудагы Кожокелен алтын кени, Кара-Кулжадагы Савай-Ордо алтын кени жана башкалар геологиялык жактан дагы да жакшыраак чалгындалып, ал кендерди ишке киргизүү маселеси чечилсе жакшы болор эле дейт. Бул маселе Ош областынын Президент катышкан активинде да Б. Мурзубраимов тарабынан айтылган.

Бишкек-Ош автомобиль жолу жөнүндө

Тоолуу Кыргызстандын шарты үчүн эң керектүү автомобиль жолу экендигин тастыктоо менен, Өзбекстандын Советабад шаарынан аралап өтүү кошумча татаалдыкты, эки өлкөнүн ортосунда бир катар бажы проблемаларын пайда кылгандыктан, жолду реконструкциялоодо бул жол Өзгөн – Жалал-Абад аркылуу өтсө туура боло тургандыгын белгилеген.

Бул маселе боюнча Б. Мурзубраимов бир нече жолу Жогорку Кеңештин сессиясында сүйлөп, кийин Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө 1996-жылдын 16-мартында 35 депутат кол койгон атайын депутаттык кайрылуу аркылуу Бишкек-Ош жолун түндүктөн – Сосновкадан эмес, түштүктөн – Ош областынан баштоо жана жаңы Өзгөн шаары аркылуу өтүүсүн сурануу менен маселе оң чечилген. Чынында, аталган маселенин чечилиши Өзгөн району гана эмес, бүтүндөй Кыргызстандын түштүгү үчүн учурда мааниси зор болгон.

Экономикалык саясат жөнүндө

Б. Мурзубраимов Кыргызстандын экономикасын көтөрүүнүн жолдору катары элди сарамжалдуулукка үйрөтүүнү, республиканын ички ресурстарын акыл менен пайдаланууну, айыл чарба жана суу чарба министрликтеринин, соода-сатык жана керек-жарак коомунун иштериндеги окшоштуктарды, областтардагы, район, шаарлардагы арабөк, ортомчу уюмдарды жоюуну, аларды бириктирүүнү, борбордук чиновниктердин республика боюнча да, башка өлкөлөр боюнча да көп учурда керексиз жана натыйжасыз саякаттарын кыскартууну көрсөтөт. Экономиканын дагы бир булагы – ишкер адамдардын аракетин колдоо деп эсептейт.

Талапкердин экономикалык саясаттагы принциптери катары анын: “өлкөдө качан экономика көтөрүлөт, качан мамлекет бакубат болот, башкача айтканда, эл турмушу оңолот – качан гана эл өзү экономдоого үйрөнсө, качан гана колундагы байлыкты үнөмдүү пайдалана алса, качан гана эл өзү жерди иштете алса, соода-сатык иштеринин сырларын үйрөнүп-билсе, тобокелдикке салып, куру намыска алдырып, ондогон жылдар бою топтогон дүйнөсүн бир күндө чачып жибербесе”, – деген накыл пикирин көрсөтсө болот. (Б. Мурзубраимов. *өз салтыбыз өнүгүүгө өбөлгө. Ош, 1999. 29-бет*).

Саясий маселелер:

Татыктуу кадрларды өстүрүү; чек ара маселелерин жөнгө салууга көмөк көрсөтүү; эл талабына ылайык мыйзамдарды чыгаруу; мыйзам диктатурасын орнотууга жетишүү.

Социалдык-экономикалык иштер:

Экономиканы көтөрүү үчүн региондо көмүр казып чыгарууну өркүндөтүү; иоддошкон аш тузун элге жеткирүү; курулуш технологиясын өнүктүрүү; айыл чарба продукцияларын кайра иштетүү; Жалал-Абад – Өзгөн жолун асфальттоо; туризмди өнүктүрүү; калкты, майыптарды, ардагерлерди социалдык жактан камсыз кылуу; айлык акыларды убагында бердирүү; студенттердин стипендияларын, мугалимдердин айлык акыларын, пенсияларын көбөйтүү; ден соолукту чыңдоо базаларын түзүү; турмушу начар жшптарды окутуу үчүн кредиттик банк ачууга; улуттук генофонду

таза сактоого кам көрүү; экологиялык маселелерди чечүү; каналдарды тазалоо; Анжыян суу сактагычы келтирген зыяндарды компенсациялоого жетишүү.

Маданий маселелер:

Улуттар аралык карым -катнашты чындоо жана бекемдөө; айыл маданиятын жакшыртуу; элдик каада-салттарды жөнгө салуу; Өзгөн районунда медициналык орто окуу жайын ачууга жетишүү; айыл өкмөттөрүндө ОшМУнун даярдоо курстарын ачуу; турмушу оор балдар үчүн өзгөчө багыттагы мектеп интернатын түзүү; жергиликтүү таланттуу, жөндөмдүү жаштарды колдоо; спорттук комплекстерди уюштуруу; Өзгөн телерадио станциясынын каналдарын көбөйтүү, кубатын жогорулатуу.

Гумандуулук жардамдар

Б. Мурзубраимовдун элдин кадыр-баркына, сый-урматына ээ болуусунун сыры – анын инсандык бийик касиеттеринде, боорукердигинде. Мисалы, 1997-жылы январь айында бир нече айылдык кары-картаңдар, багары жок жетим-жесирлер 200-500 сомдон жана башка тиешелүү жардамдарды алышкан. Ошол эле жылдын 26-апрелинде Куршаб регионунда жашоочу турмушу начар, майып, азиз тургундарга (баары 11 киши) белгилүү суммада жардам берилген.

Гумандуулуктун дагы бир мисалын келтирип коёлу: Жалпак-Таш айылынан Исмаилова Алиманын Курбу-Таш айылында жашоочу сиңдиси Исмаилова Разиянын катуу ооруусуна, аны тезинен Бишкекке алып баруу керектигине, бирок, алардын жол киреси жоктугуна байланыштуу Б. Мурзубраимов өз жанынан акчасын берген. Мындай фактылар депутат Б. Мурзубраимовдун коомдук иштеринде көп кездешет.

Айылдык демилгелер

Б. Мурзубраимов айыл жергесинин кыйын турмушун жакшыртуу максатында өз демилгеси менен бир топ иштерди жасагандыгы маалым.

Айылдыктардын күндөлүк турмушунда өзгөчө мааниге ээ арык казуу, суу чыгаруу, жерди бөлүштүрүү, кредит алуу, аны

туура иштетүү сыяктуу проблемаларды кеңири иликтеп, аны чечүү аракеттерин жасагандыгы – көпчүлүккө маалым. Демек, Б. Мурзубраимов шаарда иштеп, шаарда жашаганы менен айылды, айыл көйгөйлөрүн көз ирмемге да унуткан жок. Анын ою ар дайым элетте, шайлоочуларында болуп, алардын турмушунун жакшырышына колунан келишинче жардам берип, көмөк кылгысы келет. Мисалы, Кыргыз Республикасынын атайын жеңилдиктерге ээ болгон айрым региондоруна Өзгөн районунун Жалпак-Таш айылын киргизүү жөнүндө 1995-жылы 5-октябрда Кыргыз Республикасынын Премьер-министрине атайын сурануу менен кайрылуу жасаган. Бул маселени Өзгөн районунун Чаңгет, Ор-Казган, Жаңакты, Ничке-Сай, Кутурган, Зергер, Он беш жаш, Комсомол, Донуз-Тоо, Жалпак-Таш айыл өкмөтүндөгү Ак-Терек, Алдаяр айылдарына жеңилдик берүүчү тоолуу регион катары статус ыйгаруу тууралуу Жогорку Кеңешке жасаган 1998-жылдын 18-мартындагы кайрылуусу менен кайрадан козгогон.

Каада-салттарды жөнгө салуу жөнүндө Б. Мурзубраимовдун өзгөчө маани берген маселелердин бири айыл элинин каада-салттарынын көп жакшы жактарын кеңири таратуу менен, кендирди кескен тартыштык учурунда жашообузга кедергисин тийгизип жаткан ысырапкерчиликти токтотуу, чек коюу. Демилге жерде калган жок. Натыйжада, 1998-жылдын 15-июнунда Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Эл Өкүлдөр жыйынынын социалдык маселелер боюнча комитетинин республиканын, областтардын жооптуу кызматкерлеринин, диний мекемелердин жетекчилеринин катышуусу менен өткөн кеңири кеңешмесинде “Айыл калкынын турмуш деңгээли жана каада-салттары жөнүндө” деген маселе талкууланып, анда Б.Мурзубраимов атайын баяндама менен чыгып сүйлөгөн. Кеңешменин жыйынтыгында 08. 4—2/84 токтому жана кеңешменин катышуучуларынын “Аш көп болсо, каада көп” аттуу коомчулукка кайрылуусу кабыл алынган (*Кыргыз Туусу, 1998-жыл, 19-22-июнь*).

1999-жылдын 8-январында Б. Мурзубраимовдун Президент А.Акаевге атайын кайрылуусунан кийин бул сунушка өтө зор

маани берилип, мамлекеттик денгээлдеги маселеге айланган. Ошондон кийин Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн (1999-жыл, 12-май), Ош областтык администрациясынын (1999-жыл, 9-июнь) бул маселе боюнча токтомдору чыгып, жер-жерлерде кызуу талкуу уланган. 1999-жылы 7-декабрда ОшМУнун базасында каада-салттарга арналган семинар болуп өткөн. Ага Президенттин кенешчиси, академик А.Какеев, өкмөттүн социалдык-маданий өнүктүрүү башкармачылыгынын башчысы А.Акказиев, район, шаарлардын аксакалдары, облустун жетекчилери, айыл өкмөттөрүнүн башчылары катышып, каада-салттар боюнча Рекомендацияны кабыл алышты.

Азыркы учурда Кыргызстандын көп улуттуу элдеринин турмушун жакшыртуу – “Аракет” улуттук программасынын приоритеттик багытынын негизи болгондуктан, бул демилгени колдоо жана андагы сунуштарды ишке ашыруу жаңы баскычка көтөрүлдү.

Ар кандай аракеттин түпкү максаты элдин кызыкчылыгы үчүн болууга тийиш экендигин Б.Мурзубраимов өзүнүн коомдук саясый ишмердүүлүгүндө айгинелеп келүүдө. Чынында эле, анын жашоосунун негизги маңызы да өз элине берилип кызмат кылуу экенин анын буга чейинки көтөргөн көйгөйлүү маселелеринен байкоого болот. Саясат айдыңында ал көтөргөн проблемалардын масштабы – өтө кеңири. Анткени ал өз өлкөсүнүн патриоту катары коомдогу ар түрдүү өзгөрүүлөргө, коомдук иштерге кайдыгер карай албайт. Эркиндик, суверендүүлүк жолунда Б. Мурзубраимов үчүн Кыргыз Республикасынын эгемендүүлүккө жетиши – чоң кубаныч. Ал ошол эркиндигибизди андан ары чыңдап кетүүбүзгө салымын кошууга, элге эркиндиктин баркын түшүндүрүүгө аракеттенип келүүдө. Журналист Ж. Акунованын “Эгемендүүлүк бизге жалаң гана оң натыйжаларды берди деп ойлойсузбу же терс таасири да барбы?” – деген суроосуна Б.Мурзубраимов: “... терс таасири дебейм, эгемендүүлүк мезгилинде ... катачылыктар, кемчиликтер болду. Болгондо да орду толгус катачылыктар, ... көпчүлүк эл мурдагыдай бизди мамлекет багат, кор кылып коет беле, таштап

коет беле деген эски психологиялык түшүнүктө болушуп, жалкоолукка берилишип, турмуш ал-акыбалы жардыланып калышты. Биз мезгилдин талабына ылайык саясатты жемиштүү деңгээлде жүргүзө албадык. Кечирээк болсо да түшүнгөн карапайым калк мыйзамга туура келбеген иштерди жасаган жетекчилер жөнүндө нааразычылыгын билдирип жатышууда, бирок ал айтылган жерде текшерилбе, жыйынтык чыкпай жатат. Натыйжада азыркы системага элдин кыжырлануусун пайда кылуу да”. (Б.Мурзубраимовдун журналист Ж. Акунова менен “Кемчилик да, келечек да бар” аттуу маегинен, “Ош жаңырыгы” 24.08.96)

Мамлекеттик бийлик жөнүндө

Ал ар кандай маселени мамлекеттин бийликтин алдына коюп, чечилишине жетишүүгө аракеттенет. Ошол эле учурда мамлекеттик бийликке карата конструктивдүү мамилесин белгилеп өтөт. “Мени тынчтансыздырган нерсе – бул илгерки КПСС мезгилиндегидей бир добуштан колдоого алганыбыз анчейин жага бербейт. ...Мен бир добуштан колдой берүүгө да, калыстыктан кайтып карандай сындай берүүгө да каршымын. Иш бар жерде сөзсүз кемчилик да болушу мүмкүн. Жумуш, чыгармачылык изденүү болбогон жерде гана каталык болушу ыктымал” –деп жазат (Б. Мурзубраимов “Аз сүйлөп, көп иштөө керек”, “Ош жаңырыгы” 18.11.93). Өлкөбүздөгү эгемендүүлүктүн алгачкы жылдарындагы таланып, тонолгон чарбалар жөнүндө, токтоп калган, талкаланган өндүрүшкө жаны кейип, ушул кемчиликтердин, кыйынчылыктардын себептерине “...туурасын айтканда, Президентибиз баш болуп, бийлиги бар адамдар баарыбыз күнөөлүбүз “– деп жазган. (Б. Мурзубраимовдун журналист Ж. Акунова менен “Кемчилиги да, келечеги да бар” деген маегинен. “Ош жаңырыгы” 24.08.96).

Элдин бийликке болгон мамилеси жөнүндө

Мамлекетибиздин өткөөл мезгилиндеги кетирген кемчиликтеринин негизинде жалпы элдин өкмөттүк бийликке болгон нааразычылыгын Б. Мурзубраимов ачык айтат: “...туурасын айтканда, элдин бийликке болгон аллергиясын жашыртууга болбойт. Буга негизинен өзүбүз күнөөлүбүз деп ойлойм. 5, 6 жыл

мурдагы жана приватташтыруудагы кетирген зор кемчилик баары-жокту айрым жетекчилердин баш болуп болуп алышы, ошонун айрымдарынын азыр да сопсонун иштеп жатышы..., карапайым элге эч нерсенин тийбей калышы, ...ушулардын баары элдин бийликке анча ишенбей калышына, элдин бийликтегилерди урматтабай жаткандыгына себеп болууда.” (Б.Мурзубраимовдун 1998- жылдын октябрь айында өткөн ЖКнын сессиясында сүйлөгөн сөзүнөн). Ушул сөзүнүн аягында жеп ичкенге аралашкан, эл ишениминен чыккан жетекчилерге керек болсо тиешелүү жазасын берүү, эч болбосо кызматтан алуу керектигин белгилеген.

Кадр саясаты жөнүндө

“..Кадрларды тандоодо алардын ишкер сапатына өзгөчө көңүл буруу зарыл. Жетекчи кызматтарга көтөргөн кезде алардын тааныш-тамырдыгы, жек-жааттыгы, берешендиги, улуттук белгилери роль ойнобоосу керек. Эң башкы критерий алардын уюштуруучулугу, иштин көзүн билүү жөндөмдүүлүгү жана жогорку инсандык сапаты болууга тийиш. Ансыз биз эч качан экономикалык кризистен чыга албайбыз. Азыр биз көп жана маңызсыз сүйлөп, сунуш айтып, демилге көтөргөнгө көнүп алганбыз, көбүрөөк иштеп, элдин келечеги үчүн башыбыз көбүрөөк ооруса болор эле.” – дейт (Б. Мурзубраимов “Аз сүйлөп, көп иштейли”, “Ош жаңырыгы”, 18.11.93).

Түндүк-Түштүк маселеси жөнүндө

Б. Мурзубраимов бул аялуу проблемага өтө этият мамиле жасоо керектигин белгилеп: “...жөнөкөй карапайым элде Түндүк-Түштүк проблемасы жок, ...бул бөлүнүү бийлик, байлык талашуудан чыгып жатат. Бийликти жана байлыкты кимдер талашып, кимдер бөлө алышпай жатат?” – деп суроо коюп, “...бул маселени ырбатып жаткандар, адал эмгек менен байыбаган, элдик мүлктөрдү арзан баада менчиктештирип алгандар, көпчүлүктү жумушсуз калтыргандар, байлыкты көбөйтүп, бийликти сактап калууну көздөгөндөр экендигин белгилейт.

Түндүк-Түштүк маселесин жыйынтыктап келип, Б. Мурзубраимов “Өлкөбүздү асманда учкан куш деп алсак, ошол

куштун эки канатынын бири – Түндүк, бири – Түштүк, экөөнүн бири-биринен ажыратып кароого болбойт. Өлкөбүздүн башчылары, алардын эң жакын жан-жөкөрлөрү эки канатты (Түндүктү жана Түштүктү) бирдей тең бапестеп, ...карайт деген терең үмүттөмүн жана ага ишеним бар”, – деп сөзүн бүтүрөт. (Б. Мурзубраимов “Псевдопатриотизм” же дагы бир жолу “Түштүк картасы” жөнүндө “Кыргыз руху”, 1998-жыл, 16-23-январь).

Мамлекеттик тил маселеси

Эне тили үчүн камкордук кылуу – Б. Мурзубраимовдун саясатчы катары башкы кредосунун бири. Мамлекеттик тил боюнча атайын закон (1989-жылы) кабыл алынганына карабастан, Конституцияда (1993-жыа 5-май) мамлекеттик тил боюнча статъя болгонуна, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тилин өнүктүрүү концепциясы (1998-жыл) кабыл алынганына карабастан, өлкөбүздө мамлекеттик тилге өтүү кечендеп жатканын айтып келип: “...Качан гана ким болбойлу, кандай кызматта иштебейли, бул менин тилим, бул менин ата-бабаларымдын тили, бул менин эркин мамлекетимдин тили деген сезимди туу тутуп жашамайын аталган мыйзамдар кагаз жүзүндө кала берет. Мына ушундай атуулдук маанай, туюм ар бирибизде ойгонмоюн тилибиздин абалын жакшыртуу кыйын” – дейт. (Б. Мурзубраимовдун Ош областтык активдин “Мамлекеттик тилге 10жыл” аттуу жыйындагы сөзүнөн)

Б. Мурзубраимовдун жогорудагы көтөргөн маселелерин окуп олтуруп, анын карапайым элдин мүдөөсүн да, интеллигенциянын ой-санаасын да, элеттик менен шаардыктын ой толгоосун жакшы биле тургандыгын көрөбүз. Эл турмушун жакшы билген адам эл талабына ылайык саясат жүргүзөөрү талашсыз.

Б. Асранкулов атындагы орто мектептин окуу бөлүмүнүн башчысы Кочкорбаев Турат: “Бектемир агай I группадагы инвалид Абдыкадыров Жаныштын үй-бүлөсүнө дайым жардам берип келе жатат. Өтүнүчтөрүм бар эле аларды да айта кетейин. Мектепте окуу китептери жетишпейт. “Алиппе” китеби жылда

жаңыланат, бардык предметтер боюнча тесттер мектептерге өтө керек болуп жатат”.

Өзгөн районунун Куршаб айылындагы ооруканада болгон жолугушуудагы пикирлерден: Ааматов Исмаил – тери-венерологиялык ооруулар боюнча адис: “Илим, билим – түгөнгүс байлык. Бул – баарыбызга белгилүү чындык. Ошондуктан илим, билимдин адамын колдоймун жана колдоого чакырамын. Ошондой эле кошумча айткым келет. Эл бийликке ишенбей калды. Аткаруу бийлиги, сот бийлиги жана башка күч колдонуучу уюмдардын айтканы менен жасаганы, көп мезгилде дал келбей калууда. Мыйзам чыгаруучу Жогорку Кеңешке каалар элем, мына ушул маселелерди көбүрөөк карашса”.

“Университетибиздин ректору Бектемир агай окуу жайыбыздагы тейлөөчү кызматкерлерге, пол жуугучтарга, кароолчуларга, вахтершаларга баарына бирдей көңүл буруп, алардын үй-бүлөлүк турмушуна, ден соолугуна, ишке карата мамилесине чейин кызыгып, кээде ар бири менен жекече да пикир алышат. Ал киши үчүн университеттин жалпы ишине салым кошуп жаткандардын баары – тегиз, бирдей. Агай дайым таң эрте ишке келип, көбүнчө иштен өтө кеч кетет. Ишке карата жөндөмдүүлүгүнүн ушунчалык күчтүү экендиги бизди таң калтырат. Кала берсе менин кызым орто мектепти аяктагандан кийин, аны университетке кабыл алууга жардамдашып коюшун суранган катыма олуттуу жооп берип, кызымдын студент болуп калышына жардамын аяган жок. Бизди, карапайым адамдарды ректорубуздун мындай жылуу мамилеси, колдоосу кубандырат. Кызым Жумабаева Динара кыргыз тили кошумча англис тили адистигинде ийгиликтүү окуп жатат. Мени менен бирге иштеген Мурзаева Өктөм эженин кызы Мурзаева Арзыгул да агайдын жардамы менен физика-математика факультетинде билим алууда. Жөнөкөй адамдарга жардамын аябаган Б. Мурзубраимов агайга ыраазычылыгыбызды билдирип, чын көңүлүбүздөн ийгиликтерди каалайбыз.”

Агайга арналган арноо ырлар

Куттуктоо

(Академик Бектемир Мурзубраимовго)

- Өдөөлөп чыгып Ош шаардан,
Өзгөнгө барсаң мунар бар.
Өз тууганым келди деп,
Өзгөчө колун сунар бар.
 - Зерикпей барсаң тоо жака,
Зээр уста өскөн зергер бар.
Зээни күчтүү жаралган,
Зергерде эчен элдер бар.
- Анын бири Ничке-Сай,

Аныктап айтар жайы бар.
Айылды жарып нипничке,
Агып жаткан сайы бар.
 - Ат аралап өтө алгыс,
Адырында чөбү бар.
Адамдардын ичинде,
Адилет чыгаан көбү бар.
- Алардын бири Бектемир,
Алыска атын жар салган.
Аксакал жашка келиптир.
Атагын бир аз айталык.
 - Бала болуп төрөлүп,
Баса электе тил чыккан.
Башкалардан артыкча,
Башына акыл миң чыккан.
- Эрке өспөй жашынан,
Эмгек этип жетилген.
Эстүү чыгып балдардан,
Эки, үч класс секирген.
 - Мектепти бүтүп медалга,
Менсинип Ошко Түз келген.
Беш жылы окуп ОшМУда,
Беш деген баалар жүз келген.

-Калк ичинде орунду,
Каалаган эмес кийинки.
Катардан оозуп алдыга,
Кандидат болгон биринчи.

-Илимди жактап докторлук,
Илимпоз болгон бакыйып.
Ирээттеп ОшТУ, ОшМУну,
Ректор болгон чакыйып.

-Далайдан бери кыргызда,
Даректүү мактоо кеп келген.
Демдүү иштеп үч жолу,
Депутат нанын жеп келген.

-Эсебин берип кызматтын,
Эл ичинде көп жүргөн.
Эсепсиз берип тарбия,
Эчен кадр өстүргөн.

-Көбүнөн көрсө сый-урмат,
Кээсинен көрүп кордукту.
Колунан келип турса да,
Колдонгон жок зордукту.

-Узун таштап арканды,
Уу бергенге суу берди.
Урматтуу өмүр аркалап,
Узарта басты туу белди.

-Кылчактабай арт жака,
Кыл чоку жүзгө жетсем деп.
Кыргызстандын элинин,
Кыйырын жүрөт бекемдеп.

-Өтмүшү даңкка айланган,
Өрнөктүү өмүр саз болот.
Өз күчү менен өсүшкөн
Өзүндөй жандар аз болот.

-Бакыйган академиксиз,
Бактыңды кимдер талашат.
Баарылап туруп кыргыз эл,
Баатырды Берсе жарашат.

Жетимиш беш деген жаш,
Жетип келген турбайбы.
Жемиштүү эмгек кылдыңыз,
Жебеңиз эми муң-кайгы.

-Алдамчы ушул жашоодо,
Адамдын баары бирдейби.
Арамдан атак алгандар,
Араңызда жүрбөйбү.

-Атпай журттун астында,
Ак сөздү айтсам буруусуз.
Ала-Тоонун койнунда,
Алардан бийик, улуусуз.

-Кааларым сизге жан ага,
Капкалуу жүзгө көчүңүз.
Кастарлап калган өмүрдү,
Калыс жашап өтүңүз.

-Жетелешип жүз жашка,
Женебиз болсун сабыңда.
Урматтап уул-кыз, неберең,
Ураалап жүрсүн жаныңда.

-Кыл чокуга жетелеп,
Кызыр бассын астыңа.
Кылым жашап той берсең,
Кыргыз эл болсун бактыңа.

Жолболду Алибаев

КРнын эл артисти, Ош МУнун профессору.

Мырзаибрайымдын Бектемири

Максаттарын ишке ашырган ар бир күнү,
 Маңдайынан сылап өткөн илим пири.
 Өзүнө эмес өлкөсү үчүн өмүрүн бүт,
 Арнап салган Мырзаибрайымдын Бектемири.

Кууп окуп булуттарды асмандагы,
 Жаңылыкты таба билген таштан дагы.
 Кетилбес мүлк, кемибеген казынадай,
 Ийне менен кудук казып тапкандары.

Иш десе учат. Китеп көздүү, кезит кулак,
 Аскага урган суудай өзүн илимге урат.
 Күндү билбейт, түндү билбейт... Затты затка,
 Каалагандай алмаштырат, куйуштурат.

Жолу болду жок нерседен барды таба,
 Айлангансып калды өзү да формулага.
 Боор толгоп болсо экен деп иши жакшы,
 Ийгиликти тилеп турган тоо, суу, аба.

Уяткарбай улуу элди, тели-тенди,
 Пил көтөргөн кумурскадай эмгектенди.
 Ак мээнеттин акыбети өзүнө эмес,
 Бүт кыргызга бүтпөс атак алып келди.

Сылык, сыпаа, качан көрсөң илберинки,
 Ичинде жок жылаанга да кылдай кири.
 Терең дайра жай агат дейт, жай келаткан,
 Бай келаткан Мырзаибрайымдын Бектемири.

Бар бол ага! Жеңилинди алган жерден,
 Көп-көп болсун бала-чака, небереден.
 Сокем менен сыймыктанган сыяктуу эле,
 Сыймыктанып жүрөм азыр сени менен...

Анатый Өмүрканов, Кыргыз Эл акыны

Жыргап өткүн дүйнөдөн

Жетимиш жаш тез өткөндөй сезилди,
Кайра козгоп өткөндөгү сезимди.
Кайда калды, сайда калды эстечи,
Чыбык минип чычандаган кезинди.

Ошто калды ойноп-күлгөн жаштыгың,
Ошондогу махабатка мастыгың.
Галогендер, радикалдар көп эле,
Толду бекен илимдеги баштыгың.

Тутуп көрдүң Ак-Бууранын балыгын,
Буруп көрчү заманыңдын агымын.
Элге арнадың, билим берип жаштарга,
Аз болгондо өмүрүңдүн жарымын.

Жаралышсын бул заманга куп келип,
Бактылууусун Калысканга туш келип.
Айла канча, чиркин өмүр ушундай,
Курагыңа бубак баскан кыш келип.

Жигиттей бол, кайратыңа курчанып,
Жашай билгин айланаңа нур чалып.
Тоголонгон токсон жашка келгенде,
Жашап калгын дөөлөтүңө курчалып.

Адам барбы махабатка күйбөгөн,
Адам барбы ак жуумалды сүйбөгөн.
Өмүрүңдүн эң кейиши болсо да,
Жыргап өтчү ушул жалган дүйнөдөн.

И. Карасаев

Жетимишинчи ашуу

Б. Мурзубраимовдун 70 жаштыгы

Жетимиштин ар жагы,
Бектемирдин талаасы.
Көч алдында келатат,
Кыргызымдын баласы.

Жүз жашка чыгып жүдөбөй,
Жыргалын көргүн дүйнөнүн.
Эсинден такыр чыгарба,
Жашынмак ойноп жүргөнүн.

Жетимиштин бер жагы,
Өсүп келди дарактай.
Тазалыгы өмүрдүн,
Чийилбеген барактай.

Илим деген жар бекен,
Таштуу экен, тар экен.
Колдон бакыт жасаган,
Бектемирдей бар бекен.

Карасаев Ишен, Бишкек. 26.12.10.

Акыйкат пикир сиз менен.

Жамандык жайын билбеген,
Одоно сүйлөп күлбөгөн.
Акылы менен агайдын,
Университет гүлдөгөн.

Кошоматчы, жалкоолор,
Жанына даабай сүрдөгөн.
Илимдин татаал жолунда,
Чаалыгууну билбеген.

Эртеңи үчүн элинин,
Эмгегин ойго бүлөгөн.
Билимге муктаж жаштарды,
Жан дили менен сүрөгөн.

Жарышта келе жатасыз,
Жалтанып такыр сүрдөбөң!
Акыл-эс күчтүү баарынан.
Акыйкат пикир сиз менен.

Гүлбадам Матиева

*ОшМУнун алгебра жана геометрия
кафедрасынын башчысы,
ф.-м.-илимд. доктору, профессор*

Мурзубраимов Бектемирге

Туулуп өсүп Яссыдагы Ничкеден,
Илим менен талыкпастан иштеген.
Наамга жетип академик болгону,
Бекемделди мамлекеттик иш менен.

Атыңа окшоп, затың да төп келишкен,
Канча наамды чет өлкөдөн беришкен.
Эл-журтуңа тартынбастан таянып,
Утуп чыктың депутаттык жеңиштен.

Кыска сүйлөп, сыр чыгарбай ичинен,
Канча жолу көтөрүлдүң ишинен.
Кыргызстанда топ ректор болсо да,
Кадырлуусуң ошолордун ичинен.

Сылык сүйлөп, оор басырык мүнөзүң,
Арабызда теңтуш болуп жүрөсүң.
Алы-күчүң түгөнө элек дагы да,
Алла Таалам ооматыңды сүрөсүң.

Калыс экөөң уул-кызды таптыңар,
Чаң жугузбай мээрим менен бактыңар.
Бүгүн алар ээлеп орун татыктуу,
Турмуш куруп жашап жатат бакты бар.

Ош тарапты унутпастан келип жүр,
Досторуңа убактыңды бөлүп жүр.
Кудай билет канча калды жашообуз,
Анча-мынча сыр бөлүшүп, ээрип жүр.

Орозбек Акимбаев,

“Сырларым-менин ырларым” китебинен

Ответы академика Б. Мурзубраимова на разные злободневные вопросы журналистов СМИ и граждан Кыргызстана

1. Какими Вы представляете в перспективе культурно-экономические отношения между Кыргызстаном и Россией?

На мой взгляд, культурно-экономические отношения между Кыргызстаном и Россией имеют очень большие перспективы. Если говорить со сфере культуры, то кыргызско-российские культурные взаимосвязи имеют глубокие корни и богатые традиции. Достаточно сказать, что русская классическая литература и искусство, очень высоко оцениваемые в мире, оказали большое воздействие на культурное развития Кыргызстана, без влияния русской литературы не сформировался бы Чингиз Айтматов, ставший классиком мировой литературы. И сейчас, и в перспективе русская культура оказывает и будет оказывать на нашу культуру большое положительное влияние. Если обратиться к экономическим отношениям, то и в этой сфере их перспективы достаточно велики. Вспомним, что в советское время приоритетом экономической политики СССР было комплексное экономическое развитие национальных окраин, даже в ущерб экономики российской глубинки. Сейчас, после вхождения Кыргызской Республики в ЕврАзЭС и в Таможенный союз, стало возможным привлечение крупных инвестиций в экономику Кыргызстана. А это, в свою очередь, даст толчок более интенсивному экономическому развитию нашей страны, особенно в сфере топливно-энергетических ресурсов, будет способствовать не только поставкам современных строительных материалов, но и производству их из местного сырья.

2. Что значит для Вас Россия?

Лично для меня Россия очень много значит, ведь как ученый я состоялся благодаря советской (российской) системе науки и образования, которая сформировалась и существовала в Кыргызстане в те годы, когда я учился в школе, в вузе, в аспирантуре, готовил и защищал кандидатскую и докторскую диссертации. Именно благодаря советской системе воспитания я приобрел качества, сделавшие меня убежденным патриотом своего народа и страны. Жизненной стойкости

я научился у кумира советской молодежи 50-60 годов 20 века – Нобелевского лауреата, американского писателя Эрнеста Хемингуэя, произведения которого я смог прочитать благодаря их прекрасным переводам на русский язык. И сейчас я поддерживаю тесные научные и личные связи с ведущими научными учреждениями России: с институтом общей и неорганической химии Российской Академии наук, Московским государственным университетом им. М.В.Ломоносова, Московской медицинской академией им. И.М. Сеченова и др.

Мои научные достижения в области химии были отмечены и российской научной общественностью: я был награжден золотой медалью имени Н.С. Курнакова.

3. Как Вы относитесь к вопросу о двойном гражданстве?

Двойное гражданство ныне практикуется некоторыми государствами. Если это приносит пользу обоим государствам, то в этом можно видеть положительный момент. Но в данном вопросе приоритетом должны быть интересы государства, а не отдельных граждан. Ведь не исключено, что возможность иметь двойное гражданство может иметь негативные последствия – открыть дорогу разного рода провокациям, особенно в наше беспокойное время.

4. Можно ли уравнивать в правах кыргызский, русский и узбекский языки?

Так как титульной нацией в Кыргызстане являются кыргызы, то мы вправе отдать приоритет кыргызскому языку, так как он, как известно, является государственным в соответствии с законом КР “О государственном языке”. Русский же язык имеет у нас статус официального языка, и он может функционировать наряду с государственным языком, но не может его подменять, так как не является государственным языком. Что касается узбекского языка, то он не имеет ни статуса государственного, ни статуса официального языка, и говорить о его равном статусе с кыргызским или русским языком говорить не приходится. Но это не означает, что узбекский язык у нас не функционирует и не развивается. Напротив, в нашей стране созданы

все условия для функционирования и развития национальных языков, это я говорю вам как председатель Ассамблеи народа Кыргызстана.

5. Что можно сделать на государственном уровне для сохранения русской культуры и развития межкультурных связей?

То, что русский язык имеет в нашей стране статус официального, — это уже является поддержкой русского языка и русской культуры на государственном уровне. Такого статуса русский язык не имеет ни в одной из стран СНГ. В Кыргызстане функционируют школы с русским языком обучения, в колледжах и вузах есть группы с русским языком обучения, функционирует государственный русский драматический театр, имеются СМИ (радио-телеканалы, пресса) на русском языке, это ли не поддержка русского языка и русской культуры? Если взять соотношение числа говорящих на русском языке и на кыргызском языке в целом в мире, то впору говорить о необходимости защиты кыргызского языка. Что касается развития межкультурных связей, то это не так уж сложно осуществить. Достаточно вспомнить, что ряд городов Кыргызстана являются побратимами российских городов (например, город Ош и город Санкт-Петербург, и др.), также можно возродить советскую традицию проведения Дней российской культуры и искусства в Кыргызстане и Дней Кыргызской культуры и искусства в России, которые организовывались ранее на государственном уровне. Впрочем, российские деятели культуры и искусства довольно часто приезжают в г. Бишкек, нашим деятелям культуры и искусства надо просто делать почаще ответные визиты в Россию.

6. Как приостановить миграцию русскоязычного населения?

Русскоязычное население мигрировало из Кыргызстана во многом перед самым распадом (после межэтнического конфликта в г. Ош в 1990 г.) и после распада СССР, что говорит больше геополитических факторах, приведших к этой миграции, чем о каких-либо шагах политического характера со стороны властных структур Кыргызстана. После же распада СССР и начала затяжного экономического кризиса уровень жизни населения на всем постсоветском пространстве резко упал, и граждане стран СНГ, независимо от национальности, стали мигрировать в поисках лучшей жизни, чтобы прокормить свои семьи.

В последние годы миграция русскоязычного населения утратила свой тотальный характер, есть довольно распространенные случаи возвращения этих людей в Кыргызстан, что говорит о том, что в нашей стране им живется достаточно комфортно. Чтобы приостановить их миграцию, необходимо прежде всего развивать экономику и создавать новые рабочие места, так как именно это может дать гражданам всех национальностей в нашей стране перспективу на будущее и надежду на лучшую жизнь. Что касается политических и идеологических факторов, то политика нашего президента А.Ш. Атамбаева как раз направлена на укрепление единства и межнационального согласия, на развитие многоязычия в нашей стране. Самым же значительным фактором, вызывающим риск новой волны миграции русскоязычного населения из Кыргызстана, является угроза разрастания международного религиозного экстремизма, но это уже, как известно, общемировая тенденция, и политика нашего государства направлена на нейтрализацию этого фактора. К тому же с Российской Федерацией Кыргызстан заключил Договор о коллективной безопасности (ОДКБ).

7. Сколько русскоязычных преподавателей работает в университете?

Если под русскоязычными понимать носителей русского языка, являющихся также и представителями других национальностей, то наибольшее их соотношение – на самых престижных факультетах ОшГУ: на медицинском, международном медицинском, юридическом факультетах, на факультетах Бизнеса и менеджмента, иностранных языков, международных отношений, а также на факультете русской филологии. Этот факт говорит о том, что в отношении русскоязычных преподавателей в ОшГУ не может быть и речи о какой-либо дискриминации.

8. Грозит ли нам китайская экспансия?

Думаю, что не грозит, так как в самом Китае сейчас осуществляется политика сохранения самобытности малых народов. Если взять соотношение численности китайцев и кыргызов, то мы как раз и подпадаем над категорию малых народов в понимании китайцев. К тому же с КНР у нас имеется ряд соглашений о взаимном

сотрудничестве, у нас с этой страной добрососедские отношения. Даже Россия после введения антироссийских санкций резко повернула свою международную политику на Восток и тесно сотрудничает с КНР в культурной, экономической, политической и военной сферах.

9. Можно ли в университете открыть ипотечное кредитование?

Ипотечное кредитование осуществляют только банки, университеты не могут этим заниматься, так как их главная миссия – это предоставление населению образовательных услуг. Нормативно-правовой базой не предусмотрена деятельность вузов в этом направлении. Но университеты могут, заключив договор с тем или иным банком об ипотечном кредитовании своих преподавателей и сотрудников, строить для них жилье, если местные органы власти выделяют над жилищное строительство земельные участки. Не исключено, что Ошский государственный университет сможет осуществить надобный проект в рамках законодательства Кыргызской Республики.

10. Где и как повышать квалификацию учителям русского языка и литературы, преподавателям вузов? Может ли ОшГУ заниматься повышением квалификации русско-язычных преподавателей?

Еще с советских времен в гг. Бишкек, Ош функционировали Институты повышения квалификации учителей школ, в том числе и учителей русского языка и литературы. Такой институт существует в г. Ош и в настоящее время. Но совсем недавно, по поручению министра образования и науки КР Сариевой Э. на базе ОшГУ открыт Институт повышения квалификации, в деятельности которого задействованы все методические кафедры университета. На базе факультета русской филологии уже давно функционирует лаборатория критического мышления, где работают опытные тренеры. Они также задействованы в работе вновь открытого Института и могут обучить всех желающих учителей русского языка и литературы новейшим технологиям преподавания. Кроме того, при ОшГУ функционирует Институт непрерывного образования, который ежегодно организует курсы повышения квалификации для вузовских преподавателей

непедагогических специальностей, в том числе и русскоязычных. В последнее время Ошским государственным университетом заключены договора с рядом российских вузов об обмене преподавателями с целью повышения их квалификации. ОшГУ является членом университетов Шанхайской Организации Сотрудничества (ШОС), по линии этой организации преподаватели ОшГУ также могут проходить стажировки, и повышение их квалификации, естественно, будет проходить только на русском языке.

11. Будет ли сокращен пенсионный возраст?

Это во многом зависит от состояния экономики и бюджета страны, а также от демографической ситуации в республике. Если количество граждан пенсионного возраста станет значительно большим вследствие повышения продолжительности жизни населения, а экономика будет находиться все еще в состоянии кризиса, то это неизбежно приведет к напряжению республиканского бюджета. И тогда правительство будет вынуждено пойти на столь непопулярную меру – повысить пенсионный возраст граждан. Поэтому в настоящее время о снижении пенсионного возраста пока говорить не приходится.

12. Обязательно ли нам, пенсионерам, пожилым людям, учить кыргызский язык?

Если незнание кыргызского языка не создает проблем в повседневной жизни, то учить кыргызский язык пенсионерам не обязательно. Но у кыргызов есть поговорка: “Сколько знаешь языков, столько знаешь и душ людей”. Это означает, что знание другого языка позволяет постичь душу другого народа. Недаром К. Маркс, будучи уже человеком в возрасте, начал изучать русский язык, чтобы читать великую русскую литературу в подлиннике. Неужели русскоязычным пенсионерам не было бы интересно читать произведения великого кыргызского писателя Ч. Айтматова на языке оригинала? К тому же последние исследования ученых приводят к выводу о том, что долголетие человека зависит не столько от высокого уровня жизни, сколько от того, есть ли определенные цели, смысл жизни у человека. При этом ученые ссылаются на пример японцев, у которых даже в возрасте более ста лет всегда есть определенный смысл жизни. А

изучение другого языка активизирует внешние функции мозга, что повышает возможность жить долго. Поэтому среди ученых, артистов, – представителей интеллектуального труда, – довольно много долгожителей. Так, исполнителю главной роли в знаменитом фильме “Свинарка и пастух” Владимиру Зельдину перевали уже за сто лет, а он по-прежнему играет в театре и довольно резво танцует.

13. Почему в ОшГУ насильно переводят ведение документации на кыргызский язык? Почему не выполняется Закон об официальной языке?

Ведение документации на кыргызский язык переводят не насильно, а в соответствии с Законом КР “О государственном языке”, поэтапно, согласно соответствующим постановлениям правительства КР. При этом никто не запрещает оформлять документы на официальном языке. Так, факультет русской филологии ведет свою документацию полностью на русском языке, а перечисленные ранее мною престижные факультеты ведут свою документацию как на государственном, так и на официальном языке. На государственном уровне все Указы Президента и постановления правительства КР также публикуются на государственном и официальном языках.

14. Можно ли нам русскоязычным, не опасаться за завтрашний день и за будущее своих детей и внуков? Не повторится ли ситуация, сложившаяся в странах Прибалтики?

Если взять ситуацию во всем мире, то сейчас трудно найти спокойное место для жизни. Если говорить о Кыргызстане, то опасаться за завтрашний день и за будущее своих детей не надо. Кыргызстан – многонациональное государство, а кыргызы – один из самых толерантных народов в мире. Если вы давно живете среди кыргызов, то, наверное, успели заметить, что кыргызы – гостеприимные, с чистой и открытой душой, весьма терпимо относятся к представителям другой веры и других национальностей. Выше я уже говорил, что у нас в стране осуществляется политика, направленная на достижение единства и межнационального согласия, многоязычия. У нас невозможна ситуация, которая сложилась в Прибалтике. В прибалтийских странах русских воспринимают как оккупантов, так как в 1940 г. там были осуществлены большевистские перевороты, а после Великой

Отечественной войны многие не согласные с советской идеологией были репрессированы, а участники вооруженного сопротивления были либо уничтожены, либо сосланы в сталинские лагеря.

Кыргызы же не воспринимают русских как оккупантов. Они еще в 18 веке добровольно вошли в состав России, а Октябрьская революция 1917 г. привела к возрождению кыргызской государственности и расцвету кыргызской культуры.

15. Как Вы могли бы обозначить свою ведущую позицию: как пророссийскую или прозападную?

Выше я уже говорил, что еще в 18 веке кыргызский народ добровольно вошел в состав России: с этого времени интенсивно начали развиваться политические, экономические, социальные, культурные взаимосвязи обоих народов. Кроме того, у кыргызов и русских было много общего в обычаях, традициях, психологии, различие было и есть только в вероисповедании. В целом же можно говорить об общей евразийской ментальности русского народа, так как этот народ всегда тесно взаимодействовал с азиатскими народами и перенял у них много полезного для себя. На Западе до сих пор не считают европейцами в полном смысле этого слова, в традиционном для народов Западной Европы и США понимании. Это и сближает кыргызов с русскими. Менталитет же народов Западной Европы и США в корне отличается от менталитета и кыргызов, и русских, и многое из менталитета европейских народов в принципе неприемлемо и для русских, и для кыргызов. Особенно неприемлемо то, что приходит к нам вместе с западной культурой через кинематограф и средства массовой информации: культ насилия и жестокости, свобода половых отношений, однополые браки и т.д., так как это очень сильно подрывает традиционные семейные, моральные устои и кыргызов, и русских. Поэтому я бы обозначил свою ведущую позицию как пророссийскую.

16. Как Вы относитесь к оппозиции?

Смотря к какой оппозиции. Если оппозиция использует объективную критику правящей власти, предлагает конструктивные меры и проекты в деятельности властных структур, в закоотворчестве, активно содействует контролю над выполнением действующих законов

и соблюдению законности и правопорядка, то такую оппозицию я признаю, так как такая конструктивная оппозиция полезна и даже необходима в любом прогрессивном демократическом государстве. Если же оппозиция критикует действующую власть только с популистских позиций и с целью заработать политические очки и прийти к власти, если не предлагает ничего дельного и конструктивного, никак и ничем не содействует прогрессивному развитию общества и государства, то такую оппозицию я не признаю, так как считаю ее неконструктивной и даже во многом вредной, способной значительно тормозить прогрессивное развитие.

17. По нашему избирательному округу мы не раз избирали депутатами представителей от ОшГУ (Б.Ж. Бешимов, М. Орозбеков). Им было обещано немало, но, к сожалению, дело не пошло дальше слов. Мы ни разу не видели наших избранников. Что Вы скажете по этому поводу?

К сожалению, этим грешат многие депутаты, и Б.Ж. Бешимов, М. Орозбеков подпадают под этот разряд депутатов. То, что вы их ни разу не видели и они не выполняли своих обещаний, – пусть это будет на их совести. Сейчас они давно уже не депутаты, Б.Ж. Бешимов вообще живет в США, а депутатами они были еще при прежних властях. Но были и депутаты, которые старались честно, в меру своих сил и возможностей, с учетом объективных и субъективных факторов выполнить свои предвыборные обещания. Например, мои избиратели не предъявляли ко мне никаких претензий, и я считаю, что совесть моя перед ними чиста, так как один из них твердых принципов – это выполнять свои обещания и всегда доводить дело до конца.

18. Почему Вы не баллотировались в Жогорку Кеңеш КР по прежнему месту избрания?

Дело в том, что мой принцип – идти не по накатанной дороге, а каждый раз прокладывать себе новый путь, даже если он более трудный. Я без особого труда мог бы быть избран в Жогорку Кеңеш КР по прежнему месту избрания, так как мои избиратели хорошо меня знали, доверяли мне, и я старался никогда их не подводить,

максимально выполнять их указы и свои обещания, достойно представлять их в парламенте, защищать их интересы и эффективно решать их проблемы.

Баллотироваться по другому избирательному округу я решил по двум причинам: во-первых, чтобы убедиться в том, что, независимо от избирательного округа, граждане верят в меня и я могу быть повторно избранным в парламент, во-вторых, избравшись в парламент по другому избирательному округу, я получал возможность теперь помогать и другим гражданам, т.е. тем самым становилась более широкой сфера моей депутатской деятельности.

19. Как Вы относитесь к межнациональным бракам?

В советское время политика Коммунистической партии и правительства СССР в этом вопросе была направлена на всяческую поддержку межнациональных браков. В то время достаточно много лет я был секретарем парткома КПСС в своем вузе, и, как партийный лидер, я также проводил в жизнь линию партии в данном вопросе. Такая политика, как известно, дала хорошие результаты: кто сейчас не знает нашего великого земляка, писателя с мировым именем Чингиза Айтматова? Если вы знаете, отец его был кыргызом, а мать – татаркой. В то время многие государственные и партийные деятели женились на представительницах других национальностей – на русских, татарках и др. Такие браки во многом способствуют сближению наций. Являясь в настоящее время председателем Ассамблеи народа Кыргызстана, я веду деятельность, направленную на сближение наций и народностей, проживающих в нашей республике. Как биолог и химик, могу также сказать, что и с генетической стороны это совсем неплохо, так как от межнациональных браков рождаются физически и психически более здоровые дети.

Поэтому я положительно отношусь к межнациональным бракам.

20. Как Вы относитесь к кыргызам, которые принимают другую веру, уходят в различные секты?

В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики, граждане нашей страны имеют право на свободу вероисповедания.

Каждый гражданин может выбрать религию по душе, и никто не вправе за это его осуждать. Но вышесказанное имеет отношение только к гражданам, исповедующим одну из официально признанных ортодоксальных мировых религий. Что же касается различных сект, то я отношусь к ним отрицательно, так как различные секты уводят своих приверженцев от учения основных постулатов и заповедей той религии, которую они ранее исповедовали, внедряют в их сознание вредные идеи и убеждения, что может оказать отрицательное влияние не только на их жизнь и судьбу, но и на жизнь и судьбу их родных и близких, может оказывать разрушающее воздействие на нравственные устои общества и существенным образом деформировать общественное сознание. Я уже не говорю о религиозном экстремизме, который, как известно, в наше беспокойное время может разрушить целые государства и ввергнуть целые народы в пучину фанатизма, жестокости, антигуманности и уничтожения общечеловеческих ценностей. Если же говорить о тех кыргызах, которые принимают другую веру, считающуюся ортодоксальной, то мое мнение таково. Еще с древних времен представители всех ортодоксальных религий всегда резко отрицательно относились к вероотступникам – к тем, кто принял другую религию. Исключение составляли только те случаи, когда вероисповедание представителей правящей элиты было препятствием для их вступления в брак с представителями правящей элиты другой веры или для вступления их во власть над народом, исповедующим другую религию. Но исключение, как известно, только подтверждает правило. Поэтому я не одобряю тех кыргызов, которые принимают другую веру, так как тем самым они предают веру своих предков. А по вероучению ислама, таких людей после смерти ждет наказание в аду.

21. Могут ли рассчитывать на какие-либо льготы русскоязычные?

Во всех сферах жизни общества, в которых предусмотрены льготы, закон един для всех. На льготы имеют право все граждане Кыргызской Республики, независимо от национальности или языка, на

котором они говорят. Это касается денежных пособий и выплат, поступления на учебу и получения образования, получения льгот по оплате контракта при обучении, условий труда учебы и отдыха, лечения, медикаментов, освобождения от налогов и т.д.

22. Могут ли наши дети обучаться в вузах России? Можно ли возобновить практику поступления в российские вузы через ОшГУ? Знаем, что Россия выделяет места для обучения в российскиз вузах, однако туда попадают дети избранных.

Конечно же, дети русскоязычных могут обучаться в вузах России, между правительствами Кыргызстана и России есть соответствующие соглашения (тексты этих соглашений можно найти в свободном доступе в Интернете). Возобновить практику поступления в российские вузы через ОшГУ в той форме, как это было в советское время, – нельзя. Но отдельные российские вузы направляют в Кыргызстан своих представителей для осуществления приема абитуриентов из числа граждан Кыргызской Республики, независимо от их национальной принадлежности. Представители этих российских вузов, не привлекая наших специалистов, сами организуют прием абитуриентов (приемные экзамены), при этом они могут по договоренности использовать базу ОшГУ или других вузов. Действительно, российские вузы выделяют места для обучения в них, в том числе и по бюджетной реформе. Но утверждение о том, что туда попадают дети избранных, – неверное. Дело в том, что информацию о местах, выделяемых российскими вузами, распространяют они сами, а не кыргызстанские вузы, и любой русскоязычный имеет равные шансы с другими желающими поступить туда. К тому же в г. Ош функционирует филиал РГСУ (Российского государственного социального университета), где обучается довольно много русскоязычных (там тоже прием осуществляют представители головного вуза), в последнее время открываются филиалы и других российских вузов.

Мазмуну

- Эл көзүндөгү Бектемир Мурзубраимов
(Сатканбай Момуналиев, п.и.д.,
ОшМУнун профессору)3
- Куттуктоолор5
- *Жакшынын жакшылыгын бетине айт,
жүзүнөн нуру тамсын*
(Замандаштары, шакирттери агай жөнүндө).....81
- Маараке ээси мезгилдик басылмаларда
Агайга арналган арноо ырлар.....179
- Ответы академика Б. Мурзубраимова
на разные злободневные вопросы
журналистов СМИ и граждан Кыргызстана.....187

